

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Anita Mirjanić

Feminizacija učiteljskega poklica v osnovni šoli

Magistrsko delo

Ljubljana, 2016

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Anita Mirjanić

Mentorica: doc. dr. Tatjana Rakar

Somentor: izr. prof. dr. Aleš Gabrič

Feminizacija učiteljskega poklica v osnovni šoli

Magistrsko delo

Ljubljana, 2016

Zahvala

Iskreno se zahvaljujem doc. dr. Tatjani Rakar in izr. prof. dr. Alešu Gabriču za strokovne nasvete in pomoč pri nastajanju magistrskega dela.

Magistrsko nalogo posvečam svojemu dragemu atiju v spomin.

IZJAVA O AVTORSTVU

POVZETEK

Feminizacija učiteljskega poklica v osnovni šoli

Namen magistrske naloge je prikazati feminizacijo učiteljskega poklica v osnovni šoli. V teoretičnem delu naloge sem na podlagi literature prikazala zgodovinski potek feminizacije, spolne stereotipe in spolno diferenciacijo v poklicih. V empiričnem delu sem ugotavljala, ali imajo učenci in starši predsodke do moških učiteljev in kateri so to. Poklic učitelja je v očeh družbe še vedno pretežno ženski poklic, saj se od učitelja pričakujejo čustvenost, prijaznost in veselje do dela z otroki, kar pa velja za ženske. Velik delež staršev je tako mnenja, da je za moškega učitelja primernejše delo v srednjih šolah. V nalogi ugotavljam, da je deležu staršev nelagodno, da njihovega otroka poučuje moški, in sicer od 1. do 3. razreda, zgolj zato, ker so mnenja, da je premalo občutljiv za delo s tako majhnimi otroki. Rezultati ankete med učenci pokažejo, kakšen odnos imajo učenci do šolskih predmetov, ki jih poučujejo moški učitelji. Predvsem dekleta se za te predmete bolj potrudijo, jih jemljejo bolj resno in se več učijo za višjo oceno. V nalogi sem raziskovala, da so učitelji v osnovni šoli, ne glede na spol, velikokrat žrtve diskriminacije družbe. O spolnih stereotipih in predsodkih je potrebno govoriti že zelo zgodaj in jih uvrstiti v šolske programe. Na ravni države so potrebni večja podpora in aktivnost zagotavljanja enakosti obeh spolov na področju trga dela ter enakopravna udeležba spolov v posameznih poklicih.

Ključne besede: feminizacija učiteljskega poklica, spolni stereotipi, spolne vloge, spolna diferenciacija dela.

Summary

The feminization of the teaching profession in elementary school

The aim of the dissertation is to present the feminization of the teaching profession in elementary school. In the theoretical part of the dissertation I showed the historic course of feminization, sexual stereotypes and sexual differentiation in different professions based on literature. In the empirical part I established if the pupils or parents have any prejudice against male teachers and what they are. The profession of a teacher is in the eyes of the society still a predominantly female profession because a certain degree of sentimentality, kindness and love for working with children is expected from the teacher, what is typically connected with female teachers. A lot of parents share the opinion that a male teacher is more suitable for secondary school. In the dissertation I established that a proportion of parents feel uncomfortable with a male teacher working in the first, second and third grade because he is perceived as not sensitive enough for little children. The results of the survey among the pupils show the relationship between the pupils towards school subjects that are taught by male teachers. Girls show more effort and learn more for the school subjects taught by male teachers. I also established that teachers in elementary school are frequently the victims of social discrimination. Sexual stereotypes and prejudice have to be mentioned and taught early on in school. The country should aim for more support in providing sexual equality in the workplace and equal participation in different professions.

Key words: feminization of the teacher profession, sexual stereotypes, sexual roles, sexual work differentiation.

Kazalo

1	UVOD	11
2	HIPOTEZE, RAZISKOVALNA VPRAŠANJA IN METODOLOGIJA	13
3	ZGODOVINSKI PREGLED	16
3.1	ŠOLSTVO NA SLOVENSKEM PO LETU 1869 DO 1941.....	16
3.2	POLOŽAJ SLOVENSKIH UČITELJIC OB KONCU 19. IN V ZAČETKU 20. STOLETJA	21
3.3	ŽENSKÉ UČITELJICE SI ZASLUŽIJO ENAKO PLAČILO KOT MOŠKI UČITELJI	26
3.4	ŠOLSKA REFORMA 1953–1963 IN PREVLADE ŽENSK V OSNOVNI ŠOLI.....	28
4	SPOLNA SEGREGACIJA	30
4.1	SPOLNI STEREOTIPI V ŠOLSTVU	30
4.2	IZVORI NEENAKOSTI MED SPOLOMA	32
4.3	SOCIALIZACIJA – ZGODNJA USMERITEV V SPOLNE VLOGE	34
4.4	SPOLNA SEGREGACIJA NA TRGU DELA.....	36
4.5	HORIZONTALNA IN VERTIKALNA SEGREGACIJA	39
4.6	MOŠKI V FEMINIZIRANIH POKLICIH.....	41
4.7	ŽENSKÉ V MASKULIZIRANIH POKLICIH – PRIMER POKLIC MANAGERK	43
4.8	TEORIJA O TOKENIZMU IN O STEKLENIH DVIGALIH	45
4.9	TEORIJA STEKLENIH STROPOV	48
4.10	MOŠKI UČITELJ.....	50
4.11	NACIONALNI PROGRAM ZA ENAKE MOŽNOSTI ŽENSK IN MOŠKIH 2015 – 2020.....	52
5	EMPIRIČNI DEL.....	56
5.1	NAMEN IN CILJI RAZISKAVE	56
5.2	HIPOTEZE	56
5.3	DELEŽ ŽENSK IN MOŠKIH ZAPOSLENIH V ŠOLSTVU	57
5.4	POGLED UČENCEV NA MOŠKE UČITELJE IN NA ŽENSKÉ UČITELJICE	66
5.5	POGLED STARŠEV NA MOŠKE IN ŽENSKÉ UČITELJE	99
6	SKLEP	127
7	LITERATURA.....	135
	PRILOGE.....	143
	Priloga A: Anketni vprašalnik za učence in učenke	143
	Priloga B: Anketni vprašalnik za starše	146

Kazalo tabel:

Tabela 3.1: Prikaz odstotkov ženskih učiteljic v letih 1871 in 1913 po različnih pokrajinah	18
Tabela 4.1: Področja socializacije, na katerih odrasli najpogosteje kažejo različne oblike vedenja glede na to, ali so v interakciji z deklicami ali dečki	35
Tabela 5.1: Prikaz vseh zaposlenih v osnovni šoli od leta 1964 do leta 2013.....	58
Tabela 5.2: Število vseh zaposlenih v srednjih šolah in v gimnazijah od leta 2008 do leta 2013	59
Tabela 5.3: Število in delež zaposlenih moških in žensk v osnovnih šolah po področjih od leta 2001 do leta 2013	61
Tabela 5.4: Primerjava vodstvenih delavcev po spolu v osnovnih šolah in v srednjih šolah	64
Tabela 5.5: Prikaz števila anketiranih učencev	66
Tabela 5.6: Raje vidim, da me poučuje	67
Tabela 5.7: Razlogi, zakaj imam raje, da me poučuje učiteljica ali učitelj	68
Tabela 5.8: Šolski predmeti, katere letošnje šolsko leto 2015/2016 poučujejo moški	71
Tabela 5.9: Lastnosti, ki veljajo za učitelja, učiteljico ali za oba	72
Tabela 5.10: V primeru težav se učenci lažje zatečejo k	81
Tabela 5.11: Trditve, ki držijo za učitelja ali učiteljico po spolu	84
Tabela 5.12: Trditve, ki držijo ali ne držijo za učitelje in učiteljice, po spolu	88
Tabela 5.13: Odgovori na vprašanje, ali obstaja kakšen šolski predmet, za katerega bi ti bilo nenavadno, da ga poučuje moški učitelj, po spolu	94
Tabela 5.14: Šolski predmet, za katerega je po mnenju učencev nenavadno, da ga uči moški učitelj, po spolu	95
Tabela 5.15: Odgovori učencev na vprašanje, ali obstaja kakšen razred, za katerega bi bilo nenavadno, da ga poučuje moški učitelj, po spolu	97
Tabela 5.16: Odgovori učencev, za kateri razred bi jim bilo nenavadno, da ga poučuje moški, po spolu	97
Tabela 5.17: Število anketiranih staršev.....	99
Tabela 5.18: Razpored otrok anketiranih staršev po triadah in po spolu.....	100
Tabela 5.19: Število otrok anketiranih staršev in njihov delež po spolu	100
Tabela 5.20: Rajši vidim, da mojega otroka poučuje	101
Tabela 5.21: Število otrok staršev, ki jih letošnje šolsko leto poučuje tudi moški učitelj	103
Tabela 5.22: Delež otrok, katere poučuje v letošnjem šolskem letu moški učitelj, po šolskih predmetih	104
Tabela 5.23: Delež posameznih lastnosti učiteljev in učiteljic glede na spol anketiranih staršev	106
Tabela 5.24: Trditve staršev o moškem učitelju po spolu	114
Tabela 5.25: Trditve staršev o moškem učitelju po spolu	117
Tabela 5.26: Odgovori staršev na vprašanje, ali obstaja kakšen šolski predmet, za katerega bi bilo nenavadno, da ga poučuje moški učitelj	119
Tabela 5.27: Odgovori staršev, za kateri šolski predmet bi jim bilo nenavadno, da ga poučuje moški učitelj	120
Tabela 5.28: Odgovori staršev, ali bi se kot starš počutili nelagodno, da vašega otroka poučuje moški, v prvem, drugem ali v tretjem razredu	121
Tabela 5.29: Ali imate kot starš kakšen zadržek do moških učiteljev	123

Kazalo slik:

Slika 4.1: Steklена konstrukcija spolno določene organizacijske strukture	47
---	----

Kazalo grafov:

Graf 5.1: Zaposleni v osnovni šoli od leta 1964 in do leta 2013. Delež zaposlenih moških in žensk od leta 1964 do leta 2013	59
Graf 5.2: Primerjava deleža zaposlenih moških in žensk v osnovnih šolah in v srednjih šolah od leta 2008 do leta 2013 v odstotkih	60
Graf 5.3: Delež svetovalnih delavcev po spolu v osnovni šoli.....	62
Graf 5.4: Delež učiteljev po spolu v oddelkih podaljšanega bivanja	63
Graf 5.5: Primerjava deleža moških in žensk na vodstvenih položajih v osnovnih šolah in v srednjih šolah	65
Graf 5.6: Spolna zastopanost anketiranih učencev v odstotkih	66
Graf 5.7: Za koga raje vidim, da me poučuje – delež učencev po spolu	67
Graf 5.8: Razlogi fantov, ki imajo raje, da jih poučuje učitelj	68
Graf 5.9: Razlogi deklet, ki imajo raje, da jih poučuje učitelj.....	69
Graf 5.10: Razlogi fantov, ki imajo raje, da jih poučuje učiteljica.....	69
Graf 5.11: Razlogi deklet, ki imajo raje, da jih poučuje učiteljica	70
Graf 5.12: Delež šolskih predmetov, katere letošnje šolsko leto 2015 2016 poučujejo moški	71
Graf 5.13: Lastnost <i>pripravljen-a pomagati</i> po spolu	75
Graf 5.14: Lastnost <i>zna narediti red v razredu</i> po spolu.....	75
Graf 5.15: Lastnost <i>popustljivost</i> po spolu	76
Graf 5.16: Lastnost <i>dosleden/dosledna</i> po spolu.....	76
Graf 5.17: Lastnost <i>resen/resna</i> po spolu.....	77
Graf 5.18: Lastnost <i>strog-a</i> po spolu.....	77
Graf 5.19: Lastnost <i>se hitro ujezi</i> po spolu.....	78
Graf 5.20: Lastnost <i>zahteva več znanja</i> po spolu	78
Graf 5.21: Lastnost <i>čustvenost</i> po spolu.....	79
Graf 5.22: Lastnost <i>zahteva več spoštovanja</i> po spolu.....	79
Graf 5.23: Lastnost <i>prijaznost</i> po spolu	80
Graf 5.24: Lastnost <i>natančnost</i> po spolu.....	80
Graf 5.25: Delež učencev po spolu, ki kaže, h komu se učenci lažje zatečejo	82
Graf 5.26: Odgovori deklet, zakaj se lažje zatečejo k učiteljici	82
Graf 5.27: Odgovori fantov, zakaj se lažje zatečejo k učitelju.....	83
Graf 5.28: Če me uči moški učitelj, se pri predmetu bolj potrudim, saj je težje dobiti višjo oceno.....	85
Graf 5.29: Če predmet uči moški učitelj, ga jemljem bolj resno.....	85
Graf 5.30: Če me uči moški učitelj, me je bolj strah ocenjevanja.....	86
Graf 5.31: Če me uči moški učitelj, je šolska ura bolj zabavna	86
Graf 5.32: Če me uči moški učitelj, pri uri manj klepetam.	87
Graf 5.33: Moški učitelj je moj vzornik	87

Graf 5.34: Ženska učiteljica me bolj razume.....	89
Graf 5.35: Ženski učiteljici lahko zaupam skrivnosti.....	89
Graf 5.36: Ženska učiteljica se bolj potrudi zame	90
Graf 5.37: Ženska učiteljica me zna bolj potolažiti, ko mi ne gre.....	90
Graf 5.38: Ženska učiteljica mi nameni več časa za razgovor	91
Graf 5.39: Ženska učiteljica je moj vzornik	91
Graf 5.40: Razlike med učiteljico in učiteljem po mnenju fantov.....	92
Graf 5.41: Razlike med učiteljico in učiteljem po mnenju deklet	92
Graf 5.42: Razlogi, zakaj v osnovni šoli več uči učiteljic in ne učiteljev, po mnenju fantov	93
Graf 5.43: Razlogi, zakaj v osnovni šoli uči več učiteljic in ne učiteljev, po mnenju deklet.....	93
Graf 5.44: Odgovori učencev na vprašanje, ali obstaja kakšen šolski predmet, za katerega bi bilo nenavadno, da ga poučuje moški učitelj, po spolu	95
Graf 5.45: Šolski predmet, za katerega je po mnenju učencev nenavadno, da ga uči moški učitelj, po spolu	96
Graf 5.46: Odgovori učencev, za kateri razred bi jim bilo nenavadno, da ga poučuje moški, po spolu	98
Graf 5.47: Starostna razdelitev anketiranih staršev	99
Graf 5.48: Delež otrok anketiranih staršev po spolu	100
Graf 5.49: Delež izbranih učiteljev po spolu s strani staršev	101
Graf 5.50: Delež otrok anketiranih staršev, ki jih letos poučuje tudi moški učitelj	103
Graf 5.51: Delež moških učiteljev po predmetih (otrok anketiranih staršev).....	104
Graf 5.52: Razvrstitev lastnosti, ki veljajo za učitelja, učiteljico ali za oba enako, po mnenjih očetov	108
Graf 5.53: Razvrstitev lastnosti, ki veljajo za učitelja, učiteljico ali za oba enako, po mnenjih mater	109
Graf 5.54: Najpogostejše razlike med učitelji in učiteljicami po mnenju mater	110
Graf 5.55: Najpogostejše razlike med učitelji in učiteljicami po mnenju očetov	111
Graf 5.56: Razlogi mater, zakaj v osnovni šoli uči vse več učiteljic in vse manj učiteljev.....	112
Graf 5.57: Razlogi očetov, zakaj v osnovni šoli uči vse več učiteljic in vse manj učiteljev	113
Graf 5.58: Trditve očetov o moškem učitelju.....	115
Graf 5.59: Trditve mater o moškem učitelju	116
Graf 5.60: Trditve očetov o moškem učitelju.....	118
Graf 5.61: Trditve mater o moškem učitelju	118
Graf 5.62: Delež staršev po spolu, ki bi se počutili nelagodno, če bi njihovega otroka v prvi triadi poučeval moški učitelj.....	121
Graf 5.63: Odgovori očetov, zakaj bi se počutili nelagodno, če bi njihovega otroka v prvi triadi poučeval moški učitelj.....	122
Graf 5.64: Odgovori mater, zakaj bi se počutile nelagodno, če bi njihovega otroka v prvi triadi poučeval moški učitelj.....	122

Seznam kratic:

FIZ	Fizika
GOS	Gospodinjstvo
MAT	Matematika
PB	Podaljšano bivanje
RP	Razredni pouk
SLJ	Slovenščina
SURS	Statistični urad Republike Slovenije
ŠPO	Šport
TIT	Tehnika in tehnologija
ZGO	Zgodovina

1 UVOD

Poklic učitelja v osnovni šoli danes velja za ženski poklic. Prevlada ženske delovne sile v osnovni šoli je potekala postopoma. Vzrok za to so bila predvsem družbena pričakovanja in prepričanja, da za vzgojo otroka morajo poskrbeti ženske. Hkrati pa je vse bolj primanjkovalo moške delovne sile.

Pričakovanja v družbi so poklic učitelja namenili predvsem ženskam, saj je ženska tista, ki premore več čutnosti, nežnosti in skrbnosti do otrok (Milharčič Hladnik 1995).

V nalogi sem uvodoma predstavila razvoj učiteljskega poklica po letu 1869, ko je bil sprejet osnovnošolski zakon, s katerim je bil poklic učitelja natančno definiran. Osvetlila sem položaj ženske učiteljice, ki je bila podvržena številnim spolnim stereotipom in nadzoru njenega intimnega življenja. V nadaljevanju sem predstavila pomanjkanje moških učiteljev, ki je imelo za posledico večanje deleža ženskih učiteljic, ki so tako prišle do svoje službe, a boj za enako plačilo je bil še zelo dolg. Predstavila sem različna mnenja družbe, ki so se predvsem v obliki polemik in debat pojavljala v časnikih 19. stoletja, in njihove argumente, zakaj si učiteljice ne zaslužijo višje plače kljub enakomerni delovni obremenitvi in enaki izobrazbi.

Za razumevanje pojma feminizacije poklica učitelja v osnovni šoli je poleg zgodovinskega pregleda razvoja šolstva pomemben tudi sociološki okvir. V teoretičnem delu naloge sem tako prikazala pomen socializacije, izvore neenakosti med spoloma, spolne vloge in spolne stereotipe v družbi, ki močno vplivajo na percepcijo spolnih vlog in spolno diferenciacijo na delovnem mestu.

Spolna segregacija pri poklicu učitelj je v družbi prisotna, zato se pojavlja vprašanje, kako na feminiziran poklic, kot je osnovnošolski učitelj, gledajo starši in učenci sami. Ali je moški učitelj podvržen kakšnim stereotipom in če je, kateri so to. Enako vprašanje lahko zastavimo tudi za žensko učiteljico.

V nalogi sem osvetlila izvore neenakosti med spoloma. Predstavila sem pojem socializacije, ki oblikuje vedenje fantov in deklet že od zgodnjih let dalje. Poleg staršev imata tako vrtec kot tudi osnovna šola veliko socializacijsko vlogo.

Izjemno pomembna je tudi spolna segregacija na trgu dela. Tako v nekaterih poklicih en spol popolnoma prevladuje. Tako so predvsem poklici v vojski izrazito moški in poklici v izobraževanju (predvsem na elementarni ravni) izrazito ženski. Moški kot ženske so tako diskriminirani in žrtve pričakovanj ter spolnih vlog, ki so zakoreninjeni v družbi. Poklici, ki

veljajo za ženske, nimajo visokega ugleda v družbi in proletarizacija dela je tu hitrejša kot v moških poklicih. Moški v ženskih poklicih zasedajo najvišja delovna mesta, saj so na nek način žrtev pozitivne diskriminacije. Moški zaradi pričakovanj družbe in zaradi pripisovanja nekaterih lastnosti, ki so bolj spolni stereotipi kot kaj drugega, tako lažje napredujejo. Ta napredovanja pa jim omogočajo tako imenovana steklena dvigala ali tekoče stopnice. Ženske v moških poklicih pa trčijo ob steklene stropce in se nasploh pri napredovanju soočajo s stekleno arhitekturo.

Kako je z moškimi v učiteljskem poklicu? Izobraževanje je, poleg sociale in zdravstva, najbolj feminizirano področje dela. Znotraj izobraževanja vidimo tako horizontalno kot vertikalno segregacijo dela. Najbolj feminizirano je področje, ki je na najnižji ravni, torej elementarno področje vzgoje in izobraževanje. Bolj ko se vzpenjamo po lestvici izobraževanja, več je zaposlenih moških.

V nalogi sem skušala odgovoriti na naslednja vprašanja: ali se moški in ženski učitelji v osnovni šoli srečujejo s stereotipi s strani učencev in s strani staršev? In če se, kateri so to. Kako spol učitelja vpliva na doživetje šolskega predmeta pri učencih? Ali šolski predmet, ki ga poučujejo moški, uživa večji ugled pri učencih? Ta vprašanja so del raziskovalne teme, katero obravnava magistrsko delo.

2 HIPOTEZE, RAZISKOVALNA VPRAŠANJA IN METODOLOGIJA

Glavne hipoteze mojega raziskovanja so bile:

Hipoteza₁: starši lažje sprejmejo žensko učiteljico v nižjih razredih osnovne šole, moški učitelji so primerni za poučevanje starejših otrok.

Hipoteza₂: moški učitelji v osnovnih šolah se soočajo s stereotipi in s predsodki s strani staršev in učencev.

Hipoteza₃: moški učitelji poučujejo v osnovni šoli tradicionalno zahtevnejše ali fizično napornejše predmete, kot so matematika, fizika, tehnika in šport. Ker jih poučujejo moški, med učenci uživajo večji ugled.

Poleg zgoraj navedenih tez sem preverjala tudi glavno raziskovalno vprašanje.

Raziskovalno vprašanje₁: katere razloge vidijo starši in učenci za feminizacijo učiteljskega poklica v osnovni šoli.

Pri izdelavi magistrskega dela sem kombinirala različne metode dela. Uvodni del je teoretski, kjer sem se poslužila komparativne analize primarnih virov (časopisni članki, strokovna literatura in dokumenti) in sekundarnih virov, kot so študije, razprave, analize obstoječih podatkov, zakonodaje in poročil. Predstavila sem zgodovinski pregled razvoja šolstva s poudarkom na položaju ženske učiteljice. Prikazala sem spolne predsodke takratne družbe, argumente družbe kot opravičilo, da so ženske za enako delo slabše plačane.

Osvetlila sem vzroke, ki so pripeljali do tega, da se je postopoma delež učiteljic v osnovni šoli povečeval. Pri tem sem uporabljala strokovno in znanstveno literaturo, časopise in časnike iz obdobja 19. in 20. stoletja.

Poleg zgodovinskega opisa razvoja šolstva sem prikazala sociološki oris feminizacije učiteljskega poklica. Pri tem sem uporabila domačo in tujo literaturo ter članke, ki se nanašajo na spolno segregacijo trga delovne sile, na predsodke, ki zadevajo spol, in na položaj moškega učitelja znotraj feminiziranega poklica.

Empirični del naloge zajema:

- analizo statističnih podatkov zaposlenih delavcev v osnovni šoli, pridobljeno s strani Statističnega urada Republike Slovenije. Z analizo podatkov sem ugotavljala stopnjo feminizacije zaposlenih v osnovni šoli in jo tudi primerjala z zaposlenimi v srednjih šolah. Omejila sem se na pedagoške in vodstvene delavce.
- analizo pridobljenih podatkov s pomočjo izvedene anketne raziskave, s katero sem preverjala, katere šolske predmete poučujejo moški učitelji, ali jih posledično učenci bolj spoštujejo in jemljejo resno in ali imajo učenci predsodke do moških učiteljev. Če jih imajo, kateri so to. Anketni vprašalnik je bil namenjen učencem osnovnih šol. Sodelovali sta dve osnovni šoli iz Ljubljane in ena iz Vrhnike. Šole so bile izbrane naključno. Za pomoč pri izvedbi sem prosila tamkajšnje učitelje. Razdelila sem 214 anket. Izpolnjenih in vrnjenih je bilo 200 anket. Realizacija vzorca je 93 %. Učenci so anketne vprašalnike reševali v času razredne ure, nekateri pa so jih odnesli domov in jih nato vrnili razrednikom. Reševanje anketnih vprašalnikov je potekalo v mesecu marcu 2016. Anketne vprašalnike so učenci reševali prosto, brez navodil učitelja. Izpolnjene anketne vprašalnike so mi učitelji vrnili v desetih dneh.
- analizo pridobljenih podatkov s pomočjo izvedene anketne raziskave za starše, s katero sem preverjala, kakšen odnos imajo starši do moških učiteljev, ali do njih gojijo zadržke, in kakšen odnos imajo do poklica učitelj v osnovni šoli nasploh glede na njegov spol. Anketo sem razdelila med starše dveh ljubljanskih osnovnih šol. Razdeljeno je bilo 150 anket, izpolnjenih in vrnjenih pa 121 anket. Realizacija vzorca je 80 %. Starši so anketne vprašalnike izpolnjevali v mesecu marcu 2016. Izpolnjene ankete so vrnili razrednikom svojih otrok.

Anketni vprašalnik za učence in učenke je vseboval 13 vprašanj odprtega in zaprtega tipa. Anketni vprašalnik za starše je vseboval 15 vprašanj odprtega in zaprtega tipa. Oba anketna vprašalnika sta v prilogi magistrske naloge.

Statistična analiza podatkov je bila izvedena s pomočjo programa SPSS. Podatke, zbrane s pomočjo anketiranja, sem analizirala s pomočjo opisnih statistik (univariatna analiza). Uporabila sem predvsem frekvenčne porazdelitve ter minimalno in maksimalno vrednost. Pri analizi odgovorov na odprta vprašanja obeh vprašalnikov sem kategorizirala odgovore tako, da sem vsebinsko podobne odgovore združila v en odgovor. Primer: učiteljica je bolj čustvena in učiteljica bolj pokaže svoja čustva sem združila v kategorijo čustvenosti.

Osrednji del naloge zajema obdelavo statističnih podatkov zaposlenih po spolu v osnovnih šolah v času po 2. svetovni vojni. Statistični podatki so dosegljivi v Statističnem uradu Republike Slovenije. V magistrskem delu me je zanimalo tudi, katere šolske predmete pretežno poučujejo moški. Žal teh podatkov na Statističnem uradu nimajo. Zato sem se obrnila na Ministrstvo za šolstvo in šport, vendar niti tam ne razpolagajo s temi podatki. Do njih sem delno prišla s pomočjo ankete za učence in starše otrok v osnovni šoli. Ena izmed mojih hipotez je bila tudi, da moški v osnovni šoli poučujejo tradicionalno težje predmete, ki so zato bolj ugledni tako pri učencih kot pri starših. Spol učitelja vpliva na odnos učenca do tega šolskega predmeta. Dodatni pokazatelj, ki bi potrdil ali ovrgel mojo tezo, bi bila tudi obdelava podatkov, in sicer diplomantov Pedagoške akademije in fakultete po spolu in po smereh študija. Teh podatkov mi Pedagoška fakulteta ni posredovala. Nadalje me je zanimalo, ali velja, da je delo osnovnošolskega učitelja feminizirano, kako na to dejstvo gledajo učenci in kako starši. Zato sem izvedla anketo med starši in učenci osnovne šole, s pomočjo katere sem potrdila ali ovrgla hipotezo, da imajo starši in učenci raje žensko učiteljico v nižjih razredih osnovne šole, medtem ko v višjih razredih raje sprejmejo moškega učitelja. Na njihovo odločitev pa pretežno vplivajo njihovi zadržki, ki imajo osnovo v spolnih stereotipih, katere vsiljuje družba. Analiza anketnih vprašalnikov za učence in starše je pokazala, ali se moški učitelji soočajo s predsodki staršev in učencev.

Nazadnje sem skušala dokazati ali ovreči tezo, da se moški učitelji v osnovnih šolah soočajo s stereotipi in s predsodki s strani staršev in učencev. Nalogo sem zaključila z analizo vseh pridobljenih podatkov in rezultatov anket ter z oblikovanjem predlogov za nadaljnje pristope k problematiki feminizacije učiteljskega poklica v osnovni šoli.

Doprinos magistrske naloge je v analizi:

- pojava in deleža feminizacije učiteljskega poklica v osnovni šoli;
- razlogov za feminizacijo učiteljskega poklica v osnovni šoli z vidika učencev in staršev;
- ali spol učitelja v osnovni šoli vpliva na odnos učenca ali starša do šolskega predmeta ali razreda, v katerem poučuje moški učitelj. Tako sem lahko odgovorila na vprašanje, ali je poklic učitelja pri učencih in pri starših spolno nezaznamovan oziroma ali je stereotipno spolno zaznamovan.

3 ZGODOVINSKI PREGLED

3.1 ŠOLSTVO NA SLOVENSKEM PO LETU 1869 DO 1941

Pomenljiv praznik praznuje avstrijsko učiteljstvo dne 14. maja 1909. — Štirideset let je preteklo odkar nam je podelil naš vladar šolski zakon, ki je tako modro, jasno in vsestransko zasnovan, da se do sedaj še ni dobil mož, ki bi mogel kaj popolnejšega ustvariti, akoravno so se trudile že razne korporacije, razne ankete, ustvariti kaj boljšega, kaj temeljitejšega, a vselej so prišli do zaključka, ki ga izraža kaj značilno sledeča izjava: »Sicer pa nam je smoter naše ljudske šole v § 1. državnega šolskega zakona tako modro določen, da bi ga ne mogli določiti modrejše. Ljudska šola naj le čisto izvršuje ta namen, učiteljstvo naj le z vsemi silami deluje v njega izpolnitev, potem nam ne bo treba segati po drugi določitvi ljudskošolskega namena, marveč zadovoljni bomo s sadjem, ki bo dozorevalo na ljudskošolskem drevesu (14. maj 1869 1909, 1–2).

S temi besedami se spominjajo Državnega osnovnošolskega zakona iz leta 1869 v časopisu Učiteljski tovariš iz leta 1909.

14. maja 1869 je bil sprejet državni osnovnošolski zakon, ki je ostal v veljavi do leta 1928. Določal je splošno šolsko obveznost in jo podaljšal s šest na osem let (Pavlič 1998, 125). Vendar je ta isti zakon (v 35. členu) dopustil, da nekatere dežele in njihova deželna zakonodaja določi trajanje šolske obveznosti otrok (Potočnik 2010, 17), kar je vodilo do razlik v razvoju šolstva.

Zakon iz leta 1805 je bil manj strog glede določanja šolskega okoliša, zato je obstajala skupina otrok, ki ni hodila v šolo (Schmidt 1970, 10). Leta 1869 pa se to spremeni, saj je bilo po zakonu »potrebno ustanoviti osnovno šolo povsod tam, kjer je v razdalji ene ure hoda po petletnem povprečju več kot 40 otrok, ki morajo obiskovati nad 4 kilometre oddaljeno šolo« (Schmidt 1970, 9). Nov zakon je tako pomenil bistveno več šol in tudi več potrebnega kadra. »Po povprečnem letnem zvečanju števila javnih osnovnih šol v odstotkih i sledijo naše dežele: Kranjska, Trst z okolico, Istra, Gorica, Štajerska in Koroška« (Sagadin 1970, 69).

S tem zakonom so učitelji postali »formalno neodvisni od duhovščine« in šole so postale »državne in deželne ustanove« (Ličen 2002, 8). Hkrati je zakon prepovedal ukvarjanje učitelja s postranskim delom. Do uvedbe tega zakona sta bila za učitelje glavni vir zaslužka orglanje in zvonjenje, poučevanje pa je bilo njihovo dodatno delo (Milharčič Hladnik 1995). Kljub vsemu je bil ekonomski položaj učitelja v primerjavi z drugimi državnimi uradniki slabši. Na

svoj položaj so učitelji opozarjali v društvih, ki so bila ustanovljena po letu 1867, ko je bil sprejet Zakon o društvih.

Državni osnovnošolski zakon je tudi razširil vsebino pouka. Tako so bili dodani še predmeti petje, telovadba (zaradi katere se začno graditi tudi telovadnice) in nauk o geometričnih likih (Schmidt 1970, 9–29), kar pa je pomenilo, da je potrebno več kadra. Zato je zakon dopuščal nameščanje ženske učiteljice »tudi za pouk dečkov v nižjih razredih osnovne šole« (Schmidt 1970, 25). S tem zakonom se je marsikaj spremenilo na bolje, saj je zakon mislil tudi na izobrazbo učiteljev. Po uvedbi tega zakona se je začelo ustanavljanje po spolih ločenih štiriletnih učiteljišč (Strmčnik 1970, 341). Predmeti so se razlikovali glede nato, ali je šlo za učiteljišče za moške ali učiteljišče za ženske. Po zaključku šolanja je kandidat dobil zrelostno spričevalo, vendar je bil z njim lahko nameščen le kot podučitelj (Strmčnik 1970, 343) za obdobje dveh let, nato pa (po opravljenem izpitu) kot stalni učitelj (prav tam). Torej je bil za stalno namestitev potreben izpit o učni usposobljenosti (Sagadin 1970, 102) tako za meščanske kot za splošne ljudje šole. Učitelj ga je moral opraviti v prvih petih letih, sicer se mu je odvzelo zrelostno spričevalo in se ga odpustilo iz službe (Sagadin 1970, 102). Ker pa je mnogokrat prihajalo do zamude z izpitom o učni usposobljenosti, je bil postavljen rok, do katerega so morali podučitelji opraviti izpit o učni usposobljenosti. Po tem roku jih je bilo potrebno odpustiti (Sagadin 1970, 107). Do realizacije teh skrajnih ukrepov ni prišlo. Tako je na primer Kranjski deželni zbor kmalu sklenil, kako se lahko vse tiste, ki že 15 let »zadovoljivo poučujejo na osnovnih šolah«, stalno namesti kot učitelje, čeprav brez izpita iz usposobljenosti (Sagadin 1970, 108).

Z državnim zakonom leta 1869 so tudi ženske uradno vstopile na izobraževalno pot za poklic učitelja. Pred tem so se namreč ženske lahko »usposabljele le na zasebnih dekliških šolah ali pri redovnicah« (Šebjanič 2013, 451).

A na kakšen odziv družbe so nalete ženske, ki so stopale na pot lastnega izobraževanja? Tako je Jos Ciperle v Pedagoških pogovorih, ki so izhajali v Učiteljskem tovarišu, izrazil zelo veliko nezadovoljstvo glede izobraženih žensk in ženske emancipacije sploh: » ... če se bo tako nadaljevalo, bomo imeli v kratkem ženske sodnijske svetovalce, ženske odvetnike, ženske profesorje, celo ženske ministre. Potem bomo pa moški stopili v pokoj, ali le kvečemu bomo opravljali ista dela, ktere zdaj naše žene. Naposled si bodo ženske tudi nas izbirale za može. No, ljubi možje, kaj hočete še več?« (Ciperle 1877, 114).

Iz tega lahko sklepamo, da so se ženske, ki so se odločale za poklic učiteljice, soočale s težavami in odklonom družbe že na samem začetku. Ženske, ki so se odločale za poklic

učiteljice, so bile »praviloma hčere višjih uradnikov in staršev, ki so opravljali svobodne poklice« (Milharčič Hladnik 1995, 29), saj je bilo to skoraj edino poklicno izobraževanje, ki je bilo dovoljeno in dostopno (Milharčič Hladnik 1995, 30).

Ob koncu 19. stoletja in v začetku 20. stoletja se je tako učno osebje povečevalo. Še posebej v javnih osnovnih šolah je rasel delež žensk. Tako je bil že leta 1913 povsod odstotek učiteljic v javnih šolah višji kot leta 1871 (Sagadin 1970). Število ženskih učiteljic je po deželah zelo različno naraščalo. K temu je pripomogla tudi ustanovitev Državnih učiteljskih, ki so bila ustanovljena po vseh deželah v letih med letoma 1871 in 1903.

Tabela 3.1: Prikaz odstotkov ženskih učiteljic v letih 1871 in 1913 po različnih pokrajinah

	Koroška	Trst	Primorska	Štajerska	Kranjska
Leto 1871	9,5 %	46 %	26,3 %	3,4 %	10 %
Leto 1913	32 %	50 %	47,8 %	44,5 %	56 %

Vir: Sagadin (1970, 103).

Iz tabele 3.1 lahko razberemo, da je bilo leta 1871 v Trstu največ učiteljic (46 %), na Primorskem 26,3 %, sledi 10 % učiteljic na Kranjskem, 9,5 % na Koroškem in najmanj (3,4 %) na Štajerskem. Eden glavnih razlogov, da se je število ženskih učiteljic povečevalo, vidimo v pomanjkanju moških učiteljev.

In kakšen naj bi bil učitelj v 19. stoletju? Dobropoljski je v Učiteljskem tovarišu navedel 8 dobrih lastnosti učitelja: strah božji, modrost, veselje in ljubezen do svojega poklica, potrpežljivost, vestnost, zadovoljnost, pridnost in veselost (Dobropoljski 1864, 49–51). Tako naj bi bil učitelj zgled otrokom in drugim. Tako učitelj ne zahaja v take kraje, kjer bi si lahko umazal svoje ime. Je krotek in se ne pusti podkupiti. In kljub temu, da ima slabe prihodke, mora biti zadovoljen. Paziti mora na dolgove, zato se mora marsičemu odreči (prav tam). Mojca Peček piše, kako je bilo telesno kaznovanje učencev med drugim krivo za slabši obisk šol (Peček 1992, 71–79), zato bi jim učitelj moral pokazati, da jih ljubi in po očetovski skrbeti za njih (prav tam). Avtorica pravi, kako je bila podoba učitelja samo podaljšek idealnega očeta ali idealne matere, zato so ponekod učitelji nadomestili neustrezne starše, kar nakazuje, da se je začela stapljati funkcija šole s funkcijo družine in da je šlo za enačenje njunih vzgojnih momentov (Peček 1992, 71–79), kar pa zagotovo danes ne velja več.

Reforma leta 1869 je prepovedala postranski zaslužek, kar je tudi vodilo v nezainteresiranost moških za ta poklic (Gabrič 2009). Aleš Gabrič nadaljuje:

zato je kandidatov za učiteljišča in s tem učiteljev v času, ko so morali v šolske klopi spraviti vso mladino, zelo primanjkovalo. Tudi omiljenje pogojev za vpis na učiteljišča ni pripomoglo k odpravi teh težav. Rešitev je bila, da odprejo možnost vpisa na učiteljišča tudi dekletom. Še en dokaz več, da je bilo v zgodovini padanje ugleda določenega poklica v družbi običajno povezano s feminizacijo tega poklica (Gabrič 2009, 31).

Šolski zakon iz leta 1869 pa je pospešil tudi delovanje učiteljskih društev (čeprav je pred tem že obstajalo Društvo za pomoč učiteljskim vdovam in sirotam na Kranjskem), v katerih so učitelji opozarjali na svoj položaj. Leta 1872 sta začela izhajati dva strokovna časopisa za učitelje: Učiteljski tovariš in Slovenski učitelj, nekaj let kasneje pa še pedagoška revija Popotnik. Leta 1897 dobijo ženske svoj prvi list z imenom Slovenka. Leto pozneje je bilo ustanovljeno Društvo ženskih učiteljic. Tako lahko v Slovenki leta 1898 beremo, kaj so bili glavni vzroki za ustanovitev društva (Zakaj si slovenske učiteljice ustanove svoje društvo 1898).

V Slovenki lahko preberemo, kako so proti neprestanemu »hvalisanju moških učiteljev« (Zakaj si slovenske učiteljice ustanove svoje društvo 1898, 251–253), saj imajo tudi ženske razvite čute pravičnosti, reda in dolžnosti kakor moški učitelji. Pri tem se zanika delovanje zoper moške kolege, gre le za opozarjanje na lastne pravice (Zakaj si slovenske učiteljice ustanove svoje društvo 1898). Namen delovanja oziroma program društva je vseskozi ostal enak: šlo je predvsem za boj za enakopravnost učiteljic, opozarjanje na diskriminacijo poročenih učiteljic, prizadevalo si je celo za žensko volilno pravico. Prirejalo je celo protestna zborovanja (Milharčič Hladnik 1995, 46–47).

Državni osnovnošolski zakon je bil sprejet v času velikega vzpona liberalizma v Avstriji (Melik 1970, 31), ki ga med drugim označuje tudi boj liberalnega tabora proti konkordatu iz leta 1855 (prav tam). Leta 1867 je bil med drugimi pripravljen zakon o razmerju šole do cerkve. Njegova glavna misel je bil »prehod šole pod vodstvo in nadzorstvo države« (Melik 1970, 34). Cerkvam je bila prepuščena skrb (in vodstvo) nad veroukom v osnovnih in srednjih šolah (prav tam). Čeprav je bila reakcija cerkve zelo močna in pretirana, pa o pravi ločitvi šole od cerkve težko govorimo (Melik 1970, 35), saj je verouk še vedno ostal v okviru šole in duhovščina je bila še vedno del šolskih svetov. Melik piše, da so mnogi Slovenci (liberalci in

neliberalci) s strahom gledali na šolski zakon. Skrbelo jih je, da bo »novo državno šolstvo mnogo bolj nemško kot pa je bilo staro po cerkvenim nadzorstvom« (Melik 1970, 41).

Klerikalni tabor je zakon o osnovni šoli sprejel zelo negativno. Zmotil jih je obseg učne snovi, trajanje šolske obveznosti in tudi financiranje šolstva (Melik 1970, 48). *Nova šola* naj bi učila stvari, ki kmečkemu prebivalstvu niso potrebna (Melik 1970, 49). Učitelji (ne samo liberalno usmerjeni) so zakon sprejeli z navdušenjem, saj je dvignil njihov ugled (Melik 1970, 61).

Državni osnovnošolski zakon iz leta 1869 je zagotovo pomenil napredek na področju šolstva. Prinesel je večje število šol in s tem tudi večje potrebe po zaposlitvah učiteljev. Na ta način so bila odprta številna vrata ravno ženskam. Z zakonom je prišlo do razširjenega predmetnika za osnovno šolo. Državni osnovnošolski zakon ni predpisoval podrobnega učnega načrta in učnih metod. O tem in o učilih ter o knjigah naj bi se učitelji pogovarjali na učiteljskih konferencah (Peček 1996, 69–78), kar pa je tudi bila novost. Učno metodo je morala odobriti učiteljska konferenca (Peček 1996, 73).

S stališča slovenskega naroda pa je imel zakon tudi pomanjkljivost, saj je dajal prednost nemščini in italijanščini kot učnima jezikoma. O učnem jeziku na osnovnih šolah so lahko, po zakonu, odločali deželni šolski sveti (Vovko 2006, 35), ki so legalno lahko odločili, da bo učni jezik nemščina ali italijanščina (če sta bila deželni šolski svet in krajevni v neslovenskih rokah). Kljub vsemu pa je zakon pomenil hitri dvig pismenosti Slovencev.

Po razpadu Avstro-Ogrske leta 1918 so sledile tudi spremembe na področju šolstva. Tako je slovenščina v šolskem letu 1918/1919 postala uradni učni jezik, »nemščina pa se je obdržala le še v posameznih manjšinskih šolah ali razredih« (Gabrič 2009, 22). Leta 1919 pa je bila v Ljubljani ustanovljena tudi univerza.

Preteklo je kar nekaj let in tako je bil 5. decembra leta 1929 sprejet Zakon o osnovnih šolah, ki je »predpisal splošno in obvezno osemletno šolanje« (Gabrič 2009, 23), kar za Slovence ni pomenilo nikakršne novosti. Prišlo pa je tudi do nekaterih sprememb v predmetniku, telesne kazni ni bilo več in uvedeni so bili oddelki ter ocene, kakršne poznamo še danes (Šorn 2007).

Gabrič opisuje, kako se je delež vpisanih v srednje šole po prvi svetovni vojni povečeval. Enako velja za dekleta, katerih je bilo »na gimnazijah leta 1940 že približno tretjino od vseh vpisanih, na učiteljskih pa približno 60 odstotkov« (Gabrič 2009, 23). Ženske pa so prodrle tudi do profesorskih mest na univerzi. Tako je bilo v šolskem letu 1938/1939 171 moških profesorjev in 7 žensk profesoric. (Šorn 2007, 354).

Obdobje 2. svetovne vojne ni prizaneslo niti šolstvu. Porušene so bile številne šole in veliko življenj je bilo odvzetih ter mnoge knjige zažgane. Na okupiranem ozemlju je bil cilj raznorodovalna politika. Kot odgovor temu se je pojavilo partizansko osnovno in srednje šolstvo, ki pa je bilo bolj improvizorične narave, saj je primanjkovalo kadra in učnih sredstev.

3.2 POLOŽAJ SLOVENSКИH UČITELJIC OB KONCU 19. IN V ZAČETKU 20. STOLETJA

Prikazala bom nekaj področij, ki kažejo na to, kakšen je bil položaj učiteljic ob koncu 19. in v začetku 20. stoletja. Najprej bom osvetlila problematiko celibata, argumente družbe in posameznikov, ki so podpirali celibat. Prav ženske učiteljice so bile zelo družbeno aktivne. Tako so odigrale pomembno vlogo v boju za splošno žensko volilno pravico in na področju skrbi za revne otroke in njihove družine. Pomen žensk je še posebej porasel v času prve svetovne vojne. Zato sem se dotaknila tudi te tematike. Predstavila pa bom tudi gmotno stanje učiteljev in učiteljic. Posebno poglavje pa sem namenila boju učiteljic za enako plačilo.

Leta 1869 je bil sprejet osnovnošolski zakon, ki je na široko odprl vrata tudi ženskam učiteljicam. Z ustanavljanjem novih šol se je povečala potreba po učiteljih. Tako so ženske počasi stopale na trg dela. Pred tem zakonom so se ženske lahko usposabljele za učiteljice pri redovnicah ali v zasebnih dekliških šolah. »Marsikatera je bila tako bolj izobražena od moških kolegov« (Milharčič Hladnik 1995, 29).

V 19. stoletju je Predlog zakona o pravnih razmerjih učiteljstva v javnih šolah v takratni državi izenačil zahtevano izobrazbo za moške in ženske kandidate in obema namenil enako delovno obveznost. Poleg tega je predlog določal, da dobiva učiteljica 80 % učiteljske plače, saj ne vzdržuje družine (Milharčič Hladnik 1995). Kot vidimo je bil celibat izjemno pomemben del učiteljskega poklica za ženske in tudi diskriminacija, saj je bil učiteljicam zapovedan. »Če bi se ženska učiteljica poročila, bi se s tem avtomatično odpovedala učiteljski službi« (Šebjanič 2013, 451). Tako lahko celibat smatramo kot eno izmed orodij, s katerim so zniževali ceno delovni sili (Milharčič Hladnik 1995). Diskriminacija ni bila prisotna samo pri plačilu in pri zapovedanem celibatu, temveč tudi pri izobraževanju bodočih učiteljic. Učiteljišča so bila namreč po spolu ločena. Ženske učiteljice pa so bile tudi predvidene za poučevanje le na dekliških šolah, a je zakon dopuščal, da so ženske učiteljice poučevale tudi dečke v osnovnih šolah. Kasneje je bila to redna praksa, saj je učiteljev vse bolj primanjkovalo.

Mnogi so prihajajočo emancipacijo žensk razumeli kot ogroženost. Tako beremo v Učiteljskem tovarišu iz leta 1878 mnenja Josa Ciperla, ki pravi, »da upa, da bodo ljudje spregledali, kako ženske niso za delo« (Ciperle 1878, 19), in nadaljuje, »da neizmerno konkurenco pa delajo ženske moškim pri učiteljstvu ... učiteljice se fabricirajo kar na debelo ...« (Ciperle 1878, 19).

Odgovor na vprašanje, ali so ženske primerne za poučevanje, se je pri mnogih nahajal ravno v definiciji samega poučevanja, ki so ga mnogi videli kot naravno žensko delo in »kot razširitev njene gospodinjske vloge iz zasebne v javno« (Milharčič Hladnik 1995, 36). Torej je bil množičen vstop žensk s tem »ideološko opravičen« (prav tam). A postavlja se vprašanje, zakaj je bilo učiteljicam dovoljeno biti mati v šoli, medtem ko so se v privatnem življenju morale zapriseči celibatu. Milharčič Hladnik ugotavlja, da je klasifikacija žensk v 19. stoletju priznavala zgolj samske delavke ali poročene matere (Milharčič Hladnik 1995, 37). Oboje hkrati preprosto ne gre.

O tem, kakšen je sploh dober učitelj in kakšne so njegove lastnosti, je bilo napisanega veliko. Učitelj je moral biti takšen, kakršne želi vzgojiti svoje učence, in sicer mora biti »resnoben, molčeč, ponižen, razumen, moder, potrpežljiv, zmeren, krotek, pazljiv, značajan in pobožen« (Peček 1992, 75). Tako Popotnik kot Učiteljski tovariš sta prednjačila v člankih in v razlagah o lastnostih dobrega učitelja oziroma učiteljice. Vse pa se je nanašalo na njihovo pridnost, marljivost, pobožnost in vedno so morali biti nasmejani kljub slabim prihodkom. Pričakovanja družbe so bila torej visoka. Podobno je bilo tudi glede celibata, celo med samimi učiteljicami so bila namreč mnenja zelo deljena. Tiste, ki so podpirale celibat, so kot argument navajale opravljanje dvojnega poklica: matere in žene ter učiteljice (Milharčič Hladnik 1995, 61).

Živahna debata na temo odprave celibata je potekala v časopisu Učiteljski tovariš, predvsem po letu 1910. Debato je načela avtorica *Tržačanka*, ki navaja, da je sama v mladosti imela izkušnjo s poročenimi učiteljicami, ki niso zanemarjale otrok v šoli zato, ker so bile poleg tega še matere. Po njenem mnenju »izgovor torej, da bi omožena učiteljica morala zanemarjati šolo ali dom ali oboje, ne drži ali vsaj popolnoma ne. Nasprotno je pa res, da mi s splošno človeškega stališča moramo prepustiti človeku, in to je tudi učiteljica, kolikor največ svobode ...« (Tržačanka 1910, 1). Avtorica poudarja svobodo kot splošno človekovo pravico, kar je za tiste čase zagotovo novost.

Sledilo je veliko odgovorov, ki pa je učiteljice razdelilo na dva pola. Tako je tov. G. v Učiteljskem tovarišu svoje mnenje predstavila z vzklikom »vrline za šolo od poročene žene ne

opazam nikake« (tov. G. v Omožena 1910, 3). Proti mnenju tov. G. je bila tudi *Omožena*, ki pravi, da ravno poročena učiteljica pozna bolje otroško dušo kot neporočena učiteljica. Šele zdaj, ko je omožena, se zaveda, kako je pomembno njeno delo, zato trdi, da »učiteljica, ki je bila vestna pred poroko, ostane tudi potem, če ne boljša — vsaj taka. Svoji družini bo pa skrbna gospodinja in vrla mati« (Omožena 1910, 3).

Predstavitve mnenj, pobud in raznih razmišljanj o celibatu učiteljic so se vlekle še vse tja do leta 1938. Članek iz leta 1938 tako opozarja na zelo stvaren problem: »Poročena učiteljica, ki je po sedanji odredbi izgubila službo oziroma pokojnino, postane vdova, preden je poteklo leto dni od poroke. Po možu, ako je bil v državni službi, ne dobi pokojnine, svojo je pa izgubila. Ali naj zdaj začne služiti od kraja? Ali naj gre za deklo?« (Nesrečni celibat 1938, 2).

Avtor članka išče pozitivne vplive celibata, tudi s finančne plati, pa jih ne najde, saj ugotavlja, da »mlade učiteljice obupujejo, ker bi se rade poročile, pa iz materialnih razlogov ne morejo pustiti službe. Enako so prizadete učiteljice srednjih let, ki bi se tudi lahko poročile, pa se ne morejo odločiti, da bi zavrgle penzijo« (Nesrečni celibat 1938, 2).

V članku pod psevdonimom *-na* je moč razbrati željo po večji angažiranosti učiteljic in po obtožbi, da so učiteljice zaspale, kar se tiče vprašanja celibata. Avtorica predstavi svoj obup, ko zapiše, da v »teh mladih pomladanskih dnevih, ko tako jasno čutim, da sem del cvetoče narave, da so se vzbudile tudi v meni vse sile, da bi vzbrstele v sreči, tedaj mi zaseka v razum temna misel, ne smeš biti živo bitje, za kruh moraš prodati svojo srečo in svoje srce« (- na 1938, 3). Ugotavlja celo, da »se brezposelnost z odredbo o celibatu ni zmanjšala« (prav tam). Zato poziva vse učiteljice, da prepričajo vso javnost v svoj prav (prav tam).

Učiteljice so opozarjale tudi na titulacijo učiteljic in žen nasploh, saj je po njihovem mnenju naslavljanje z *gospodična učiteljica* nakazovalo, da gre za neporočeno učiteljico, in naslavljanje z *gospa učiteljica*, da gre za poročeno učiteljico. To razlikovanje je bilo nepotrebno, saj »kakor je vsak moški gospod, tako naj bo vsaka žena gospa. Ne nazivamo gospodičev, torej ne nazivajmo gospodičen« (Zalar 1923, 2). S tem ko ženska postane učiteljica, si zasluži naslov gospa. Avtorica članka Marija Zalar nadaljuje: »... kaj se ima javnost brigati za to, ali je dotična oseba omožena, ločena, vdova, zaročena živi v modernem zakonu, ima otroka ali je devica al ni. Ali je zaljubljena ... Starejše dame, žene sploh, naj se titulira — gospa. Kaj zato, če se niso omožile! To je zasebna stvar in uradnica ni stara devica« (Zalar 1923, 2).

Mnoge učiteljice so kot argument proti celibatu uporabljale splošno pravico, pravico do svobode kot splošno človekovo pravico ipd. in prav učiteljice so tiste, ki so naredile veliko v boju za ženske pravice kot take. Društvo slovenskih učiteljic je leta 1902 izrazilo svoje zahteve po enakopravnosti, zato je društvo »dvignilo klic po volilni pravici« (Vode 1998, 259).

Pomemben čas za ženske je zagotovo obdobje prve svetovne vojne in čas po njej. Ženske so počasi zabrisale meje delitve na ženska in moška dela, saj je moških primanjkovalo in ženske so se bile primorane spopasti s prihajajočimi izzivi. Spremembe so bile vidne povsod. Tako v njihovem načinu oblačenja, v delu, ki so ga opravljale, in tudi na področju politike, saj so vstopale tudi v ta, do takrat bolj moški svet. Delovni emancipaciji je sledila splošna emancipacija, nad katero je moški svet še kako vihal nosove. Splošno volilno pravico smo ženske v Jugoslaviji dobile po drugi svetovni vojni.

Ko opisujemo položaj učiteljic ob koncu 19. stoletja, ne moremo mimo njihovega slabega materialnega stanja, na katerega so opozarjali predvsem v tisku. Tako lahko v časopisu Učiteljski tovariš preberemo poročilo Litijskega učiteljskega društva iz leta 1930, o gmotnem položaju učitelja na podeželju, kjer je zapisano, kako učitelji ali učiteljice živijo v »podstrešnih luknjah, ki si ne zaslužijo imena sobica« (Gmotni položaj podeželskega učiteljstva 1930, 1). Položaj učitelja na podeželju je bil po njihovem mnenju (še) težji, saj ni bilo priložnosti za postransko delo kot v mestu. Draginja je bila zelo velika in možnosti za kulturno hrano bistveno manj kot v mestih. Zato društvo predlaga »enake draginjske doklade za vse učiteljstvo« (Gmotni položaj podeželskega učiteljstva 1930, 1).

Da si revij, časopisov in druge kulturne hrane ne more privoščiti, piše tudi *K-a*, v Pismu učiteljice začetnice. Avtorici se toži po domu, a hkrati izpostavlja pomanjkanje sredstev za stanu primerno življenje (*K-a* 1936, 2).

Gmotni položaj učitelja se skozi leta ni dosti spremenil. To dokazujejo tudi članki iz sedemdesetih let 19. stoletja. Tako lahko v Učiteljskem tovarišu iz leta 1863 preberemo, da je kar nekaj krajev, kjer učitelji ne dobivajo nobenega plačila (Novice 1863).

Predvsem slab materialni položaj učitelja je kriv, da so moški iskali službe drugje. Moški so zapuščali šolske vrste, polnile pa so jih ženske. Kljub nezavidljivemu položaju učiteljstva mnoga glasila poročajo o tem, kako so učitelji zbirali razna sredstva za obubožane otroke in njihove družine. Mnoge učiteljice so z zaskrbljenostjo pogledovale proti revnim družinam in

izražale skrb za položaj otrok. Zato je bila po njihovem mnenju »zaščita družine eno najpomembnejših vprašanj njihovega javnega udejstvovanja« (V-ar 1940, 1).

Po letu 1918, v času Kraljevine SHS, je bil položaj učiteljic izenačen z učiteljevim. Tako so bili iz zakonov črtani predpisi o neizenačenosti plač in o celibatu učiteljic (Gabrič 2009). Leta 1937 je bil ponovno uveden delni celibat (ki je bil kmalu odpravljen) bolj kot posledica gospodarske krize v tridesetih letih in kot način varčevanja pri učiteljskem kadru. Ko je bilo potrebno izbirati med poročenimi in neporočenimi učiteljicami, so bile na slabšem poročene učiteljice (Gabrič 2009).

Gospodarska kriza v tridesetih letih 20. stoletja se je pokazala tudi v slabšanju položaja žensk nasploh. Po besedah Angele Vode so bile prav ženske prve v vrsti odpuščanj, saj so na ta način reševali težavo brezposelnosti. Oblast se je osredotočala predvsem na poročene učiteljice, saj so le te opravljale dvojno delo, kar je pomenilo »dvojno zaslužkarstvo« (Vode 1998, 249). Leta 1934 je oblast celo ukinila »prve letnike vseh ženskih učiteljišč« (Vode 1998, 250), v po spolu mešane prve letnike pa deklet niso sprejemali, čeprav je bilo tako malo moških kandidatov, da se pouk sploh ni mogel pričiti (prav tam).

Zgodba draginjskih doklad in njihove ukinitve poročenim učiteljicam govori o izjemno težkem položaju poročenih učiteljic. Vode navaja, da je bilo tako v Dravski banovini z odvzemom »prizadetih 700 učiteljic, v vsej državi pa 4000« (Vode 1998, 250). Ogorčenje in želja po protestu sta se vse bolj povečevala. Tako so se učiteljice povezale z ženskimi društvi in prirejale zborovanja (Vode 1998, 250).

Do prepovedi spolne segregacije v šolstvu je prišlo po drugi svetovni vojni, z ukinitvijo zasebnih šol, kamor so spadale predvsem katoliške šole (kjer so se učenci ločevali po spolu) in tako se že v letu 1945/46 zazna povečanje mešanih oddelkov (Gabrič 2009).

Že »leta 1946 je v Sloveniji vodenje šolskega resorja prvič v zgodovini v roke prevzela ženska« (Gabrič 2009, 36), vse več je bilo ravnateljic in ženske so v zbornicah počasi začele prevladovati.

S šolskim letom 1947/1948 pa se je z uredbo uvedel skupen pouk za učence in učenke (prav tam). Naraščanje števila deklet se ni videl samo v osnovnošolskih klopih temveč tudi v gimnazijskih programih in tudi na fakultetah, kjer so številčno izstopale predvsem na humanističnih smereh, a se je njihovo število krepilo tudi na tehnično-naravoslovnih fakultetah (Gabrič 2009, 38).

3.3 ŽENSKE UČITELJICE SI ZASLUŽIJO ENAKO PLAČILO KOT MOŠKI UČITELJI

Diskriminacijo so učiteljice doživljale tudi na področju plač. Omenila sem že, da je Predlog zakona o pravnih razmerjih učiteljstva v javnih šolah (iz leta 1870) v takratni državi izenačil zahtevano izobrazbo za moške in ženske kandidate in obema namenil enako delovno obveznost. Poleg tega je predlog določal, da dobiva učiteljica 80 % učiteljske plače, saj ne vzdržuje družine (Milharčič Hladnik 1995). Potrebno je poudariti, da so bile plače učiteljic različno visoke po deželah. Tako so na Goriškem, Gradiščanskem in Koroškem učiteljice dobivale za 20 % (v Istri celo za 25 %) nižje plače že od leta 1870, na Štajerskem so 80 % plače vpeljali z letom 1872, na Kranjskem pa leto kasneje – 1873 (Cvirn 2003, 288–289). Proti nižjim plačam se je prva javno uprla učiteljica Marija Jäckel iz Idrije, ki je kot glavni argument navedla enako izobrazbo in opravljeno delo (Cvirn 2003, 288). Leta 1874 so na Štajerskem izenačili plače, kar je spodbudilo poslanca dr. Schreya, da poda predlog kranjskemu deželnemu šolskemu svetu za izenačitev plač (prav tam). Sledila je burna reakcija mnogih. Tema je prisotne razdelila na dva pola. Tisti, ki so bili proti izenačitvi, so poudarjali predvsem nižje potrebe učiteljic in seveda slabšo kvaliteto opravljenega dela (prav tam). Kljub temu je deželni šolski svet s šestnajstimi glasovi proti štirinajstim izglasoval sklep, ki je plače učiteljic izenačil s plačami učiteljev. Sklep pa ni požel vsesplošnega odobravanja (Cvirn 2003, 289).

Leta 1898 so učiteljice ustanovile Društvo ženskih učiteljic, z namenom opozarjati na pravice, ki so jih dobile z Državnim osnovnošolskim zakonom. A hkrati je po mnenju Angele Vode bila to pričakovana reakcija na zahtevo moških kolegov leto poprej, ko so zahtevali zvišanje plač za 20 % na način, da se znižajo plače učiteljicam, saj so njihove potrebe bistveno manjše kot potrebe moških, ki morajo še vzdrževati družino (Vode 1998). V predlogu za zvišanje plač učiteljev na račun učiteljic so bila razmerja zelo natančno prikazana (Milharčič Hladnik 1995). Tako naj bi začasni učitelj dobival 500 goldinarjev letno, začasna učiteljica pa 400 goldinarjev letno (Milharčič Hladnik 1995, 42). Razlika je očitna. Sledile so jezne reakcije učiteljic in zbiranje peticije za preprečitev sprejema predloga (prav tam).

Učiteljice so se predvsem sklicevale na formalnopravno dejstvo, da opravljajo enako delo kot njihovi moški kolegi, zato sledi enako plačilo. Učitelji pa so kot argument navajali dejstvo, da morajo skrbeti za družine. Hkrati pa so se mnogi naslanjali na »biološko-moralistične argumente« (Milharčič Hladnik 1995, 44). Mnogi so dvomili celo »o njihovi delovni

usposobljenosti« (prav tam) in zatrjevali, da istega dela ženska ne more tako dobro opraviti, kot ga opravi moški (Milharčič Hladnik 1995, 45).

Zakonska določba o izenačitvi izobrazbe za moške in ženske učitelje je bila osnova za velike polemike in debate v zvezi z enakim plačilom. Le te so se vršila ob koncu 19. stoletja. Debate so dosegle vrelišče ob izidu recenzije knjige *Anteja Dukića, Zar i učiteljicam istu plaću – narodno gospodarstveno pitanje*. Glasili Popotnik in Učiteljski tovariš sta objavljali številne odzive, pri tem pa je bila najbolj neuklonljiva Milica Strnad (Milharčič Hladnik 1995), ki je ob vsaki priložnosti zavrnila argument moških kolegov, da ker imajo ti večje potrebe, potrebujejo višjo plačo. Po njenem mnenju namreč obstajajo tudi razlike med moškimi učitelji: »... če učitelj A porabi več, mora tudi dobiti boljšo plačo. Učitelj B porabi manj, zato njemu slabša plača. In kje vzeti za učitelja A? Na račun učitelja B!« (Milharčič Hladnik 1995, 54).

Učitelji so vseskozi bili na repu nizkih plačil v primerjavi z ostalimi državnimi uradniki. In prav ta nizka plačila naj bi zniževala ugled učiteljev. Pojavila se je celo krilatica »Ubog je kot ljudski učitelj« (Milharčič Hladnik 1995, 56). Plače učiteljev so komaj dosegale plače nižjih uradnikov, pismonoš in pometačev uradov (prav tam).

V Učiteljskem tovarišu iz leta 1908 lahko preberemo povzetek referata nadučitelja Antona Peska, ki ga je predstavil na glavni skupščini Zaveze avstrijskih jugoslovanskih učiteljskih društev, ki je potekala v Gorici. V referatu z naslovom *O regulaciji učiteljskih plač* je predlagal, da se plače učiteljev uskladijo s plačami ostalih uradnikov, za katerimi učiteljske tako zelo zaostajajo. Skupščina je tudi soglasno sprejela sklep, da se zahteve Antona Peska zapišejo v obliki brošure, ki se razdeli med ljudi (XX. Glavna skupščina Zaveze v Gorici 1908, 1–2). Odsek učiteljic, ki je deloval znotraj Zaveze učiteljskih društev, se je skozi vse svoje delovanje boril po načelu enako delo – enako plačilo. Tako lahko beremo v Učiteljskem tovarišu iz leta 1938 članek z naslovom *Delo in položaj sekcije JUU za Dravsko banovino v poslovnem letu 1937/1938 – poročilo glavnega tajnika za banovinsko skupščino*, v katerem so zapisani njihovi dosežki. Tudi za to leto je sekcija sestavila predloge in zahteve, ki naj bi se uzakonile v finančnem zakonu v letu 1938/1939. Najvažnejša uzakonitev je bila stalnost učiteljstva. Sekcija je tudi predlagala, »da imajo matere z dopolnjenimi 20. leti ефективne službe in z nad 3 otroki pravico prositi za upokojitev. Ta določba je bila globoko socialna in bi mnogo doprinesla k reševanju brezposelnosti ter bi bila mnogo uspešnejša kakor uvedba celibata« (Delo in položaj sekcije JUU za Dravsko banovino v poslovnem letu 1937/1938, 1).

Predlog ni bil upoštevan. Sekciji je uspela sprememba 84. člena, ki pravi, »da naj stanarino prejema vse učiteljstvo brez izjeme«, kar je bilo zelo pomembno za poročene učiteljice, ki so bile zdaj izenačene z neporočenimi učiteljicami (prav tam).

Odsek učiteljic je poslal banovinski skupščini naslednji predlog: zahtevo po izenačitvi prejemkov poročenih učiteljic z ostalimi, saj »je krivično in nemoralno ter delu v škodo, da je del učiteljstva slabše plačan od ostalih, čeprav opravlja enako delo« (prav tam). Odsek učiteljic je tudi zahteval ukinitve celibata, »saj to pomeni kratenje osebnih in državljskih pravic, zajamčenih po ustavi« (prav tam). Nadalje so zahtevale, da je pri razpisih za upraviteljska mesta na mešanih šolah razvidno, da se lahko na ta mesta prijavijo tudi ženske učiteljice, saj jim je to dovoljeno po zakonu. In na koncu še, da se pri vpisu na učiteljske upošteva boljši učni uspeh in naj bo zagotovljeno toliko mest za bodoče učiteljice, kolikor jih je razpisanih za moške (Delo in položaj sekcije JUU za Dravsko banovino v poslovnem letu 1937/1938 1938, 1). Iz vsega napisanega lahko sklepam, da sta imela tako sekcija kot sam odsek izjemno veliko vlogo pri izenačenju položaja učiteljic z učitelji. K temu je pripomogla tudi prepoved spolne segregacije v šolstvu nasploh v času po 2. svetovni vojni, ko se marsikatera ženska zavihti na vodilni položaj v šolstvu. Tako to postaja vse bolj ženski svet in zato tudi bolj proletarski, saj so ravno ženski poklici bolj podvrženi proletarizaciji kot moški (Milharčič Hladnik 1995).

Danes je zakonsko prepovedana verska, spolna, rasna, politična ali gospodarska diskriminacija. Plače v šolstvu so urejene na podlagi plačnih razredov, katerih osnova sta izobrazba in delovno mesto, ki ga učitelji zasedajo (Demark 2013, 27).

3.4 ŠOLSKA REFORMA 1953–1963 IN PREVLADA ŽENSK V OSNOVNI ŠOLI

Za obdobje po drugi svetovni vojni je značilno, da je komunistična oblast vzpostavila nadzor na šolstvu. Nova oblast, kot marsikatera prej, je šolstvo skušala podrediti lastnim ideološkim in političnim potrebam (Gabrič 2009) tako, da je nadzirala izdajanje učnih knjig, imela veliko vlogo pri sestavi učnih načrtov, imela velik vpliv pri kadrovanju (prav tam). Najprej so se lotili omejevanja katolištva v cerkvi in odstranjevanja »politično sumljivih učiteljev« (Gabrič 2009, 94).

Po drugi svetovni vojni so učitelji in učiteljice dobili novo poimenovanje. Postali so tovariši in tovarišice. Poleg pedagoškega dela so morali opravljati še druga, predvsem fizična dela, kot

je pomoč pri obnovi šol. Učitelji so ponovno postali del politike in ideologije. Udeleževali so se političnih sestankov, vodili evidenco obiska verouka med učenci, pripravljali proslave in skrbeli za vzgojo ter ideološko ustrezno izobrazbo otrok.

V petdesetih letih prejšnjega stoletja je bila ustanovljena Komisija za reformo šolstva na državnem nivoju. Njen namen je bil pripraviti šolsko reformo, ki pa se je zavlekla še v začetek naslednjega desetletja. O šolski reformi med letoma 1953 in 1963 natančno piše Gabrič v svoji knjigi Šolska reforma 1953–1963 (Gabrič 2006). Tako je šolska reforma leta 1958 prinesla enotno osemletno osnovno šolo kot edino obliko obveznega šolanja. Komisija je razpravljala tudi o izobrazbi učiteljev. Na tem področju so bila mnenja različna. Tako so bili slovenski zastopniki znotraj komisije mnenja, da morajo vsi učitelji doseči visoko stopnjo izobrazbe (Gabrič 2009), vendar je Komisija (zaradi poenotene politike za vso državo) sprejela predlog o dvoletni pedagoški akademiji (prav tam). Poleg tega sta bili izenačeni gimnazija in strokovna šola, študij pa je bil razdeljen na tri dvoletne cikle (višji, visoki in podiplomski) (prav tam). To je bilo le nekaj uzakonjenih sprememb, ki jih je prinesel zakon iz leta 1958. Vsekakor gre za najbolj temeljito in celovito šolsko reformo, skozi katero smo šli Slovenci, saj je zajela vse stopnje šolstva, izobraževanje manjšin, izobrazbo učiteljev in področje financiranja šolstva (Gabrič 2009).

Po drugi svetovni vojni se pojavi veliko pomanjkanje šolskega kadra in šolskih prostorov, saj jih je bilo mnogo uničenih v vojni. Pomanjkanje učiteljev je zelo izrazito že po letu 1945, kar se kaže tudi v zelo prenatrpanih razredih. Za pomanjkanje učiteljev so delno krivi tudi nižji prejemki v prosveti v primerjavi z drugimi strokami. Zato se pojavijo različni načini stimuliranja bodočih učiteljev, in sicer s predpisom posebnih dodatkov za učitelje. Podeljevalo se je tudi bistveno več štipendij (Gabrič 2006). Največja novost, ki jo je doživel pedagoški kader, je bila njihova izenačitev z drugimi javnimi uslužbenci (Gabrič 2006). Po letu 1958 so se učitelji lahko prosto prijavljali na razpisana delovna mesta. Obdobje razporejanja učiteljev na delovna mesta v različne kraje je minilo (Gabrič 2006). Da bi se čimbolj popolnila prazna delovna mesta, so bile ob razpisu prostega delovnega mesta navedene tudi razne ugodnosti (brezplačno stanovanje in kurivo ipd). Kljub temu je kadra primanjkovalo.

Po letu 1960 se je slika počasi izboljševala. Bistveno več dijakov je bilo vpisanih na učiteljišča. Leta 1960 kar 3000 (Gabrič 2006, 127). Zaradi takšnega povpraševanja je Mariborsko učiteljišče odprlo dislocirane oddelke na Ravnah in na Ptuj, novomeško učiteljišče pa v Črnomlju (prav tam). Leta 1961 je sledila ustanovitev prve slovenske

pedagoške akademije v Mariboru, ki je predvidevala dve usmeritvi: razredno in predmetno stopnjo (Gabrič 2006, 132).

Statistični pregled razvoja šolstva v LR Sloveniji v šolskih letih 1945/46 do 1956/ 57 navaja, da je bil leta 1954 izveden individualni popis učnega osebja vseh osnovnih, srednjih in visokih šol. Popis kaže, da je v osnovnih šolah v Sloveniji poučevalo 4449 učiteljev, od tega kar 79,5 % žensk (Statistični pregled razvoja šolstva v Ljudski republiki Sloveniji v šolskih letih 1945/46 do 1956/57 1957). Vsekakor so ženske dokaj hitro prevladale v šolstvu, čeprav so že nekaj desetletij prej opozarjale na svoj neenakopravni položaj in bile, v času gospodarske krize, pogostejša tarča pri odpuščanju.

4 SPOLNA SEGREGACIJA

4.1 SPOLNI STEREOTIPI V ŠOLSTVU

Stereotip in predsodki so sodbe, ki jih ustvarjamo o posameznicah in posameznikih na osnovi njihove skupinske pripadnosti, na osnovi predpostavke o tem, v katero skupino/kategorijo sodijo (Ule 2009). Uletova nadaljuje in pravi, »da so stereotipi rezultat sklepanja na osnovi omejenih informacij in obenem potrebe, da poenostavimo kompleksnost pojavov in dogajanj v svetu ter se izognemo neskladnosti v zaznavah« (Ule 2009, 178). Tako je naloga stereotipov, da poudarijo tipične in za nas pomembne poteze drugih (prav tam). Prvi, ki je uporabil pojem stereotip, je bil Walter Lippmann, ki je v delu Javno mnenje označil stereotip, in sicer, da je »stereotip urejena in bolj ali manj trdna slika o svetu, ki smo ji prilagodili svoje navade, okus, zmožnosti, udobje in upe« (Lippmann 1999, 86).

Tudi šola močno vpliva (tako z odkritim kot s prikritim učnim načrtom) na nastanek predsodkov in stereotipov (Rinc Urošević 2008). A otroci tudi brez vpliva šole zelo zgodaj oblikujejo stereotipne kategorizacije po delitvi na spol (prav tam). Rinc Urošević pravi, da na nastanek spolnih stereotipov vplivajo tudi družina in mediji (Rinc Urošević 2008, 43), saj mnogokrat žensko prikazujejo spolno zelo stereotipno (v družinski vlogi, za štedilnikom, v vlogi čiščenja, pranja ipd). Spolni stereotipi opozarjajo na tisto, kar bi moralo veljati kot tipično za večino moških ali za večino žensk (Rinc Urošević 2008, 40). Če posameznik odstopa od teh pričakovanj, se ga prične »obravnavati kot deviantnega« (Rinc Urošević 2008, 40), zatoorej imajo lahko spolni stereotipi še kako destruktiven vpliv na posameznika in na družbo v celoti (prav tam).

Poklic učitelja zahteva nekatere osebnostne lastnosti, katere tradicionalno pripisujemo ženskam. To so: nežnost, toplina, pripravljenost na pomoč in čustvenost. Vsekakor gre tudi za spolni stereotip, ki pa je vsebolj družbeno usidran, saj ga srečamo že zelo zgodaj. Tako se Sarah Farqufar sprašuje, ali je moški učitelj sploh potreben? Navaja stereotipe, ki veljajo za moške učitelje v zgodnjih letih poučevanja. »Moški učitelji v zgodnjem šolstvu naj bi tako veljali za pomehkužene oziroma homoseksualne. Ker velja splošno pravilo, da je moški tisti, ki preživlja družino, je moški učitelj nekdo, ki nima visokih ambicij, saj so plače učiteljev nižje kot v drugih primerljivih panogah« (Farqufar 1997, 4).

Christine L. Williams v svojem delu *Still a man's world* (1995) piše, kako se moški v ženskih poklicih spopadajo z različnimi spolnimi stereotipi. Raziskava, ki je bila narejena na področju tradicionalno ženskih poklicev, pokaže, da se moški v teh poklicih ne počutijo manj možati ali inferiorni. Williams pravi, da ti moški izkoristijo *efekt steklenih stropov* in se prebijejo na najvišja, torej vodilna mesta (Williams 1995).

Možnosti za napredovanja v osnovnih šolah ni veliko, zato je delo učitelja za marsikaterega moškega nezanimivo. Delo osnovnošolskega učitelja v družbi ne uživa visokega ugleda in tudi zato ta poklic ni privlačen za moške. Apple navaja, »čeprav je v osnovni šoli prevladujoča večina učiteljev žensk, je v teh šolah, kljub deležu učiteljic, vedno več moških ravnateljev in predstojnikov« (Apple 1992, 101). Tako v šolah srečamo moško vodenje in žensko poučevanje (Apple 1992, 102).

Poleg tega pa so prisotni spolni predsodki, katerim je podvržena družba sama, in so posledica predvsem patriarhalnega razvoja. Tako je družba prepričana, da so za ženske rezervirani poklici in vloge, kjer je vidna čustvenost, nežnost, odvisnost, kooperativnost in pasivnost (Kanjuo Mrčela 1992). O prisotnosti seksizma v družbi piše Eichler, ko navaja nekatere vidike sekstistične znanosti (Eichler v Kanjua Mrčela 1991, 586-590): »Če se obravnavata oba spola, se po navadi moški vzamejo kot norma, ženske pa kot deviacija od te norme in seksistična znanost je polna domnev o moški in ženski naravi. Posledica tega je, da se identični položaji ali obnašanje moških in žensk opisujejo in analizirajo različno glede na spol« (prav tam, 586). Mit o ženski naravni danosti je težko zrušiti, nadaljuje Kanjua Mrčela (Kanjua Mrčela 1991, 587), saj se je gradil stoletja. Ženska vloga, ki je navezana na dom in na materinstvo, ustreza patriarhalni družbi. Zaradi navezanosti ženske na biološki spol ostajajo ženske »zunaj družbenega dogajanja« (Kanjua Mrčela 1991, 587), znotraj katerega kraljujejo moški. Ženskam tako pripadajo tiste družbene vloge v javnosti, ki so nižje ovrednotene, kot sta materinstvo in vloga gospodinje. Ko se določa status moškega, se ga

določa skozi kazalnike poklica, izobrazbe in dohodka (Kanjuo Mrčela 1991, 588), pri ženski pa ti kazalniki ne bi vzdržali v popolnosti, saj je za status ženske izjemno pomembna družina. Tako se statusu zaposlene ženske pripisuje tudi mož, ločitev, popolna poroka, neporočenost, ne imeti otrok ipd. – večinoma negativno (Kanjuo Mrčela 1991, 588). In tako postane poklic učitelja le podaljšek ženskega dela doma, njene zasebne vloge.

Nekatere evropske države problemu feminizacije šolstva posvečajo veliko pozornost. To so Belgija (francoska skupnost), Nemčija, Danska, Litva, Finska in Združeno kraljestvo (Škotska). Skrb je namenjena moškim vzornikom, po katerih se otroci zgledujejo, pa tudi pomanjkanju števila učiteljev (Ministrstvo za šolstvo in šport 2010, 85). Znanih je kar nekaj konkretnih ukrepov držav, kako privabiti moške v primarno izobraževanje. Na Češkem od leta 2008 poteka program Moški v šolo (Ministrstvo za šolstvo in šport 2010, 86). Pozitivna diskriminacija je vpeljana v Litvi, kjer za fante veljajo ugodnejši vpisni pogoji na pedagoške institucije. Tudi Švedska je država, ki poskuša zadržati fante na pedagoških fakultetah in s tem preprečiti prevelik osip ter tudi motivirati moške za vpis na pedagoški študij. Kot kažejo rezultati raziskave iz leta 2009, se študenti soočajo predvsem z dvomi, ali je njihova odločitev za študij pravilna. Dvomi pa so posledica mnenj ljudi, katero delo je primerno za moškega in katero ni (Ministrstvo za šolstvo in šport 2010, 86). Študentom manjkajo tudi moški vzorniki (prav tam).

Mnoge politike so mnenja, da moške odvrča od poklica učitelja nizka plača in majhna možnost za napredovanje. V državah, kjer učiteljski poklic menda velja za zelo uglednega (npr. na Finskem) oziroma imajo učitelji razmeroma visoke plače (npr. v Luksemburgu), v obveznem šolstvu, tako kažejo statistični podatki, še vedno prevladujejo ženske. To verjetno pomeni, da se poučevanje posebno na nižjih ravneh izobraževanja močno povezuje z varstvom otrok, to pa je tradicionalno bolj ženska kot moška vloga (Ministrstvo za šolstvo in šport 2010, 87). Ta poročila kažejo, da so spolni stereotipi še kako prisotni ne samo v naši družbi, temveč tudi drugod po Evropi.

4.2 IZVORI NEENAKOSTI MED SPOLOMA

Potrebno je razlikovati med biološkim in sociološkim pojmovanjem spola – razlikovanje med spoloma (sex) in rodom (gender). »Spol osebe je biološko determiniran, rod pa je kulturno in socialno določen« (Kanjuo Mrčela 1991, 587). Tako družbeni spol ni nujno povezan z biološkim spolom. Družbeni spol so »tako določena pričakovanja, norme in vrednote, ki se

oblikujejo in spreminjajo skozi čas in kulture, določajo družbeno identiteto žensk in moških; določene vloge, dolžnosti, lastnosti in ravnanja se zato bolj pripisujejo deklicam in ženskam, določene pa dečkom in moškim» (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti 2016). Biološki spol na posameznika učinkuje tako, »da skladno z njim razvijejo socialni spol in spolno identiteto« (Štular 1998, 443). Torej se tudi okolica do osebe obnaša skladno z lastnostmi pripisanega spola (prav tam).

Lastnosti moških in žensk ter njihove spolne vloge se spreminjajo, nekatere ohranjajo, določajo in obnavljajo skozi proces socializacije, ki se začne zelo zgodaj. Družbene vloge v katerih se zelo zgodaj najdemo, nas postavljajo v različna medsebojna razmerja moči in v dostop do informacij (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti 2016). Ta obstoječa razmerja še vedno ohranjajo neenakosti med spoloma in tudi neenakomerno porazdelitev moči (prav tam). Zaradi zgodnjega učenja vedenja in vlog prihaja do razlik med spoloma na večini področij. Družbeno sprejemljive in družbeno nesprejemljive vloge potiskajo ženske iz kroga domnevne vrednosti (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti 2016). Zaradi te neenakosti je ženskam in tudi moškim onemogočeno polno uresničevanje njihovih pravic. Imajo pa tudi omejen dostop do človekovih in družbenih možnosti (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti 2016). Ker se moškim tradicionalno pripisujejo značilnosti, kot so agresivno vedenje, ambicioznost, dominantnost, učinkovitost in neodvisnost od drugih, so večkrat prikrajšani za uveljavljanje na področjih povezanih z vzgojo in izobraževanjem ter s skrbjo. To se dogaja tako v javnem kot tudi v zasebnem življenju. Obratno velja tudi za ženske. Ženske zaradi materinstva in pričakovanja družbe po posvečanju časa družini in domu težje uspevajo v karieri in so večkrat prikrajšane za poklicne uspehe (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti 2016).

Jogan navaja, da se je zaradi sklicevanja na tradicijo in na glorificiranje doma ter družine ohranjal marginalni družbeni položaj žensk (Jogan 2001). Zanimivo je to, da je bilo takšno razmišljanje sprejeto tudi pri delu žensk (Jogan 2001). Jogan tako doda, kako so mnoge ženske »ponotranjile tradicionalno moško prijazno stališče« in tako ostajajo doma oziroma se odločajo za krajši delovnik, predvsem v času, ko imajo predšolske otroke (Jogan 2006, 202).

Ko govorim o družbenih vlogah, ki jih imata oba spola, mislim na družbeno delitev življenja, in sicer na javno življenje in na zasebno sfero. Tako družbena spolna delitev dela temelji na predpostavki, da ženski pripada vloga matere in gospodinje. To sta njeni primarni vloge (Kanjuro Mrčela 1991, 587). Ne glede na to, ali so ženske zaposlene ali ne, opravljajo še po

večini domače delo. Torej gre za dvojno obremenitev, ki pa ni plačana. In na to se opozarja že nekaj desetletij (Kanjuo Mrčela 1991, 587), a bistvenih sprememb ni. Javna sfera pripada moškemu, ženske so skoncentrirane v ženskih poklicih (Kanjuo Mrčela 1991, 588), ki so na nek način podaljšek njihove naravne in domače vloge (prav tam). Zaradi ohranjanja miselnosti družbe o primarni vlogi ženske kot matere so bile ženske izključene iz javnega in političnega življenja.

4.3 SOCIALIZACIJA – ZGODNJA USMERITEV V SPOLNE VLOGE

Spolna socializacija se začne že takoj ob rojstvu, saj so prve besede namenjene ravno našemu spolu in reakcije staršev na spol. Kot pravi Rinc Urošević, je bil spol predmet devetmesečnega ugibanja in mnoge vraže so povezane s tem ugibanjem: »če je ženska med nosečnostjo dobre volje, bo deček« (Rinc Urošević 2008, 41), če ženska cveti med nosečnostjo, bo tudi deček, če pa je njen izgled manj privlačen, bo deklica. Vse, kar je pozitivnega med nosečnostjo, se navezuje na rojstvo dečka (Rinc Urošević 2008, 41).

Socializacija je proces, v katerem človek kot biološko bitje postane družbeno bitje. Poznamo primarno, sekundarno in terciarno socializacijo. Primarna socializacija se navezuje na družino, ko je otrok še nesamostojen in popolnoma odvisen od okolice. Takrat prvič spoznava temeljna družbena pravila in se razvija kot osebnost (Barle in drugi 1994). Procesi učenja so največkrat vezani na igranje vlog in na posnemanje. Vključen pa je tudi sistem nagrade in kaznovanja (prav tam). Vsa kasnejša socializacijska obdobja se vežejo na primarno obdobje socializacije. Socializacija nam pomaga, da se lažje vključimo v družbo in da delujemo na družbeno sprejemljiv način, a hkrati ne izgubimo lastne individualnosti.

Otroci že zelo zgodaj prepoznavajo svoj spol, kar se kaže pri izbiranju igrač, s katerimi se igrajo (Rinc Urošević 2008, 41). Obleke, čevlji in vozički se že navzven (največkrat po barvi ali po predmetih narisanih na izdelku) ločijo po tem, ali pripadajo dečkom ali deklicam. Tako dečkom pripadajo obleke modre barve z natisom avtomobilom, letal, strojev ali levov, psov ipd. Deklicam pa obleke roza barv z natisom muck, metuljev, rožic ipd. (Rinc Urošević 2008, 41). Delitev po spolu se največkrat vidi tudi po izboru igrač oziroma po tem, kako se deklicam dovoli igra z igračkami, ki jih povezujemo s fantki, medtem ko se fantom igranje z ženskimi igračkami omejuje (Hernavs 2005, 30).

Razlike v vedenju odraslih do otrok na različnih področjih socializacije so močno obarvane s spolnimi stereotipi (Marjanovič Umek 2004, 499). Marjanovič Umek navaja, da je interakcija med starši in otroki dinamičen in dvosmeren proces, na katerega pa ima velik vpliv otrok s svojimi biološkimi značilnostmi. Hkrati pa starši oblikujejo različne vzorce vedenja v odnosu do deklic oziroma do dečkov (Marjanovič Umek 2004, 500). To prikazuje spodnja tabela.

Tabela 4.1: Področja socializacije, na katerih odrasli najpogosteje kažejo različne oblike vedenja glede na to, ali so v interakciji z deklicami ali dečki

PODROČJA SOCIALIZACIJE	UGOTOVITVE
Izbira igrač	Odrasli spodbujajo otroke, da izbirajo spolno stereotipne igrače.
Stil igranja	Odrasli spodbujajo dečke h gibalnim in k aktivnim igram, deklice pa k umirjenim, dojemalnim in domišljijским igram.
Zaupanje	Odrasli pogosteje spodbujajo deklice k do drugih naklonjenemu vedenju, pomoči, odzivnosti.
Agresivno vedenje	Odrasli so pogosteje odzivajo na agresivno vedenje dečkov in ga tudi zagovarjajo.
Čustva	Odrasli so strpnejši do čustev, ki jih v govoru ali vedenju izražajo deklice.
Nadzor	Odrasli pogosteje uporabljajo besedne ali fizične prepovedi v interakciji z dečki.
Naloge, opravila	Odrasli spodbujajo dečke k tipičnim deškim, deklice pa k tipično dekliškim nalogam.

VIR: Marjanovič Umek (2004, 501).

V obdobju zgodnjega otroštva začne otrok gledati nase kot na fanta ali na punco in se prične enačiti z odraslimi istega spola (Rinc Urošević 2008, 41). V obdobju zgodnjega otroštva so otrokova vedenja o spolu že bolj obsežna, tudi bolj poglobljena in se nanašajo tudi na poklice (Marjanovič Umek 2004, 505).

Neko popoldne sem se odločila, da se bomo v oddelku podaljšanega bivanja za 2. razred pogovarjali o poklicih, saj sem želela ugotoviti, kakšno mnenje imajo učenci 2. razreda glede poklicev. Izbrala sem dve skupini otrok (2 x po 7 otrok) in ju povprašala po poklicnih željah. Le te so zapisali na majhen list papirja. Deklice so izbrale naslednje poklice: tri deklice so izbrale poklic učiteljice, 2 deklici poklic medicinske sestre, ena poklic knjižničarke in ena poklic veterinarke. Fantje so izbrali naslednje poklice: trije fantje so izbrali poklic šoferja letala, avta ali bagra, dva sta izbrala poklic direktorja in dva poklic nogometaša. Na vprašanje, zakaj so izbrali prav te poklice, so sledili odgovori, kot so: *zato, ker jih opravlja oče ali*

mama, zato, ker imaš dobro plačo (dva fanta, ki sta izbrala poklic direktorja), *zato, da pomagaš drugim* (deklici, ki sta izbrali delo medicinske sestre) *in otrokom* (deklice, ki so izbrale poklic učiteljice). Njihovi odgovori kažejo na to, da ima domače okolje, dogajanje v družini in posnemanje vlog staršev velik vpliv na zgodnjo socializacijo in na način razmišljanja otrok. Bistvo zgodnje socializacije je ravno ponotranjenje družbenih vrednot in norm ter vlog. Jemljemo jih kot za svoje lastne in kot da so del nas (Počkar 2009).

V družbi se izoblikujejo predstave o tem, kakšne osebnostne lastnosti, družbene vloge in vedenje so primerni za ženske in za moške (prav tam). Te predstave zelo vplivajo na socializacijske postopke glede na to, ali si moški ali ženska. Zato lahko govorimo o diferencirani socializaciji (prav tam). Družbeno in kulturno izoblikovane predstave o ženskah in moških, ki jih ponotranjimo od zgodnje socializacije dalje, vplivajo na nadaljnjo izbiro poklicne poti (prav tam). Marini in Shu navajata, kako so otroci pri izbiri poklica v zgodnjem otroštvu še zelo spolno orientirani, a ta usmeritev skozi čas pojenja (Marini in Shu v Wharton 2012, 199). Njuna raziskava kaže, da mlajše ženske raje pogledujejo k poklicem z visokim zaslužkom (ne glede na to, ali gre za *ženske* ali za *moške* poklice). Pri moških pa te poklicne izbire ne nihajo in ne odstopajo skozi obdobja odraslosti (prav tam). Izkažejo se kot bolj stabilne.

Za oblikovanje in za nastanek spolnih stereotipov in spolnih vlog so pomembni celotno socializacijsko okolje in tudi vse stopnje socializacije. Veliko vlogo opravijo tudi mediji, katerim je nemogoče uiti, lahko pa se prek vzgoje medijev naučimo ravnati z njihovimi sporočili.

4.4 SPOLNA SEGREGACIJA NA TRGU DELA

»V sociologiji s pojmom segregacija na trgu delovne sile po spolu označujemo koncentracijo moških in žensk v različnih dejavnostih in poklicih, na različnih delovnih mestih« (Kanjuro Mrčela 2012). Merijo jo z indeksom, ki nam pove, »kolikšen del delovne populacije bi moral zamenjati dejavnost, poklic ali delovno mesto, da bi se dosegla enakopravnost po spolu« (prav tam). Po Richardu Ankerju segregacija preprečuje enakopravnost žensk in tudi spremembe na tem področju (Anker 2001). Trg dela je zato rigid in neuspešen (prav tam). Spolno segregacijo najdemo povsod in velja zelo prisoten dejavnik na trgu dela. Po mnenju Ankerja zelo škoduje predvsem ženskam, saj vpliva tako na ženski kot tudi na moški pogled v zvezi z ženskim delom (Anker 2001).

Anker navaja tri različne teorije, ki razlagajo spolno segregacijo trga dela (Anker 2001, 129–131):

- neo-klasična ali človeško kapitalna teorija,
- institucionalna teorija ali teorija segmentiranosti trga dela,
- neoe ekonomska teorija ali feministično spolna teorija.

Pri neo-klasični teoriji trg dela deluje uspešno, saj se ponudba in povpraševanje (delavci in delodajalci) obnašata racionalno. Teorija poudarja, da so ženske tiste, ki skrbijo za gospodinjstvo in domače delo, zato pridobijo manj izkušenj in iščejo službe, kjer je delovnik zelo fleksibilen (Ličen 2002, 14). Mnoge med njimi se zaradi usklajevanja kariere in domačega dela povlečejo iz trga dela. Ženske zato iščejo delo, ki ima zadovoljivo štartno plačo, *nizke kazni* za odsotnost z dela oziroma njena odsotnost povzroči manjšo škodo. Pomemben je tudi fleksibilen delovnik in zanima jih delo, ki zahteva manj izkušenj (Anker 2001, 132–133).

Anker pri tej teoriji izpostavlja tudi neprestano poklicno izobraževanje žensk oziroma njihovo izpopolnjevanje na delovnem mestu, ki ga zahteva poklic. Za primer navede dva poklica. Eden je tipično moški, in sicer gre za avtomehanika, kjer ni potreben tako velik mentalni vložek in kjer ni potrebno tako veliko znanja, veščin in usposabljanja. Tajnica ali uradnica, kot dva primera ženskega poklica, pa potrebuje več mentalnega vločka in več usposabljanja (Anker 2001, 132–133) Kljub temu sta oba poklica slabše plačana od avtomehanika (prav tam).

Anker nadaljuje in pravi, da ženske za delodajalce predstavljajo večji strošek, saj so večkrat odsotne od dela. Ženske tudi večkrat zamudijo v službo in večkrat prekinejo delovno razmerje, razlogi za takšna dogajanja pa so skrb za družino in za dom (Anker 2001). Ženske dvigujejo stroške tudi z željo po ločenih sanitarijah in po želji za varstvo njihovih otrok, poleg tega težje prilagajajo svoje dnevne obveznosti in njihov delovni urnik se težje raztegne v pozne ure (Anker 2001). V mnogih državah je sprejeta zakonodaja z namenom zaščititi ženske. A to delovno pravo vpliva tudi na zaposlovanje žensk in opravljanje dela v določenih panogah in pod določenimi pogoji (Anker 2001). Da bi se zmanjšala spolna segregacija, neoklasiki pravijo, da je potrebno več vlagati v izobraževanje in v znanja žensk za žensko netradicionalnih poklicev, pomagati ženskam pri usklajevanju poklicnih in domačih obveznostih ter pri razporeditvi delovnega časa in odpraviti zakone, ki ženske diskriminirajo (Anker 2001).

Institucionalna teorija temelji na podobnih zakonitostih kot neo-klasična teorija. Zagovorniki te teorije so mnenja, da sindikati in velika podjetja vplivajo na to, kdo bo zaposlen, kdo bo napredoval in kakšno plačo bodo imeli (Anker 2001, 136–137). Tako je trg dela razdeljen na dva dela, na primarnega in na sekundarnega. Primarnemu sektorju pripadajo službe, ki so dobro plačane, imajo dobre pogoje dela in so varne ter so zanimive za napredovanje. Večinoma gre za moške zaposlitve. Sekundarnemu sektorju pripadajo ženske zaposlitve, ki so manj plačane, manj varne in ne nudijo dobrih pogojev. Oba sektorja se razvijata neodvisno drug od drugega. S tem, da je sektor ženskih poklicev bistveno bolj tekmovalen, saj vlada velika gneča na razmeroma majhnem področju ženskih poklicev (Anker 2001). Moški sektor pozna manj tekmovalnosti, saj imajo moški več različnih možnosti za zaposlitve. Delodajalec se odloči za tistega delavca, ki mu prinese velik izkupiček in čim nižje stroške.

Neoeekonomska teorija ali feministično spolna teorija pravi, da je ženski položaj v družbi povezan s patriarhatom. V večini družb sta gospodinjstvo in skrb za družino odgovornost ženske, medtem ko je zaslužek moško opravilo. Takšno razmišljanje privede do naslednjega sklepa, da zato ženske ne potrebujejo veliko znanj in veščin, saj niso redno prisotne na trgu dela; prej zaključijo s kariero oziroma se povlečejo s trga dela (Anker 2001). Ta teorija je zelo tesno povezana s spolno teorijo in zato tudi s spolnimi stereotipi. Anker navaja nekaj *pozitivnih* lastnosti žensk: skrbnost, veščine povezane z opravljanjem gospodinjskih del, ročne spretnosti, poštenost in fizična privlačnost (Anker 2001). Nadaljuje in pravi, da so to veščine, ki se *iščejo* pri naslednjih poklicih: medicinska sestra, zdravnica, socialna delavka, učiteljica, služkinja, gospodinja, čistilka, kuharica; *negativne* lastnosti žensk so: nenaklonjenost do nadzorovanja ljudi, fizična šibkost, manjša uspešnost v naravoslovnih vedah in na področju matematike, manjša pripravljenost potovati in manjša pripravljenost na fizično nevarnost in na uporabo fizične moči (Anker 2001, 138–139). Te lastnosti pa iščejo naslednji poklici: menedžer, nadzornik, arhitekt, rudar, gasilec, policist, znanstvenik, inženir, matematik, fizik, delavec na ladji itd. Zato ti poklici veljajo za moške poklice (Anker 2001).

Bradley (1994) celo navaja, da nekateri delodajalci od svojih moških manager pričakujejo, da imajo nezaposlene žene oziroma gospodinje, saj bodo na ta način razbremenile svojega moža, ki se lahko v celoti posveča podjetju (Bradley 1994, 157). Ta spolna ideologija pa izhaja iz patriarhalnih časov (prav tam).

Da bi se zmanjšala spolna segregacija na trgu dela in tudi tovrstno razmišljanje, je potrebno več žensk zaposliti na področju moških poklicev in tudi obratno (Anker 2001), odpreti in dovoliti prehod moških in žensk na oba področja. Spremeniti je potrebno tudi obstoječe

stereotipe. A s tem, ko se moške integrira v ženske poklice, ti zopet zavzamejo najboljša delovna mesta (Williams 1995), zato s tem ne bomo rešili problema spolne segregacija.

4.5 HORIZONTALNA IN VERTIKALNA SEGREGACIJA

O horizontalni, torej vodoravni spolni segregaciji govorimo, ko v nekaterih poklicih en spol popolnoma prevladuje (Kanjuo Mrčela 2012). Tako so npr. vojaški poklici maskulinizirani, poklic vzgojiteljice v vrtcu pa izrazito feminiziran (prav tam). Ženske so skoncentrirane v manjšem številu poklicev, predvsem pa prednjačijo na področjih izobraževanja, zdravstva in v socialnih storitvah (Kanjuo Mrčela 2012). Vendar razlike obstajajo tudi znotraj poklicev. Tako v zdravstvu, torej tudi tam, kjer so ženske bolj zastopane, moške najdemo predvsem na vodilnih položajih oziroma opravljajo dela kirurgov (prav tam). Pri poklicih, kjer prevladujejo ženske, se pojavi vertikalna segregacija, kjer so moški zastopani na najvišjih mestih in prejemajo višjo plačo (Wirth 2004). Vertikalna segregacija torej pokaže, »kako so med spoloma razdeljeni najvišji položaji, plačila in ugodnosti« (Kanjuo Mrčela 2012).

Po mnenju Kanjuo Mrčele je segregacija po spolu eden najpomembnejših razlogov za vztrajne razlike med plačami moških in žensk (Kanjuo Mrčela 2012).

S horizontalno spolno segregacijo se ne srečujemo samo na trgu dela. O tem lahko govorimo že v času študija. Razlike pri izbiri študija je mogoče pripisati dojemanju spolnih vlog in identitet (Ministrstvo za šolstvo in šport 2010). Tako naravoslovje in tehnika veljata za moški področji, za ženska področja pa smer izobraževanje in sociala (prav tam). O tem piše tudi Mirjana Ule (Ule 2010, 16–29), ki opozarja na to, da so bile, po raziskavah PISE¹ iz leta 2006, deklice v povprečju boljše od fantov za 8 točk, in sicer na področju naravoslovja.

¹ PISA: je mednarodna raziskava o bralni, matematični in naravoslovni pismenosti. Izvaja se pod okriljem Organizacije za ekonomsko sodelovanje in razvoj (OECD). Raziskava poteka v triletnih ciklih, prvi cikel je bil izveden v letu 2000. V raziskavo so zajeti 15-letni učenci, učenke, dijakinje in dijaki, ne glede na vrsto šole, ki jo obiskujejo. Pomembno je poudariti, da v Sloveniji več kot 90 % 15-letnikov obiskuje 1. letnik srednje šole, nekaj jih je v 2. letniku srednje šole, nekaj še v osnovni šoli, nekaj pa tudi v institucijah za izobraževanje odraslih ter institucijah za izobraževanje otrok s posebnimi potrebami. V raziskavo PISA je tako vključena celotna populacija vseh 15-letnikov, razen tistih, ki ne obiskujejo izobraževalnih ustanov (Pedagoški inštitut 2016).

Hkrati pa dekleta predstavljajo majhen delež populacije, ki je končala izobraževanje iz matematike, naravoslovja in računalništva (Ule 2010).

Mnoge evropske države skušajo z različnimi projekti in šolskimi politikami privabiti več deklet k tradicionalno moške študijem. Tako na Irskem poteka projekt *Dnevi vzornic*, ki ga vodijo ženske s teh področij, finančno pa ga podpira Ministrstvo za šolstvo (Ministrstvo za šolstvo in šport 2010).

Tudi na področju vertikalne spolne segregacije na univerzah po Evropi se pojavljajo politični instrumenti, s katerimi pomagajo predvsem ženskam. Gre predvsem za finančno pomoč univerzam, ki zaposlujejo ženske raziskovalke in žensko učno osebje (Ministrstvo za šolstvo in šport 2010).

Po mnenju Kanjuo Mrčele lahko v prihodnosti pričakujemo manj vertikalne segregacije (Kanjuo Mrčela 2012), saj so zahteve žensk po višjih položajih vse glasnejše. Danes se neenakopravnost v poklicnem napredovanju smatra kot diskriminacija, ki je predmet ukrepanja mnogih evropskih držav (Kanjuo Mrčela 2012). S horizontalno segregacijo je po mnenju Kanjo Mrčele drugače, saj se horizontalna segregacija povezuje z elitarizmom, predvsem moških skupin, ki mnogo kadrovanja opravijo zunaj podjetij (Kanjuo Mrčela 2012).

O vertikalni spolni segregaciji znotraj šole govori tudi Apple, ki pravi, da ima ta zelo močne »*zgodovinske korenine*«, ki so del patriarhalnih struktur zunaj šole (Apple 1992, 101). O tem, kako so učiteljice opozarjale na svoj neenak položaj, sem pisala v prvem delu naloge. Apple dodaja, da so poklici, ki so feminizirani, bolj »podvrženi proletarizaciji« (Apple 1992, 100) in skrb za pogoje dela v takih poklicih je manjša. Vzroke lahko iščemo v seksizmu (Apple 1992, 100). Stopnja proletarizacije je, po mnenju Appla, odvisna od povezanosti s spolno delitvijo dela (prav tam).

Spolna segregacija dela škoduje vsem, tako moškim kot še posebej ženskam, katerim družba stereotipno pripisuje lastnosti, vloge in *naravna dejstva*, katera zelo vplivajo na kasnejšo izbiro poklica in tudi karierno pot. Spol na trg dela ne prihaja le skozi sam poklic, temveč tudi skozi tipiziranje dela, spolnih vlog in odnosov (Wharton 2012).

4.6 MOŠKI V FEMINIZIRANIH POKLICIH

Med feminizirane poklice štejemo poklice knjižničarke, socialne delavke, bolničarke in tudi učiteljice. Te poklice je v svoji raziskavi, ki je potekala v ZDA, zajela Christine L. Williams (Williams 1992). Po mnenju mnogih raziskovalcev je skupina, ki predstavlja manjši del (do 15 %) v organizaciji ali v podjetju, bolj podvržena diskriminaciji in moči preostalih udeležencev ter njihovem pritisku (Kanter, Jacobs, Reskin v Williams 1992, 253–254). Manj raziskovalcev je tistih, ki so mnenja, da moški niso podvrženi predsodkom in diskriminaciji v poklicih, kjer prednjačijo ženske (Zimmer, Martin v Williams 1992, 253–254). Williamsova v svoji raziskavi predstavi primer knjižničarja, ki v intervjuju izpostavi, da je bil njegov spol *prednost* pri zaposlitvi zato, ker je moških v knjižnicah zelo malo (Williams 1992, 255). V svoji raziskavi pokažejo, kako se moški srečujejo z drugačnim scenarijem kot ženske v moških poklicih, saj se njihov spol dojema kot *pozitivna sprememba* (Williams 1992, 259). V raziskavi je moč prebrati, kako ima večina teh moških v tipično ženskih poklicih tudi moškega za nadrejenega. Vezi, ki se spletejo med njimi, in razumevanje med njimi so izjemno močni. Nekatera družjenja se dogajajo tudi zunaj podjetja ali organizacije (Williams 1992). Moški, ki so bili predmet raziskave Williamsove, niso izpostavili spolnega nadlegovanja, so pa izpostavili svojo *fizično moč*, zaradi katere so bili večkrat drugače obravnavani (dvigovanje težjih pacientov, dvigovanje težkih škatel ipd.), vendar jim to ne povzroča stresa (Williams 1992, 261).

Pri razgovorih z moškimi učitelji Williams navaja, da intervjuvani moški učitelji opažajo, da družba na njihov poklic gleda kot korak navzdol po statusni lestvici. In korak navzgor za žensko učiteljico, saj potemtakem ni več gospodinja, zdaj ima kariero (Williams 1992, 261). Moški učitelji se soočajo z vprašanjem: *Couldn't get a real job?* (prav tam). Zaradi teh in podobnih izjav se vse manj moških odloča za tradicionalno ženske poklice, saj ti ne uživajo ugleda v družbi.

Williamsova navaja, da se moški, ki se odločajo za ženske poklice, srečujejo s predsodki s strani okolice. Tako veljajo prepričanja v družbi, da so moški knjižničarji mevže, moški učitelji potencialni pedofili in moški socialni delavci poženšчени (Williams 1992, 261). Hkrati Williams navaja, da okolica posreduje tudi pozitivne predsodke, saj ti pripomorejo k efektu *steklenih dvigal*, ki moške prisili k ambiciji oziroma k temu, da posežejo po najvišjih mestih (Williams 1992, 263).

Na koncu raziskave Williamsova zapiše, da se moški v feminiziranih poklicih srečujejo s predsodki, ki prihajajo izven organizacije, kjer so zaposleni (Williams 1992). Znotraj so deležni enake ali celo boljše obravnave kot ženske (prav tam). Zelo dobro jih sprejmejo ženske kolegice v službi, deležni so enake ali celo boljše obravnave pri napredovanju in imajo dobre odnose z nadrejenimi. Čutijo tudi spodbudo s strani kolegic k zavzemanju boljših delovnih mest. Temu Williamsova pravi fenomen *steklenih dvigal*, s pomočjo katerih se moški dvignejo do samega vrha organizacije (Williams 1992, 263). S svojimi nadzornimi, ki so večkrat moški, imajo tudi neformalne odnose, ki se širijo tudi zunaj meja organizacije. Zunaj služb se tako pogovarjajo tudi o poslovnih odločitvah, zato bolj aktivno sooblikujejo prihodnost organizacije (Williams 1992).

Mnoge evropske države poročajo o feminizaciji učiteljskega poklica, še posebej na elementarni ravni. Nekatere evropske države se že dalj časa ukvarjajo s spodbudami za enakomernejšo zastopanost spolov med učitelji in ravnatelji. To so predvsem Belgija (francoska skupnost), Nemčija, Danska, Litva (Ministrstvo za šolstvo in šport 2010). Zelo malo držav se ukvarja s prenizko zastopanostjo žensk na mestih ravnateljev.

Pobude za privabljanje žensk med vodstvene delavce šol najdemo na Nizozemskem, v Lihtenštajnu in na Irskem². Tu so oblikovali poseben program za ženske, ki želijo biti del vodstva v šolah. Ta program financira Ministrstvo za šolstvo in se imenuje *Ženske v izobraževalne uprave*. Deluje že od leta 1999 in je postal del mednarodnega projekta Comenis, ki ga financira Evropska komisija (Ministrstvo za šolstvo in šport 2010).

² Irška je država, ki se je leta 2006 lotila posebnih strategij in spodbud za povečanje števila moških učiteljev na primarni ravni šolanja. Kampanja *Men as teachers and Educators* skuša moške učitelje privabiti v poklic razrednega učitelja s poudarkom pozitivnih plati poklica. To so: družbeni ugled, lažje usklajevanje družinskega in poklicnega življenja, stalni poklicni in strokovni razvoj, varnost službe ipd. (Ministrstvo za šolstvo in šport 2010).

4.7 ŽENSKE V MASKULIZIRANIH POKLICIH – PRIMER POKLIC MANAGERK

V prejšnjem podpoglavju sem opisala položaj moških v tipično ženskem poklicu. Da bi prikazala razliko med položajem žensk in moških, je prav, da predstavim tudi uveljavljanje žensk v tipično moškem poklicu, kot je manager. Več let je poklic manager predmet različnih debat in analiz, saj na ta način lažje razumemo delitve moči v organizacijah in v družbi (Kanjuo Mrčela in drugi 2015). Razloge za nizko zastopanost žensk v poklicu manager je mogoče najti na treh ravneh: »na individualni, organizacijski in na družbeni« (prav tam, 13). Ko govorimo o individualni ravni, mislimo na pomanjkanje izkušenj in kompetenc žensk, na njihovo manjšo ambicioznost in samozavest ter na njihove številne obveznosti zunaj dela (prav tam). V prejšnjem podpoglavju sem omenjala, da spol pri moškem povzroči *stekleno dvigalo*, saj se od njega pričakuje, da bo zavzel najboljša mesta v organizaciji, ne glede na to, ali je zaposlen v mešanem, v pretežno moškem ali celo v feminiziranem okolju. Na organizacijski ravni pa so prisotne nevidne ovire (prav tam), za katere so značilne različne oblike diskriminacija žensk zaradi obstoja moških mrež in zaradi pomanjkanja ženskih vzornic na področju managerstva (prav tam). Tako so prakse in kultura podjetij ter njihove vrednote bistveno bližje moškim kot pa ženskam (prav tam).

V preteklosti je bilo na Slovenskem izvedenih več raziskav na področju žensk v managerskem poklicu³. Ženske so bolj spretni v medosebnih odnosih in v komunikaciji z drugimi, a kljub temu se te veščine v poslovnem svetu obravnavajo kot moške prednosti (Kanjuo Mrčela in drugi 2015, 15). Pomembna dejavnika, ki ženskam ne pomagajo pri uveljavitvi v poslovnem svetu, sta tudi pomanjkanje vzornic in pomanjkanje ustreznega mentorstva (Kanjuo Mrčela in drugi 2015, 16). Mentorstvo namreč lahko ženskam olajša njihovo poklicno napredovanje po hierarhični lestvici. Mentorstvo zajema tako nasvete, razna sponzorstva (Erčulj 2011), prenose dobre prakse.

³ Leta 1993 so bile intervjuvane tako ženske kot moški na najvišjih delovnih mestih. Po njihovem mnenju so za majhen delež žensk na vodilnih mestih krivi naslednji razlogi: družinske obveznosti in s tem večja odsotnost z dela, pomanjkanje samozvesti in ambicij, čustvena nestabilnost ipd. (Kanjuo Mrčela 1996). Raziskava iz leta 2002 kaže, da so intervjuvane managerke za glavni razlog manjšega števila managerke izpostavile družinske obveznosti žensk in pomanjkanje neformalnih poznanstev, ki bi jim pomagala pri napredovanju. V primerjavi z letom 1993 je leta 2002 bistveno manj intervjuvank kot glavno bariero navedlo lastne značilnosti, kot sta pomanjkljiva izobrazba ali pomanjkanje motivacije (Kanjuo Mrčela in drugi 2015, 15).

V poročilu Enakosti spolov na mestih odločanja v gospodarstvu (Kanjua Mrčela in drugi 2015) ugotavljajo, da so v raziskavi, v kateri je sodelovalo 151 managerjev in managerk slovenskih podjetij, moški v povprečju prevzeli svojo prvo managersko funkcijo pri 29. letih, ženske pa pri 31. letih. Vzrok je skrbstvena vloga žensk.

Pri vprašanju zunanje spodbude ali pomanjkanju notranje samozavesti pri ženskah avtorji poročila ugotavljajo, da je zunanja spodbuda pri ženskah še kako pomembna (Kanjua Mrčela in drugi 2015).

Velik del žensk, kar 61 % anketiranih, meni, da je bilo njihovo delo strožje ocenjeno v primerjavi z nasprotnim spolom (prav tam). Očitne razlike med anketiranimi managerji in managerkami so tudi v tem, da so ženske morale bistveno bolj omejiti čas za prijateljstva in druženja ter svoj osebni prosti čas (prav tam). Hkrati je več kot tretjina anketiranih naklonjena pozitivni diskriminaciji žensk⁴. Tako po njihovem mnenju spol ni pomemben kriterij pri kadrovskem odločanju, temveč so to kompetence, splet osebnih lastnosti (prav tam, 37).

Kot glavne razloge za manjše število managerk so anketiranci navedli naslednje vzroke (Kanjua Mrčela in drugi 2015, 41):

- družbeni stereotipi, ki ženskam onemogočajo zasedanje najvišjih položajev. Ta vzrok : je navedlo več žensk kot moških;
- obremenjenost žensk z družinskim delom;
- drugačna vzgoja žensk in moških.

Med pomembne vzroke so tudi v večji meri ženske kot moški navedle pomanjkanje neformalnih zvez (prav tam).

Izjemno visok odstotek (kar 83 %) žensk je mnenja, da je manjša udeležba žensk na najvišjih položajih odločanja v gospodarstvu problem, medtem ko se 54 % moških s tem ne strinja (Kanjua Mrčela 2015, 45).

⁴ Poročilo predstavlja tudi tabelo, kjer so prikazani odgovori glede *Izbire med kandidatom in kandidatko primerljivih sposobnosti in izkušenj*. Tako 39,8 % žensk in 30,6 % moških pravi, da bi *Izbral/-a žensko, ker menim, da imajo ženske manj možnosti za napredovanje na mojem področju*. 3,7 % žensk in 11,1 % moških pravi, da bi *Izbrala/-a moškega, ker menim, da imajo moški manj možnosti za napredovanje na mojem področju* (Kanjua Mrčela in drugi 2015, 37).

V večini podjetij anketiranih oseb (80 %) nimajo oziroma ne načrtujejo ukrepov, ki bi imeli za cilj povečanje enakosti spolov na mestu odločanja (Kanjuro Mrčela in drugi 2015, 48).

Če moški znotraj feminiziranih poklicev čutijo pozitivno diskriminacijo (pritisk s strani žensk znotraj organizacije) po tem, da posežejo po najvišjih mestih (Williams 1992), anketirane ženske v raziskavi bolj kot moški ocenjujejo, da morajo ženske na njihovem delovnem področju za enako priznanje delati več kot moški (Kanjuro Mrčela in drugi 2015). Moški v feminiziranih poklicih so mnenja, da so znotraj organizacije deležni enake ali celo boljše obravnave kot ženske (Williams 1992), kar ne velja za anketirane managerke (Kanjuro Mrčela 2015).

Družbeni stereotipi so pomembni tako za ene kot za druge. Moškim v feminiziranih poklicih tako pomagajo ali omogočajo lažjo pot do nadzornih položajev, saj se to od njih pričakuje. In čeprav je prevladujoča večina učiteljic žensk, je v šolah več moških ravnateljev (Apple 1992, 101). Anketirane ženske v managerskem poklicu te isti družbeni stereotipi preprečujejo doseganje vodilnih položajev, čeprav za te položaje imajo vse sposobnosti (Kanjuro Mrčela 2015). Spolni stereotipi in spolne vloge so torej še vedno zelo prisotni v naši družbi.

4.8 TEORIJA O TOKENIZMU IN O STEKLENIH DVIGALIH

Rosabeth Kanter je v svojem delu *Men and Women of the Corporation* leta 1977 uporabila izraz tokenizem kot pojem, ki označuje ženske, ki delajo v netradicionalno ženskih poklicih (Kanter v Zimmer 1988, 64). Teorija, ki je sicer nastala za potrebe razlage diskriminacije žensk, je spolno nevtralna in se uporablja tudi za moške (Ličen 2002, 24). Teorija govori o zaznamovani skupini, o outsajderjih in o stigmatizirani skupini.

Kanter je mnenja, da so poklicne izkušnje žensk manj povezane z ženskostjo (Kanter v Zimmer 1988, 64–65), temveč bolj s strukturnimi omejitvami poklicev, ki jih ženske zasedajo (prav tam). Kanter je tako mnenja, da položajem, ki jih zasedajo ženske, manjkajo moči in tudi priložnosti za napredovanje. O tokenizmu v organizaciji govorimo takrat, ko ena skupina prevlada drugo v razmerju 85 : 15 (Kanter v Zimmer 1988, 65). Primer tokenizma je tako lahko tudi poklic učitelja, kjer je razmerje žensk in moških učiteljev 87 : 13 (Surs 2013). Vendar je tu situacija drugačna od položaja žensk v moških poklicih. Moški lažje napredujejo v ženskih poklicih, saj se to od njih pričakuje oziroma to jim omogočajo steklena dvigala (Williams 1992). Čeprav večino zaposlenih predstavljajo ženske, moški ne čutijo negativne

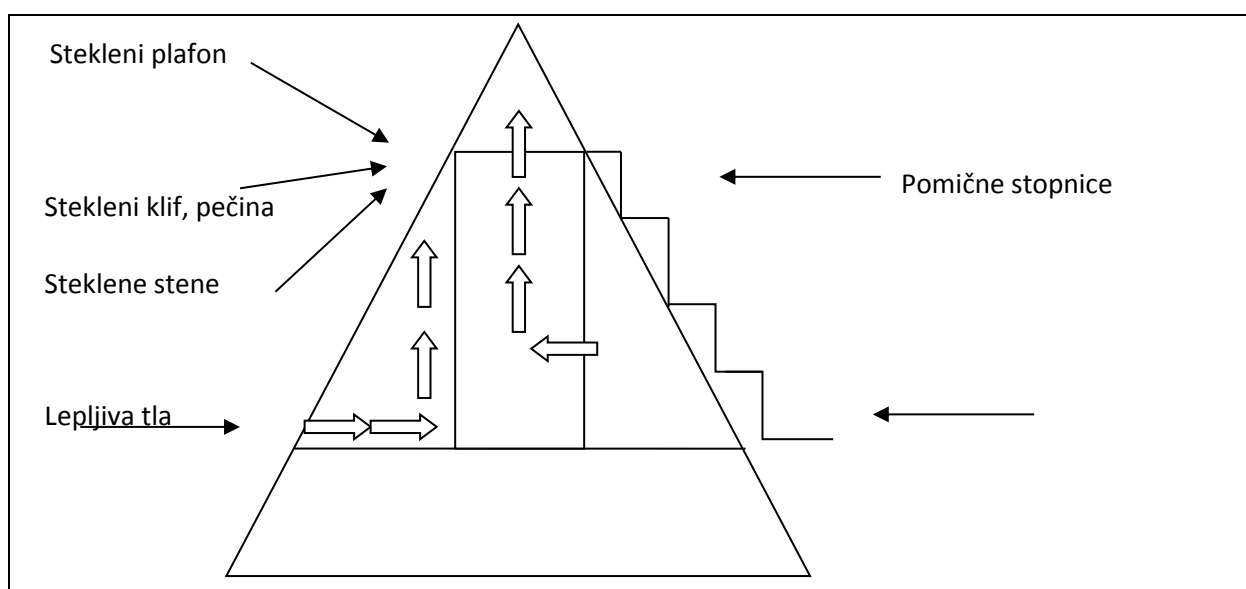
diskriminacije. Zimmer navaja primer lastne raziskave o moških paznikih v ženskem zaporu. Anketirani zaposleni moški niso navedli nasprotovanja ali omejevanja s strani ženskih kolegic ali nadrejenih (Zimmer 1988). Nadzornica v zaporu je celo dejala, da je zaposlitev moških zagotovo ena boljših odločitev zadnjih let (prav tam). O tem, da so moški zaželeni v ženskih poklicih in so del pozitivne diskriminacije pri zaposlovanju, govori tudi Williams⁵ (Williams 1992). Teorija *majhne skupine* ima torej različne posledice za ženske in za moške (Kanter v Zimmer 1988, 65–66). Po mnenju Zimmer so odnosi med ženskami in moškimi skozi zgodovino seksistični, kar se na nek način pokaže tudi v tej teoriji. Majhna skupina moških je lahko v ženski organizaciji celo prednost.

Po mnenju Kanter se morajo spremeniti strukture podjetja in organizacije in ne toliko sami ljudje (Kanter v Zimmer 1988, 66). Po njenem mnenju so tako moški kot ženske ujeti v strukture organizacije, ki ohranjajo stereotipe in položaj status quo v neenaki zastopanosti obeh spolov. Zato predlaga, da se v organizacijah in podjetjih, kjer je več moških, zaposlijo ženske (Kanter v Zimmer 1988, 66–68). Zimmer dodaja, da je tak pristop nekako omejen, saj ne priznava dejstva, da so organizacijske strukture del širšega sistema družbe, ki temelji na spolni neenakosti in seksizmu (Zimmer 1988). Vsekakor bodo dodatne zaposlitve žensk v pretežno moških poklicih prinesle pozitivne spremembe za ženske, a po mnenju Zimmer in drugih lahko moški razvijejo druge neformalne strategije za diskriminacijo žensk in njihovo poklicno omejevanje (prav tam). Nekateri raziskovalci govorijo o nevidnem seksističnem obnašanju, ki pa smo ga že ponotranjili do te mere, da je postal v družbi sprejemljiv (prav tam). Po mnenju Zimmer je potrebno teorijo tokenizma obravnavati skupaj s seksizmom in ne spolno nevtralno. Politike, ki se lotevajo tokenizma brez upoštevanja seksizma v družbi, so tako obsojene na propad (prav tam). Bitka zoper seksizem v družbi je tako bistveno težja kot spremembe razmerij zaposlenih po spolu v organizacijah (prav tam).

⁵ Williams je v letih med 1985 in 1991 v ZDA opravila intervjuje 76 moških in 23 žensk v štirih poklicih, ki so feminizirani (poklic medicinske sestre, poklic učiteljev, poklic knjižničarke in poklic socialne delavke). Kar nekaj intervjuvanih moških je mnenja, da so se lažje zaposlili ravno zato, ker so moški. Njihova maloštevilčnost se je izkazala za prednost. Nekaj intervjuvanih moških opisuje, kako so bili zelo hitro prestavljeni na boljša delovna mesta, na administrativna mesta, ki so povezana z vodenjem, čeprav to niti ni bila njihova primarna želja (Williams 1992).

S pojmom steklenih dvigal opisujemo nevidne tekoče stopnice, ki moškim omogočajo hitrejšo napredovanje na najvišja delovna mesta znotraj feminiziranih poklicev. Ženske so se skozi zgodovino soočale z različnimi omejitvami. Tako so bila najprej zaprta vrata, ko ženske niso imele dovoljenega dostopa do nekaterih poklicnih področij. Ko so se vrata odprla, so se ženske začele soočati s steklenimi stropovi, s steklenimi klifi⁶ in s steklenimi dvigali (Goudreau 2012). Ženske pri svojem napredovanju uporabljajo lestev (Goudreau 2012), moški zdrsijo mimo njih in se vzpnejo s pomočjo steklenih dvigal. Čeprav gre za pretežno ženske poklice, pa je večji del moških tisti, ki so skoncentrirani na vodilnih mestih. Le ta jim omogočajo tudi višje plače in ostale privilegije. Pojav steklenega dvigala lahko pripišemo spolnim stereotipom v družbi in tudi *profesionalni prekinitvi* žensk, ki se nanaša na njihovo odsotnost zaradi vzgoje otrok (Goudreau 2012).

Slika 4.1: Steklена konstrukcija spolno določene organizacijske strukture

Vir: Kanjuo Mrčela (2000, 58) z dodatki.

⁶ Pojem stekleni klif ali steklena pečina sta kot prva omenjala Michelle K. Ryan in S. Alexander Haslam, ki ugotavljata, da so ženskam dodeljena tista vodilna mesta, ki so bolj izpostavljena tveganju, kritikam in celo neuspehom. Zato so vodilna delovna mesta žensk bolj negotova kot tista, ki jih zavzemajo moški (Ryan in Haslam 2005).

4.9 TEORIJA STEKLENIH STROPOV

Pojem *steklenih stropov* je nastal v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja. Označuje nevidne ovire v obliki predsodkov in stereotipov, ki ustavljajo in onemogočajo napredovanje določenim družbenim skupinam, na podlagi spola, rase ali etnične pripadnosti (Kanjuo Mrčela 2000, 58). Stekleni stropovi so prisotni povsod – na različnih ravneh organizacije ali družbe. Po mnenju Kanjuo Mrčele pa je vsem skupno, da so trdno zasidrani in da jih je zelo težko podreti (prav tam). Kump navaja različne dejavnike steklenega stropa: »očitna spolna diskriminacija, nezdržljivost družinskih in poklicnih vlog, spolne razlike v izbiri življenjskega sloga, samoizključevanje, tradicionalna delitev gospodinjskih opravil in odgovornosti za nego otrok idr.« (Kump 2010, 48).

Ženske so skoncentrirane v feminiziranih poklicih. Med njimi najbolj izstopata poklic učiteljice in poklic medicinske sestre. Govorimo torej o horizontalni segregaciji. Hkrati pa je prisotna vertikalna segregacija, saj ženske po večini zasedajo nižja delovna mesta, medtem ko so višja prepuščena moškim. Podatki kažejo, da v zadnjih letih ženske vstopajo v tradicionalno moške poklice (International labour office 2004), kot so računalniški poklici, pravo in komunikacijski poklici. Mnoga podjetja delajo na družinam bolj prijazni politiki z namenom obdržati ženske. Kljub temu se ženske v netradicionalno ženskih poklicih soočajo z izolacijo na delovnem mestu, pomanjkanjem vzornikov in mentorjev ter s spolnim nadlegovanjem (prav tam). Podatki tudi kažejo, da ženskam niso dane mnoge priložnosti za napredovanje v karieri. International Labour Organization (ILO – Mednarodna organizacija dela) zato predlaga visoko zavezanost organizacij in podjetij k spremembam, ki bi omogočile enako zastopanost obeh spolov v organizacijah, bolj transparentna zaposlovanja in enake priložnosti za oba spola (International labour office 2004). Hkrati predlaga še družinam bolj prijetne politike delovanja organizacije, kar vključuje bolj fleksibilne delovnike, porodniške dopuste za moške in varstvo za otroke. Več izobraževanja s področja spolnega nadlegovanja na delovnem mestu in osveščenost na tem področju sta dva dejavnika, ki lahko pripomoreta k temu, da se oba spola dobro in spoštovano počutita na delovnem mestu (International labour office 2004).

V feminiziranih poklicih, kot je poklic učitelja, je koncentracijo moških zaslediti na vodilnih mestih. Torej gre za izrazito vertikalno segregacijo (Apple 1992, 101). Z maloštevilnimi podrejenimi moškimi imajo dober odnos, razvijajo neformalne mreže, s strani ženskih kolegic prejemajo neprestane pozitivne spodbude (Ličen 2002) in motivacijo za napredovanje. Negativna diskriminacija prihaja od zunaj, s strani družbe. Tako obstaja sum, da so moški

učitelji pedofili, moški bratci homoseksualci, moški socialni delavci poženščeni in pasivni. Moški knjižničarji pa tako veljajo za mevže in za aseksualne osebe (Williams 1992, 261).

Kako na moške učitelje v osnovni šoli gledajo njihovi učenci in njihovi starši, so pokazale ankete, ki so bile izvedene med učenci in med učitelji.

Stekleni stropovi so tako del *steklene arhitekture* (Kanjuo Mrčela 2007, 181), ki jo sestavljajo tudi steklena ogledala⁷ in steklene stene. S to nevidno konstrukcijo v organizacijah lahko obrazložimo maloštevilčnost žensk in močno vertikalno segregacijo (prav tam).

Če se moški medseboj podpirajo, družijo in se povezujejo v medsebojne mreže, to manj velja za ženske. Zaradi težke prehojene poti mnoge uspešne ženske na visokih položajih redko pomagajo drugim ženskam. Kanjua Mrčela to poimenuje »sindrom čebele matice«. Ženske, katerim je uspelo, se ne želijo poistovetiti z ženskami, ki so jih pustile za seboj, saj sebe dojemajo kot izjemne, torej drugačne od drugih (Kanjua Mrčela 2012).

Ženskam je torej težko tako v feminiziranih poklicih kot tudi v netradicionalnih poklicih. Glavni vzroki so spolni predsodki, ki se vlečejo skozi stoletja in so prisotni povsod v družbi – na vseh ravneh.

Tako ameriški film *The associate* (Sodelavec) prikaže zgodbo ženske (katero odigra Whoopi Goldberg), ki je poslovno neuspešna (a zgolj zaradi spola), njeni projekti ne dobijo dovolj priložnosti, ne napreduje ipd. Šele, ko se preobleče in ko se izdaja za uspešnega in poslovnega moškega, ji vse to, kar ji pred tem ni uspelo kot ženski, zdaj brez težav uspe. Odprejo se ji vrata do najpomembnejših ljudi, njene ideje dobijo pozornost in njen lik številne oboževalce ter posnemovalce. Podoben primer je ameriška serija *Dear John*, ki prikazuje moškega učitelja, ki ima zelo nesrečno življenje, saj ga je pustila žena, ki je dobila skrbništvo nad sinom, preseliti se je moral v garsonjero, tedensko obiskuje skupino ločencev, ima neprestane težave z nasprotnim spolom in povrh vsega je še učitelj – neuspeh na celi črti.

⁷ Steklena ogledala kot metafora v organizaciji, ki lahko pomagajo ženskam pri napredovanju z odstranjevanjem ovir. Halliwell meni, da bi z zamenjavo steklenih stropov s steklenimi ogledali, ženske lahko dobile vpogled v refleksijo, kaj se od oseb na visokih delovnih mestih pričakuje (Kanjua Mrčela 2007).

4.10 MOŠKI UČITELJ

Ameriški raziskovalec Jim Allan je v času med 1989 in 1990 izvedel pogovore z moškimi učitelji. Raziskava ne govori o našem prostoru, a vsekakor daje pomembne podatke o spolni segregaciji znotraj učiteljskega poklica.

Moški učitelji so zagotovo manj zastopani v osnovni šoli. Razlogi za to so nizek ugled, ki ga uživa poklic, nizke plače in tudi veljavni družbeni stereotipi.

Jim Allan je leta 1989 in leta 1990 v ZDA opravil pogovore med moškimi učitelji v osnovni šoli in prišel do naslednjih ugotovitev (Allan 1997). Nekateri moški učitelji v raziskavi menijo, da so zaposlitev dobili prav zaradi svojega spola. Torej se je spol pokazal kot prednost. A kar je bila na začetku prednost, se kasneje izkaže za breme, saj mnoge ženske kolegice dvomijo o njihovih sposobnostih obvladati otroke. Raziskava pokaže, da mnogi ravnatelji zaposlijo moškega zaradi pritiska družbe, saj moški učitelj predstavlja tudi vzornika, kar je še posebej pomembno pri otrocih, ki prihajajo iz enostarševskih družin. Drug vzrok je tudi moška družba, podpora in lojalnost, ki se splete med moškimi kot način preživetja v pretežno ženskem kolektivu. Mreže, ki se spletejo med njimi, omogočajo moškim učiteljem več avtonomnosti in več privilegijev ter informacij v službi. Nekateri moški učitelji poročajo tudi o konfliktu med njimi in med nadrejenim moškim, saj se pojavi občutek rivalstva in medsebojnega nezaupanja. Po besedah moških učiteljev gre predvsem za tiste ravnatelje, ki so moške zaposlili le zaradi *ugoditve* okolici in staršem. Taki moški ravnatelji namreč ne želijo deliti *pedagoškega harema*⁸ z nikomer.

Moški učitelji v raziskavi izpostavijo manjšo čustveno vpletenost v samo delo oziroma večjo čustveno stabilnost. Tako so po njihovem mnenju ženske bolj občutljive in zamerljive. Medtem ko moški učitelji znajo voditi odprto diskusijo na podlagi argumentov in ne čustev (Allan 1997). A da bi se razumeli s svojimi kolegicami, je potrebna adaptacija v *njihov svet*. Moški v raziskavi pravijo, da so ženske učiteljice bolj teritorialne in zaščitniške do *svojih otrok* in do *svojih razredov*, med tem ko moški dojemajo svojo odgovornost na zelo razpršen način (prav tam).

⁸ Nekateri intervjuvanci so v raziskavi uporabili podobno metaforo za moškega ravnatelja – *petelin v kokošnjaku* (Allan 1997), s katerim so ponazorili medsebojne boje na delovnem mestu.

Nikjer v raziskavi ni omenjeno, da ravnateljji radi zaposlijo moške učitelje zaradi materinske vloge, ki jo ima ženska ali zaradi njene preobremenjenosti z domačimi opravili.

Allan v svoji raziskavi govori o tem, da je elementarno šolstvo pretežno patriarhalno okolje (Allan 1997), kjer moška moč nadzoruje žensko delo. Marsikateri moški učitelj tako pravi, da je potrebna adaptacija v to okolje, da lažje preživi v odnosih z ženskimi sodelavkami ali z nadrejenimi moškimi.

Revinšek (2015) je v svojem magistrskem delu *Moški v feminiziranem poklicu v predšolski vzgoji* med drugim raziskala odnos staršev do moških vzgojiteljev. Anketo je izpolnilo 100 staršev, pretežno mamic (73 %). Na zastavljeno vprašanje, če bi lahko pri vpisu vašega otroka v vrtec izbirali vzgojiteljski par, bi izbrali ..., je 70,3 % staršev izbralo mešani vzgojiteljski par, 19,8 % staršev pa je bilo mnenja, da spol vzgojitelja ni pomemben. Revinšek je starše vprašala po glavnih vzrokih, zakaj je tako malo moških vzgojiteljev v vrtcu. Starši so takole rangirali vzroke:

- 46,3 % jih je menilo, da ni dovolj vzpodbud za mlade fante, ko se odločajo za poklicno kariero;
- 16,5 % jih je menilo, da ta poklic ni dovolj cenjen;
- 15,4 % jih je bilo mnenja, da si starši bolj želijo ženske vzgojiteljice;
- 11,2 % je bilo mnenja, da je to delo premalo plačano;
- 6,4 % jih je bilo mnenja, da je to poklic za ženske;
- 5 % drugo;
- 3,7 % jih je menilo, da moški vzgojitelji niso *pravi* moški (Revinšek 2015, 53–60).

Največ anketiranih staršev vrtčevskih otrok je torej menilo, da ni dovolj vzpodbud za mlade fante, ko se odločajo za poklicno kariero. V Sloveniji imamo nacionalni program, ki skrbi za zagotavljanje enakih možnosti žensk in moških.

4.11 NACIONALNI PROGRAM ZA ENAKE MOŽNOSTI ŽENSK IN MOŠKIH 2015 – 2020

27. oktobra leta 2015 je državni zbor sprejel Resolucijo o nacionalnem programu za enake možnosti žensk in moških za obdobje med 2015 in 2020 (Resolucija o nacionalnem programu za enake možnosti žensk in moških 2015–2020 2015). Gre za strateški dokument vlade, ki ima cilj uresničevanje enakosti spolov na posameznih področij življenja žensk in moških (prav tam). Prva resolucija o nacionalnem programu je bila sprejeta leta 2005 in je veljala za obdobje do leta 2013.

Resolucija iz leta 2015 postavlja v ospredje 8 prednostnih področij za izboljšanje položaja žensk in moških (prav tam).

To so:

- enaka ekonomska neodvisnost,
- usklajevanje poklicnega in zasebnega oziroma družinskega življenja,
- družba znanja brez spolnih stereotipov,
- socialna vključenost,
- zdravje,
- uravnotežena zastopanost žensk in moških,
- nasilje nad ženskami,
- enakost spolov v zunanji politiki in mednarodnem razvojnem sodelovanju.⁹

Ženske v Sloveniji so večinoma zaposlene za polni delovni čas, razlike med spoloma so manjše kot marsikje v Evropi, saj mnoge matere ne ostajajo doma in ne prekinjajo delovne kariere (prav tam). Se pa zato povečuje delež tistih žensk, ki delajo s krajšim delovnim časom v obdobju, ko imajo majhne otroke, kar pa lahko negativno vpliva na njihov položaj na trgu dela (prav tam).

⁹ Resolucija o nacionalnem programu za mladino 2013–2020 med drugim tudi vključuje ukrepe za zagotavljanje enakih možnosti med spoloma in preprečevanje diskriminacije, predvsem ukrepe za lažje usklajevanje poklicnega in družinskega življenja mladih, odpravo diskriminacije zaradi starševstva in materinstva (Resolucija o nacionalnem programu za enake možnosti žensk in moških 2015–2020 2015), kar je zagotovo velik napredek pri zaznavanju in preprečevanju spolne diskriminacije v družbi.

Nesorazmerna porazdelitev skrbi za otroke je ena izmed največjih ovir pri neenaki zastopanosti na trgu dela. Slovenija je primer države, ki je v času socializma dobila močno institucionalno podlago (Jogan, Broder 2015, 70), in sicer vrtce, šole in domove za starejše, ki so bili zgrajeni tudi s samoprispevki (prav tam), kar je pomenilo bolj kakovostno življenje (prav tam). Spodbujanje enakopravnosti, več človekovih pravic za ženske, dobro otroško varstvo in spodbujanje zaposlovanja žensk so pripomogli k temu, da je tradicija zaposlenosti med ženskami v Sloveniji dolga, kar kažejo tudi pozitivni kazalniki, saj ima med državami članicami EU Slovenija eno najvišjih stopenj zaposlenosti žensk z otroki (Resolucija o nacionalnem programu za enake možnosti žensk in moških 2015–2020 2015), a je hkrati tudi na repu evropskih držav po deležu novoustanovljenih podjetij s strani žensk (prav tam).

Delovna zakonodaja prepoveduje kakršnokoli obliko spolne diskriminacije, a kljub temu se le ta pojavlja, predvsem na račun potencialnega materinstva (prav tam). Tako moški kot tudi ženske so večkrat neenako obravnavani zaradi spolnih predsodkov in pričakovanj družbe. Podatki pa kažejo, da so predvsem ženske tiste, ki so žrtev maltretiranja na delovnem mestu, spolnega nadlegovanja in ustrahovanja (prav tam). Zato je eden izmed ciljev tudi neprestani nadzor nad delovno zakonodajo in osveščanje delavcev in delavk o pravicah zaposlenih (prav tam).

Kaj so ključni izzivi in usmeritve v obdobju novega nacionalnega programa 2015–2020? Pri ženskah je še vedno spol tisti, ki predstavlja dodatno oviro pri zaposlitvi. Redkeje se odločajo za samozaposlitev in za podjetništvo ter zasedajo nižja delovna mesta (prav tam). Ženske prevladujejo v terciarnem izobraževanju in presegajo število moških z enako izobrazbo, a kljub temu so na trgu dela v slabšem položaju (prav tam). Zato jo spodbujanje zaposlenosti te kategorije (predvsem iskalcev prve zaposlitve) strateški cilj. Ker sta vertikalna in horizontalna segregacija še vedno zelo prisotni, je eden izmed ciljev tudi usmerjanje k izbiri netradicionalnih poklicev v sektorjih, kot so energetika, okoljske politike, informacijsko-komunikacijske tehnologije (prav tam). Poudarjeni so torej predvsem perspektivni sektorji. Nikjer ni omenjen sektor elementarnega izobraževanja. Eden izmed izzivov še vedno ostaja sprememba trdovratnega razmišljanja družbe o vlogi nenadomestljivih mater. Saj ženske še vedno prevzemajo glavnino skrbi za družino in bolniškega dopusta za nego bolnih otrok. Zato si je nacionalni program med drugim postavil cilj odpraviti stereotipe in kulturne ovire.

Ena izmed oblik usklajevanja poklicnega in družinskega življenja je tudi Certifikat Družini prijazno podjetje, ki ga podeljuje Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. Do zdaj ga je pridobilo več kot 190 slovenskih podjetij in organizacij (prav tam).

Namen certifikata je zmanjšati bolniške odsotnosti zaposlenih, zmanjšati fluktuacijo zaposlenih, povečati motiviranost in pripadnost med zaposlenimi in omogočanje usklajevanja poklicnega in družinskega življenja (prav tam). Izzivi za prihodnost pa predstavljajo dodatne oblike varstva otrok zunaj odpiralnega časa vrtca in varstvo otrok v času počitnic (prav tam).

Nacionalni program za obdobje med 2015 in 2020 navaja še nekatere druge ukrepe, kot so:

- spodbujanje enakovrednejše vloge obeh staršev po razvezi;
- spodbujanje dejavnega očetovstva;
- spodbujanje enakovrednejše izrabe starševskega dopusta;
- odprava stereotipov o vlogah žensk in moških v družbi, družini in partnerstvu ter enakovrednejša delitev skrbstvenega in gospodinjanskega dela;
- vzpostavitev standardiziranega postopka za vključevanje vsebin o enakosti spolov v vzgojno-izobraževalne programe in učna gradiva ter njihovo preverjanje z vidika nestereotipnega prikazovanja žensk in moških;
- posodabljanje učnih načrtov osnovne šole in gimnazije ter študijskih programov z vidika enakosti spolov in opredelitev ključnih vsebin;
- nadaljnji razvoj kompetenc pedagoškega kadra na področju enakih možnosti spolov in diskriminacije zaradi spola, prepoznavanja spolnih stereotipov ter prikritega kurikula;
- izvajanje programov in projektov, ki upoštevajo in spodbujajo enake možnosti žensk in moških v športu (Resolucija o nacionalnem programu za enake možnosti žensk in moških 2015–2020 2015, 9173).

Slovenija se torej zaveda problematike enakosti spolov, kar je vsekakor zelo spodbudno dejstvo. Zato tudi spodbuja vključevanje slovenskih strokovnjakinj v mednarodna telesa (prav tam). Z odpravljanjem stereotipov je potrebno začeti že zelo zgodaj. Zato bo na ravni osnovne šole in srednje šole uvedenih več spodbud za usmeritev učencev in učenk v dejavnosti, kjer je več nasprotnega spola. Pomemben ukrep je tudi povečanje deleža deklet in fantov v izobraževalnih programih in usmeritvah, kjer so izrazito manjšinsko zastopani¹⁰.

¹⁰ Do spremembe je že prišlo pri izobraževanju za področje znanosti, matematike in računalništva, kjer se je delež študentk od leta 2004 do leta 2011 povečal za skoraj 10 odstotnih točk (SURs 2010 v Resolucija o nacionalnem programu za enake možnosti žensk in moških 2015–2020 2015, 9173).

Na vseh ravneh delovanja se bo spodbujala spolno občutljiva raba jezika (prav tam). Tudi na evropski ravni se pričakujejo izboljšanja, saj se evropska komisija in parlament trudita za uveljavitev tako imenovanega pravila 40 odstotkov v upravnih odborih podjetij.

Cilj predloga je doseči 40-odstotni delež nezadostno zastopanega spola do leta 2020. Utemeljitev je preprosta: nobena ženska ne bo dobila službe zgolj zato, ker je ženska, obenem pa nobeni ženski ne bo odvzeta pravica do delovnega mesta zgolj zato, ker je ženska. To je pravičen sporazum tako za poslovni svet kot tudi za ženske, ki imajo na poklicni poti enake pravice kot moški (Reding Kekuš Kleva 2013).

Tako zahteva po enakomerni zastopanosti na visokih položajih v gospodarstvu v Evropi dobiva vse več podpore. Spremembe so že vidne, saj se je število žensk v upravi v zadnjih letih povečalo, predvsem v Franciji, Italiji in na Danskem (Reding, Kekuš Kleva 2013). Mnoge evropske članice (med njimi Slovenija) so uvedle pravne instrumente za spodbujanje uravnotežene zastopanosti moških in žensk v upravnih odborih, nekatere države so v svoje direktive zajele tudi javna podjetja (Evropska komisija 2012), 11 držav članic pa še nima vzpostavljenih zakonodaj (prav tam). Ravno zaradi nemotenega delovanja evropskega delovnega trga komisija želi poenotiti zakonodajne okvire.

5 EMPIRIČNI DEL

5.1 NAMEN IN CILJI RAZISKAVE

Namen raziskave je raziskati, ali se moški učitelji v osnovni šoli soočajo s predsodki s strani staršev in učencev in če se, kateri so to. Preverila bom tudi hipotezo, da moški učitelji pretežno poučujejo tradicionalno težje ali fizično napornejše predmete, kot so matematika, fizika, tehnika in šport ter jih zato učenci dojemajo resneje. Predvsem pa želim ugotoviti, ali starši lažje sprejmejo žensko učiteljico v nižjih razredih osnovne šole, v višjih razredih osnovne šole pa so zaželeni moški učitelji.

5.2 HIPOTEZE

Glavne hipoteze mojega raziskovanja so:

H₁: starši lažje sprejmejo žensko učiteljico v nižjih razredih osnovne šole, v višjih razredih osnovne šole pa so zaželeni moški učitelji.

H₂: moški učitelji v osnovnih šolah se soočajo s stereotipi in s predsodki s strani staršev in učencev.

H₃: moški učitelji poučujejo v osnovni šoli tradicionalno zahtevnejše ali fizično napornejše predmete, kot so matematika, fizika, tehnika in šport. Ker jih poučujejo moški, predmeti med učenci uživajo večji ugled.

Metodologija je predstavljena v poglavju *Hipoteze, raziskovalna vprašanja in metodologija*.

Empirični del naloge zajema:

- analizo statističnih podatkov zaposlenih pedagoških delavcev in vodstvenih delavcev v osnovni šoli in v srednjih šolah;
- analizo pridobljenih podatkov s pomočjo izvedene anketne raziskave za učence;
- analizo pridobljenih podatkov s pomočjo izvedene anketne raziskave za starše.

5.3 DELEŽ ŽENSK IN MOŠKIH ZAPOSLENIH V ŠOLSTVU

Tabela 5.1 prikazuje vse zaposlene¹¹ v osnovni šoli po letu 1964, ko se je v popolnosti zaključila šolska reforma. Od leta 1964 do leta 2013 se je število zaposlenih v osnovni šoli povečalo za 95 %. Od tega se je število žensk v času med 1964 in 1990 povečalo za 67 %, do leta 2013 pa za 122 % . Od leta 1964 se je število moških povečalo za 7 %. Delež moških se je od leta 1964, ko so predstavljali 23 % vseh zaposlenih v osnovni šoli, konstantno zmanjševal na 13 % vseh zaposlenih. Tabela 5.1 pokaže, kako se skupno število zaposlenih v osnovni šoli zadnja leta ne spreminja (izjema je leto 2011). Število žensk po letu 2009 ostaja nad 87 %.

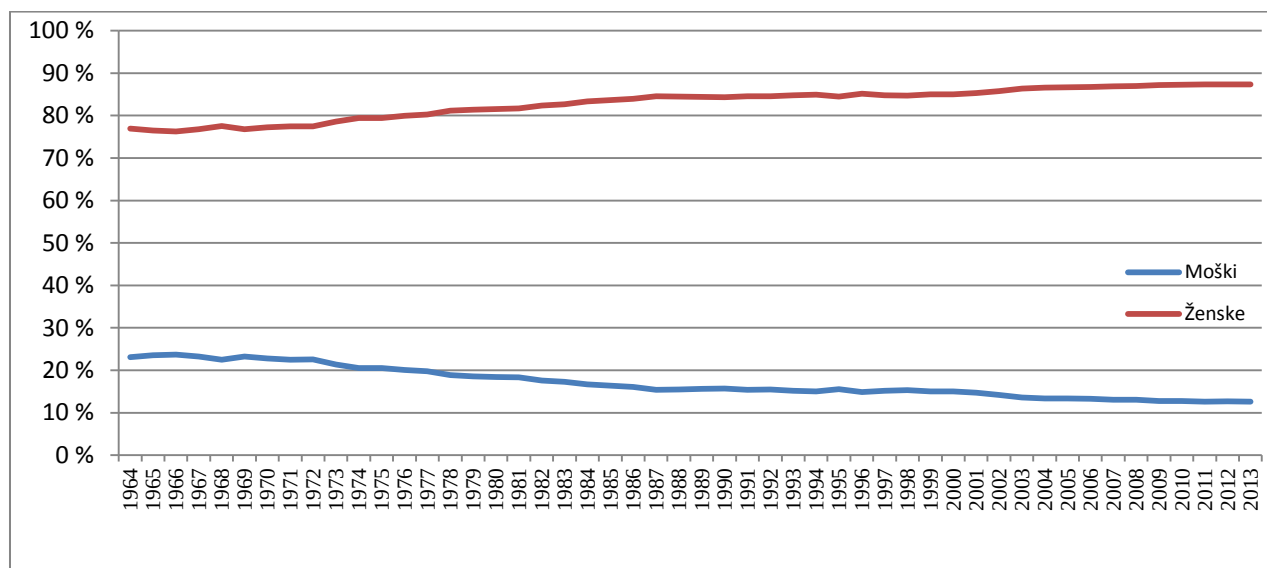
¹¹ S pojmom zaposleni v nadaljevanju v tabeli ali v grafu so zajeti vsi pedagoški delavci in vodstveni delavci v osnovni ali v srednji šoli.

Tabela 5.1: Prikaz vseh zaposlenih v osnovni šoli od leta 1964 do leta 2013

Leto	Skupaj	Moški	Ženske	Moški [%]	Ženske [%]
1964	9.619	2.219	7.400	23,07%	76,93%
1965	9.740	2.292	7.448	23,53%	76,47%
1966	10.187	2.416	7.771	23,72%	76,28%
1967	10.624	2.467	8.157	23,22%	76,78%
1968	10.997	2.470	8.527	22,46%	77,54%
1969	10.764	2.498	8.266	23,21%	76,79%
1970	10.690	2.433	8.257	22,76%	77,24%
1971	10.538	2.371	8.167	22,50%	77,50%
1972	10.529	2.374	8.155	22,55%	77,45%
1973	10.527	2.250	8.277	21,37%	78,63%
1974	10.734	2.206	8.528	20,55%	79,45%
1975	10.870	2.233	8.637	20,54%	79,46%
1976	11.012	2.208	8.804	20,05%	79,95%
1977	11.164	2.206	8.958	19,76%	80,24%
1978	11.332	2.134	9.198	18,83%	81,17%
1979	11.577	2.153	9.424	18,60%	81,40%
1980	12.482	2.301	10.181	18,43%	81,57%
1981	12.721	2.334	10.387	18,35%	81,65%
1982	12.917	2.275	10.642	17,61%	82,39%
1983	13.053	2.258	10.795	17,30%	82,70%
1984	13.240	2.206	11.034	16,66%	83,34%
1985	13.675	2.238	11.437	16,37%	83,63%
1986	13.978	2.248	11.730	16,08%	83,92%
1987	14.997	2.313	12.684	15,42%	84,58%
1988	14.848	2.300	12.548	15,49%	84,51%
1989	14.746	2.302	12.444	15,61%	84,39%
1990	14.655	2.297	12.358	15,67%	84,33%
1991	14.691	2.267	12.424	15,43%	84,57%
1992	14.971	2.311	12.660	15,44%	84,56%
1993	15.053	2.287	12.766	15,19%	84,81%
1994	15.199	2.288	12.911	15,05%	84,95%
1995	15.372	2.387	12.985	15,53%	84,47%
1996	15.443	2.297	13.146	14,87%	85,13%
1997	15.311	2.328	12.983	15,20%	84,80%
1998	15.140	2.320	12.820	15,32%	84,68%
1999	15.287	2.298	12.989	15,03%	84,97%
2000	15.382	2306	13076	14,99%	85,01%
2001	16.500	2.425	14.075	14,70%	85,30%
2002	16.884	2.400	14.484	14,21%	85,79%
2003	17.996	2.449	15.547	13,61%	86,39%
2004	18.317	2.454	15.863	13,40%	86,60%
2005	18.569	2.483	16.086	13,37%	86,63%
2006	18.552	2.458	16.094	13,25%	86,75%
2007	18.523	2.425	16.098	13,09%	86,91%
2008	18.645	2.434	16.211	13,05%	86,95%
2009	18.799	2.402	16.397	12,78%	87,22%
2010	18.966	2.422	16.544	12,77%	87,23%
2011	19.085	2.410	16.675	12,63%	87,37%
2012	18.884	2.395	16.489	12,68%	87,32%
2013	18.803	2.376	16.427	12,64%	87,36%

Vir: Surs (1964–2013).

Graf 5.1: Zaposleni v osnovni šoli od leta 1964 in do leta 2013. Delež zaposlenih moških in žensk od leta 1964 do leta 2013

Vir: Surs (1964–2013).

Graf 5.1. kaže trend feminizacije učiteljskega poklica v osnovni šoli, ki po letu 2009 postaja relativno konstantna (glej Tabelo 5.1). Zadnja leta se trend zaposlovanja v javnem sektorju bistveno ne spreminja, še posebej po letu 2012, ko je bil sprejel Zakon za uravnoteženje javnih financ (ZUJF), kar je razvidno iz Grafa 5.1.

Število vseh zaposlenih v osnovni šoli po letu 1964 se je počasi povečevalo, vse dokler ni doseglo 95 % povečanja (glej Tabelo 5.1.) To potrjuje dejstvo, da je šolska reforma, ki se je zaključila leta 1963, prinesla večje število bodočih učiteljev, saj je kadra po vojni še kako primanjkovala (Gabrič, 2009). Mreža osnovnih šol se je po Sloveniji utrjevala in z njo tudi število zaposlenih, od teh bistveno več žensk.

Tabela 5.2: Število vseh zaposlenih v srednjih šolah in v gimnazijah od leta 2008 do leta 2013

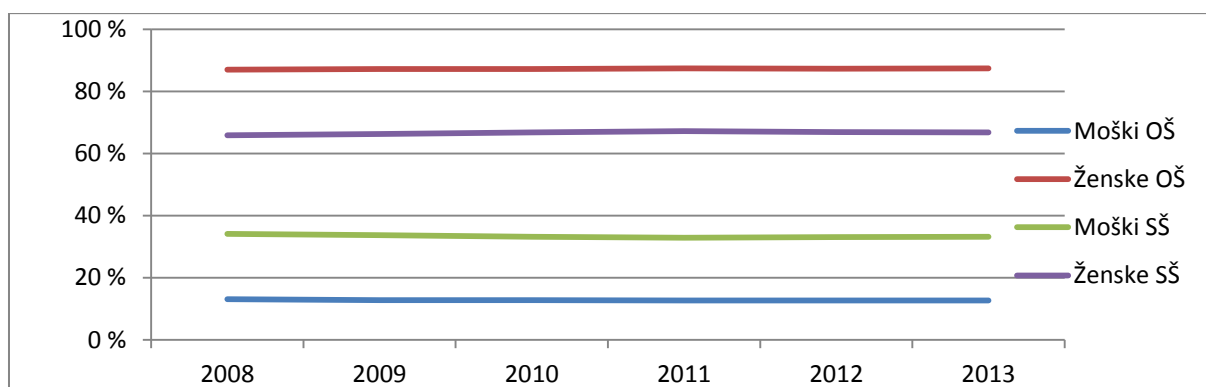
Leto	Skupaj	Moški	Ženske	Moški [%]	Ženske [%]
2008	7946	2711	5235	34,12%	65,88%
2009	7795	2628	5167	33,71%	66,29%
2010	7701	2554	5147	33,16%	66,84%
2011	7547	2478	5069	32,83%	67,17%
2012	7293	2415	4878	33,11%	66,89%
2013	7125	2364	4761	33,18%	66,82%

Vir: Surs (2008–2013).

Število zaposlenih v srednjih šolah in v gimnazijah se je od leta 2008 do 2013 zmanjšalo za 12 % odstotkov oziroma za 821 zaposlenih (glej Tabelo 5.2) kot posledica upokožitev, zmanjševanja števila oddelkov v srednjih šolah in reorganizacije srednjih šol. V osnovnih šolah lahko ta trend opazimo šele po letu 2011. Osnovna šola ponuja večje možnosti razporejanja delovne obveznosti učitelja kot v srednjih šolah. Na voljo je namreč po predmetih več sistemiziranih različnih ur, ki ravnateljem omogočajo lažje razporejanje učiteljev in zapolnjevanje delovne obveznosti zaposlenim.

Podobno kot v osnovnih šolah (glej Tabelo 5.1) je tudi tu trend feminizacije dosegel visoko stopnjo in ta ostaja relativno konstantna po letu 2008. Delež zaposlenih žensk se je tako povečal (do leta 2013) za en odstotek.

Graf 5.2: Primerjava deleža zaposlenih moških in žensk v osnovnih šolah in v srednjih šolah od leta 2008 do leta 2013 v odstotkih

Vir: Surs (2008–2013).

Primerjava med zaposlenimi v osnovnih šolah in med zaposlenimi v srednjih šolah od 2008 do leta 2013 kaže (glej Graf 5.2), da je večji delež žensk zaposlen v osnovnih šolah. Delež moških v osnovnih šolah je v povprečju za 20 % nižji kot delež moških v srednjih šolah. Poklic učitelja v osnovni šoli je tako daleč bolj feminiziran kot poklic učitelja v srednjih šolah. Elementarno šolstvo (vrtec in osnovna šola) zaposluje več žensk in ti dve področji sta zelo feminizirani, kar potrjuje prisotnost številnih predsodkov v družbi, ki izvirajo iz patriarhalnih časov. Družba je namreč prepričana, da so za ženske rezervirani poklici in vloge, kjer je vidna čustvenost, nežnost, odvisnost, kooperativnost in pasivnost (Kanjuro Mrčela, 1992). Poleg tega delo osnovnošolskega učitelja v družbi ne uživa visokega ugleda in tudi zato ta poklic ni privlačen za moške.

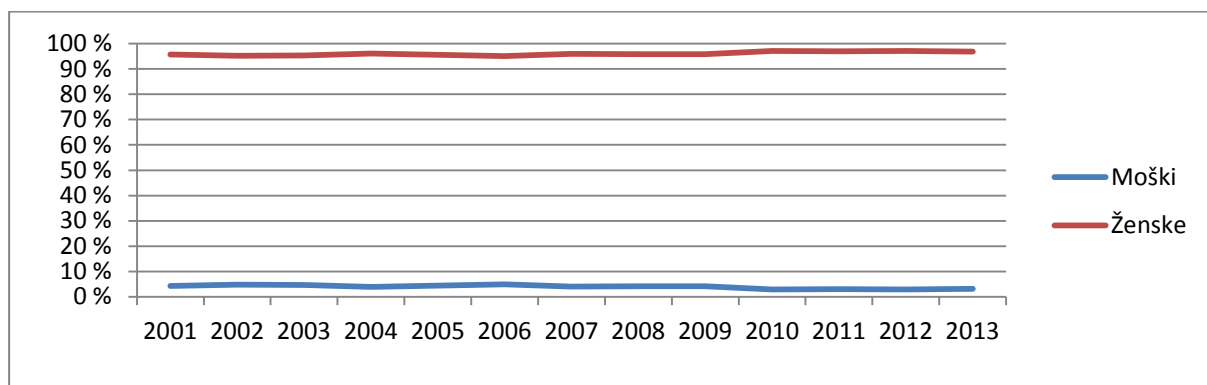
Tabela 5.3: Število in delež zaposlenih moških in žensk v osnovnih šolah po področjih od leta 2001 do leta 2013

	Leto	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Učitelji na razredni stopnji	SKUPAJ	5282	5457	6152	6117	6091	6054	6086	6191	6252	6366	6409	6447	6652
	Moški	160	144	160	154	145	133	137	142	152	178	172	187	203
	Moški	3,03%	2,64%	2,60%	2,52%	2,38%	2,20%	2,25%	2,29%	2,43%	2,80%	2,68%	2,90%	3,05%
	Ženske	5122	5313	5992	5963	5946	5921	5949	6049	6100	6188	6237	6260	6449
	Ženske	96,97%	97,36%	97,40%	97,48%	97,62%	97,80%	97,75%	97,71%	97,57%	97,20%	97,32%	97,10%	96,95%
Učitelji na predmetni stopnji	SKUPAJ	7346	7288	7355	7446	7604	7629	7530	7383	7348	7318	7289	7210	7140
	Moški	1678	1636	1618	1606	1611	1605	1575	1557	1526	1531	1516	1509	1469
	Moški	22,84%	22,45%	22,00%	21,57%	21,19%	21,04%	20,92%	21,09%	20,77%	20,92%	20,80%	20,93%	20,57%
	Ženske	5668	5652	5737	5840	5993	6024	5955	5826	5822	5787	5773	5701	5671
	Ženske	77,16%	77,55%	78,00%	78,43%	78,81%	78,96%	79,08%	78,91%	79,23%	79,08%	79,20%	79,07%	79,43%
Učitelji v oddelkih PB	SKUPAJ	1571	1720	1959	2078	2118	2157	2217	2315	2385	2461	2423	2342	2202
	Moški	85	103	146	167	196	212	233	234	236	242	240	218	237
	Moški	5,41%	5,99%	7,45%	8,04%	9,25%	9,83%	10,51%	10,11%	9,90%	9,83%	9,91%	9,31%	10,76%
	Ženske	1486	1617	1813	1911	1922	1945	1984	2081	2149	2219	2183	2124	1965
	Ženske	94,59%	94,01%	92,55%	91,96%	90,75%	90,17%	89,49%	89,89%	90,10%	90,17%	90,09%	90,69%	89,24%
Vodstveni delavci	SKUPAJ	823	835	856	855	849	861	872	874	880	881	877	872	861
	Moški	338	327	326	311	298	284	267	261	244	243	238	235	225
	Moški	41,07%	39,16%	38,08%	36,37%	35,10%	32,98%	30,62%	29,86%	27,73%	27,58%	27,14%	26,95%	26,13%
	Ženske	485	508	530	544	551	577	605	613	636	638	639	637	636
	Ženske	58,93%	60,84%	61,92%	63,63%	64,90%	67,02%	69,38%	70,14%	72,27%	72,42%	72,86%	73,05%	73,87%
Svetovalni delavci	SKUPAJ	825	869	956	877	922	867	827	912	958	963	1052	992	968
	Moški	35	41	44	34	40	42	33	38	40	28	31	28	30
	Moški	4,24%	4,72%	4,60%	3,88%	4,34%	4,84%	3,99%	4,17%	4,18%	2,91%	2,95%	2,82%	3,10%
	Ženske	790	828	912	843	882	825	794	874	918	935	1021	964	938
	Ženske	95,76%	95,28%	95,40%	96,12%	95,66%	95,16%	96,01%	95,83%	95,82%	97,09%	97,05%	97,18%	96,90%
Drugi strokovni delavci	SKUPAJ	653	715	718	944	985	984	991	970	976	977	1035	1021	980
	Moški	129	149	155	182	193	182	180	202	204	200	213	218	212
	Moški	19,75%	20,84%	21,59%	19,28%	19,59%	18,50%	18,16%	20,82%	20,90%	20,47%	20,58%	21,35%	21,63%
	Ženske	524	566	563	762	792	802	811	768	772	777	822	803	768
	Ženske	80,25%	79,16%	78,41%	80,72%	80,41%	81,50%	81,84%	79,18%	79,10%	79,53%	79,42%	78,65%	78,37%

Vir: Surs (2001 – 2013).

Tabela 5.4 bolj natančno pokaže zaposlitve po spolu na posameznih področjih znotraj osnovne šole. Osnovna šola tako pozna vertikalno in horizontalno segregacijo. Iz podatkov v Tabeli 5.4 lahko razberemo, da sta področje svetovalnega dela in področje razredne stopnje najbolj feminizirani področji v osnovni šoli. Število moških svetovalnih delavcev zaposlenih v osnovni šoli se je od leta 2001 do 2013 zmanjšalo. Število ženskih svetovalnih delavk tako ne pade pod 95 %, kar zelo dobro ponazori Graf 5.3.

Graf 5.3: Delež svetovalnih delavcev po spolu v osnovni šoli

Vir: Surs (2001–2013).

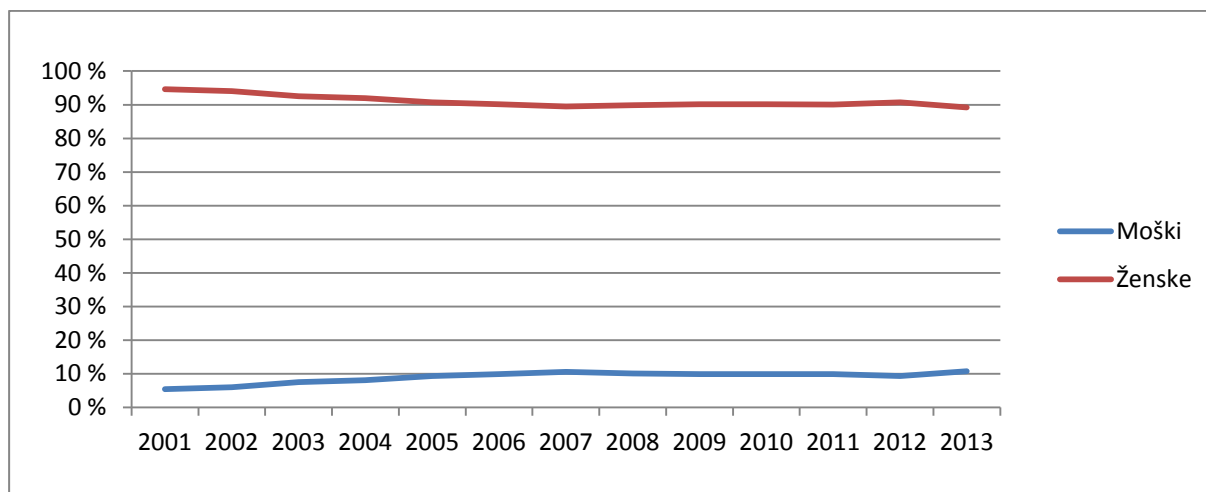
Razredna stopnja je drugo področje, ki je v osnovni šoli najbolj feminizirano in je povezano z delom z najmlajšimi otroki, ki ga tradicionalno povezujemo z ženskami. Farquhar pravi, da je razlog proti zaposlovanju moških na tem področju tudi prepričanje družbe o spolnih zlorabah moških učiteljev (Farquhar 1997, 7), vendar se ob tem pozablja, da so bile v preteklosti tudi ženske tiste, ki so zlorabljele otroke (prav tam).

Tabela 5.4. pokaže, da se je od leta 2001 do leta 2013 število moških učiteljev na razredni stopnji povečalo (kar lahko pripišemo tudi splošnemu povečanju zaposlenih na razredni stopnji), vendar število ženskih učiteljic na razredni stopnji še vedno ostaja nad 96 %.

Nekoliko drugačna slika je v oddelkih podaljšanega bivanja, kjer je moških z leti bistveno več. Tabela 5.3 kaže, da se je delež moških od leta 2001 do leta 2013 skoraj podvojil in da se na ta račun niža delež žensk (iz 95 % na 89 % vseh zaposlenih v oddelkih podaljšanega bivanja). Vendar je pri tem potrebno opozoriti na že omenjeno dejstvo, da mnogi ravnatelji razporejajo učitelje v oddelke podaljšanega bivanja tudi zaradi doseganja polne zaposlitve, zaradi pomanjkanja drugih sistemiziranih ur ali zaradi dogovorjenega kolobarjenja med zaposlenimi. Podatka o spolni strukturi učiteljev v posameznih oddelkih v podaljšanem bivanju ni bilo moč dobiti. Ta podatek bi mi namreč povedal, ali moški učitelj v podaljšanem

bivanju izvaja delo v oddelku mlajših otrok (1., 2. in 3. razred) ali v oddelku starejših otrok (4. in 5. razred) in kakšni so bili morebitni razlogi za takšno razporeditev dela s strani vodstva.

Graf 5.4: Delež učiteljev po spolu v oddelkih podaljšanega bivanja

Vir: Surs (2001–2013).

Tabela 5. 3 kaže gibanje števila zaposlenih po spolu na predmetni stopnji. Delež moških je od leta 2001 do leta 2013 upadel za 2 odstotka. Delež žensk od leta 2007 presega 79 % zaposlenih na predmetni stopnji.

Iz Tabele 5. 3 lahko razberemo tudi gibanje zaposlenih po spolu, in sicer na vodstvenih položajih. Leta 2001 je bilo ravnateljic 59 %. Do leta 2013 se je njihov delež povečal za 15 %, kar je izjemno pomemben podatek, saj ne potrjuje teze Appl, ki pravi, da *čeprav je v osnovni šoli prevladujoča večina učiteljev žensk, je v teh šolah, kljub deležu učiteljic, vedno več moških ravnateljev in predstojnikov* (Apple, 1992, 101). Tako v šolah srečamo moško vodenje in žensko poučevanje (Apple, 1992, 102). Ta teza v slovenskih šolah ne drži (več), saj se je delež moških ravnateljev občutno zmanjšal (približno odstotek na leto od leta 2001 do leta 2013). Podatki torej kažejo, da tudi vodstveni položaj postaja vse bolj feminiziran in s tem celoten kader v osnovni šoli. Kar je razumljiva posledica, saj se delež zaposlenih moških v osnovni šoli nasploh manjša.

Zanimiva je primerjava vodstvenih delavcev v srednjih šolah in v gimnazijah, kjer je število zaposlenih moških v povprečju za 20 % večje kot v osnovnih šolah (glej Graf 5.2).

Nadalje me je zanimala primerjava deleža vodstvenih delavcev po spolu v osnovni šoli in v srednji šoli, ki ga prikazuje Tabela 5.4 in Graf 5.5.

Tabela 5.4: Primerjava vodstvenih delavcev po spolu v osnovnih šolah in v srednjih šolah

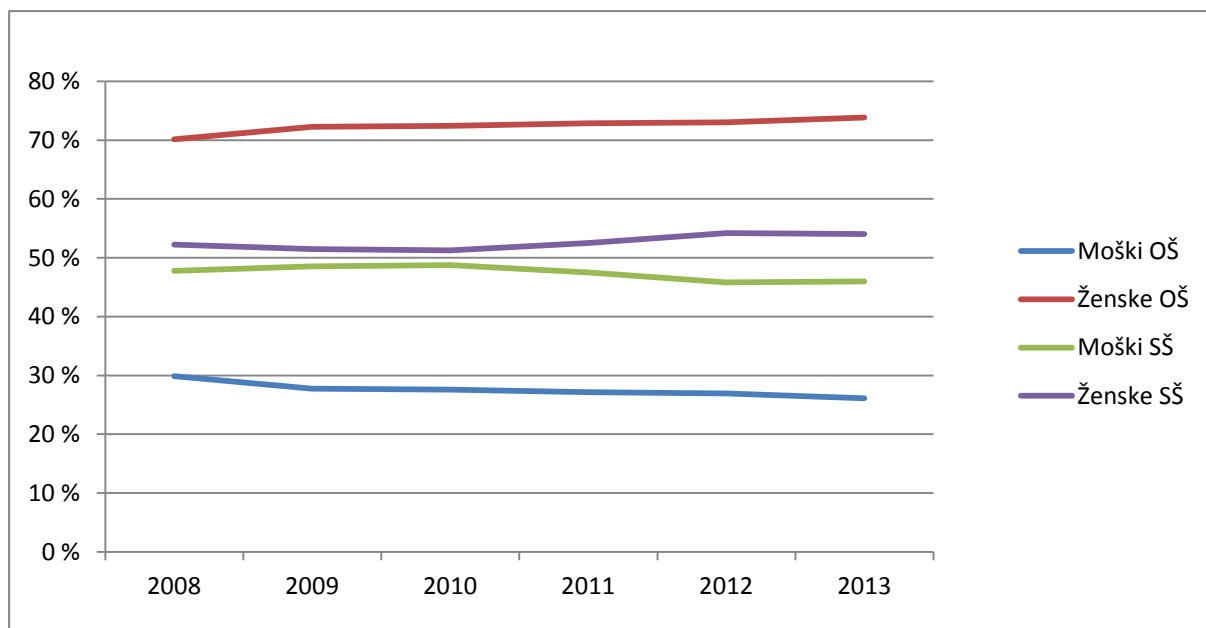
	Leto	2008	2009	2010	2011	2012	2013
OSNOVNA ŠOLA	SKUPAJ	874	880	881	877	872	861
	Moški	261	244	243	238	235	225
	Moški [%]	29,86%	27,73%	27,58%	27,14%	26,95%	26,13%
	Ženske	613	636	638	639	637	636
	Ženske [%]	70,14%	72,27%	72,42%	72,86%	73,05%	73,87%
SREDNJA ŠOLA	SKUPAJ	270	274	281	278	262	261
	Moški	129	133	137	132	120	120
	Moški [%]	47,78%	48,54%	48,75%	47,48%	45,80%	45,98%
	Ženske	141	141	144	146	142	141
	Ženske [%]	52,22%	51,46%	51,25%	52,52%	54,20%	54,02%

Vir: Surs (2008–2013).

Primerjava pokaže, da je v povprečju za 19,8 % več moških vodstvenih delavcev v srednjih šolah kot v osnovnih šolah (v času od leta 2008 do leta 2013). Število moških ravnateljev v srednjih šolah in v gimnazijah sicer pada, a je še vedno višje kot v osnovnih šolah.

Iz naslednjega grafa je razvidno, da je bil delež moških in ženskih ravnateljev v srednjih šolah skoraj enakomerno razporejen v letu 2009 in v letu 2010.

Graf 5.5: Primerjava deleža moških in žensk na vodstvenih položajih v osnovnih šolah in v srednjih šolah

Vir: Surs (2008–2013).

Podatki torej kažejo, da se je skupno število zaposlenih v osnovnih kot v srednjih šolah v zadnjih letih zmanjšalo (kot posledica Zakona o uravnoteženju javnih financ, združevanju srednjih šol, upokožitev zaposlenih, upada število vpisanih učencev ipd.). Delež moških tako v osnovnih šolah kot v srednjih šolah upada. V osnovnih šolah je najbolj feminizirano področje svetovalnih delavcev in razrednega pouka, kjer so moški praviloma bolj izjema in ne vsakdanji pojav. Njihov delež se je rahlo povečal v oddelkih podaljšanega bivanja. Če je nekoč veljalo (še v letu 2001), da je med ravnatelji v osnovnih šolah več moških, se to v zadnjih letih zelo spreminja. Delež žensk na mestu ravnatelja se je od leta 2001 do leta 2013 povečal za 15 %, kar je zelo velik skok in nakazuje popolno feminizacijo učiteljskega poklica v osnovni šoli, vključno z vodstvenimi položaji. Vertikalna segregacija v osnovni šoli se zmanjšuje, saj se delež moških zmanjšuje na vseh področjih osnovne šole. Na predmetni stopnji je moških učiteljev več kot na razredni stopnji. Razlika se giblje med 17 in 18 %. Večina moških učiteljev je torej skoncentrirana na področju predmetnega poučevanja.

5.4 POGLED UČENCEV NA MOŠKE UČITELJE IN NA ŽENSKE UČITELJICE

Anketa je bila izvedena med učenci od 6. do 9. razreda v dveh ljubljanskih osnovnih šolah in na osnovni šoli na Vrhniki. Razdeljenih je bilo 214 anket. Izpolnjenih in vrnjenih je bilo 200.

Realizacija vzorca je 93 %.

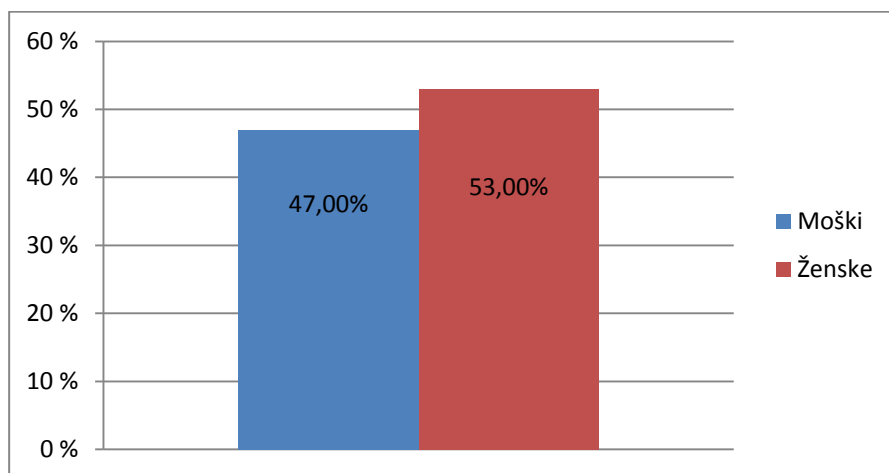
Učenci so anketni vprašalnik izpolnjevalni v šoli, nekateri tudi doma. Izpolnjene anketne vprašalnike so vrnili razrednikom.

Anketo je izpolnilo 94 moških in 106 žensk, kar kaže na uravnoteženo zastopanost po spolu. Starost učencev je od 12 do 15 let.

Tabela 5.5: Prikaz števila anketiranih učencev

	št. anketiranih učencev
SKUPAJ	200
Moški	94
Moški [%]	47,00%
Ženske	106
Ženske [%]	53,00%

Graf 5.6: Spolna zastopanost anketiranih učencev v odstotkih

Na začetku anketnega vprašalnika za učence, me je zanimalo, koga imaš raje, da te poučuje. Pri tem vprašanju sem ponudila tri možne odgovore:

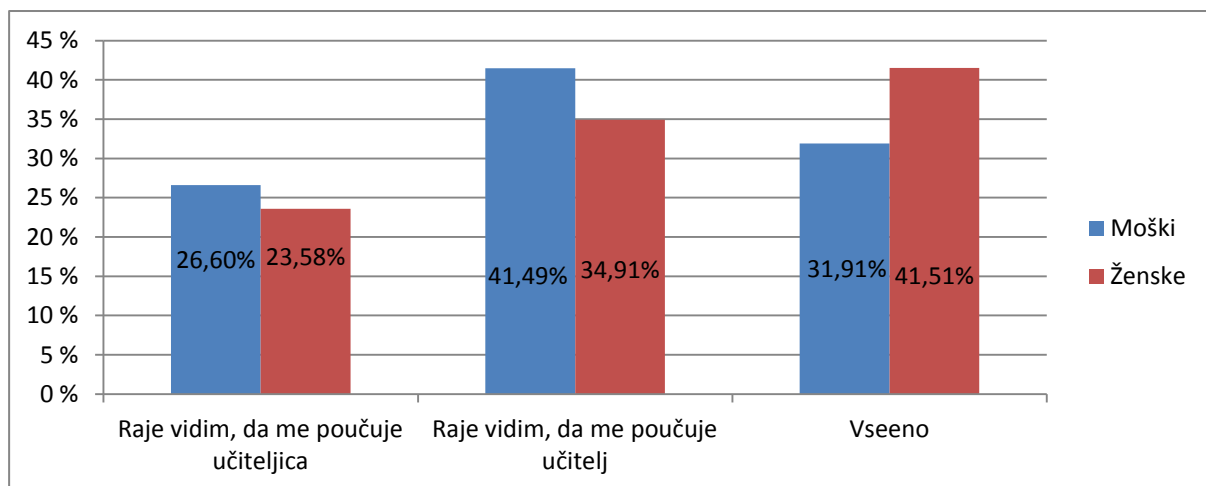
- a) učiteljica
- b) učitelj
- c) vseeno

Možno je bilo izbrati le en odgovor. Hkrati me je zanimal tudi razlog, *zakaj* ravno ta odgovor.

Tabela 5.6: Raje vidim, da me poučuje

Odgovor	Raje vidim, da me poučuje učiteljica	Raje vidim, da me poučuje učitelj	Vseeno
Moški	25	39	30
Moški [%]	26,60%	41,49%	31,91%
Ženske	25	37	44
Ženske [%]	23,58%	34,91%	41,51%

Graf 5.7: Za koga raje vidim, da me poučuje – delež učencev po spolu

Graf 5.7 pokaže, da je 26 % fantov odgovorilo, da imajo rajši, da jih poučuje učiteljica, kar 41 % fantov ima rajši, da jih poučuje moški učitelj. Skoraj 32 % fantov pa je odgovorilo, da jim je vseeno, kdo jih poučuje. Spol za njih ni pomemben. Še več takih je bilo deklet, in sicer kar 41 % jih meni, da jim je vseeno za spol. Podobno kot fantje razmišlja tudi podoben delež deklet, saj jih je več kot 23 % odgovorilo, da imajo rajši, da jih poučuje učiteljica.

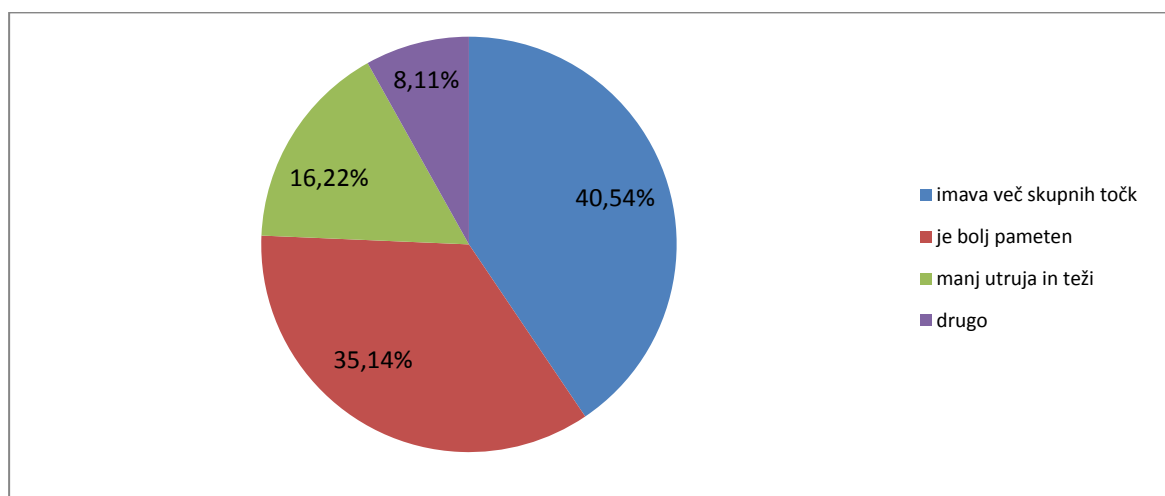
41 % fantov, ki imajo rajši, da jih poučuje moški učitelj, v tem vidi skupne interese, kar je moč razbrati iz njihovih odgovorov na *zakaj*. Razlogi zakaj imajo raje, da jih poučuje učiteljica ali učitelj, niso bili vnaprej ponujeni. Zapisali so jih učenci sami.

Pri analizi odgovorov na odprto vprašanje *zakaj*, sem odgovore kategorizirala tako, da sem vsebinsko podobne odgovore združila v en odgovor.

Tabela 5.7: Razlogi, zakaj imam raje, da me poučuje učiteljica ali učitelj

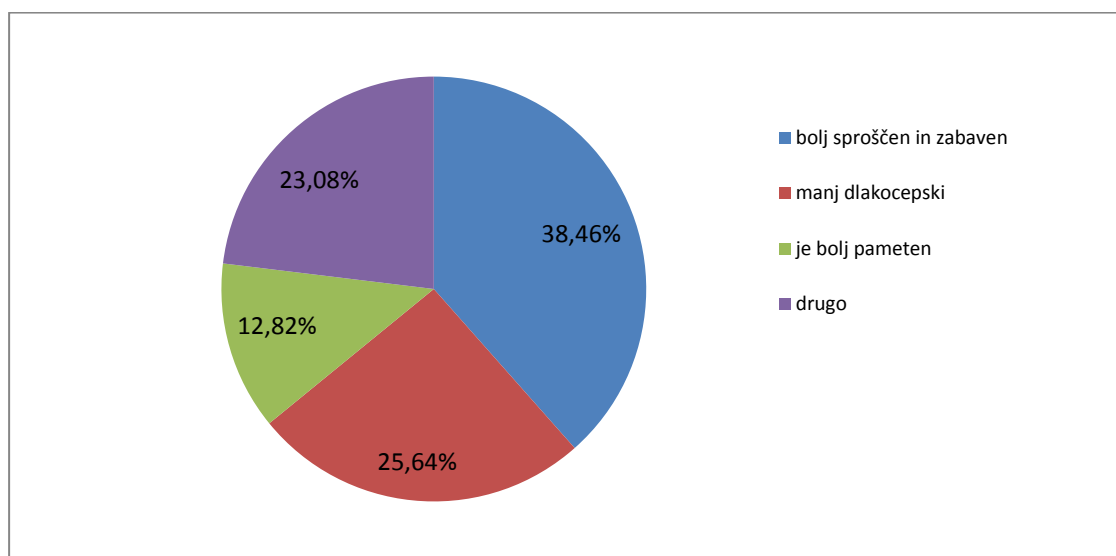
	Raje vidim, da me poučuje učiteljica	Raje vidim, da me poučuje učitelj
Moški	Razumevajoča, zabavna, popustljiva, se jo da 'nahecati'	Prijazen, ponuja več znanja, boljša razlaga, strog, je car, je športnik, manj teži, bolj pameten, imava več skupnih točk
Ženske	Popustljiva, prijazna, razumna in zabavna, sproščena, zaupljiva, razume težave, se je ne bojim	Več znanja, vzamem ga bolj resno, boljša razlaga, bolj razumen, sproščen, bolj pameten, manj dlakocepski

Graf 5.8: Razlogi fantov, ki imajo raje, da jih poučuje učitelj

Fantje so kot najpogostejši razlog, zakaj imajo rajši moškega učitelja navedli, da imajo z njim *več skupnih točk* in presenetljivo, da je *bolj pameten*. Zanimivo bi bilo vedeti, ali so tu fantje imeli v mislih primerjavo med moškim učiteljem in žensko učiteljico in seveda, kateri kriterij so pri tem uporabili. Fantje menijo, da moški učitelj *manj utruja in teži*, podobno so navedle tudi deklice. 25,64 % deklet ima rajši, da jih poučuje moški učitelj, ker je le ta *manj dlakocepski*.

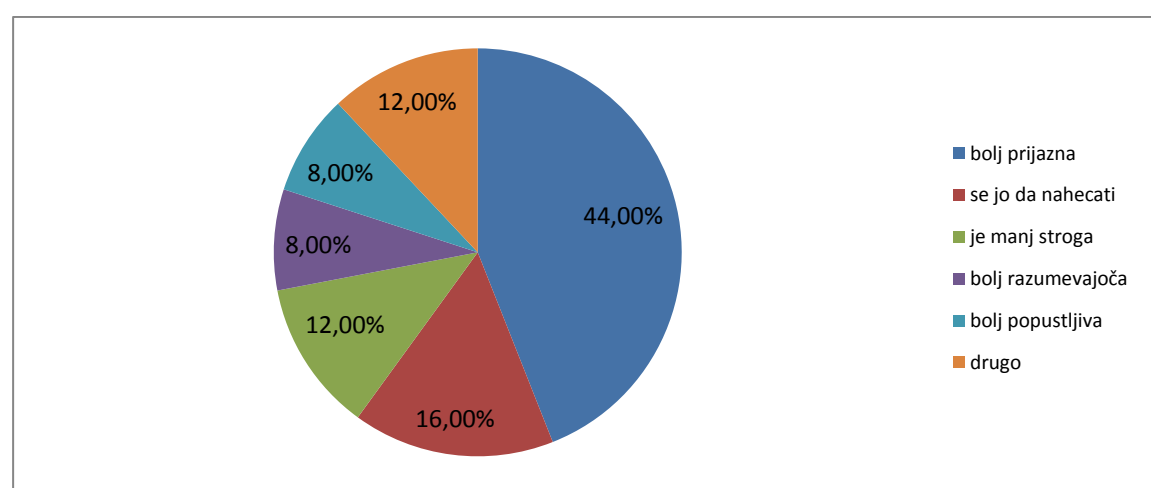
Graf 5.9: Razlogi deklet, ki imajo raje, da jih poučuje učitelj

Graf 5.9 kaže, da pri dekletih od vseh razlogov prevlada odgovor, da je moški učitelj *bolj sproščen in zabaven* (38,46 %). Tudi dekleta so med svojimi razlogi za moške učitelje navedla, da je moški učitelj *bolj pameten*, in sicer kar 12,82 %. Med razlogi drugo so dekleta navedla: *je bolj razumen, ima več znanja in ga vzamem bolj resno*.

26,60 % fantov je menilo, da imajo rajši, da jih poučuje učiteljica. Glavne razloge prikazuje naslednji graf.

Graf 5.10: Razlogi fantov, ki imajo raje, da jih poučuje učiteljica

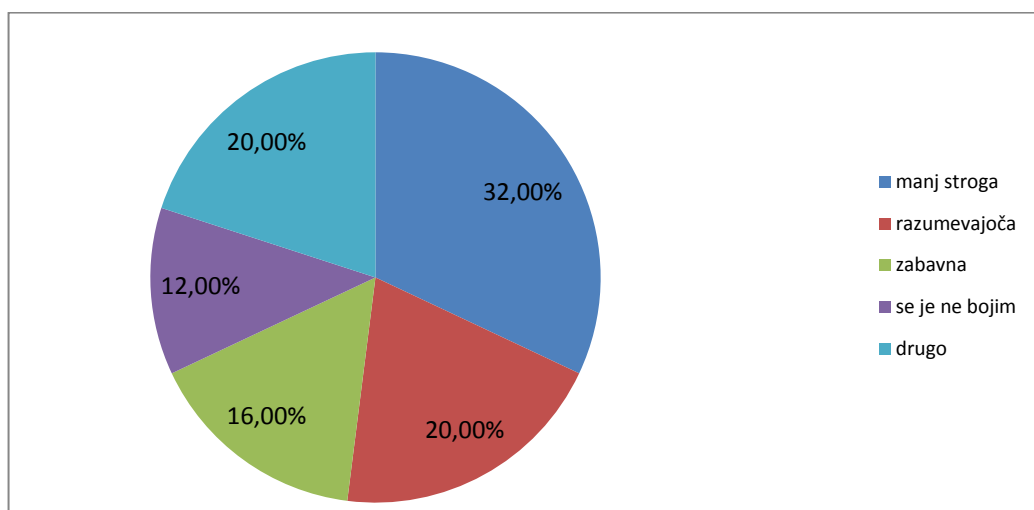

Najbolj izstopa razlog, da je učiteljica *bolj prijazna* in da *se jo da nahecati*.

Med *drugimi* razlogi sodijo: *je bolj zabavna, ni zahtevna, boljše razlaga snov*.

23,58 % deklet meni, da imajo rajši, da jih poučuje učiteljica. Zakaj, kaže naslednji graf.

Graf 5.11: Razlogi deklet, ki imajo raje, da jih poučuje učiteljica

Pod *drugo* so dekleta navedla: *je bolj prijazna, je bolj popustljiva, sproščena in razume težave*.

Dekleta ne navajajo razloga, da se učiteljice da lažje 'nahecati', kar povezujem predvsem s popustljivostjo. Za dekleta je učiteljica manj stroga, kar je podobno odgovoru tistih deklet, ki so za glavni razlog, da jih poučujejo moški učitelji, navedla, da je bolj sproščen in zabaven. Iz tega sledi sklep, da si anketirana dekleta želijo ne preveč strogega učitelja (moškega ali žensko), ki je tudi sproščen in zabaven.

Za dekleta je izjemno pomembno, da je učiteljica razumevajoča in da se je ne bojijo.

Tako dekleta kot tudi fantje omenjajo, da je *bolj pameten moški učitelj*, kar kaže na stereotip, ki velja za moškega. Tega razloga ne navajajo pri razlogih za učiteljico.

Učence sem nadalje vprašala, ali jih letos poučuje kakšen moški učitelj. Ponudila sem dva odgovora:

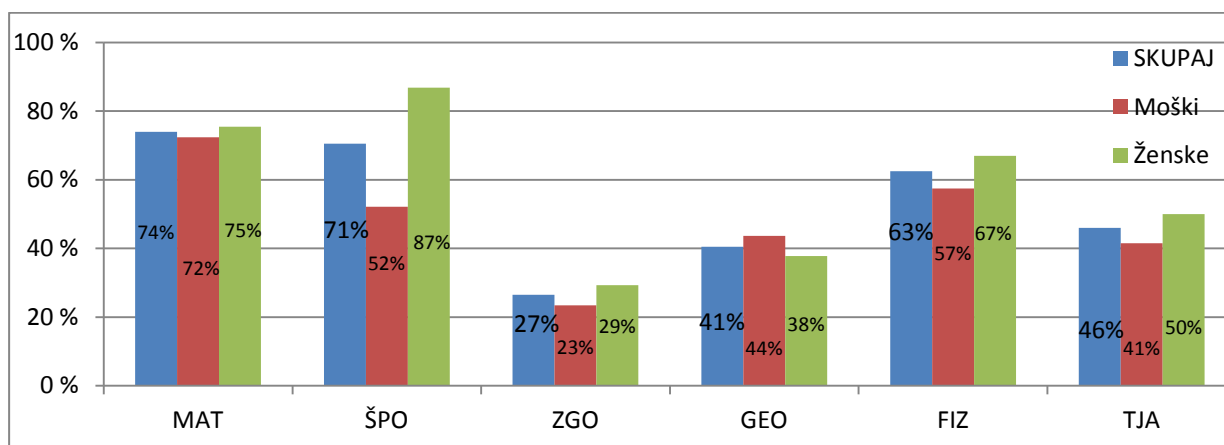
- a) DA
- b) NE

100 % učencev je odgovorilo z DA. Zanimalo me je tudi, kateri šolski predmet jih letos poučuje moški učitelj.

Tabela 5.8: Šolski predmeti, katere letošnje šolsko leto 2015/2016 poučujejo moški

Predmet	MAT	ŠPO	ZGO	GEO	FIZ	TJA
SKUPAJ	148	141	53	81	125	92
SKUPAJ [%]	74,00%	70,50%	26,50%	40,50%	62,50%	46,00%
Moški	68	49	22	41	54	39
Moški [%]	72,34%	52,13%	23,40%	43,62%	57,45%	41,49%
Ženske	80	92	31	40	71	53
Ženske [%]	75,47%	86,79%	29,25%	37,74%	66,98%	50,00%

Graf 5.12: Delež šolskih predmetov, katere letošnje šolsko leto 2015 2016 poučujejo moški

Pri dekletih najbolj izstopata predmeta šport in matematika ter tretje mesto zaseda fizika.

Pri fantih najbolj izstopajo naslednji predmeti: matematika, fizika in šport. Predmetna stopnja poleg navedenih šolskih predmetov pozna še vsaj 7 rednih predmetov in še dodatne izbirne predmete, katerih število variira od šole do šole. Anketirani učenci niso navedli, da bi jih te predmete poučevali moški. Graf 5.12 pokaže, katere šolske predmete poučujejo moški učitelji. Analiza odgovorov na to vprašanje je pokazala, da moški učitelji poučujejo predvsem šolske predmete, katere tradicionalno povezujemo z moškimi učitelji: matematika, fizika in šport. Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport namreč ne razpolaga s podatki o tem, katere šolske predmete poučujejo moški in katere ženske.

Naslednje vprašanje se je nanašalo na lastnosti učitelja in učiteljice. Zanimalo me je, katere lastnosti bolj veljajo za učiteljico in katere za učitelja. Učenci so lahko izbirali med 12-imi ponujenimi lastnostmi.

Tabela 5.9: Lastnosti, ki veljajo za učitelja, učiteljico ali za oba

Lastnosti	Spol	Učiteljica	Učitelj	Oba enako
Pripravljen/a pomagati	Moški	34	16	44
	Moški [%]	36,17%	17,02%	46,81%
	Ženske	60	30	16
	Ženske [%]	56,60%	28,30%	15,09%
Zna narediti red v	Moški	19	43	32
	Moški [%]	20,21%	45,74%	34,04%
	Ženske	21	50	35
	Ženske [%]	19,81%	47,17%	33,02%
Popustljiv/a	Moški	20	11	63
	Moški [%]	21,28%	11,70%	67,02%
	Ženske	61	22	23
	Ženske [%]	57,55%	20,75%	21,70%
Dosleden/dosledna	Moški	9	43	42
	Moški [%]	9,57%	45,74%	44,68%
	Ženske	36	30	40
	Ženske [%]	33,96%	28,30%	37,74%
Resen/resna	Moški	35	20	39
	Moški [%]	37,23%	21,28%	41,49%
	Ženske	29	30	47
	Ženske [%]	27,36%	28,30%	44,34%
Strog/a	Moški	11	40	43
	Moški [%]	11,70%	42,55%	45,74%
	Ženske	12	21	73
	Ženske [%]	11,32%	19,81%	68,87%
Se hitro ujezi	Moški	52	22	20
	Moški [%]	55,32%	23,40%	21,28%
	Ženske	19	45	42
	Ženske [%]	17,92%	42,45%	39,62%
Zahteva več znanja	Moški	17	37	40
	Moški [%]	18,09%	39,36%	42,55%
	Ženske	32	53	21
	Ženske [%]	30,19%	50,00%	19,81%
Čustven/a	Moški	57	14	23
	Moški [%]	60,64%	14,89%	24,47%
	Ženske	72	8	26
	Ženske [%]	67,92%	7,55%	24,53%
Zahteva več spoštovanja	Moški	18	39	37
	Moški [%]	19,15%	41,49%	39,36%
	Ženske	18	21	67
	Ženske [%]	16,98%	19,81%	63,21%
Prijazen/prijazna	Moški	51	14	29
	Moški [%]	54,26%	14,89%	30,85%
	Ženske	34	23	49
	Ženske [%]	32,08%	21,70%	46,23%
Natančen/natančna	Moški	36	22	36
	Moški [%]	38,30%	23,40%	38,30%
	Ženske	30	17	59
	Ženske [%]	28,30%	16,04%	55,66%

Fantje so bili mnenja, da za učiteljico najbolj velja, da je **čustvena**. To lastnost je za učiteljico izbralo 60,64 % fantov. Sledijo odstotki, ki so jih fantje namenili ostalim lastnostim učiteljice. Odstotke sem razporedila od najvišjega proti najnižjemu.

55,32 % fantov je menilo, da se učiteljica hitro razjezi.

54,26 % fantov je bilo mnenja, da je učiteljica prijazna in 38,30 %, da je natančna.

37,23 % fantov je učiteljici pripisalo lastnost resnost in 36,17 % je bilo mnenja, da je pripravljena pomagati.

21,28 % fantov je menilo, da je učiteljica popustljiva, 20 21 % fantov pa, da zna narediti red v razredu, ter 19,15 % fantov, da zahteva več spoštovanja.

Odstotek manj, in sicer 18,09 % fantov je menilo, da zahteva več znanja. 11,70 % fantov je bilo mnenja, da je stroga. Najmanj odstotkov, in sicer 9,57 % fantov je menilo, da je dosledna.

Kako so fantje ocenili lastnosti moških učiteljev? Po mnenju fantov (45,74 %) za moškega učitelja najbolj velja, **da je dosleden** in **da zna narediti red v razredu**. Sledijo odstotki, ki so jih fantje namenili ponujenim lastnostim, ki veljajo za moškega učitelja. Odstotke sem razporedila od najvišjega proti najnižjemu.

42,55 % fantov je menilo, da je učitelj strog. 41,49 % fantov je bilo mnenja, da moški učitelj zahteva več spoštovanja, in 36,36 %, da zahteva več znanja. 23,40 % fantov je menilo, da je moški učitelj natančen in da se hitro razjezi. 21,28 % fantov je menilo, da je moški učitelj resen in 17,02 % fantov je menilo, da za učitelja velja, da je pripravljen pomagati. 14,89 % fantov je menilo, da je moški učitelj čustven in prijazen. Najmanj fantov, in sicer 11,70 %, je menilo, da je popustljiv.

Pri moških učiteljih so, po mnenju fantov, lastnosti najbolj povezane z doslednostjo in z zahtevami po disciplini (zna narediti red v razredu in je torej strog), po spoštovanju in po znanju. Po njihovem mnenju čustvenost za moškega učitelja velja le za 14,89 % anketiranih fantov, čeprav so to lastnost najbolj pripisali ženskim učiteljicam s kar 60,64 %.

Kar polovica deklet, torej 50 % je bila mnenja, da moški učitelj **zahteva več znanja** in ta lastnost zaseda najvišje mesto. Sledijo odstotki, ki so jih dekleta namenila ponujenim lastnostim, ki veljajo za moškega učitelja. Odstotke sem razporedila od najvišjega proti najnižjemu.

47,17 % deklet je menilo, da zna učitelj narediti red v razredu. 42,45 % deklet pa je bilo mnenja, da se moški učitelj hitro razjezi. 28,30 % deklet je moškemu učitelju dosodilo doslednost, resnost in pripravljenost pomagati. 21,70 % deklet je bilo mnenja, da je moški učitelj prijazen, in 20,75 % deklet, da je moški učitelj popustljiv. Odstotek manj, in sicer 19,81 % deklet, je menil, da je strog in da zahteva več spoštovanja. 16,04 % deklet mu je pripisalo natančnost. Najmanj deklet, in sicer 7,55 %, je bilo mnenja, da je čustven.

Več kot 67,92 % deklet je menilo, da za žensko učiteljico najbolj velja, da je **čustvena**. Sledijo odstotki, ki so jih dekleta namenila ponujenim lastnostim, ki veljajo za moškega učitelja. Odstotke sem razporedila od najvišjega proti najnižjemu.

57,55 % deklet je bilo mnenja, da je učiteljica popustljiva, in odstotek imanj, in sicer 56 %, 60 % deklet, da je pripravljena pomagati. 33,96 % deklet je učiteljici pripisalo lastnost doslednost. Odstotek manj, in sicer 32,08 % deklet, da je učiteljica prijazna, in 30,19 % deklet, da učiteljica zahteva več znanja. 28,30 % deklet je bilo mnenja, da je učiteljica natančna, in 27,36 % deklet, da je učiteljica resna. 19,81 % deklet je menilo, da zna učiteljica narediti red v razredu, in 17,92 % deklet, da se učiteljica hitro ujezi. 16,98 % deklet je bilo mnenja, da učiteljica zahteva več spoštovanja. Najmanj, in sicer 11,32 % deklet, je menilo, da je učiteljica stroga.

Dekleta so moškim učiteljem pripisala **najmanj čustvenosti**, medtem ko so ženskim učiteljicam pripisala **največ čustvenosti**. Slaba četrtina fantov in deklet pripisuje čustvenost obema spoloma enako.

Kje pa sta spola enakovredna po mnenju anketiranih deklet in fantov? Dve tretjini fantov meni, da sta oba spola enako popustljiva. Podobno velja za lastnost strogost, za katero so bila dekleta mnenja, da velja za oba spola enako, in sicer v višini 69 %.

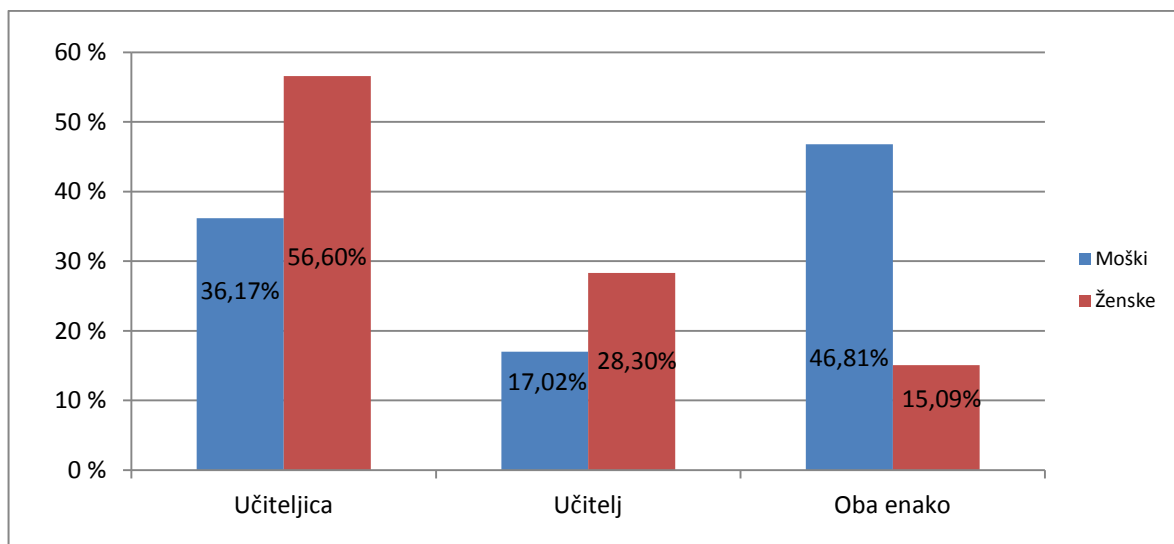
Kako so anketirani učenci odgovarjali po posameznih lastnostih? To kažejo grafi na naslednjih straneh.

Fantje so pri lastnosti *pripravljen/a pomagati* menili, da sta tako učitelj in učiteljica enako pripravljena pomagati, in sicer jih je tako menilo kar 46,81 %.

36,17 % fantov je menilo, da je učiteljica bolj pripravljena pomagati kot učitelj (glej Graf 5.13), in 28,30 % anketiranih fantov je bilo mnenja, da ta lastnost velja za moškega učitelja. Več kot 40 % pa jih je mnenja, da to velja za oba spola. Dekleta pripravljenost pomagati

pripisujejo predvsem učiteljici, in sicer v višini 56 %. Medtem ko učiteljem *le* v višini 28 %. Dekleta imajo jasno stališče glede te lastnosti, saj obema enako to lastnost pripisujejo v višini 15 %.

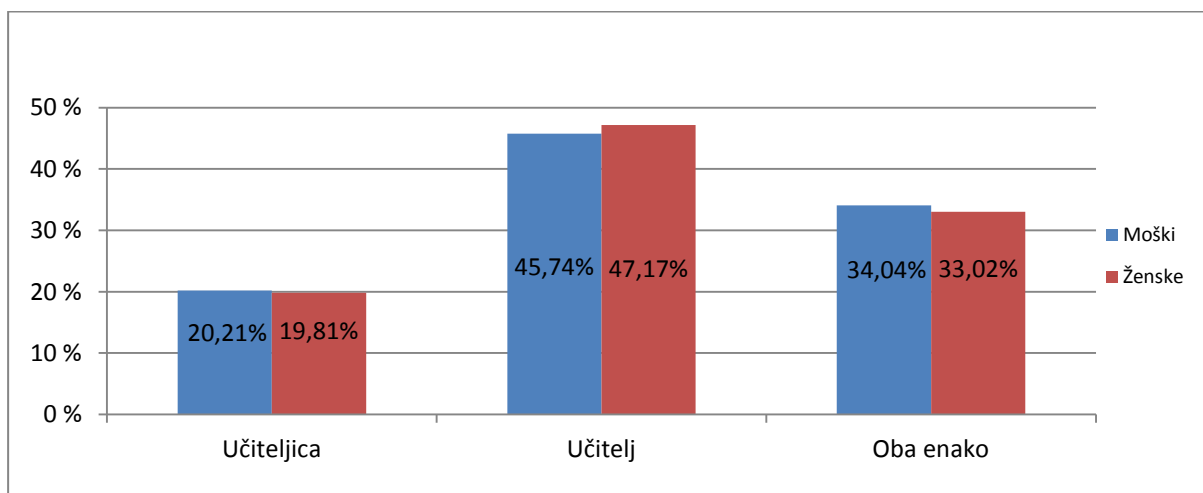
Graf 5.13: Lastnost *pripravljen-a pomagati* po spolu

Tako dekleta kot fantje so bili po večini mnenja, da je moški učitelj tisti, ki zna narediti v razredu red (glej Graf 5.14): več kot 45 % fantov in več kot 47 % deklet.

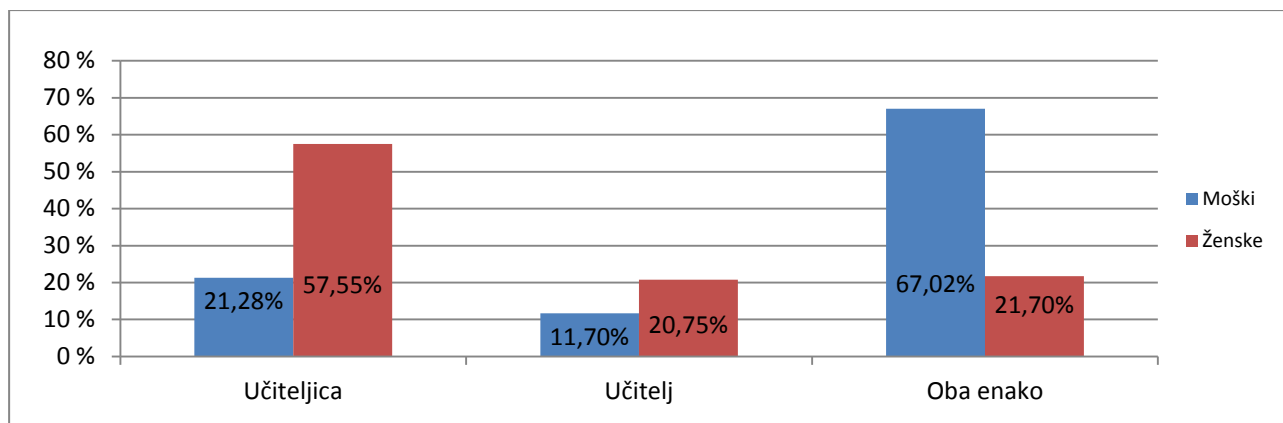
20, 21 % fantov meni, da je učiteljica tista, ki zna narediti red v razredu (glej Graf 5.14), in 19 % deklet je istega mnenja. Skoraj 35 % fantov in deklet je bilo mnenja, da spol učitelja pri tem ne igra vloge in da znata oba enako zagotoviti red v razredu.

Graf 5.14: Lastnost *zna narediti red v razredu* po spolu

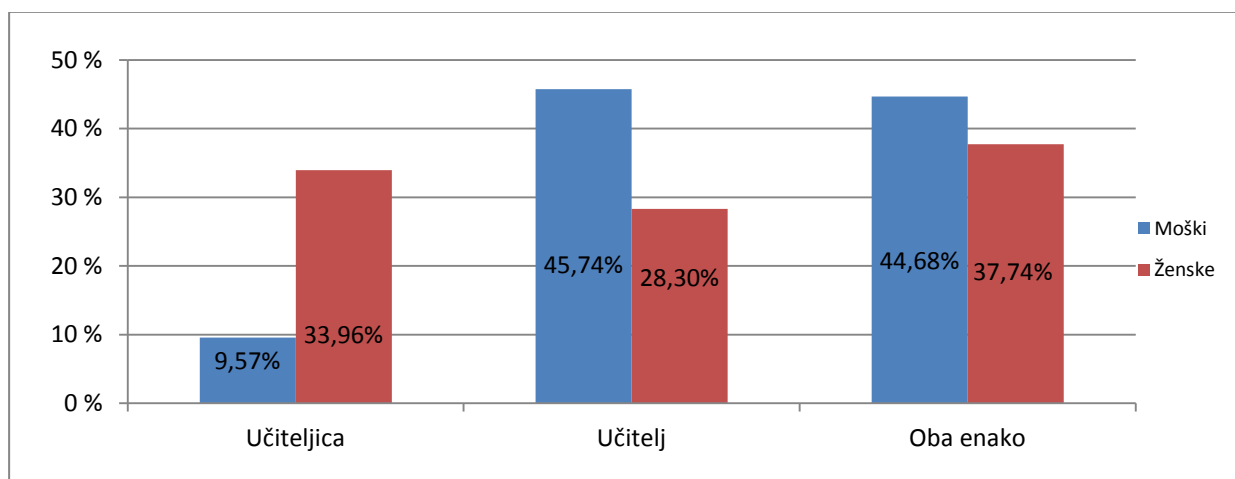
Dva od treh fantov sta bila mnenja, da sta tako učitelj kot tudi učiteljica popustljiva in da med njimi ni razlike (glej Graf 5.15). Vsak peti fant je bil mnenja, da to velja za učiteljico, in vsak deseti, da to velja za učitelja. 57 % deklet je to lastnost pripisalo učiteljici in bistveno manj učitelju – le 20 %. Odstotek več deklet pa je bil mnenja, da to velja za oba spola.

Graf 5.15: Lastnost *popustljivost* po spolu

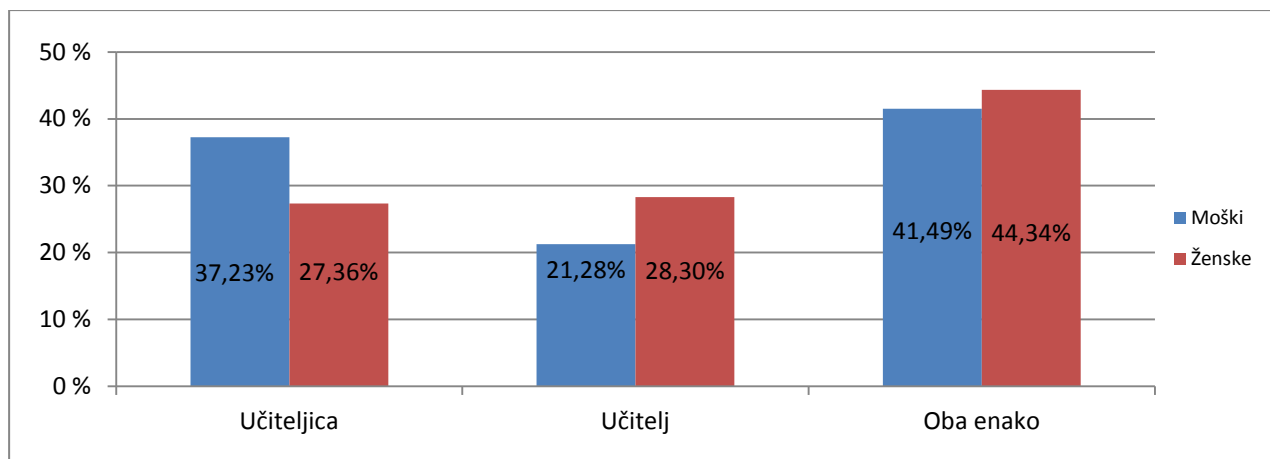
45 % fantov je bilo mnenja, da je učitelj dosleden pri svojem delu, odstotek manj jih je menil, da to velja za oba spola in to lastnost je ženski učiteljici pripisalo le 9 % fantov (glej Graf 5.16). 37 % deklet je doslednost pripisalo obema enako, 33 % deklet je menilo, da je to lastnost učiteljice, in 28 % deklet je to pripisalo moškemu učitelju. Vprašanje, ki se mi pri tem poraja, je, ali so učenci doslednost povezovali s popustljivostjo, saj je velik delež fantov (46 %) menil, da je učitelj dosleden, in 11 % fantov, da je učitelj popustljiv.

Graf 5.16: Lastnost *dosleden/dosledna* po spolu

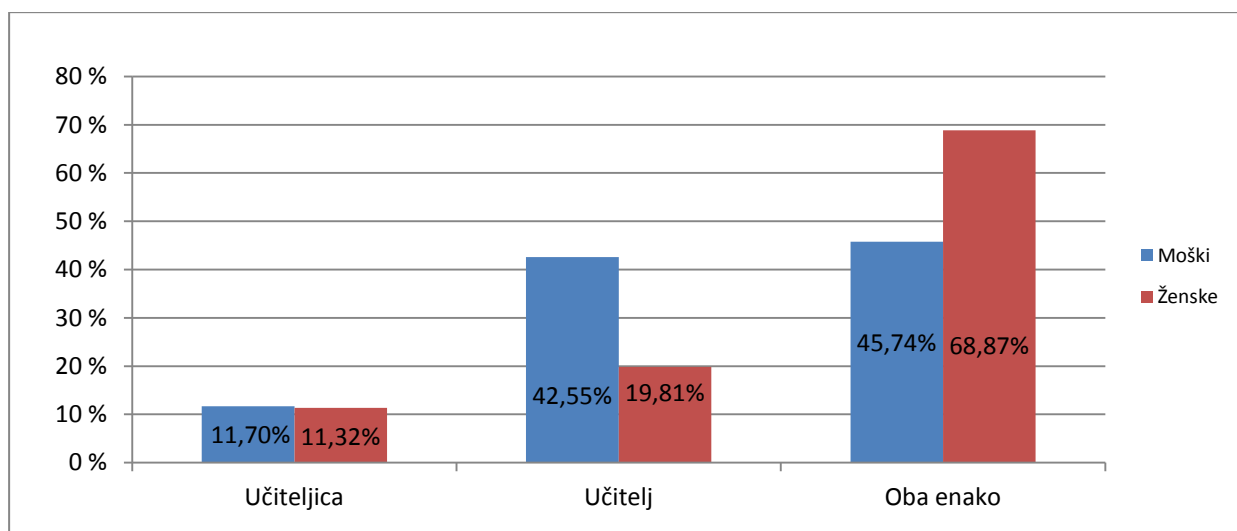
Več kot 40 % tako fantov kot tudi deklet je menilo, da sta učitelj in učiteljica enako resna pri svojem delu (glej Graf 5.17). 37 % fantov je to lastnost namenilo učiteljici in 21 % učitelju. Tudi dekleta so največji delež resnosti namenila obema spoloma (kar 44 %). Po mnenju 28 % deklet je učitelj bolj resen kot učiteljica in 27 % deklet je menilo, da to velja za učiteljico.

Graf 5.17: Lastnost *resen/resna* po spolu

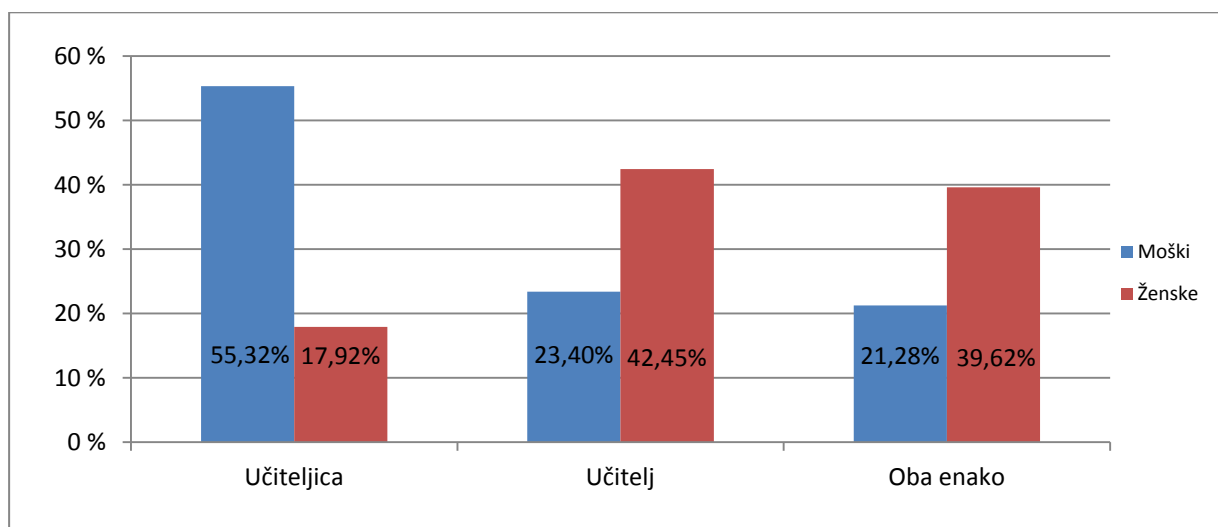
Več kot 45 % fantov je menilo, da sta učitelj in učiteljica enako stroga (glej Graf 5.18). 42 % fantov in deklet jih je bilo mnenja, da to velja za moškega učitelja, medtem ko so fantje lastnost strogosti pripisali učiteljici v višini 11 %. Več kot 60 % deklic je mnenja, da sta učitelj in učiteljica enako stroga, torej strogost se povezuje s pojmom učitelj, ne glede na spol. Ta lastnost je po mnenju deklet bolj izražena pri moškem učitelju (19 %). 11 % deklet je to lastnost pripisalo učiteljici.

Graf 5.18: Lastnost *strog-a* po spolu

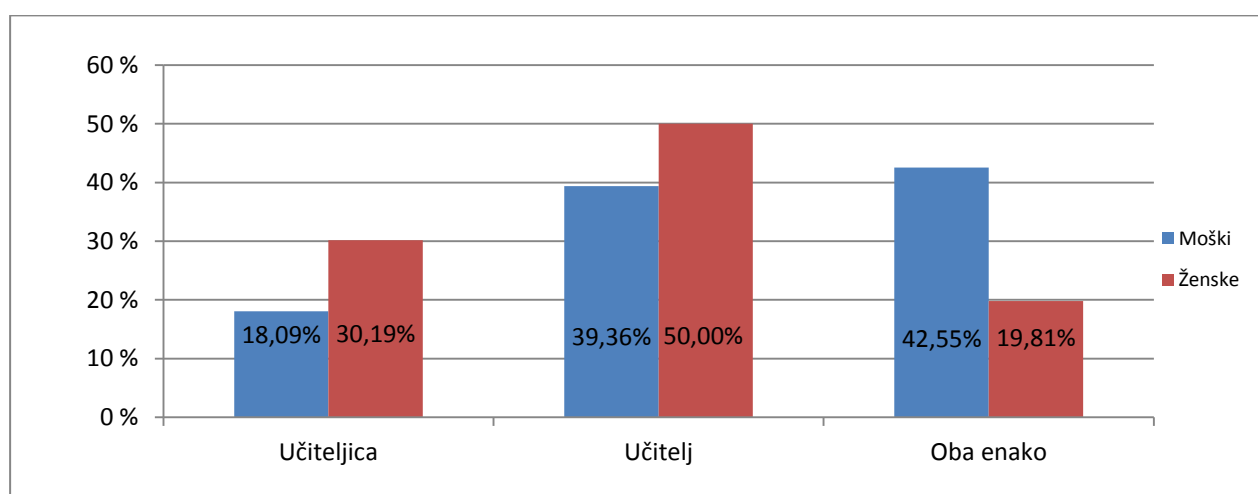
Malo več kot polovica fantov je menila, da se učiteljica hitro razjezi, in to je po čustvenosti druga najvišje rangirana lastnost (po mnenju fantov) za žensko učiteljico (glej Graf 5.19). Učiteljem so fantje to lastnost pripisali v višini 23 %. Lahko zapišem, da ravno obratno velja za dekleta, ki so bila mnenja, da je moški učitelj tisti, ki se hitro razjezi, in sicer v višini 42 %, 39 % deklet pa je menilo, da to velja za oba spola enako.

Graf 5.19: Lastnost *se hitro ujezi* po spolu

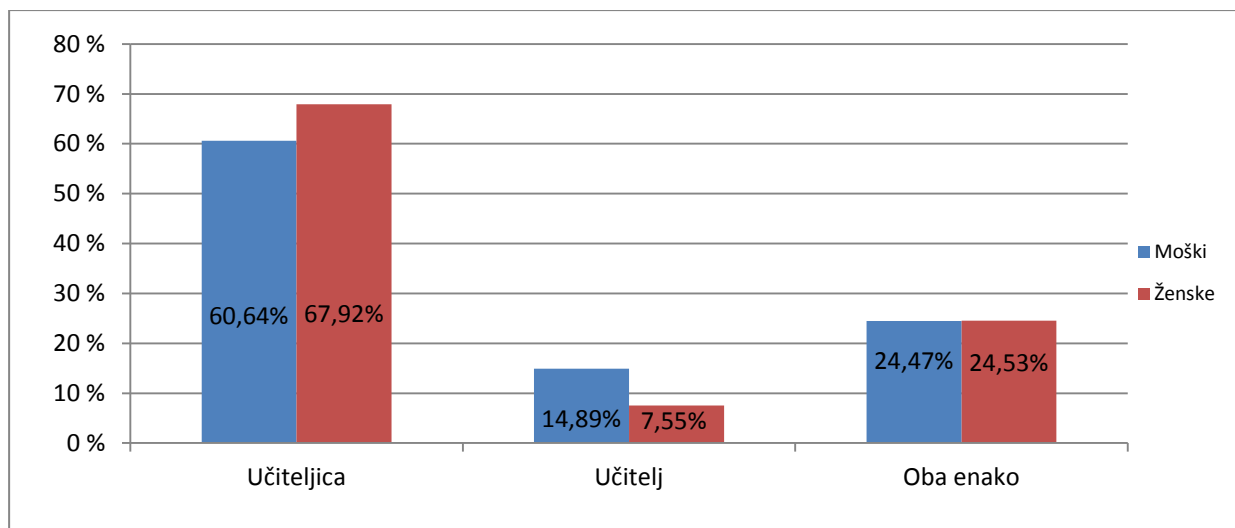
Več kot 40 % fantov je menilo, da sta tako učitelj kot učiteljica enako zahtevna pri znanju. 38 % fantov je bilo mnenja, da to velja za moškega učitelja (glej Graf 5.20). Visok odstotek te lastnosti so moškemu učitelju pripisala tudi dekleta, in sicer v višini 50 %. Po mnenju deklet je to druga najmočnejša lastnost moškega učitelja. Dekleta so to lastnost pripisala učiteljici v višini 30 %. Fantje pa v višini 18 %.

Graf 5.20: Lastnost *zahteva več znanja* po spolu

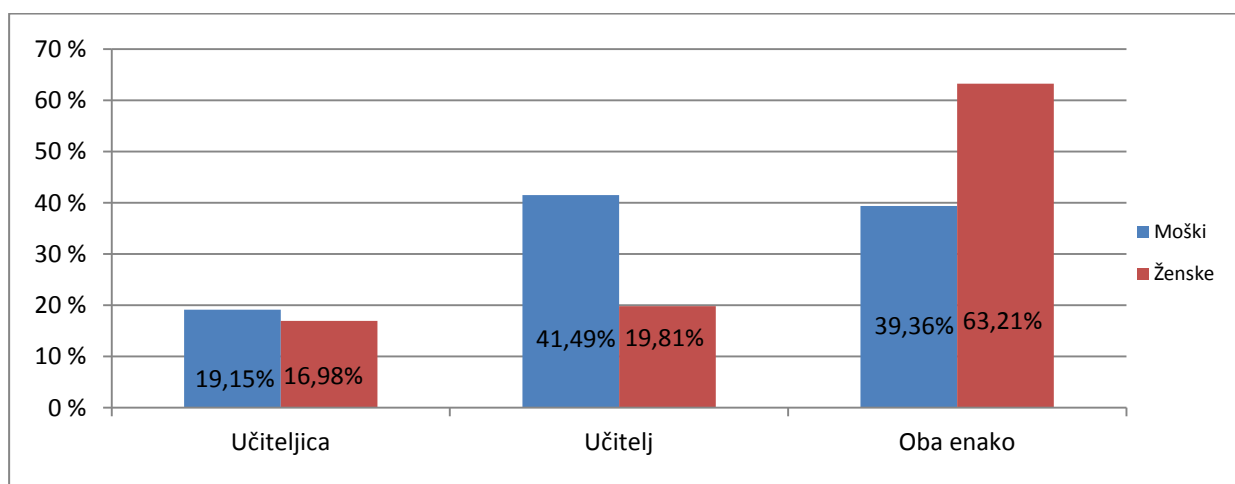
Lastnost čustvenost je tista, ki so jo fantje in dekleta v najvišji meri pripisali ženski učiteljici. 60 % fantov in 67 % deklet (glej Graf 5.21). Hkrati je to tista lastnost, ki po mnenju deklet v najmanjši meri velja za učitelja. Ta lastnost je tudi zelo nizko ocenjena s strani fantov. 14 % fantov je mnenja, da ta lastnost velja za moškega učitelja.

Graf 5.21: Lastnost *čustvenost* po spolu

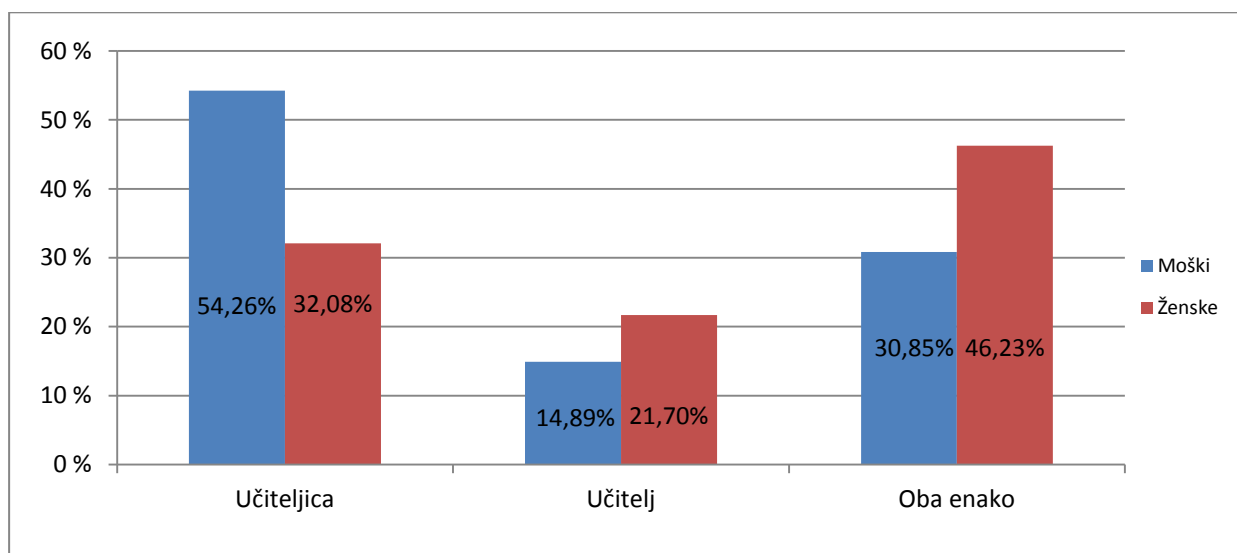
Kar 63 % deklet je menilo, da oba, tako moški učitelj kot ženska učiteljica, zahtevata spoštovanje (glej Graf 5.22). Fantje so to lastnost v večji meri pripisali učitelju kot učiteljici, in sicer v višini 41 %. Po mnenju 17 % deklet ta lastnost velja za učiteljico. S tem odstotkom je to druga najšibkejša lastnost pri učitelji, in sicer po mnenju deklet.

Graf 5.22: Lastnost *zahteva več spoštovanja* po spolu

54 % fantov je menilo, da je učiteljica prijazna (glej Graf 5.23). Bistveno manj so to lastnost povezali z učiteljem (le 14 %). Več kot 46 % deklet je menilo, da sta enako prijazna učitelj in učiteljica. Tudi dekleta so to lastnost v manjši meri povezala le z moškim učiteljem. Tako jih je odgovorilo le 21 %. Zanimivo je, da so dekleta prisodila prijaznost učiteljicam v višini 32 %.

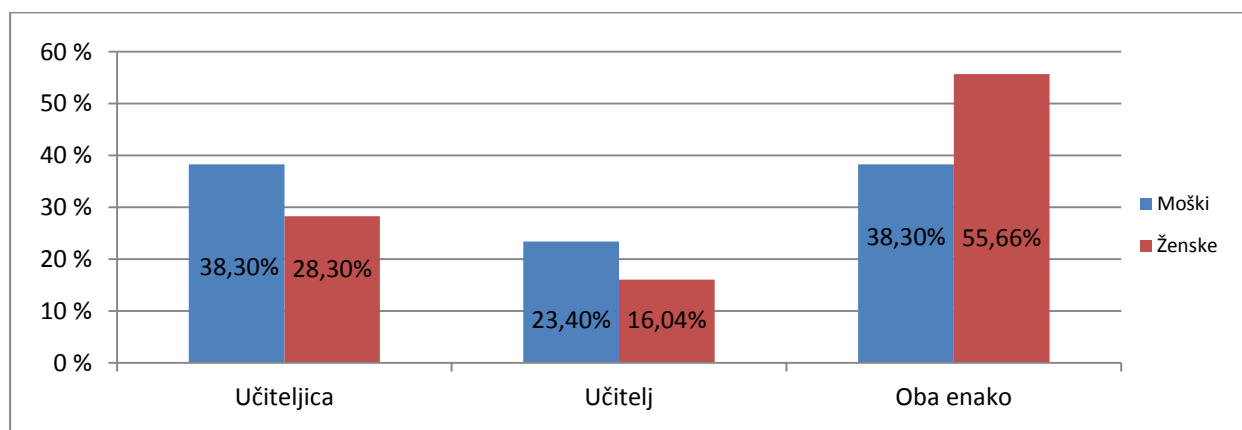
Graf 5.23: Lastnost *prijaznost* po spolu

Dekleta so pri lastnosti natančen/natančna največ odstotkov namenila obema enako (več kot 55 %), kar pokaže Graf 5.24. Za dekleta je učiteljica bolj natančna kot učitelj, saj so prvi namenili 28 %, in moškemu učitelju 16 %, kar postavlja natančnost v očeh deklet za drugo mesto najšibkejših lastnosti pri moškem učitelju (v primeru, da izberejo le en spol).

Visok odstotek natančnosti so obema enako prisodili tudi fantje, in sicer 38 %. Prav tako 38 % fantov je menilo, da je učiteljica natančna, torej ji pripisujejo veliko natančnost pri delu.

Graf 5.24: Lastnost *natančnost* po spolu

Če povzamem rezultate, katere lastnosti držijo za učitelja in katere za učiteljico, sledi:

- po izboru fantov izključno za učiteljico najbolj velja lastnost **čustvenost**;
- po izboru deklet izključno za učiteljico najbolj velja lastnost **čustvenost**;
- po izboru fantov izključno za učitelja najbolj veljata **doslednost** in da **zna narediti red v razredu**;
- po izboru deklet izključno za učitelja najbolj izstopa **zahteva po znanju**;
- obema enako so fantje v najvišji meri namenili lastnost **popustljivost**;
- obema enako so dekleta v najvišji meri namenila lastnost **strogost**.

Po zbranih podatkih še posebej izstopa lastnost čustvenost, ki jo tako fantje kot dekleta najbolj povezujejo z učiteljico. Čustvenost je tradicionalno povezana s feminiziranimi poklici, a še posebej s poklicem učitelj. Stereotipno gledano je čustvenost lastnost žensk in ne moških. Zanimivo pa je to, da ta stereotip pripisujejo učiteljici že učenci v osnovni šoli. Po drugi strani pa moškemu učitelju pripisujejo lastnosti, ki veljajo za moške in ki jih povezujemo z moškostjo in z močnimi osebnostmi. To so doslednost, vzpostavitev reda in zahteva po znanju.

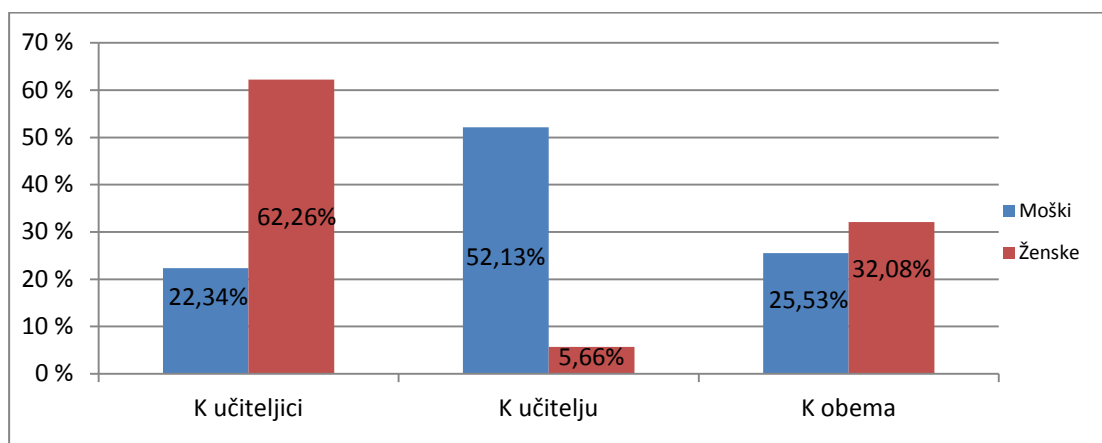
Nadalje sem učence vprašala, h komu se zatečejo, ko imajo težavo. Ponudila sem tri odgovore:

- k učiteljici
- k učitelju
- k obema.

Tabela 5.10: V primeru težav se učenci lažje zatečejo k

Odgovor	K učiteljici	K učitelju	K obema
Moški	21	49	24
Moški [%]	22,34%	52,13%	25,53%
Ženske	66	6	34
Ženske [%]	62,26%	5,66%	32,08%

Graf 5.25: Delež učencev po spolu, ki kaže, h komu se učenci lažje zatečejo

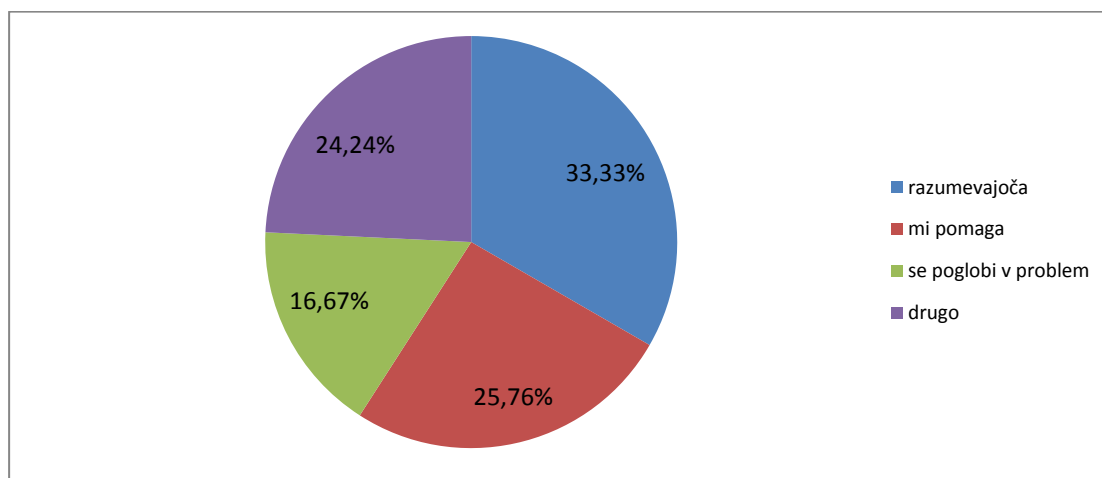

Več kot 62 % deklet je odgovorilo, da se zatečejo k učiteljici in dvajsetina ali približno ena učenka na razred, pa k učitelju (glej Graf 5.25). Ta odgovor lahko povežem s tem, da so dekleta mnenja, da je učiteljica bolj pripravljena pomagati kot učitelj, in sicer jih je bilo takega mnenja 56 %, kar je razvidno iz grafa, ki prikazuje lastnost *pripravljen pomagati* (glej Graf 5.13.) Fantje pomoč poiščejo pri učitelju, saj se jih je tako izreklo 52 %. Na podlagi podatkov lahko sklepam, da dekleta lažje zaupajo svoje težave istemu spolu. To drži tudi za fante, saj se tudi ti zatečejo k učitelju.

Učence sem nato vprašala, kakšni so razlogi za to, da se raje zatečejo po pomoč ali nasvet k učitelju ali k učiteljici. Vprašanje je bilo odprtega tipa. Odgovore sem kategorizirala tako, da sem vsebinsko podobne odgovore združila v en odgovor.

Najpogostejši odgovori deklet, zakaj se lažje zatečejo k učiteljici, pokaže spodnji graf.

Graf 5.26: Odgovori deklet, zakaj se lažje zatečejo k učiteljici

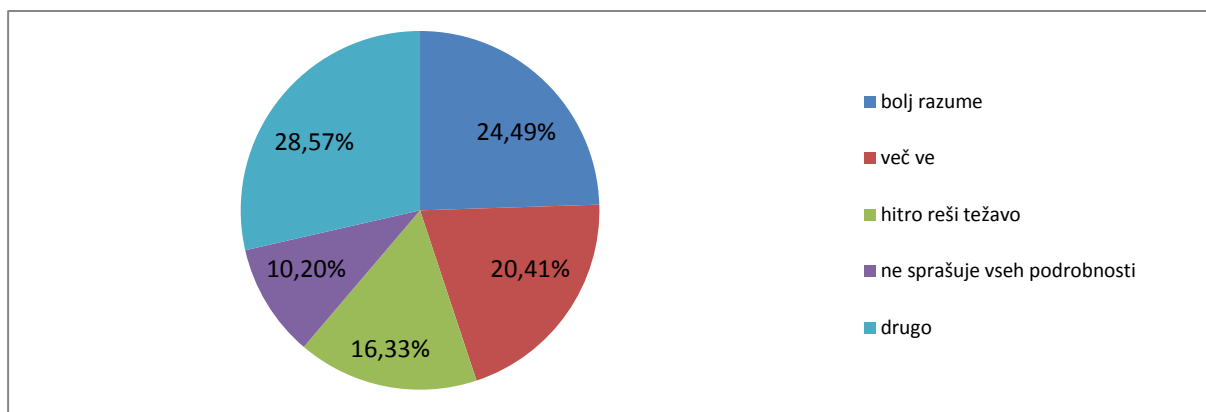

Največ odstotkov deklet, in sicer 33,33 % je kot razlog, da se lažje zatečejo k učiteljici, navedlo, da je učiteljica razumevajoča. Sledi odgovor, da jim učiteljica pomaga, in sicer 25,76 %. Razlog, da se učiteljica poglobi v problem, je bil naveden pri 16,67 % deklet.

Kot drugo so dekleta navedla: *me zaščiti, uredi mojo težavo, pokliče starše in dekleta niso navedle posebnega razloga.*

Najpogostejše odgovore fantov, zakaj se lažje zatečejo k učitelju, pokaže naslednji graf.

Graf 5.27: Odgovori fantov, zakaj se lažje zatečejo k učitelju

Fantje so najpogosteje kot razlog, zakaj se lažje zatečejo k učitelju, navedli, da jih učitelj bolj razume (glej Graf 5.27). Ta razlog je bil naveden pri 24,49 % fantov. Da učitelj več ve, je menilo 20,41 %, in 16,33 % fantov, da je razlog tudi to, da učitelj hitro reši težavo. 10,20 % fantov je menilo, da učitelj ne sprašuje vseh podrobnosti.

Kot drugo so fantje navedli: *na vse se razume, je car, ne sodi, ne teži in niso navedli nobenega posebnega razloga.*

Tako fantje kot dekleta so kot najpogostejši razlog navedli, da sta učitelj ali učiteljica razumevajoč/a. Pri dekletih se zopet zelo visoko pojavi lastnost pripravljenost pomagati, fantje pa kot razlog navajajo tudi to, da učitelj več ve.

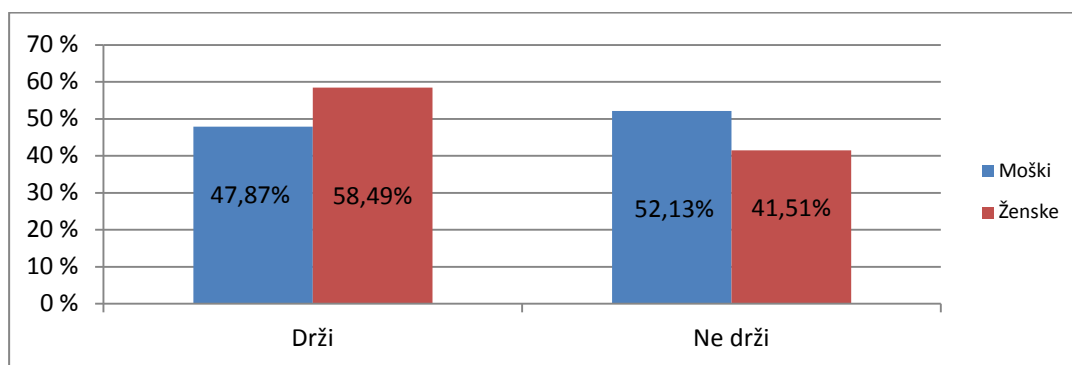
V nadaljevanju sem preverjala trditve, ki veljajo ali ne veljajo za moškega učitelja. Učence sem prosila, naj označijo, ali trditve veljajo ali ne veljajo. Ponudila sem jim 6 trditev.

TRDITEV	DRŽI	NE DRŽI
Če me uči moški učitelj, se pri predmetu bolj potrudim, saj je težje dobiti višjo oceno.		
Če predmet uči moški učitelj, ga jemljem bolj resno.		
Če me uči moški učitelj, me je bolj strah ocenjevanja.		
Če me uči moški učitelj, je šolska ura bolj zabavna.		
Če me uči moški učitelj, pri uri manj klepetam.		
Moški učitelj je moj vzornik.		

Tabela 5.11: Trditve, ki držijo za učitelja ali učiteljico po spolu

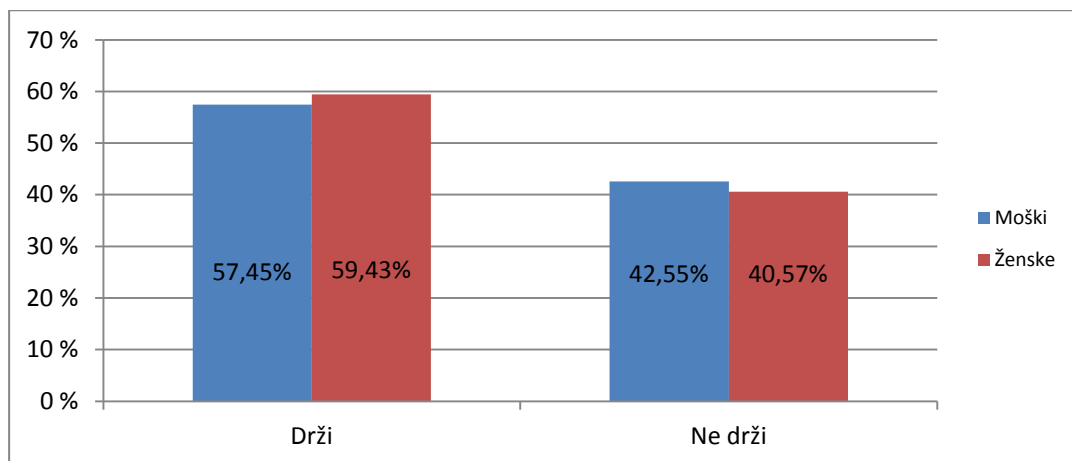
Trditev	Spol	Drži	Ne drži
Če me uči moški učitelj, se pri predmetu bolj potrudim, saj je težje dobiti višjo oceno.	Moški	45	49
	Moški [%]	47,87%	52,13%
	Ženske	62	44
	Ženske [%]	58,49%	41,51%
Če predmet uči moški učitelj, ga jemljem bolj resno.	Moški	54	40
	Moški [%]	57,45%	42,55%
	Ženske	63	43
	Ženske [%]	59,43%	40,57%
Če me uči moški učitelj, me je bolj strah ocenjevanja.	Moški	22	72
	Moški [%]	23,40%	76,60%
	Ženske	69	37
	Ženske [%]	65,09%	34,91%
Če me uči moški učitelj, je šolska ura bolj zabavna.	Moški	68	26
	Moški [%]	72,34%	27,66%
	Ženske	51	55
	Ženske [%]	48,11%	51,89%
Če me uči moški učitelj, pri uri manj klepetam.	Moški	60	34
	Moški [%]	63,83%	36,17%
	Ženske	73	33
	Ženske [%]	68,87%	31,13%
Moški učitelj je moj vzornik.	Moški	55	39
	Moški [%]	58,51%	41,49%
	Ženske	19	87
	Ženske [%]	17,92%	82,08%

Graf 5.28: Če me uči moški učitelj, se pri predmetu bolj potrudim, saj je težje dobiti višjo oceno

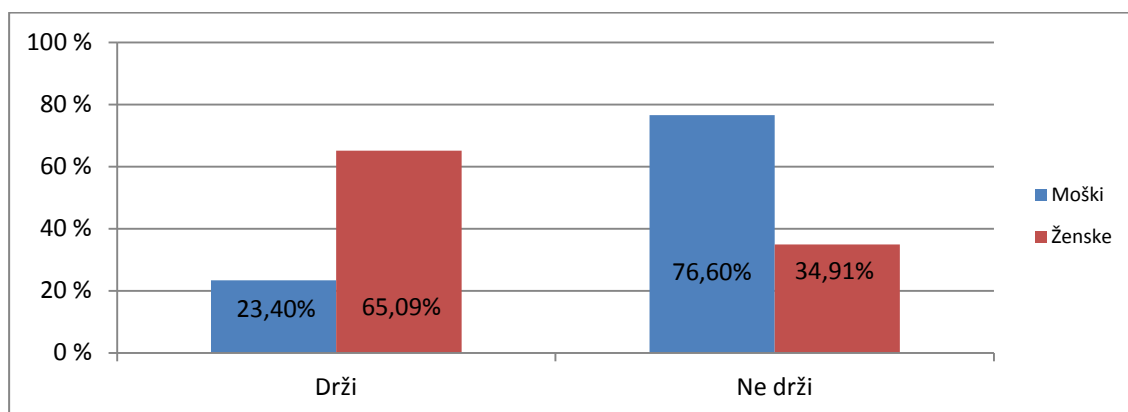
58 % deklet je menilo, da se pri predmetu bolj potrudijo, če jih poučuje moški. Po njihovem mnenju moški spol učitelja vpliva na to, da je težje dobiti boljšo oceno. Dekleta se zato pri tem predmetu več učijo in bolj potrudijo. 52 % fantov je mnenja, da to ne drži.

Graf 5.29: Če predmet uči moški učitelj, ga jemljem bolj resno

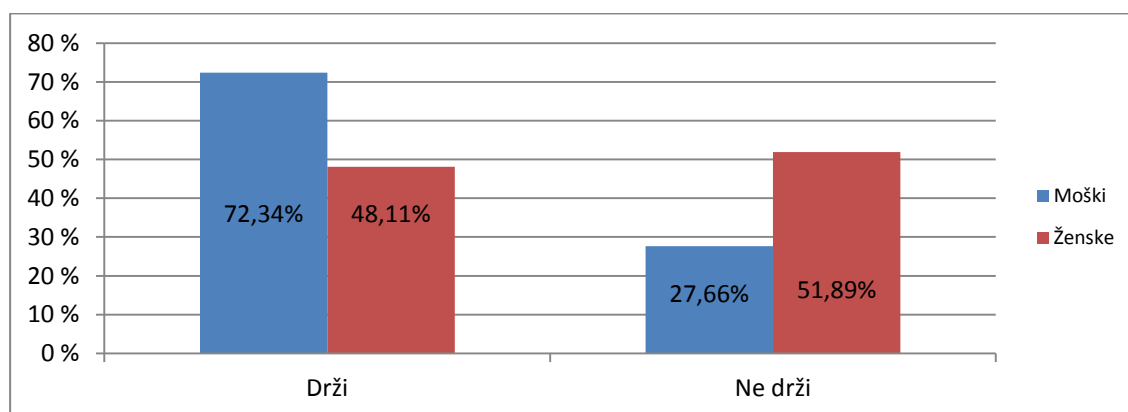
Tako dekleta kot tudi fantje so pritrdili trditvi, da predmet jemljejo bolj resno, če ga uči moški učitelj. 59 % anketiranih deklet je pritrdilo tej trditvi in 57 % anketiranih fantov. Na podlagi podatka lahko sklepam, da spol učitelja pri učencih vpliva na *resnost predmeta*. Dekleta se pri predmetu, ki ga poučuje moški, tudi bolj potrudijo, saj menijo, da je težje pridobiti višjo oceno (glej Graf 5.28).

Graf 5.30: Če me uči moški učitelj, me je bolj strah ocenjevanja

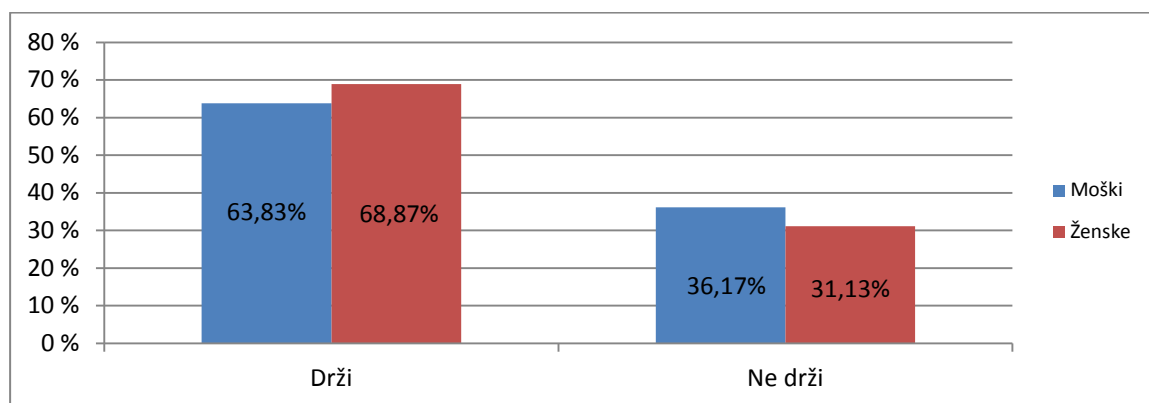
59 % deklet je menilo, da jih je bolj strah ocenjevanja, če predmet uči moški učitelj. 72 % fantov je menilo, da to ne drži. Vsekakor pa predmet jemljejo resno, kar lahko vidimo iz prejšnjega grafa, vendar se ocenjevanja ne bojijo.

Graf 5.31: Če me uči moški učitelj, je šolska ura bolj zabavna

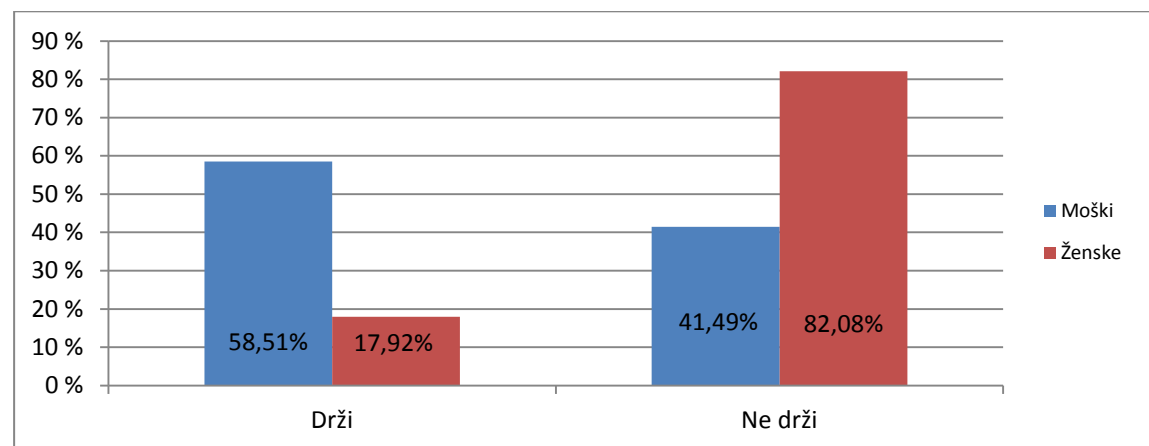
Kar 72 % fantov je bilo mnenja, da je šolska ura, ki jo vodi moški učitelj, bolj zabavna. 55 % deklet se s to trditvijo ne strinja. Na podlagi podatkov lahko sklepam, da se fantje lažje identificirajo z moškim likom učitelja, saj je tudi 40 % fantov na začetku ankete odgovorilo, da imajo radi, da jih poučuje moški učitelj, saj imajo več skupnih točk.

Graf 5.32: Če me uči moški učitelj, pri uri manj klepetam.

Tako fantje kot tudi dekleta so bila mnenja, da pri uri manj klepetajo, če jih poučuje moški. Tako je odgovorilo več kot 60 % anketiranih fantov in anketiranih deklet.

Graf 5.33: Moški učitelj je moj vzornik

58 % fantov je bilo mnenja, da je moški učitelj njihov vzornik, kar je več kot polovica anketiranih fantov. Iz navedenega sklepam, da se fantje lažje identificirajo z moškim učiteljem, njegove šolske predmete jemljejo zelo resno, pri njegovih urah ne klepetajo, a hkrati so mnenja, da so njihove ure bolj zabavne. Moški lik učitelja tako zelo pozitivno vpliva predvsem na fante in zastavlja se vprašanje, ali feminizacija poklica učitelja v osnovni šoli vpliva na učence in če vpliva, na kakšen način. Več kot 82 % deklet je bilo mnenja, da moški učitelj ni njihov vzornik, vsekakor pa lahko iz prejšnjih odgovorov sklepamo, da je moški lik učitelja za dekleta nekdo, ki je bolj avtoritativen, čigar šolski predmet jemljejo resno, se pri njegovih urah trudijo in tudi bolj učijo. Hkrati dekleta ne razumejo njegovega humorja, saj se jim moški učitelj in njegova šolska ura ne zdi zabavna.

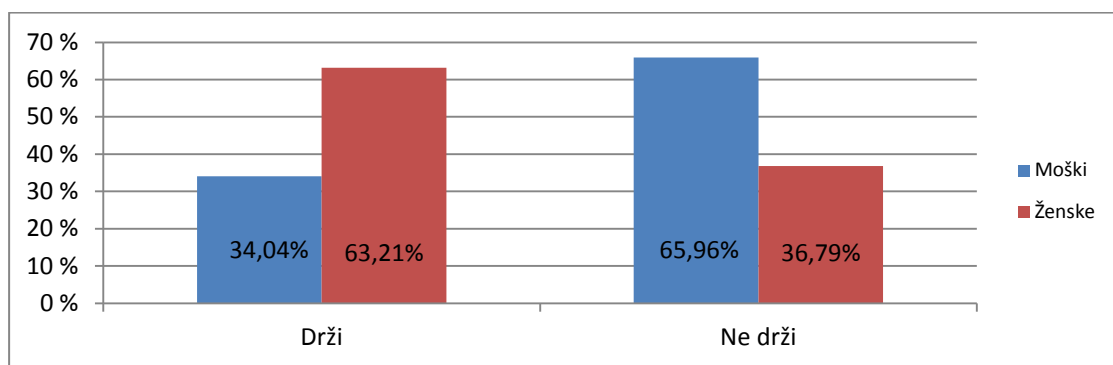
V nadaljevanju sem učence povprašala o trditvah, ki se nanašajo na žensko učiteljico. Učence sem prosila, naj označijo, ali trditve držijo ali ne držijo. Ponudila sem jim 6 trditev.

TRDITEV	DRŽI	NE DRŽI
Ženska učiteljica me bolj razume.		
Ženski učiteljici lahko zaupam skrivnosti.		
Ženska učiteljica se bolj potrudi zame.		
Ženska učiteljica me zna bolj potolažiti, ko mi ne gre.		
Ženska učiteljica mi nameni več časa za razgovor.		
Ženska učiteljica je moj vzornik.		

Tabela 5.12: Trditve, ki držijo ali ne držijo za učitelje in učiteljice, po spolu

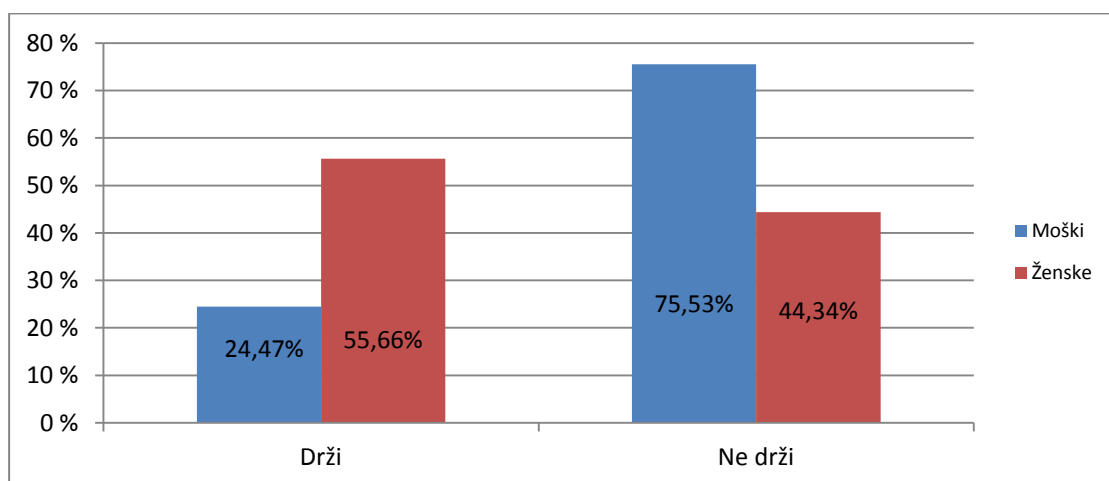
Trditev	Spol	Drži	Ne drži
Ženska učiteljica me bolj razume.	Moški	32	62
	Moški [%]	34,04%	65,96%
	Ženske	67	39
	Ženske [%]	63,21%	36,79%
Ženski učiteljici lahko zaupam skrivnosti.	Moški	23	71
	Moški [%]	24,47%	75,53%
	Ženske	59	47
	Ženske [%]	55,66%	44,34%
Ženska učiteljica se bolj potrudi zame.	Moški	39	55
	Moški [%]	41,49%	58,51%
	Ženske	61	45
	Ženske [%]	57,55%	42,45%
Ženska učiteljica me zna bolj potolažiti, ko mi ne gre.	Moški	59	35
	Moški [%]	62,77%	37,23%
	Ženske	73	33
	Ženske [%]	68,87%	31,13%
Ženska učiteljica mi nameni več časa za razgovor.	Moški	54	40
	Moški [%]	57,45%	42,55%
	Ženske	57	49
	Ženske [%]	53,77%	46,23%
Ženska učiteljica je moj vzornik.	Moški	11	83
	Moški [%]	11,70%	88,30%
	Ženske	26	80
	Ženske [%]	24,53%	75,47%

Graf 5.34: Ženska učiteljica me bolj razume

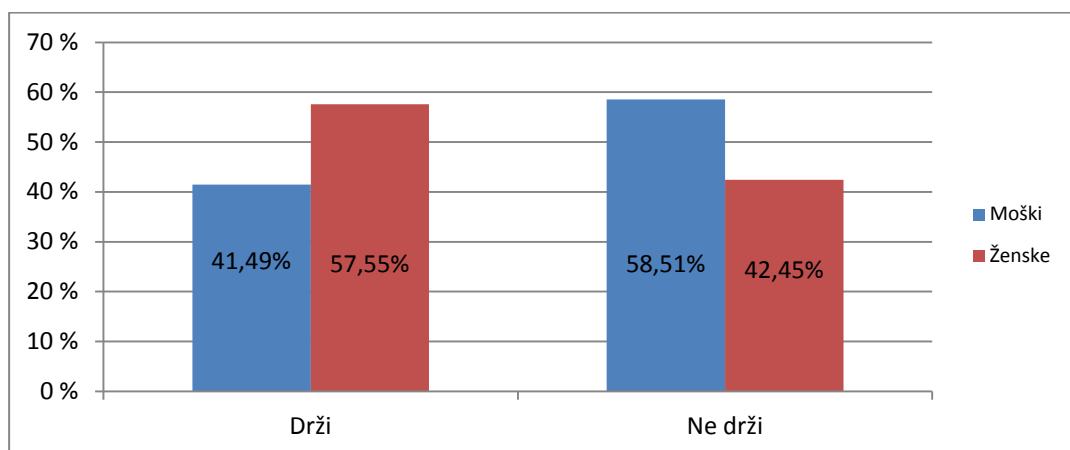
Kar 63 % deklet je bilo mnenja, da jih ženska učiteljica bolj razume kot moški učitelj. To ne velja za fante, ki so v višini 65 % odgovorili, da to ne drži (glej Graf 5.34).

Graf 5.35: Ženski učiteljici lahko zaupam skrivnosti

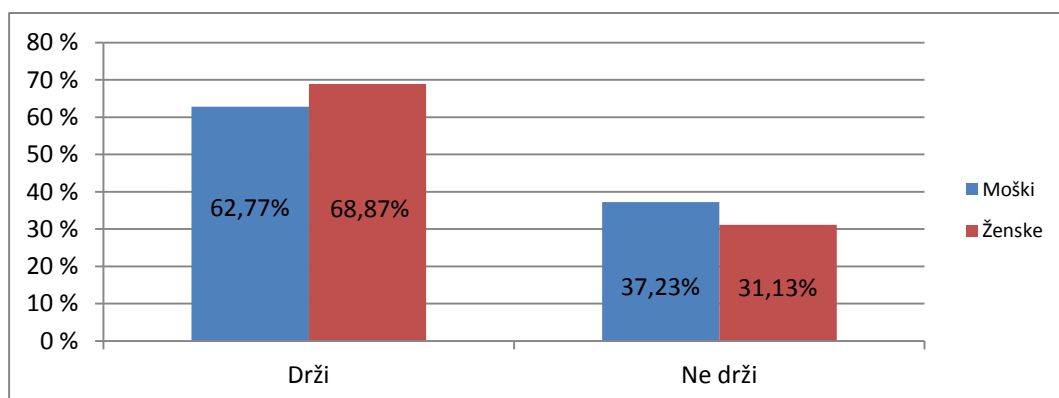
55 % deklet je menilo, da ženski učiteljici lahko zaupa skrivnosti, kar je tudi visok delež in ga povezujem z zgornjo trditvijo, da so po mnenju deklet ženske učiteljice bolj razumevajoče (glej Graf 5.35).

Graf 5.36: Ženska učiteljica se bolj potrudi zame

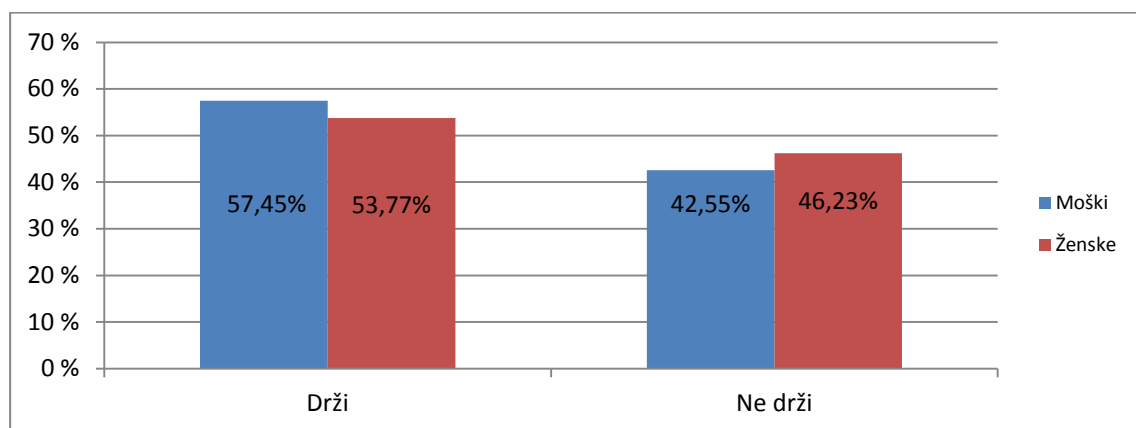
Graf 5.36 pokaže, da je več kot 57 % anketiranih deklet izrazilo strinjanje s trditvijo, da se ženska učiteljica bolj potrudi za njih, zelo odločni pa so bili tu tudi fantje, ki se s to trditvijo ne strinjajo (več kot 58 % fantov).

Graf 5.37: Ženska učiteljica me zna bolj potolažiti, ko mi ne gre

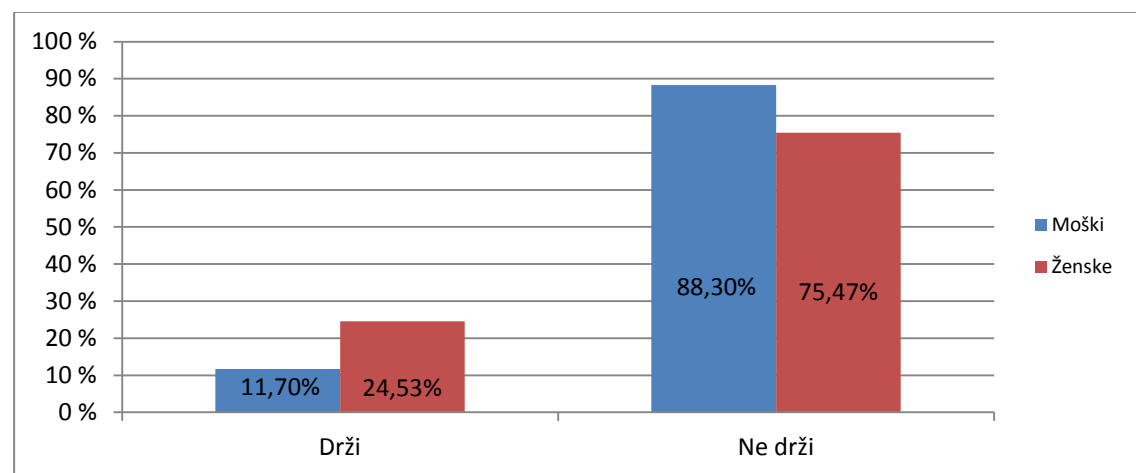
Iz Grafa 5.37 je razvidno, da je več kot 68 % deklet in 62 % fantov izrazilo strinjanje s trditvijo, da jih ženska učiteljica zna potolažiti, ko jim ne gre, kar sovпада z že izraženim videnjem, da je ženska učiteljica razumevajoča in čustvena.

Graf 5.38: Ženska učiteljica mi nameni več časa za razgovor

Iz Grafa 5.38 lahko razberemo, da je 57 % fantov in 53 % deklet menilo, da jim ženska učiteljica nameni več časa za razgovor. S to trditvijo se ne strinja 42 % fantov in 46 % deklet. Kljub temu, da so fantje mnenja, da jim ženska učiteljica nameni več časa za razgovor, pa so bili tudi mnenja, da se lažje zatečejo k učitelju istega spola. Pogovor iščejo torej pri učitelju svojega spola.

Graf 5.39: Ženska učiteljica je moj vzornik

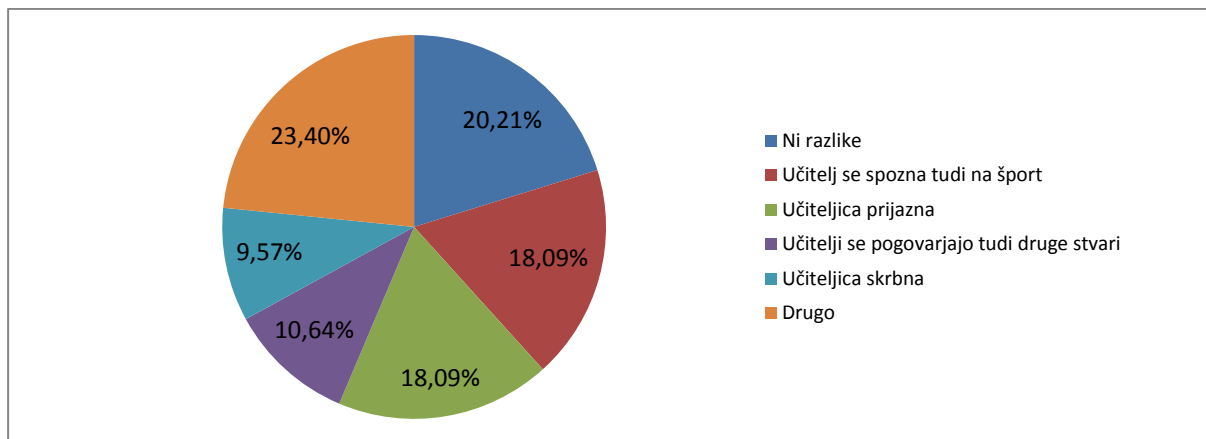

To trditev so fantje zelo odločno zavrgli, in sicer jih je 88 % anketiranih menilo, da ženska učiteljica ni njihov vzornik (glej Graf 5.39). Kar preseneča, je to, da so to trditev zavrgla tudi dekleta, in sicer se jih je tako opredelilo 75 %. Fantje so s 57% potrdili trditev, ki pravi, da je moški učitelj njihov vzornik. Dekleta se za razliko od fantov ne identificirajo z ženskim likom učiteljice, čeprav v njej vidijo čustveno, razumevajočo in zaupljivo figuro.

V nadaljevanju me je zanimalo, v čem učenci vidijo največjo razliko med učiteljico in med učiteljem. Vprašanje je bilo odprtega tipa. Pri analizi sem odgovore kategorizirala tako, da sem vsebinsko podobne odgovore združila v en odgovor.

Fantje so navedli naslednje razlike:

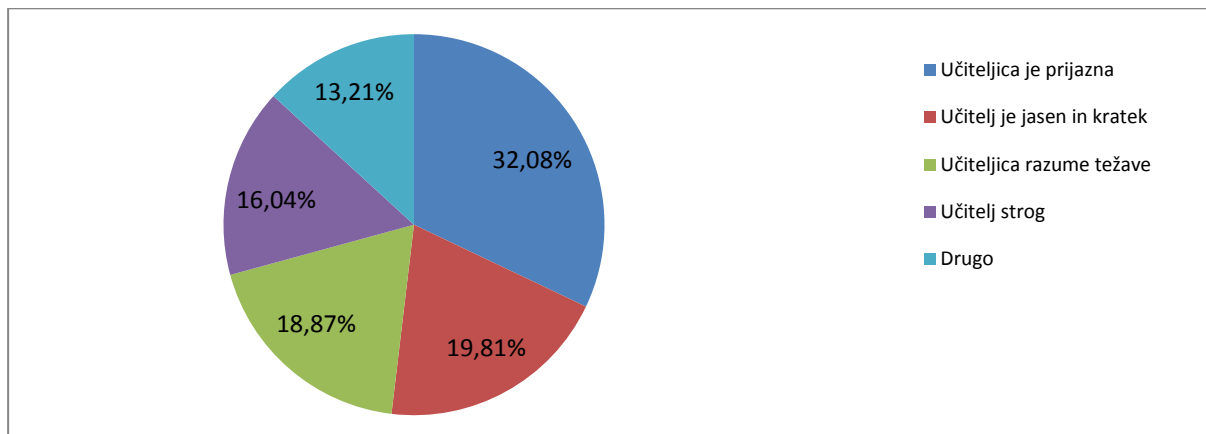
Graf 5.40: Razlike med učiteljico in učiteljem po mnenju fantov

Pod drugo so fantje navajali naslednje razlike: *učitelj veliko ve, učiteljica vedno pomaga, učiteljica je hitra.*

Dekleta so navedle naslednje odgovore:

Graf 5.41: Razlike med učiteljico in učiteljem po mnenju deklet

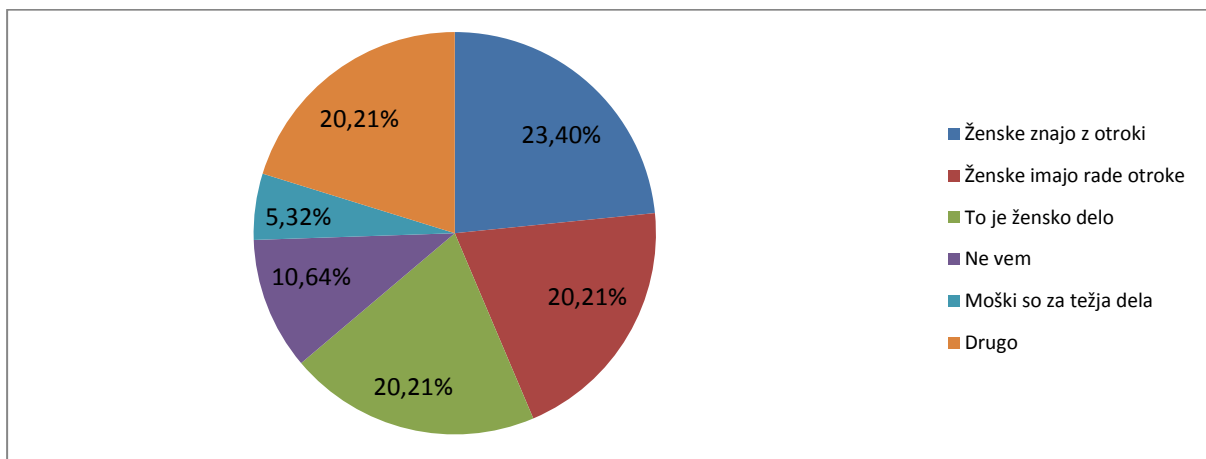
Dekleta so pri razlikah med učiteljico in učiteljem največkrat navedle prijaznost učiteljice, in sicer 32 % deklet je bilo takega mnenja. Dekleta so kot pogosto razliko med učiteljem in učiteljico navedle tudi jasnost in jedrnatost učitelja. Po mnenju deklet učiteljica razume težave. To razliko je navedlo 18 % deklet.

Kot drugo so dekleta navedle: *ne vem, učiteljica je kot mama, učiteljica se vedno zavzame za mene, učitelj ve več stvari.*

Zanimalo me je tudi mnenje učencev, zakaj v osnovni šoli vse več učijo učiteljice in ne učitelji. Vpašanje je bilo odprtega tipa. Tudi tu sem uporabila kategorizacijo odgovorov.

Fantje so navedli naslednje razloge:

Graf 5.42: Razlogi, zakaj v osnovni šoli več uči učiteljic in ne učiteljev, po mnenju fantov

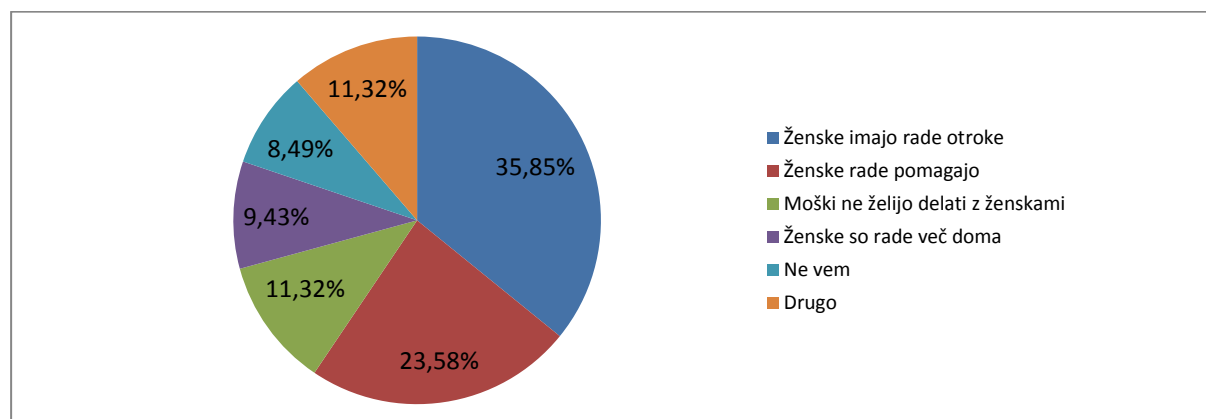

Fantje so najpogosteje navedli razlog, da *ženske znajo z otroki* in *da jih imajo rade* ter *da je to žensko delo*. Anketirani fantje vidijo učiteljski poklic kot ženski poklic, saj učiteljice opravljajo naravno delo, ki ga dobro poznajo, oziroma delajo z otroki, s katerimi znajo delati. Poleg tega delajo z osebami, ki jih imajo rade. Ta ljubezen jim je naravno dana. 20 % fantov je bilo celo mnenja, da je to žensko delo. 5 % jih je mnenja, da so moški za težja dela, torej je učiteljski poklic lahko delo in kot takega ga povezujejo z ženskami.

Kot drugo so fantje navajali, *da moški nimajo živcev za otroke, da so moški direktorji podjetij, da se ženske že kot deklice rade igrajo učiteljice, da ženske rade komandirajo* in niso navedli nobenega razloga.

Dekleta so navedla naslednje razloge:

Graf 5.43: Razlogi, zakaj v osnovni šoli uči več učiteljic in ne učiteljev, po mnenju deklet

Graf 5.43 kaže, da so dekleta kot najpogostejši razlog, zakaj je več učiteljic in manj učiteljev, navedla, da imajo ženske rade otroke (kar 35 %) in da ženske rade pomagajo (23 %). Na novo se pojavita dva razloga, in sicer *da moški ne želijo delati z ženskami* in *da so ženske rade več doma*, kar povezujem z delovnikom učiteljev in z njihovim letnim dopustom, ki se koristi v času šolskih počitnic. To dvojje pa ženski učiteljici kot materi omogoča več časa za skrb za svojo družino.

Tako fantje kot tudi dekleta so kot najpogostejši razlog navedli *ljubezen žensk do otrok, da rade delajo z njimi oziroma, da rade ponujajo pomoč*.

Kot drugo so dekleta navedla naslednje razloge: *moški ne tako zelo marajo otrok, moški ne znajo vzgajati otrok* in *moški hočejo delati bolj pomembna dela*.

Tako pri fantih kot tudi pri dekletih se pojavijo razlogi, ki govorijo o tem, da se moški ne odločajo za poklic učitelja, ker ne znajo vzgajati ali delati z otroki in ker si moški želijo pomembnejših in težjih del. Iz navedenega lahko sklepamo, da učiteljski poklic ni tako pomemben in ni tako zahteven, zato je bolj primeren za ženske.

V nadaljevanju me je zanimalo, ali v osnovni šoli obstaja šolski predmet, za katerega bi bilo nenavadno, da ga poučuje moški. Ponudila sem dva odgovora:

- a) da
- b) ne

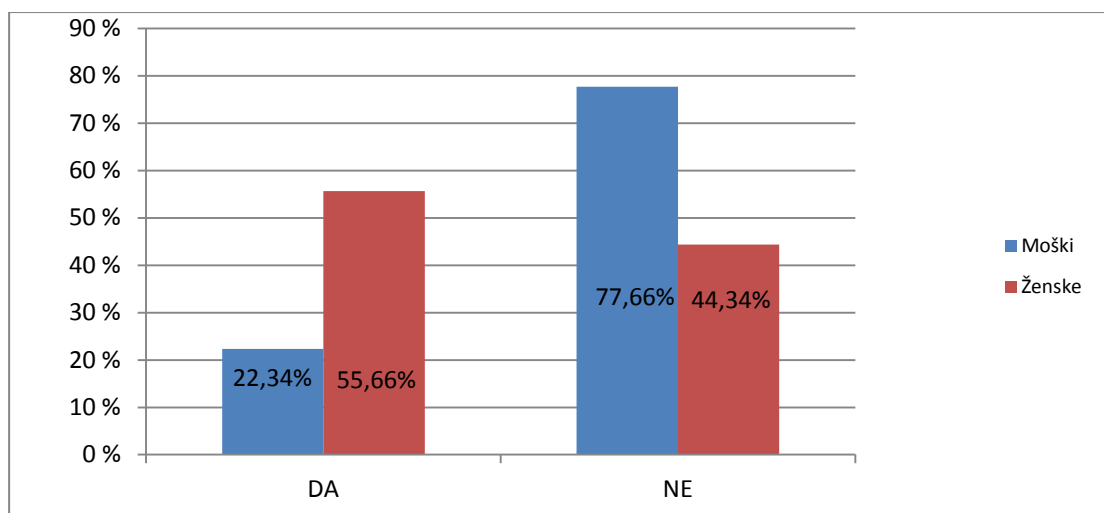
Učence sem prosila, naj navedejo, za kateri šolski predmet bi jim bilo nenavadno, da ga poučuje moški učitelj.

Tabela 5.13: Odgovori na vprašanje, ali obstaja kakšen šolski predmet, za katerega bi ti bilo nenavadno, da ga poučuje moški učitelj, po spolu

Odgovor	DA	NE
Moški	21	73
Moški [%]	22,34%	77,66%
Ženske	59	47
Ženske [%]	55,66%	44,34%

Več kot 55 % deklet je bilo mnenja, da obstaja takšen šolski predmet, za katerega bi jim bilo nenavadno, da ga poučuje moški učitelj. Več kot 77 % fantov pa je bilo mnenja, da takega predmeta ni, kar je nekoliko presenetljivo, saj kaže na to, da imajo dekleta večje zadržke do tega, kateri šolski predmet je primeren in kateri ni primeren, da ga poučuje moški (glej Graf 5.44).

Graf 5.44: Odgovori učencev na vprašanje, ali obstaja kakšen šolski predmet, za katerega bi bilo nenavadno, da ga poučuje moški učitelj, po spolu

Na vprašanje, kateri šolski predmet je to, so anketirani učenci odgovorili naslednje:

Tabela 5.14: Šolski predmet, za katerega je po mnenju učencev nenavadno, da ga uči moški učitelj, po spolu

Predmet	GOS	GUM	LUM	SLJ	ŠPO
SKUPAJ	71	39	49	27	51
SKUPAJ [%]	88,75%	48,75%	61,25%	33,75%	63,75%
Moški	17	10	12	3	0
Moški [%]	80,95%	47,62%	57,14%	14,29%	0,00%
Ženske	54	29	37	24	51
Ženske [%]	91,53%	49,15%	62,71%	40,68%	86,44%

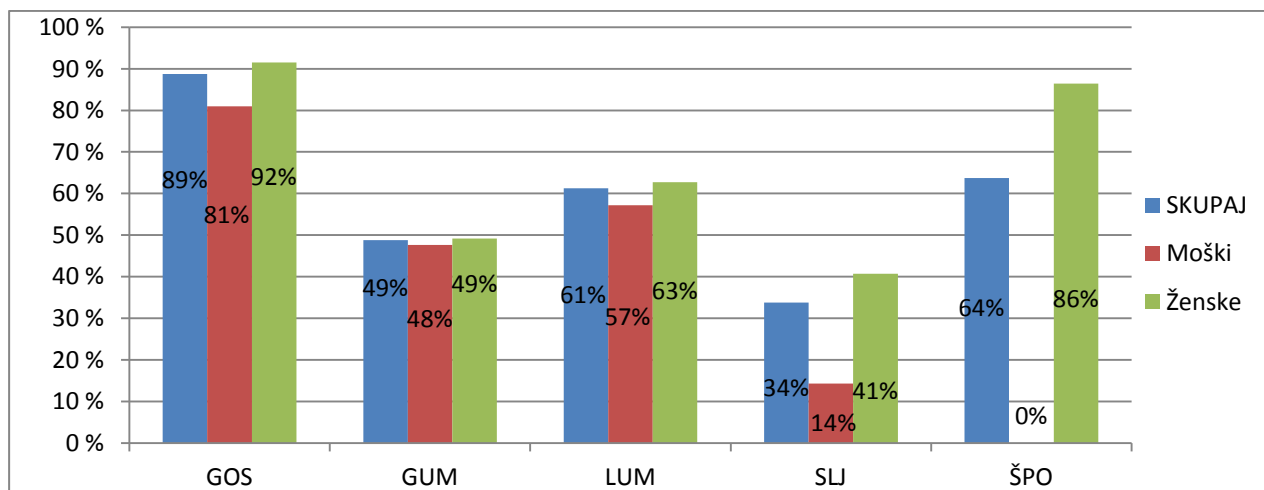
Med tistimi fanti, ki so bili mnenja, da tak šolski predmet obstaja (takih je bilo 22 %), je bil najpogosteje imenovan šolski predmet **gospodinjstvo**, izbralo ga je 80 % fantov. Več kot 77 % fantov je bilo mnenja, da tak predmet ne obstaja.

Med tistimi dekleti, ki so odgovorila pritrdilno (takih je bilo 55 %), je bil najpogosteje izpostavljen šolski predmet **gospodinjstvo**, in sicer v višini 91 %. Iz pridobljenih podatkov

lahko sklepam, da je moški učitelj v večji meri del negativne diskriminacije s strani deklet. Gospodinjstvo je po njihovem mnenju šolski predmet, ki ni primeren za moškega učitelja, saj ga tako fantje kot tudi dekleta povezujejo z žensko učiteljico.

Fantje so kot drug *neprimeren* šolski predmet za moškega učitelja navedli **likovno umetnost** (57 %). Dekleta pa so kot drugi *neprimeren* šolski predmet za poučevanje moškega učitelja navedla **šport** (86 %), kar je razumljivo, saj se po večini osnovnih šol pri urah športa na predmetni stopnji izoblikujejo učne skupine po spolu. To določa Pravilnik o normativih in standardih za izvajanje programa osnovne šole – 31. člen, ki med drugim pravi: »normativ za oblikovanje učnih skupin pri športu od 6. razreda dalje je 20 učencev. Učne skupine se oblikujejo po spolu v okviru enega razreda. V primeru, da je število učencev ali učenk določenega razreda manjše, se skupine oblikujejo iz dveh zaporednih razredov. Kadar to ni mogoče, se učenci po spolu delijo le v primeru, če je v posamezni skupini najmanj 8 učencev« (Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport 2014). Praksa kaže, da se ravnatelji, v kolikor jim kadrovska zasedba to omogoča, odločajo, da učno skupino deklet poučuje ženska učiteljica športa.

Graf 5.45: Šolski predmet, za katerega je po mnenju učencev nenavadno, da ga uči moški učitelj, po spolu

V nadaljevanju sem učence vprašala, ali obstaja kakšen razred, za katerega bi ti bilo nenavadno, da ga poučuje moški učitelj? Ponudila sem jim dva odgovora:

- a) DA
- b) NE

Prosila sem jih je, da zapišejo, za kateri predmet bi jim bilo nenavadno, da ga poučuje moški učitelj.

Tabela 5.15: Odgovori učencev na vprašanje, ali obstaja kakšen razred, za katerega bi bilo nenavadno, da ga poučuje moški učitelj, po spolu

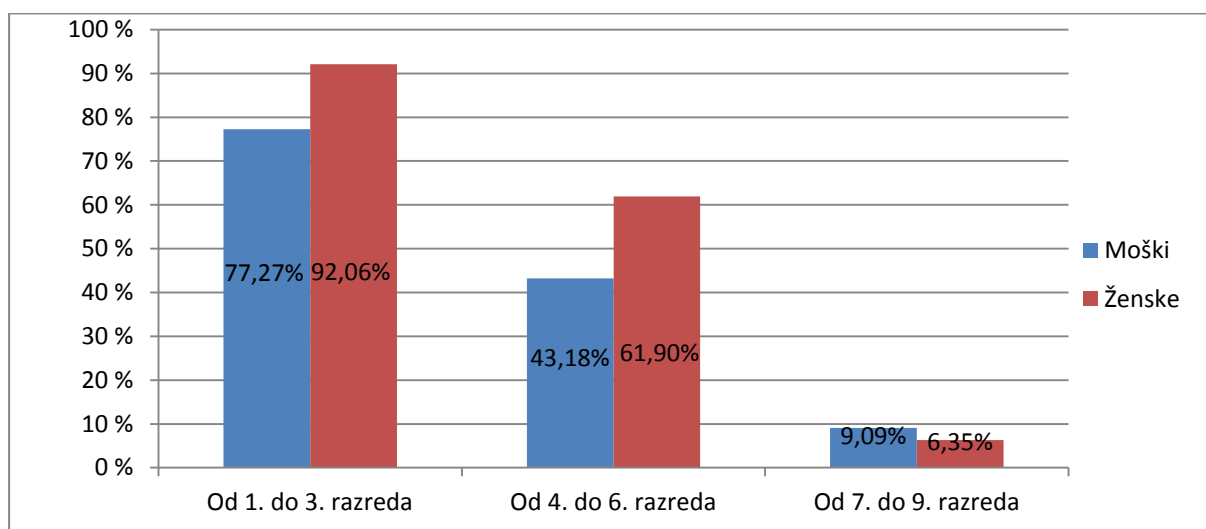
Odgovor	DA	NE
Moški	44	50
Moški [%]	46,81%	53,19%
Ženske	63	43
Ženske [%]	59,43%	40,57%

Dobra polovica fantov je menila, da ne obstaja takšen razred. Tako je odgovorilo 53 % anketiranih fantov. Tisti, ki so odgovorili, da obstaja (47 %), so najpogosteje odgovorili, da gre za razrede prve triade, torej od 1. do 3. razreda. Takih odgovorov je bilo 77 %. Še bolj odločna so bila dekleta, saj so tista, ki so pritrdila, da obstaja razred, za katerega bi jim bilo nenavadno, da ga poučuje moški (takih je bilo 59 %), še v večji meri izrazila mnenje, da gre za razrede prve triade. Takih deklet je bilo kar 92 %. Na drugo mestu so dekleta postavila razrede druge triade, kamor spadajo 4., 5. in 6. razred. Enako so se odločili tudi fantje, vendar je bil njihov odstotek nižji (43 %).

Tabela 5.16: Odgovori učencev, za kateri razred bi jim bilo nenavadno, da ga poučuje moški, po spolu

Odgovor	Od 1. do 3. razreda	Od 4. do 6. razreda	Od 7. do 9. razreda
Moški	34	19	4
Moški [%]	77,27%	43,18%	9,09%
Ženske	58	39	4
Ženske [%]	92,06%	61,90%	6,35%

Graf 5.46: Odgovori učencev, za kateri razred bi jim bilo nenavadno, da ga poučuje moški, po spolu

Na podlagi zgoraj navedenih podatkov, lahko sklepam, da so dekleta še bolj odločna v svojih mnenjih, da razredni pouk ni za moškega. Da je to delo za ženske, saj ima razredni učitelj opravka z majhnimi otroki, katere pa tradicionalno povezujemo z ženskami. Vseskozi se vidi trend odgovorov deklet, ki nakazuje, da so ravno dekleta tista, ki ne vidijo moškega v poklicu učitelja v osnovni šoli. V večji meri so torej ona tista, ki podlegajo spolnim stereotipom glede učiteljskega poklica. Po mnenju deklet so učiteljice bolj razumevajoče (glej Graf 5.27) in čustvene (glej Graf 5.21). Slednje po mnenju deklet ne velja za moške učitelje (glej Graf 5.21). Podobnega mnenja so tudi fantje, ki moškemu učitelju ne pripisujejo velike čustvenosti, zato pa je moški učitelj dosleden in zna narediti red v razredu (glej Graf 5.14), s čimer se strinjajo tudi dekleta. Glavno razliko med moškim učiteljem in žensko učiteljico vidijo, tako fantje kot tudi dekleta, v čustvenosti obeh.

5.5 POGLED STARŠEV NA MOŠKE IN ŽENSKE UČITELJE

Anketo sem izvedla med starši dveh ljubljanskih osnovnih šol. Način, kako je potekala anketna raziskava, je predstavljen v drugem poglavju.

Tabela 5.17: Število anketiranih staršev

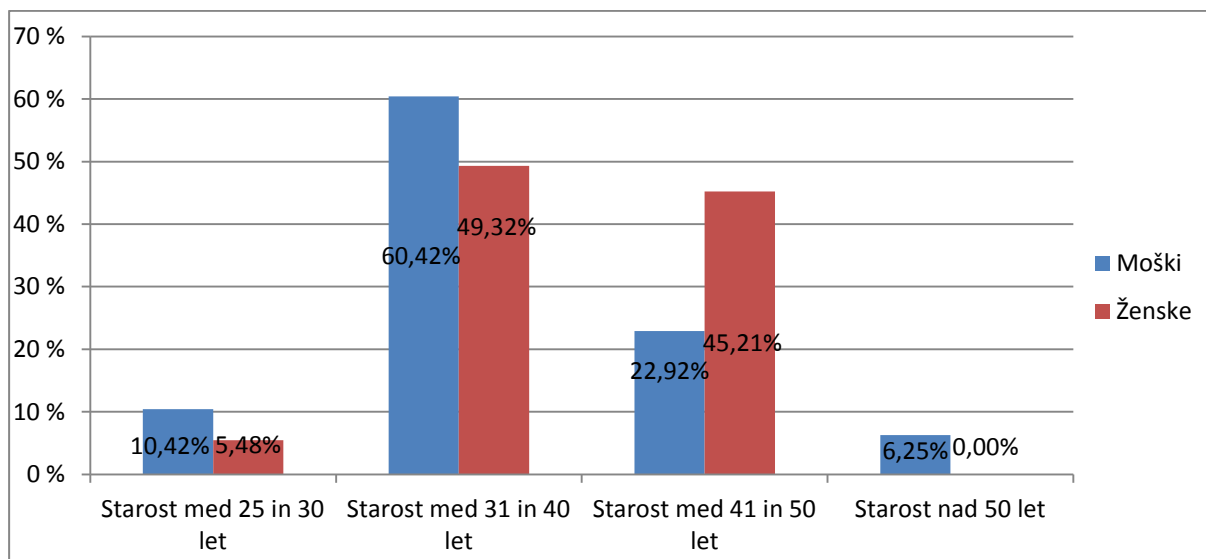
Odgovor	Starost med 25 in 30 let	Starost med 31 in 40 let	Starost med 41 in 50 let	Starost nad 50 let
Moški	5	29	11	3
Moški [%]	10,42%	60,42%	22,92%	6,25%
Ženske	4	36	33	0
Ženske [%]	5,48%	49,32%	45,21%	0,00%

Anketa je v večji meri zajela ženske, in sicer jih je odgovarjalo 73. Anketiranih je bilo 48 moških.

V največji meri je bilo zajetih žensk v starosti med 31. in 40. letom in moških med 31. in 40. letom starosti. Najmanj, in sicer 5,48 %, je bilo anketiranih žensk v starosti med 25 in 30 let. Noben anketiran moški ni sodil v to starostno skupino. Samo trije anketirani moški ali 6,25 % je bilo anketiranih iz starostne skupine nad 50 let.

Starostna razdelitev po letih je vidna iz naslednjega grafa.

Graf 5.47: Starostna razdelitev anketiranih staršev

Najprej me je zanimalo, kateri razred osnovne šole obiskuje njihov otrok.

Tabela 5.18: Razpored otrok anketiranih staršev po triadah in po spolu

Odgovor	Od 1. do 3. razreda	Od 4. do 6. razreda	Od 7. do 9. razreda
Moški	3	21	42
Moški [%]	4,55%	31,82%	63,64%
Ženske	5	17	65
Ženske [%]	5,75%	19,54%	74,71%

Največ otrok anketiranih staršev obiskuje zadnjo triado, torej od 7. do 9. razreda.

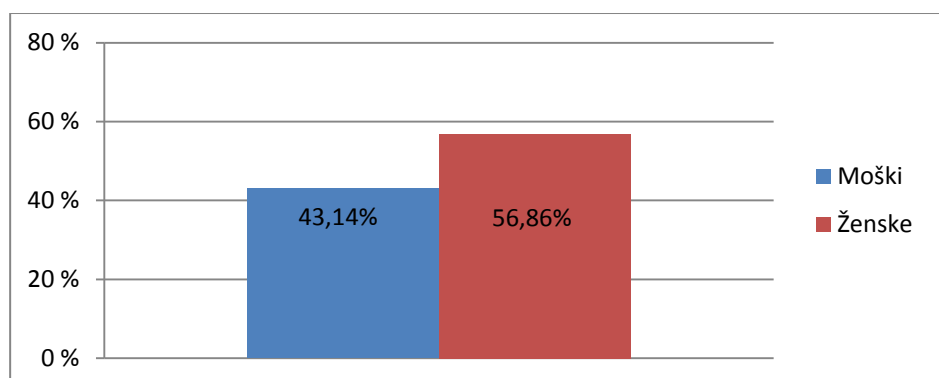
Zanimalo me je tudi, katerega spola je otrok anketiranih staršev, ki obiskuje šolo na kateri je potekalo anketiranje, kar pokaže Tabela 5.19.

Tabela 5.19: Število otrok anketiranih staršev in njihov delež po spolu

	Število otrok
SKUPAJ	153
Moški	66
Moški [%]	43,14%
Ženske	87
Ženske [%]	56,86%

Anketirani starši so starši 43,14 % fantom in 56,86 % dekletom, ki obiskujejo šolo na kateri je potekalo anketiranje.

Graf 5.48: Delež otrok anketiranih staršev po spolu

Nadalje me je zanimalo, koga bi izbrali, da poučuje njihovega otroka. Ponudila sem jim tri odgovore:

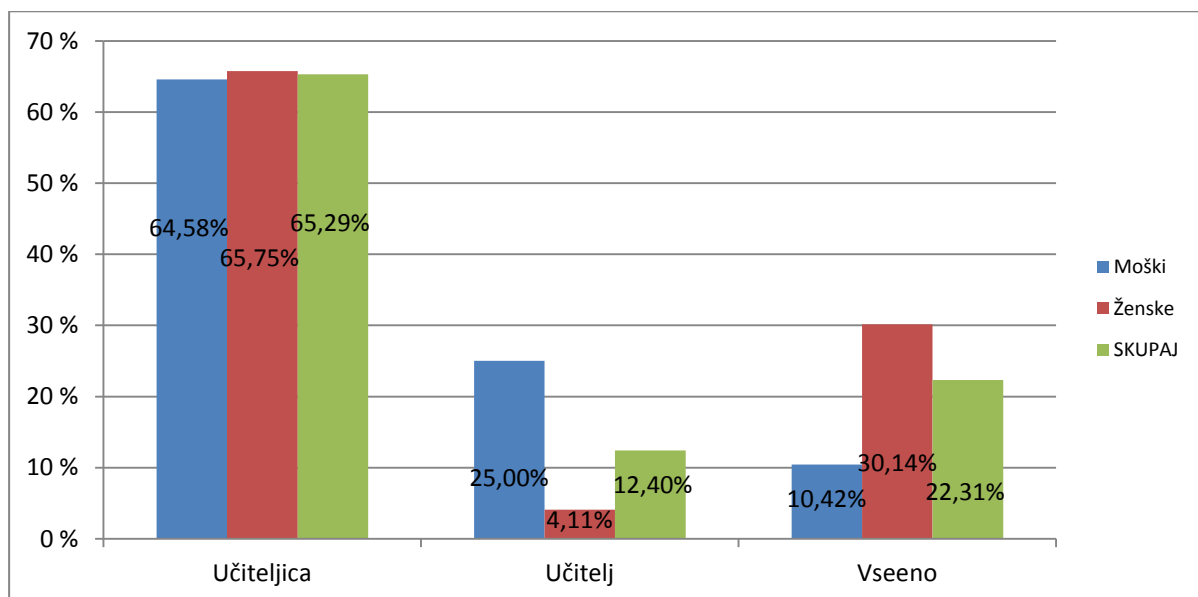
- a) Učiteljica
- b) Učitelj
- c) Vseeno

Tabela 5.20: Rajši vidim, da mojega otroka poučuje

Odgovor	Učiteljica	Učitelj	Vseeno
Moški	31	12	5
Moški [%]	64,58%	25,00%	10,42%
Ženske	48	3	22
Ženske [%]	65,75%	4,11%	30,14%
SKUPAJ	79	15	27
SKUPAJ [%]	65,29%	12,40%	22,31%

Na vprašanje, koga bi izbrali, da poučuje njihove otroke, so starši odgovorili naslednje: 65 % staršev si želi učiteljico in le 12 % učitelja, medtem ko je 22 % staršem vseeno. Učitelja so v bistveno manjši meri izbrale ženske, le 4 %, kar je razvidno iz spodnjega grafa.

Graf 5.49: Delež izbranih učiteljev po spolu s strani staršev

Izpostaviti velja, da so čisto vsi starši otrok iz 1. triade odgovorili, da raje vidijo, da njihovega otroka poučuje učiteljica. Ta podatek sem pridobila tako, da sem anketne vprašalnike razvrstila po starših otrok, ki obiskujejo razrede prve triade (glej Tabelo 5.18) in razbrala njihove odgovore.

Zanimalo pa me je tudi, zakaj so izbrali ravno ta odgovor. Vprašanje je bilo odprtega tipa. Pri analizi odgovorov sem uporabila kategorizacijo odgovorov, tako da sem vsebinsko podobne odgovore združila v en odgovor.

Na vprašanje *zakaj*, so matere najpogosteje navedle materinski čut žensk in da bolj zaupajo učiteljici kot učitelju.

Odgovor mater na vprašanje, zakaj raje vidijo, da njihovega otroka poučuje učitelj je, da je *moški večja avtoriteta*.

Najpogostejši odgovor očetov na vprašanje, zakaj raje vidijo, da njihovega otroka poučuje učiteljica je, da *učiteljica zna z otroki*.

Najpogostejši odgovor očetov na vprašanje, zakaj raje vidijo, da njihovega otroka poučuje učitelj, je, da *učitelj otroke uči tudi splošnih znanj*.

Iz navedenega lahko sklepam, da tako matere kot tudi očetje vidijo žensko učiteljico kot tisto, ki ima izkušnje z otroki in ki z njimi zna delati. Matere to opišejo z materinskim čutom. Po njihovem mnenju je torej ženska primernejša za delo učiteljice kot moški. Pri učitelju pride v ospredje drugačna izkušnja, saj so bili očetje mnenja, da rajši vidijo, da njihovega otroka poučuje učitelj zato, ker jih uči tudi splošnih znanj. Sklepam, da gre za mnenje, da imajo moški učitelji več življenjskih izkušenj in znanja kot ženske učiteljice. Matere pa so kot najpogostejši vzrok navedle avtoriteto učitelja. Podoben razlog, in sicer da zna učitelj narediti red v razredu, lahko preberemo tudi odgovorih fantov in deklet.

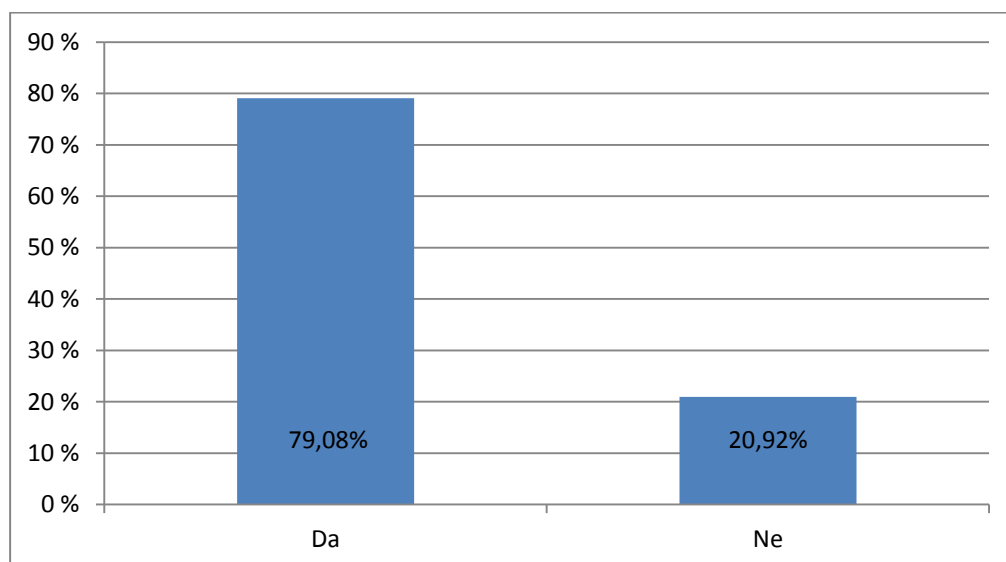
Zanimalo me je tudi, ali v letošnjem šolskem letu njihovega otroka poučuje kakšen moški učitelj. Ponudila sem jim dva odgovora: pritrdilni in nikalni.

Tabela 5.21: Število otrok staršev, ki jih letošnje šolsko leto poučuje tudi moški učitelj

	Da	Ne
Število otrok	121	32
Delež otrok [%]	79,08%	20,92%

79 % staršev je odgovorilo, da njihovega otroka v letošnjem šolskem letu 2015/2016 poučuje tudi moški učitelj.

Graf 5.50: Delež otrok anketiranih staršev, ki jih letos poučuje tudi moški učitelj

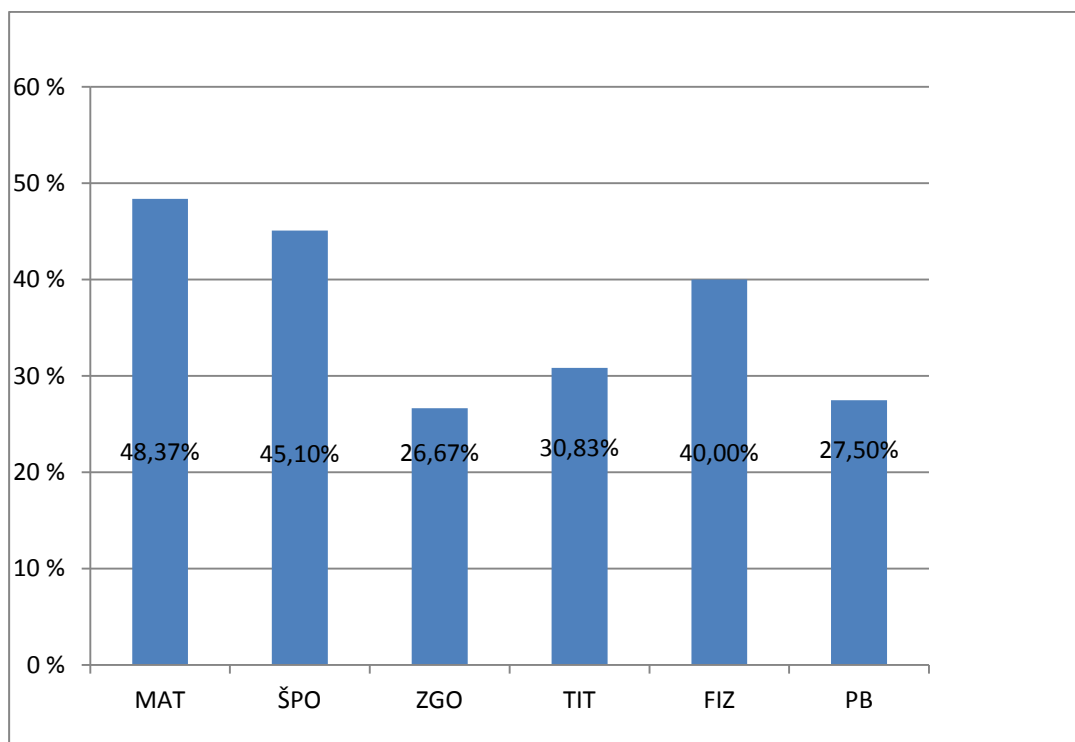
Zanimalo me je tudi, kateri šolski predmet poučuje moški učitelj. Tisti starši, katerih otroka v letošnjem šolskem letu poučuje tudi moški učitelj, so zapisali te šolske predmete. Nekateri starši so zapisali več šolskih predmetov.

Tabela 5.22: Delež otrok, katere poučuje v letošnjem šolskem letu moški učitelj, po šolskih predmetih

Predmet	MAT	ŠPO	ZGO	TIT	FIZ	PB
ŠTEVILO OTROK	74	69	32	37	32	11
DELEŽ OTROK [%]	48,37%	45,10%	26,67%	30,83%	40,00%	27,50%

Največji delež otrok (48 %) poučuje moški učitelj predmet matematiko. Sledita športna vzgoja in fizika. Če upoštevam odgovore učencev, še posebej odgovore deklet, ki se v večjem deležu zelo trudijo pri urah, ki jih poučuje moški, ki manj klepetajo pri teh urah, ki se bojijo ocenjevanja pri teh urah in ki ta predmet jemljejo zelo resno (kar je razvidno iz Grafov 5.28, 5.29, 5.30, 5.31 in 5.32), sklepam, da spol učitelja pri učencih vpliva na sam predmet – na to, kako ga učenci dojemajo, še posebej pri dekletih. Za mojo raziskavo je ta podatek zelo pomemben, saj zadeva mojo 3. hipotezo, ki pravi: moški učitelji poučujejo v osnovni šoli tradicionalno zahtevnejše ali fizično napornejše predmete, kot so matematika, fizika, tehnika in tehnologija ter šport. Ker jih poučujejo moški, med učenci uživajo večji ugled.

Graf 5.51: Delež moških učiteljev po predmetih (otrok anketiranih staršev)

11 otrok anketiranih staršev je takih, ki se v letošnjem šolskem letu srečuje z moškim učiteljem, in sicer v oddelku podaljšanega bivanja (glej Tabelo 5.22). Tak učitelj lahko v podaljšanjem bivanju le dopolnjuje svojo delovno obveznost ali pa je na tem delovnem mestu v celoti zaposlen. Ta podatek potrjuje trend večanja števila moških v oddelkih podaljšanega bivanja (glej Tabelo 5.3.).

V nadaljevanju me je zanimalo, katere lastnosti starši bolj pripisujejo moškemu učitelju oziroma ženski učiteljici. Vprašanje je bilo zaprtega tipa. Ponudila sem jim 12 lastnosti.

Lastnosti	Učiteljica	Učitelj	Oba enako
Pripravljen-a pomagati			
Zna narediti red v razredu			
Popustljiv-a			
Dosleden/dosledna			
Resen/resna			
Strog -a			
Se hitro ujezi			
Zahteva več znanja			
Čustven -a			
Zahteva več spoštovanja			
Prijazen/prijazna			
Natančen /natančna			

Očetje in matere so lastnosti porazdelili na sledeči način:

Tabela 5.23: Delež posameznih lastnosti učiteljev in učiteljic glede na spol anketiranih staršev

Lastnosti	Spol	Učiteljica	Učitelj	Oba enako
Pripravljen/a pomagati	Moški	27	11	10
	Moški [%]	56,25%	22,92%	20,83%
	Ženske	31	24	18
	Ženske [%]	42,47%	32,88%	24,66%
Zna narediti red v razredu	Moški	10	33	5
	Moški [%]	20,83%	68,75%	10,42%
	Ženske	21	36	16
	Ženske [%]	28,77%	49,32%	21,92%
Popustljiv-a	Moški	23	13	12
	Moški [%]	47,92%	27,08%	25,00%
	Ženske	41	22	10
	Ženske [%]	56,16%	30,14%	13,70%
Dosleden/dosledna	Moški	25	20	3
	Moški [%]	52,08%	41,67%	6,25%
	Ženske	25	21	27
	Ženske [%]	34,25%	28,77%	36,99%
Resen/resna	Moški	17	11	20
	Moški [%]	35,42%	22,92%	41,67%
	Ženske	31	21	21
	Ženske [%]	42,47%	28,77%	28,77%
Strog-a	Moški	16	31	1
	Moški [%]	33,33%	64,58%	2,08%
	Ženske	24	49	0
	Ženske [%]	32,88%	67,12%	0,00%
Se hitro ujezi	Moški	21	16	11
	Moški [%]	43,75%	33,33%	22,92%
	Ženske	14	12	47
	Ženske [%]	19,18%	16,44%	64,38%
Zahteva več znanja	Moški	7	8	33
	Moški [%]	14,58%	16,67%	68,75%
	Ženske	28	37	8
	Ženske [%]	38,36%	50,68%	10,96%
Čustven-a	Moški	42	5	1
	Moški [%]	87,50%	10,42%	2,08%
	Ženske	55	13	5
	Ženske [%]	75,34%	17,81%	6,85%
Zahteva več spoštovanja	Moški	5	6	37
	Moški [%]	10,42%	12,50%	77,08%
	Ženske	21	31	21
	Ženske [%]	28,77%	42,47%	28,77%
Prijazen/prijazna	Moški	34	13	1
	Moški [%]	70,83%	27,08%	2,08%
	Ženske	31	32	10
	Ženske [%]	42,47%	43,84%	13,70%
Natančen /natančna	Moški	6	6	36
	Moški [%]	12,50%	12,50%	75,00%
	Ženske	34	23	16
	Ženske [%]	46,58%	31,51%	21,92%

Katere lastnosti so očetje v največjem deležu pripisali učiteljicam?

- Čustvenost 87 %
- Prijaznost 70 %
- Pripravljenost pomagati 56 %
- Doslednost 52 %

Tako kot fantje in dekleta so tudi očetje v zelo visokem deležu čustvenost pripisali ženski učiteljici. Na drugem in na tretjem mestu sta prijaznost in pripravljenost pomagati. Obe lastnosti so učiteljici pripisali tudi fantje in dekleta. Očetje so lastnost natančnost v najmanjši meri pripisali izključno učiteljicam, je pa ta lastnost v visokem deležu pripisana obema spoloma.

Kakšnega mnenja so glede lastnosti učiteljic matere? Najvišji odstotek so matere pripisale naslednjim lastnostim:

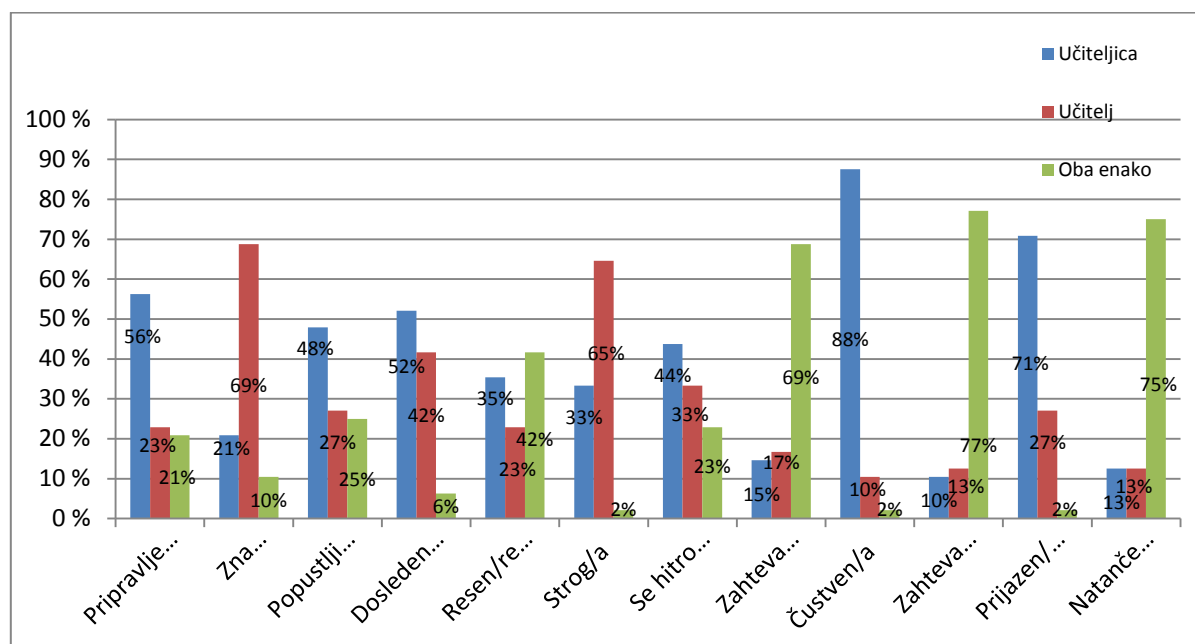
- Čustvenost 75 %
- Popustljivost 56 %
- Pripravljenost pomagati in prijaznost 42 %

Na podlagi podatkov sklepam, da tudi matere doživljajo ženske učiteljice kot izjemno čustveno in tudi kot popustljivo. Visoke odstotke sta prejeli lastnost pripravljenost pomagati in prijaznost, ki sta tudi tradicionalno povezani z ženskim likom.

Katere lastnosti so v največji meri pripisali očetje učiteljem?

- Zna narediti red v razredu 69 %
- Strogost 64 %
- Doslednost 62 %

Graf 5.52: Razvrstitev lastnosti, ki veljajo za učitelja, učiteljico ali za oba enako, po mnenjih očetov

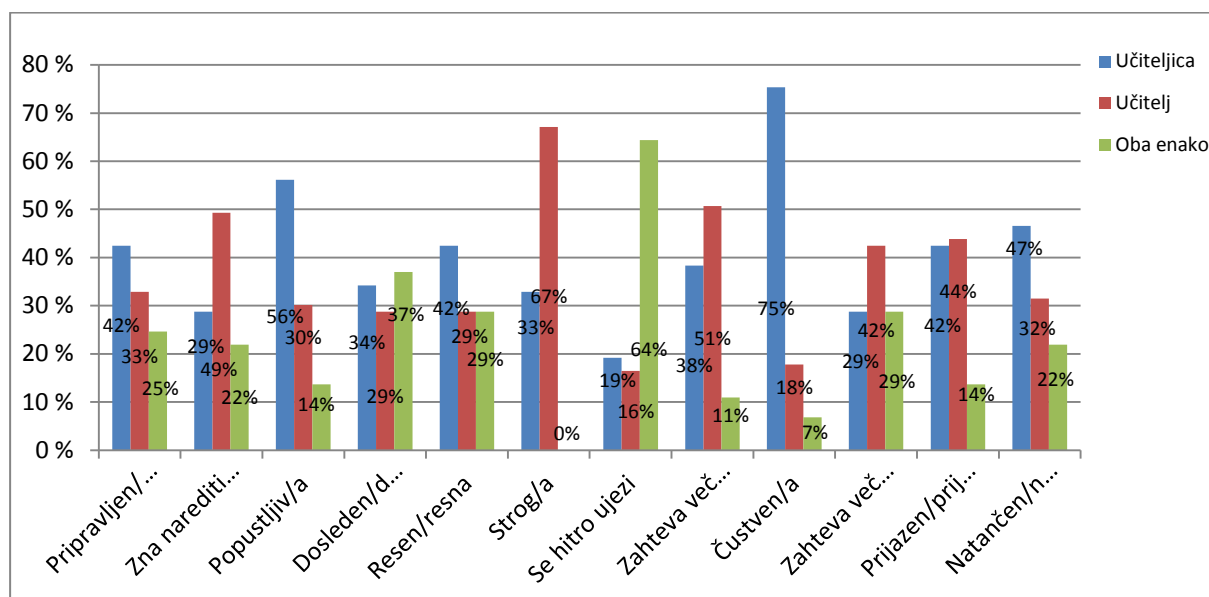

Očetje so bili bolj enotni pri učiteljicah, saj so čustvenosti dodelili več odstotkov kot lastnosti, ki v najvišjem deležu velja za učitelje (zna narediti red v razredu). Očetje so bili v visoki meri zelo enotni, da za oba velja enako, da zahtevata spoštovanje in da sta natančna. Takih očetov je bilo več kot 75 %. Očetje moški lik učitelja doživljajo kot avtoriteto v šoli in kot nekoga, ki je strog ter dosleden. Pripisujejo mu torej tipično stereotipno moške lastnosti.

Matere so moškim učiteljem pripisale naslednje lastnosti (glej Tabela 5.23):

- Strogost 67 %
- Zahteva več znanja 51 %
- Zna narediti red v razredu 49 %
- Prijaznost 43 %

Graf 5.53: Razvrstitev lastnosti, ki veljajo za učitelja, učiteljico ali za oba enako, po mnenjih mater

Matere so obema spoloma enako namenile lastnost, da se hitro ujezita, in sicer je tako menilo več kot 64 % mater. Očetje so to lastnost v deležu več kot 40 % namenili učiteljicam.

Pri lastnosti strogost so bile matere zelo jasne in brez dvoma, da ta lastnost ne pripada obema, temveč izključno učiteljici ali učitelju. Po mnenju večine velja ta lastnost za slednjega. Podobno so odgovorili tudi očetje. Matere v visokem deležu moškemu učitelju pripisujejo lastnosti, ki so stereotipno moške lastnosti (podobno kot očetje), lastnosti, ki moškega opisuje kot nekoga, ki *zna*, ki *zahteva*, ki je *strog*, torej *avtoriteta*. Medtem ko so učiteljice *čustvene* in zato je možno bolj vplivati nanje, kar se kaže v njihovi popustljivosti. Hkrati učiteljice *nudijo*, so *pripravljene*, so *na voljo* in poleg tega še *prijazne*.

Nadalje me je zanimalo, kje starši vidijo razliko med učiteljico in med učiteljem. Vprašanje je bilo odprtega tipa. Starši so našeli razlike, ki jih vidijo med učiteljem in med učiteljico. Pri analizi odgovorov na to vprašanje sem kategorizirala odgovore tako, da sem vsebinsko podobne odgovore združila v en odgovor.

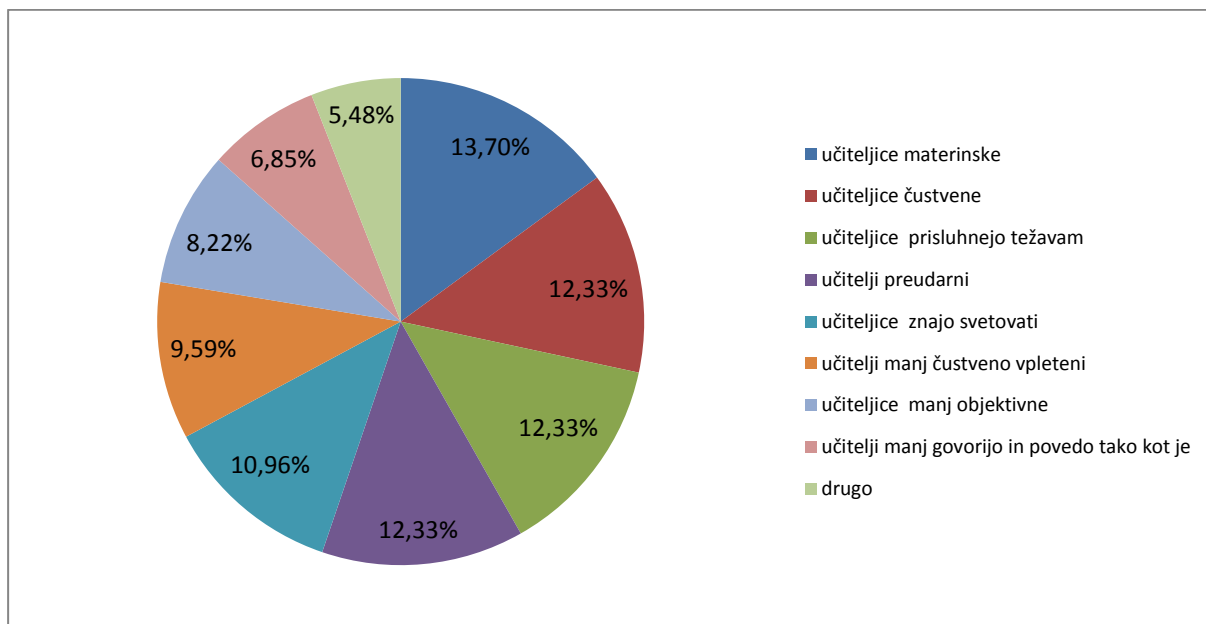
Kako so odgovorile matere? Največjo razliko so videle v tem, da so učiteljice (glej Graf 5.54):

- materinske,
- čustvene,
- prisluhnejo težavam,
- znajo svetovati,
- manj objektivne

in da so učitelji:

- preudarni,
- manj čustveno vpleteni,
- manj govorijo in povedo tako, kot je.

Graf 5.54: Najpogostejše razlike med učitelji in učiteljicami po mnenju mater

8 % anketiranih mater v splošnem ni videlo večjih razlik med učiteljicami in učitelji. Takšnih anketiranih očetov je bilo 17 %. Tudi tokrat so matere največji delež razlik med učitelji in

učiteljicami namenile materinskosti in čustvenosti učiteljic. Poleg tega je po mnenju mater pomembna razlika tudi v tem, da učiteljice prisluhnejo težavam in znajo svetovati. Potemtakem lahko sklepam, da je po mnenju večine mater ženskam poklic učiteljice v osnovni šoli nekako pisan na kožo, saj so to vse lastnosti, ki se stereotipno pojavljajo že od časa, ko so ženske prvič stopile v ta poklic. Po drugi strani so matere za moške učitelje ponovno izpostavile manjšo čustvenost in zatorej večjo preudarnost. Sklepam lahko, da je moški učitelj bolj racionalen, saj ga ne vodijo čustva, kot se to dogaja pri ženski učiteljici.

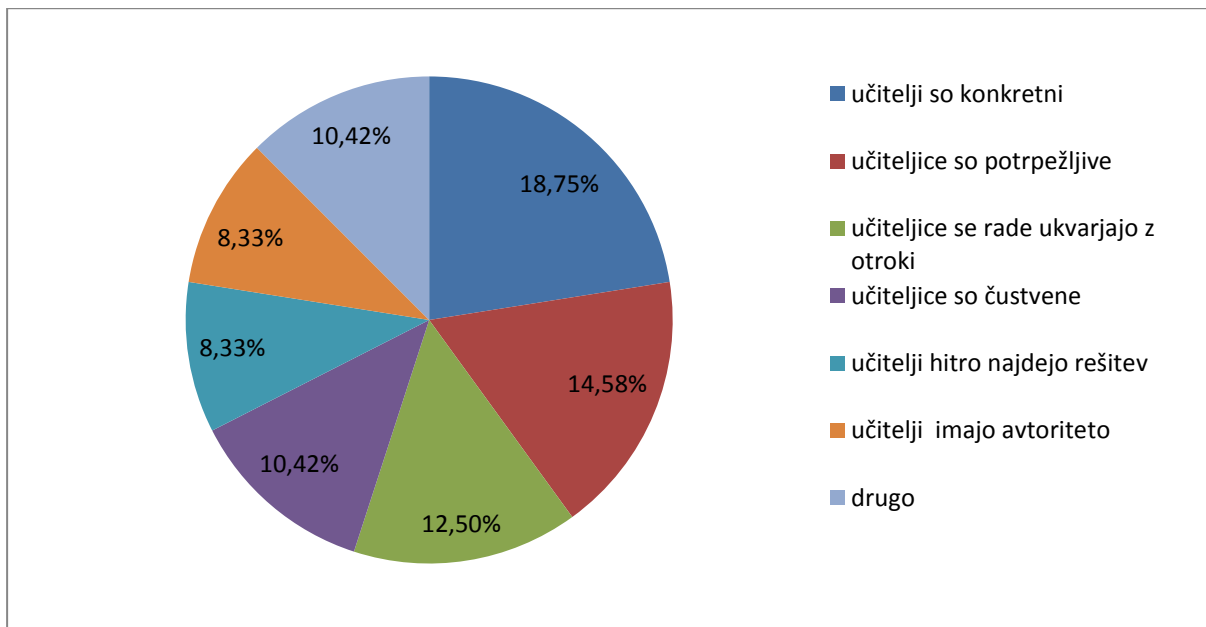
Kako so na to vprašanje odgovarjali očetje? Največjo razliko so videli v tem, da so učiteljice (glej Graf 5.55):

- potrpežljive,
- rade se ukvarjajo z otroki in so čustvene.

Po mnenju očetov pa so učitelji:

- konkretni,
- hitro najdejo rešitev in imajo avtoriteto.

Graf 5.55: Najpogostejše razlike med učitelji in učiteljicami po mnenju očetov

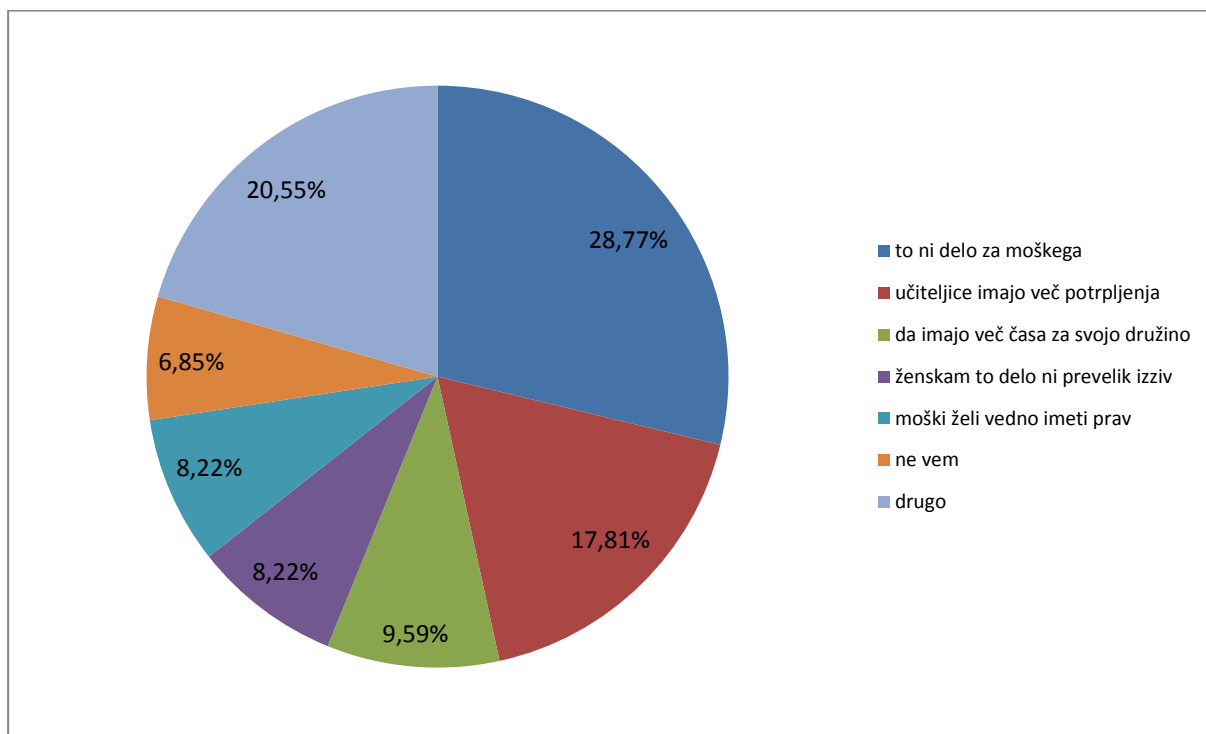
Zanimalo me je tudi mnenje staršev, zakaj v osnovni šoli uči vse več učiteljic in vse manj učiteljev. To vprašanje je bilo odprtega tipa. Starši so navajali razloge, zakaj v osnovni šoli uči vse več učiteljic in manj učiteljev. Pri analizi odgovorov sem se poslužila kategorizacije odgovorov.

Matere so navedle naslednje razloge (glej Graf 5.56):

- to ni delo za moškega;
- učiteljice imajo več potrpljenja;
- da imajo več časa za svojo družino;
- ženskam to delo ni prevelik izziv in moški želi vedno imeti prav.

Matere so pri tem vprašanju zelo jasno nakazale, da delo osnovnošolskega učitelja ni delo za moškega. Ta razlog je navedlo 28,77 % mater. Hkrati pa so navedle, da učiteljici to delo omogoča več časa za družino. Torej je delo učitelja v osnovni šoli še kako privlačno za žensko, kateri ostane več časa za gospodinjska in družinska opravila. Po mnenju mater ženske niso tako ambiciozne in jim namreč delo učiteljice v osnovni šoli ne predstavlja tako velikega izziva, zato je to delo za ženske.

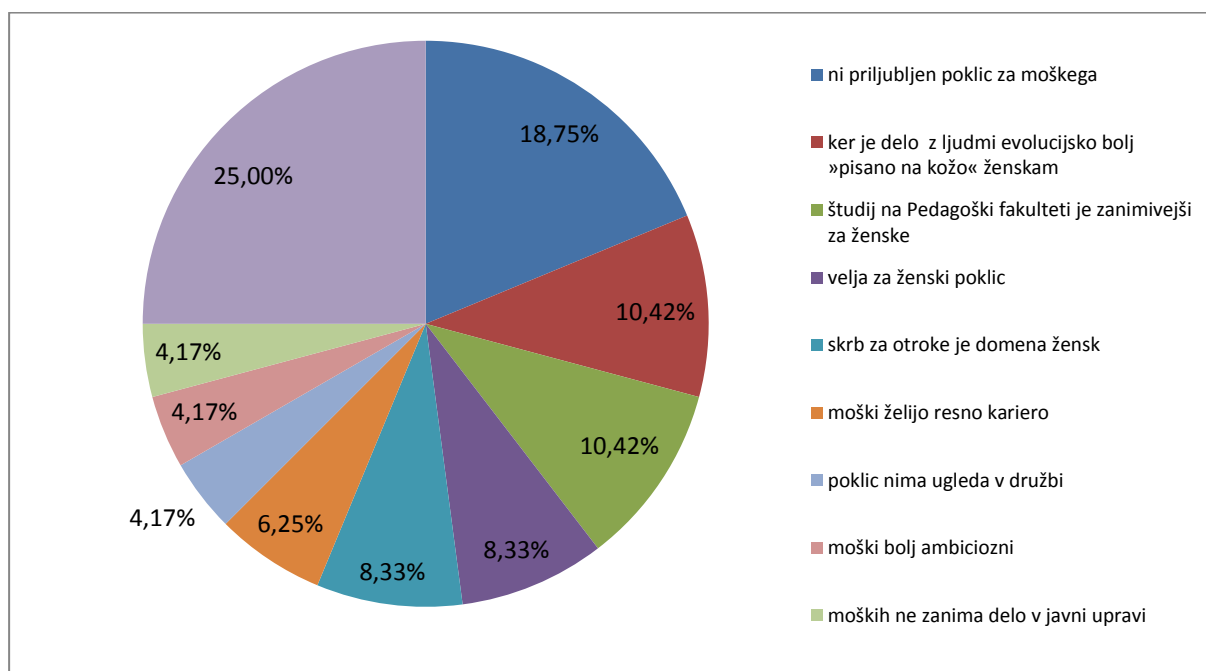
Graf 5.56: Razlogi mater, zakaj v osnovni šoli uči vse več učiteljic in vse manj učiteljev

Očetje so kot vzroke za manjše število moških učiteljev v osnovni šoli navedli, da:

- učitelj ni priljubljen poklic za moškega;
- je delo z ljudmi evolucijsko bolj »pisano na kožo« ženskam;
- študij na Pedagoški fakulteti je zanimivejši za ženske;
- velja poklic učitelja za ženski poklic;
- je skrb za otroke domena žensk;
- želijo moški resno kariero;
- poklic nima ugleda v družbi;
- so moški bolj ambiciozni in moških ne zanima delo v javni upravi.

Graf 5.57: Razlogi očetov, zakaj v osnovni šoli uči vse več učiteljic in vse manj učiteljev

Graf 5.57 pokaže, da so očetje kot najpogostejši vzrok, da je v osnovni šoli vse manj moških učiteljev, navedli nepriljubljenost poklica za moškega in da je poklic učitelja v osnovni šoli bolj pisan na kožo ženskam, saj znajo ženske delati z ljudmi, zato velja to za ženski poklic. Podobno kot matere so bili tudi očetje mnenja, da so moški bolj ambiciozni, torej učiteljstvo in celo delo v javni upravi ni domena moških. Očetov s takim mnenjem je bilo več kot 4 %. Enako tudi tistih, ki pravijo, da se moški ne odločajo za ta poklic, ker le ta nima dovolj visokega ugleda v družbi. Za več kot 6 % očetov biti učitelj v osnovni šoli ne predstavlja resne kariere, saj je le podaljšek materinske vloge ženske, ki jo ta opravlja doma. Na podlagi podatkov sklepam, da je za delež očetov delo v javni upravi manj ambiciozno in zato ni

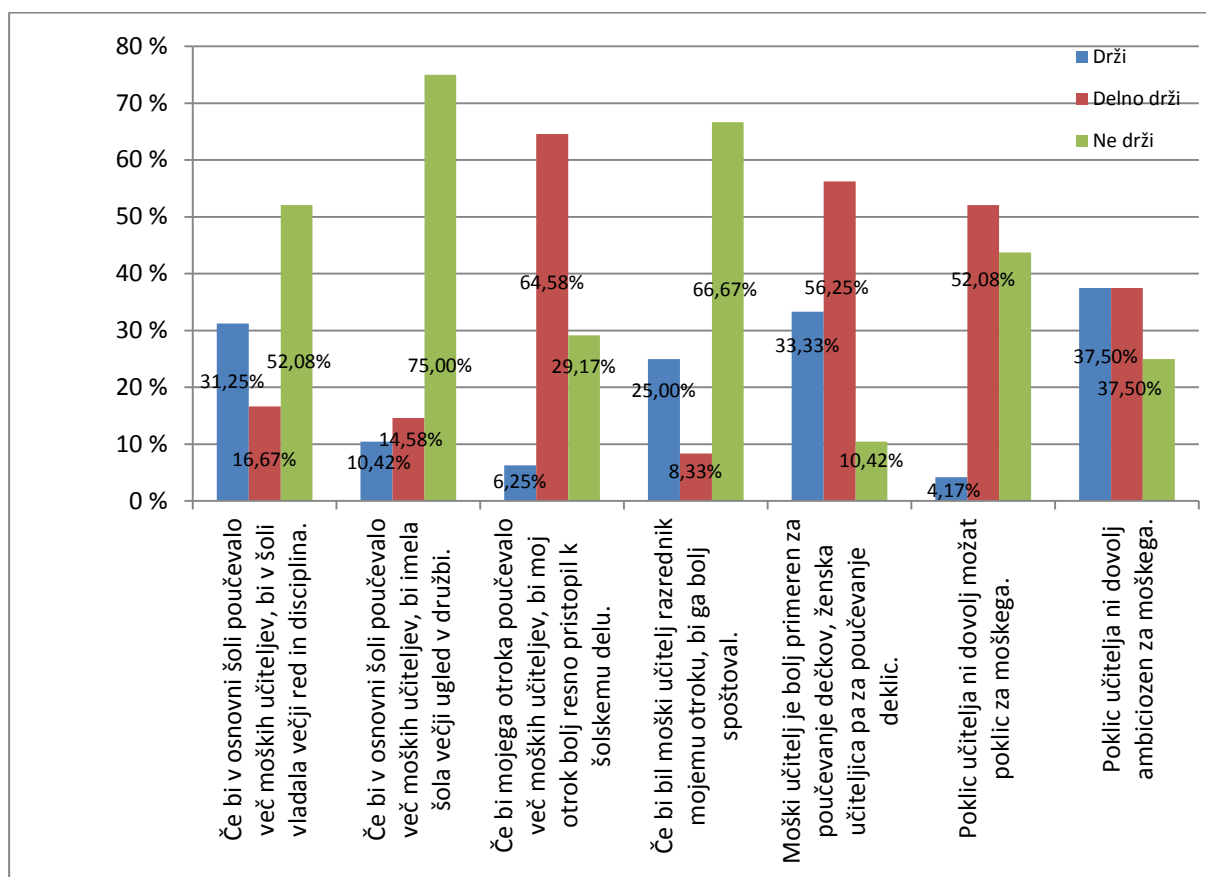
privlačno za moške. Očetje so med drugim navedli, da je tudi študij na Pedagoški fakulteti zanimivejši za ženske. Očetov s takim mnenjem je bilo 10 %.

V nadaljevanju sem starše prosila, naj označijo, katere trditve držijo, delno držijo ali ne držijo za moškega učitelja.

Tabela 5.24: Trditve staršev o moškem učitelju po spolu

Trditev	Spol	Drži	Delno drži	Ne drži
Če bi v osnovni šoli poučevalo več moških učiteljev, bi v šoli vladala večji red in disciplina.	Moški	15	8	25
	Moški [%]	31,25%	16,67%	52,08%
	Ženske	18	16	39
	Ženske [%]	24,66%	21,92%	53,42%
Če bi v osnovni šoli poučevalo več moških učiteljev, bi imela šola večji ugled v družbi.	Moški	5	7	36
	Moški [%]	10,42%	14,58%	75,00%
	Ženske	17	31	25
	Ženske [%]	23,29%	42,47%	34,25%
Če bi mojega otroka poučevalo več moških učiteljev, bi moj otrok bolj resno pristopil k šolskemu delu.	Moški	3	31	14
	Moški [%]	6,25%	64,58%	29,17%
	Ženske	20	31	22
	Ženske [%]	27,40%	42,47%	30,14%
Če bi bil moški učitelj razrednik mojemu otroku, bi ga bolj spoštoval.	Moški	12	4	32
	Moški [%]	25,00%	8,33%	66,67%
	Ženske	14	14	45
	Ženske [%]	19,18%	19,18%	61,64%
Moški učitelj je bolj primeren za poučevanje dečkov, ženska učiteljica pa za poučevanje deklic.	Moški	16	27	5
	Moški [%]	33,33%	56,25%	10,42%
	Ženske	32	33	8
	Ženske [%]	43,84%	45,21%	10,96%
Poklic učitelja ni dovolj mošt poklic za moškega.	Moški	2	25	21
	Moški [%]	4,17%	52,08%	43,75%
	Ženske	24	25	24
	Ženske [%]	32,88%	34,25%	32,88%
Poklic učitelja ni dovolj ambiciozen za moškega.	Moški	18	18	12
	Moški [%]	37,50%	37,50%	25,00%
	Ženske	18	16	39
	Ženske [%]	24,66%	21,92%	53,42%

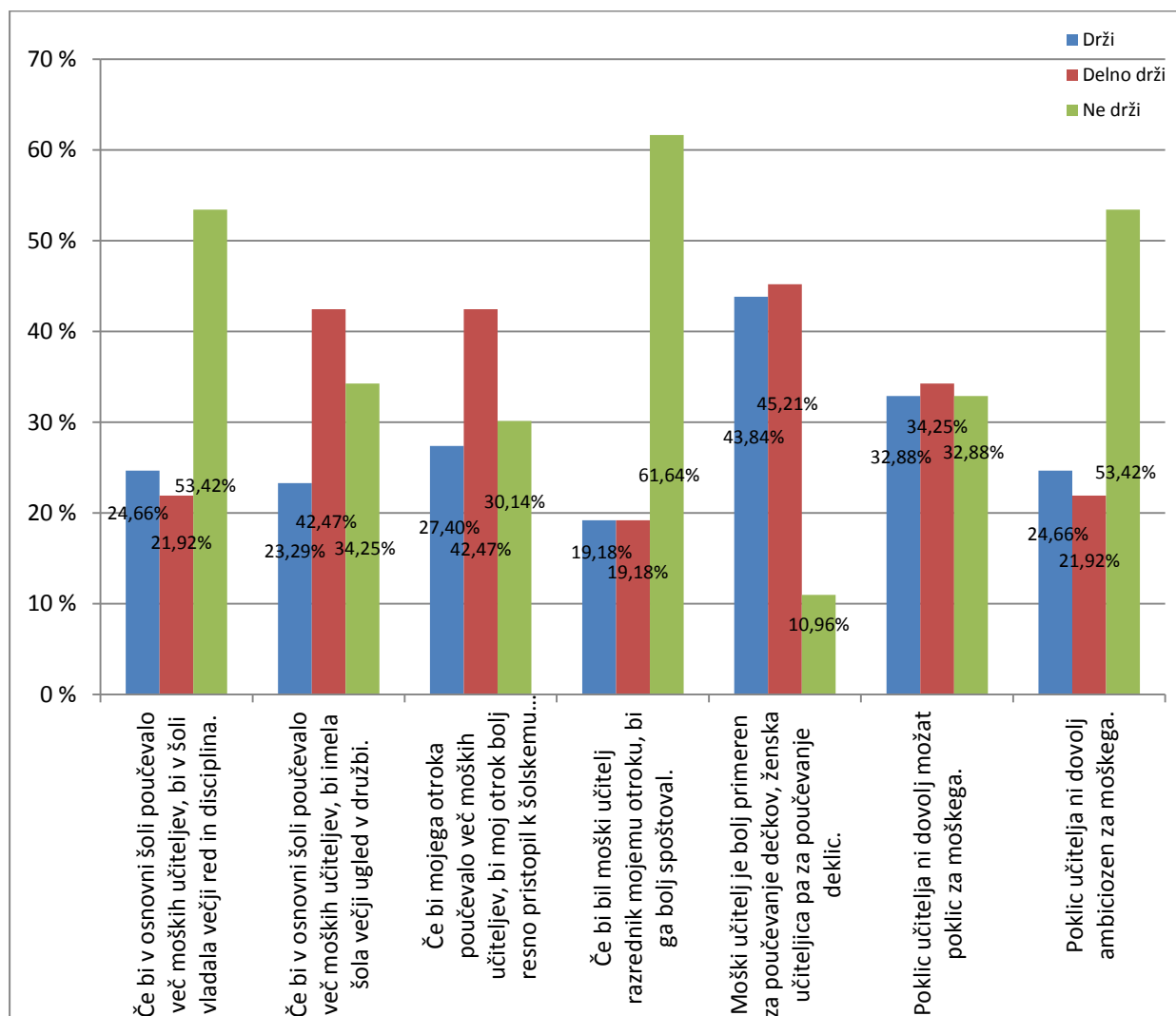
Graf 5.58: Trditve očetov o moškem učitelju

Najbolj enotni, da trditve ne drži, so bili očetje pri drugi trditvi, ki pravi *če bi v osnovni šoli poučevalo več moških učiteljev, bi imela šola večji ugled v družbi*. Očetov, ki se s to trditvijo ne strinjajo, je bilo 75 %. Visok delež nestrinjanja s strani očetov je bila deležna tudi trditev, ki pravi *če bi bil moški učitelj razrednik mojemu otroku, bi ga bolj spoštoval*. Očetov s takšnim mnenjem je bilo 66 %. Na podlagi rezultatov torej sklepam, da očetje spoštovanje poklica učitelja v osnovni šoli ne povezujejo s spolom, čeprav se je 37 % anketiranih očetov strinjalo in delno strinjalo s trditvijo, *da poklic učitelja ni dovolj ambiciozen za moškega*. Več kot polovica anketiranih očetov se je delno strinjalo s trditvijo, *da poklic učitelja ni dovolj možen poklic za moškega*. Torej očetje v anketi spoštujejo poklic osnovnošolskega učitelja, čeprav so mnjenja, da to ni ravno poklic za moškega, saj ne omogoča dovolj ambicioznosti dovolj oziroma celo možatosti.

Naslednji graf prikazuje trditve mater o moškem učitelju.

Graf 5.59: Trditve mater o moškem učitelju

Matere so se v visokem deležu strinjale in delno strinjale s trditvijo, da je *moški učitelj bolj primeren za poučevanje dečkov, ženska učiteljica pa za poučevanje deklic*. Več kot 50 % očetov se je s to trditvijo delno strinjalo, kar je pokazatelj spolne občutljivosti v odnosu učitelj/učiteljica in otrok. Ta rezultat lahko povežem s tem, da se delež staršev počuti lažje, če njihovega otroka poučuje učitelj istega spola.

Matere se v visokem deležu niso strinjale z naslednjimi trditvami:

- če bi bil moški učitelj razrednik mojemu otroku, bi ga bolj spoštoval-a 61 %
- poklic učitelja ni dovolj ambiciozen za moškega 53 %
- če bi v osnovni šoli poučevalo več moških učiteljev, bi v šoli vladala večji red in disciplina 53 %

Zanimiva je tudi primerjava trditve, ki pravi da *poklic učitelja ni dovolj ambiciozen za moškega*, saj se s to trditvijo ne strinja 25 % očetov, medtem ko je ta delež pri ženskah dvakrat večji. Bistveno je tudi večji delež očetov, ki se s to trditvijo strinja ali delno strinja. Takih je bilo več kot 37 %.

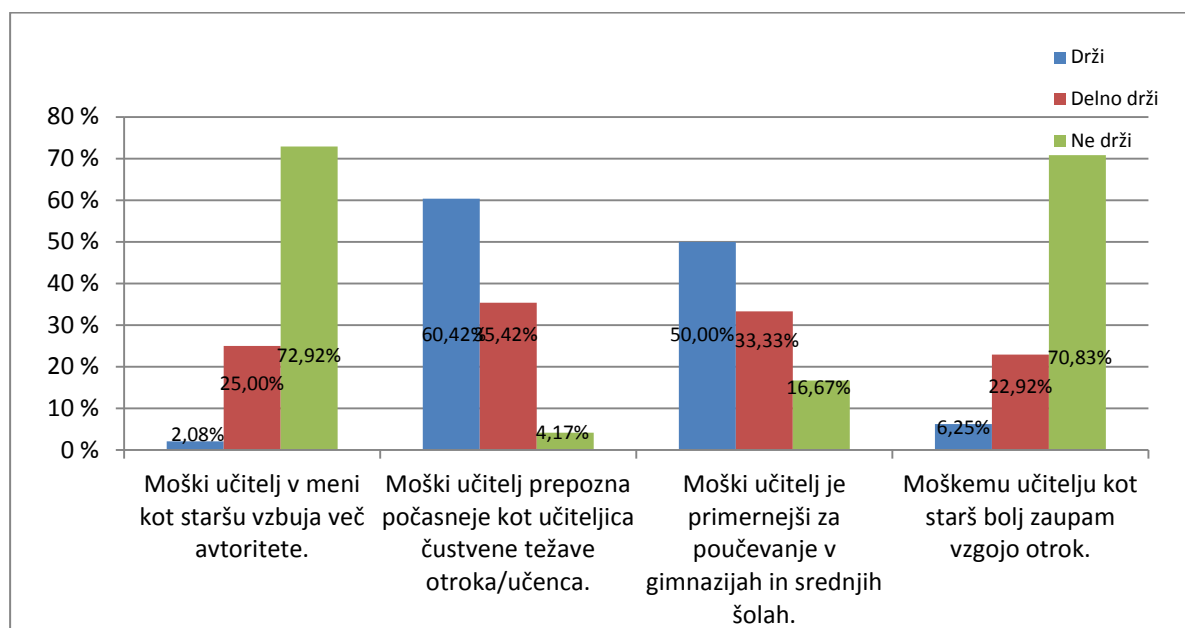
Nadalje sem starše prosila, naj označijo, ali trditve držijo, delno držijo ali ne držijo. Ponudila sem 4 trditve o moškem učitelju.

Tabela 5.25: Trditve staršev o moškem učitelju po spolu

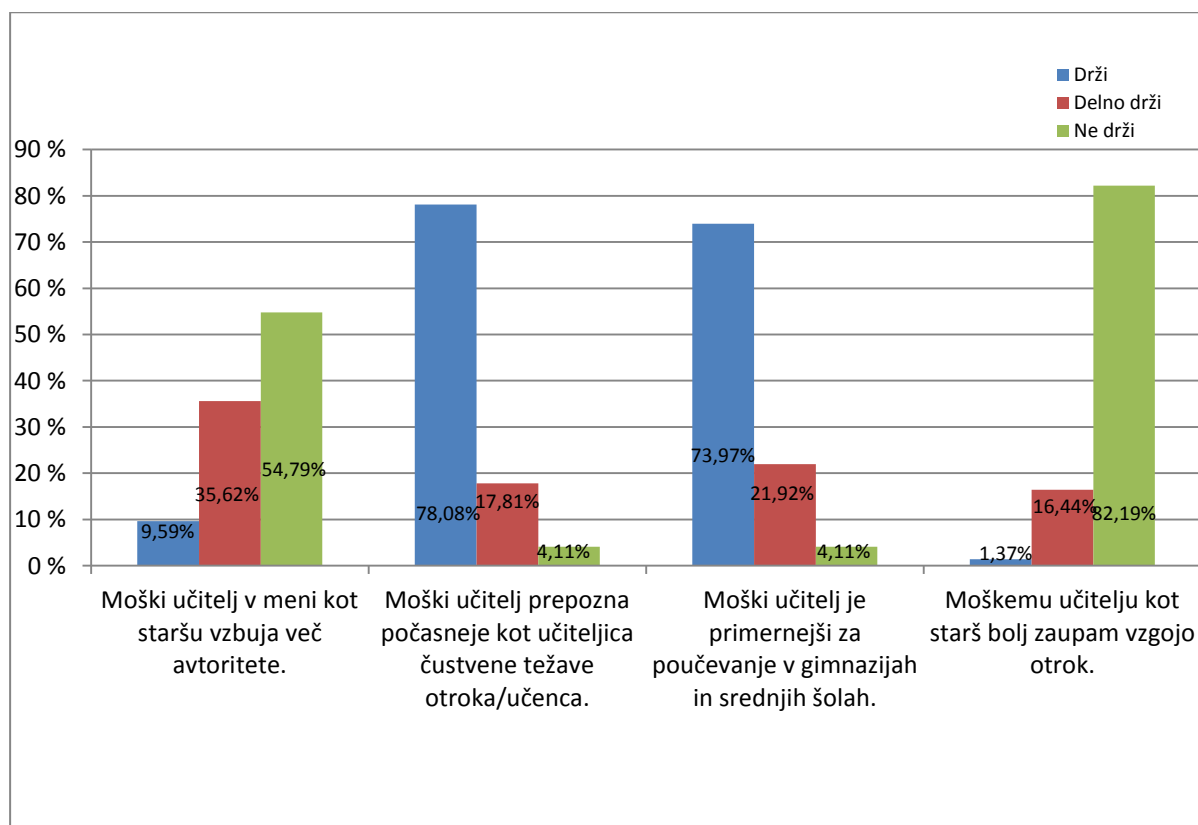
Trditev	Spol	Drži	Delno drži	Ne drži
Moški učitelj v meni kot staršu vzbuja več avtoritete.	Moški	1	12	35
	Moški [%]	2,08%	25,00%	72,92%
	Ženske	7	26	40
	Ženske [%]	9,59%	35,62%	54,79%
Moški učitelj prepozna počasneje kot učiteljica čustvene težave otroka/učenca.	Moški	29	17	2
	Moški [%]	60,42%	35,42%	4,17%
	Ženske	57	13	3
	Ženske [%]	78,08%	17,81%	4,11%
Moški učitelj je primernejši za poučevanje v gimnazijah in srednjih šolah.	Moški	24	16	8
	Moški [%]	50,00%	33,33%	16,67%
	Ženske	54	16	3
	Ženske [%]	73,97%	21,92%	4,11%
Moškemu učitelju kot starš bolj zaupam vzgojo otrok.	Moški	3	11	34
	Moški [%]	6,25%	22,92%	70,83%
	Ženske	1	12	60
	Ženske [%]	1,37%	16,44%	82,19%

Tabela 5.25 pokaže, da so očetje zelo enotno zavrnili dve trditvi, in sicer, da *moški učitelj v meni kot staršu vzbuja več avtoritete* in da *moškemu učitelju kot starš bolj zaupam vzgojo otrok*. S tema dvema trditvama se ni strinjalo več kot 70 % očetov. Skoraj 70 % očetov je mnenja, da učitelj zna narediti red v razredu (glej Graf 5.52), vendar to še ne pomeni, da moški učitelj pri očetu vzbuja občutek večje avtoritete. Največji delež očetov se je strinjal s trditvijo, da *moški učitelj počasneje prepozna čustvene težave učenca v primerjavi z učiteljico* in da *je moški učitelj primernejši za poučevanje v gimnazijah in v srednjih šolah*. Podatek zopet nakazuje, da je moški učitelj po mnenju nekaterih očetov premalo občutljiv za delo z manjšimi otroki in je zato primernejši za delo s starejšimi otroki. Zopet zasledimo tipičen spolni stereotip.

Graf 5.60: Trditve očetov o moškem učitelju

Graf 5.61: Trditve mater o moškem učitelju

Matere so bile še bolj enotne pri zanikanju trditve, da *moškemu učitelju kot starš bolj zaupam vzgojo otrok* (glej Graf 5.61). Teh mater, ki se ne strinjajo s to trditvijo, je bilo kar 82 %. 78 % mater je tudi potrdilo trditev, da *moški učitelj počasneje prepozna čustvene težave otroka kot učiteljica*, kar niti ne preseneča, saj je tako po mnenju očetov kot tudi mater učiteljica tista, ki

je bolj čustvena (glej Graf 5.52 in Graf 5.53). Matere so tudi tiste, ki v večjem deležu ne vidijo moškega v osnovni šoli, saj jih je več kot 70 % odgovorilo, da je *moški učitelj primernejši za poučevanje v gimnazijah in srednjih šolah*, torej je delo osnovnošolskega učitelja delo žensk.

Več kot polovica mater se podobno kot očetje ne strinja s tem, da moški učitelj v njih kot staršu vzbuja avtoriteto, vendar je tudi delež tistih, ki se s to trditvijo delno strinjajo, večji kot pri očetih.

Zanimalo me je tudi, ali obstaja kakšen šolski predmet, za katerega bi staršem bilo nenavadno, da ga poučuje moški učitelj. Staršem sem ponudila dva odgovora:

- a) da
- b) ne

Skoraj 70 % mater je odgovorilo, da obstaja šolski predmet, za katerega bi jim bilo nenavadno, da ga poučuje moški učitelj. Takšnih očetov je bilo 37 %, kar zopet potrjuje, da so matere tiste, ki so bolj diskriminatorne oziroma občutljive na spol učitelja (glej Tabelo 5.26).

Tabela 5.26: Odgovori staršev na vprašanje, ali obstaja kakšen šolski predmet, za katerega bi bilo nenavadno, da ga poučuje moški učitelj

Odgovor	Da	Ne
Moški	18	30
Moški [%]	37,50%	62,50%
Ženske	51	22
Ženske [%]	69,86%	30,14%
SKUPAJ	69	52
SKUPAJ [%]	57,02%	42,98%

Tabela 5.27: Odgovori staršev, za kateri šolski predmet bi jim bilo nenavadno, da ga poučuje moški učitelj

Predmet	GOS	GUM	SLJ	ŠPO	RP
SKUPAJ	48	12	16	5	32
SKUPAJ [%]	39,67%	9,92%	13,22%	4,13%	26,45%
Moški	14	1	0	0	11
Moški [%]	77,78%	5,56%	0,00%	0,00%	61,11%
Ženske	34	11	16	5	21
Ženske [%]	66,67%	21,57%	31,37%	9,80%	41,18%

Zanimalo me je tudi, kateri šolski predmet je tisti, za katerega bi bilo nenavadno, da ga poučuje moški in tudi zakaj. Na to vprašanje sostarši najpogosteje odgovorili, da gre za predmet gospodinjstvo. Pri tem so bili očetje bolj enotni, saj so v višini 77 % navedli, da gre za gospodinjstvo. Takih mater je bilo 66 %. Starši so na drugo mesto postavili razredni pouk.

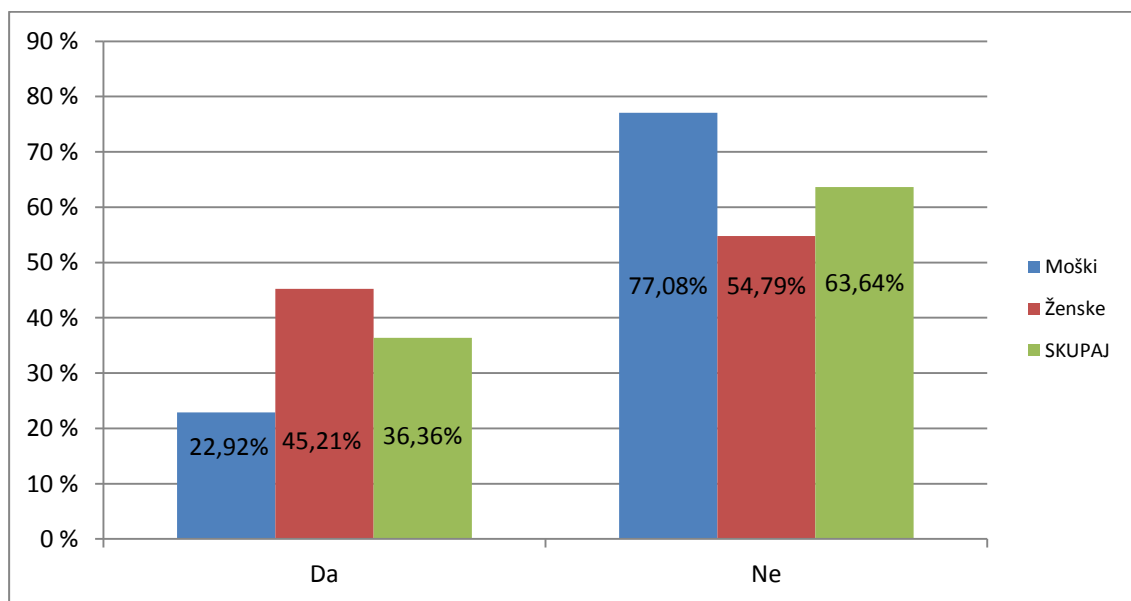
Pri vprašanju, *zakaj* bi jim bilo nenavadno, da ta predmet poučuje moški, so starši najpogosteje navedli, da *imajo ženske več čuta za ta predmet* in da je *ženskam prirojeno, da poučujejo ta predmet*. Predmet gospodinjstvo je torej po mnenju mnogih staršev predmet, ki ga naj poučujejo ženske, saj ga dobro poznajo in je le prenos znanja iz domačega v poklicno okolje. Še en stereotip torej. Na drugem mestu je poučevanje razrednega pouka, sledi glasbena umetnost. Nihče od očetov ni navedel predmeta šport ali slovenščina, medtem ko se pri materah pojavita tudi ta dva predmeta.

V nadaljevanju me je zanimalo, ali bi se starši počutili nelagodno, če bi njihovega otroka v prvi triadi poučeval moški učitelj. Ponudila sem dva odgovora, pritrdilnega in nikalnega. Zanimalo me je pa tudi, zakaj bi se počutili nelagodno. Vprašanje je bilo odprtega tipa. Odgovore sem kategorizirala tako, da sem vsebinsko podobne odgovore združila v en odgovor.

Tabela 5.28: Odgovori staršev, ali bi se kot starš počutili nelagodno, da vašega otroka poučuje moški, v prvem, drugem ali v tretjem razredu

Odgovor	Da	Ne
Moški	11	37
Moški [%]	22,92%	77,08%
Ženske	33	40
Ženske [%]	45,21%	54,79%
SKUPAJ	44	77
SKUPAJ [%]	36,36%	63,64%

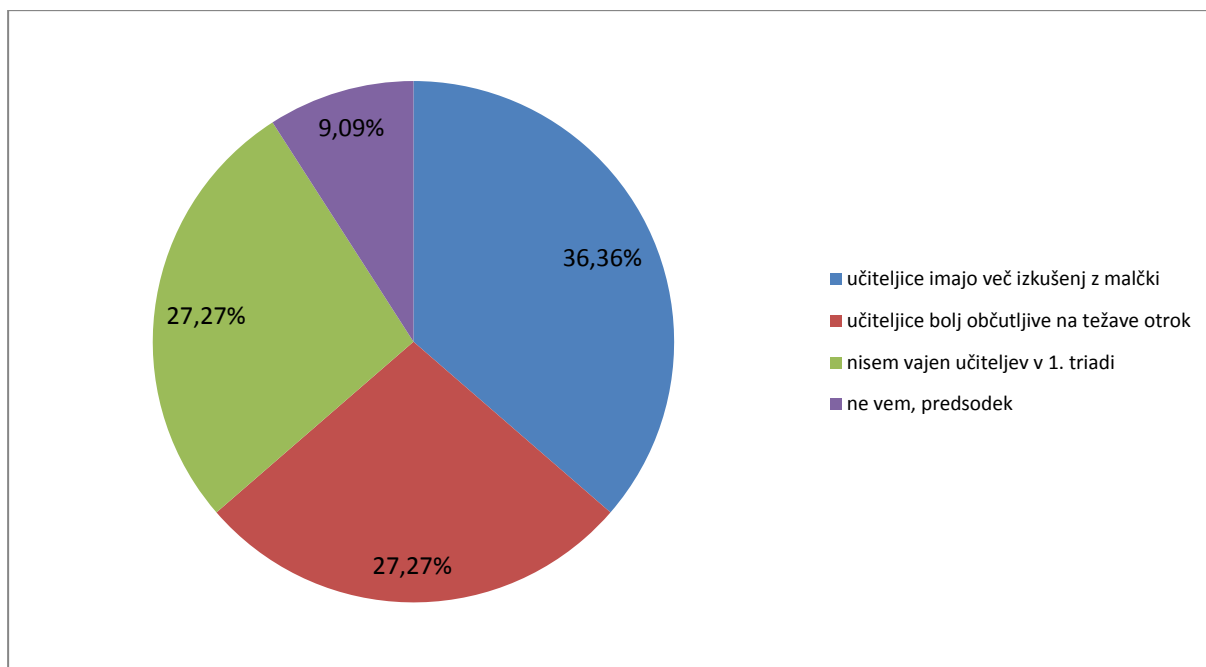
Graf 5.62: Delež staršev po spolu, ki bi se počutili nelagodno, če bi njihovega otroka v prvi triadi poučeval moški učitelj

Med tistimi očetmi, ki so odgovorili z da, je bilo 36 % takih, ki so mnenja, da *imajo učiteljice več izkušenj z delom z otroki*. Velik delež očetov je bilo tudi mnenja, da so *učiteljice bolj*

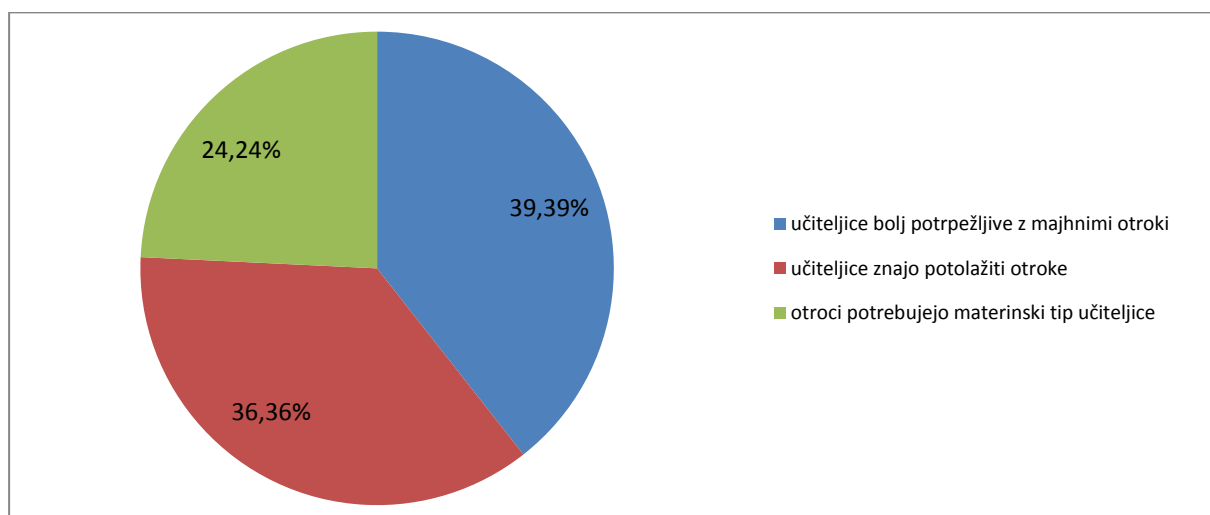
občutljive na težave otrok oziroma da preprosto niso vajeni učiteljev v 1. triadi. 9 % očetov je priznalo, da gre preprosto za njihov predsodek.

Graf 5.63: Odgovori očetov, zakaj bi se počutili nelagodno, če bi njihovega otroka v prvi triadi poučeval moški učitelj

Katere razloge oziroma vzroke so navedle matere, ki so odgovorile, da bi se počutile nelagodno, če bi njihovega otroka v I. triadi poučeval moški učitelj.

Graf 5.64: Odgovori mater, zakaj bi se počutile nelagodno, če bi njihovega otroka v prvi triadi poučeval moški učitelj

Matere, ki so bile mnenja, da bi se počutile nelagodno, če bi njihovega otroka v I. triadi poučeval moški učitelj, so kot glavne razloge navedle vzroke, ki so povezane s čustvenostjo

učiteljic kot žensk in z njihovo naravno družbeno vlogo matere. Oboje je zagotovo spolni stereotip, ki je vsekakor diskriminatoren do moških učiteljev razrednega pouka.

Nazadnje me je zanimalo, ali imajo starši kakšen zadržek do moških učiteljev. Ponudila sem trdilni in nikalni odgovor. Prosila sem jih tudi, da dopišejo, kateri zadržek imajo do moškega učitelja, če ga sploh imajo.

Tabela 5.29: Ali imate kot starš kakšen zadržek do moških učiteljev

Odgovor	Da	Ne
Moški	2	46
Moški [%]	4,17%	95,83%
Ženske	4	69
Ženske [%]	5,48%	94,52%
SKUPAJ	6	115
SKUPAJ [%]	4,96%	95,04%

Na vprašanje, kateri zadržek imata, sta moška navedla:

- da je moški učitelj pregrob za takšno delo;
- da je moški učitelj premalo občutljiv do otrok.

Odgovorom vseh štirih žensk je skupno, da *zadržek velja samo do moških učiteljev na razredni stopnji*.

Ženske so pri svojih odgovorih navedle opombo, da gre za zadržek za moške učitelje na razredni stopnji. Iz Grafa 5.62 je razvidno, da je 45 % mater mnenja, da bi jim bilo nelagodno, če bi njihove otroke v I. triadi poučeval moški učitelj. Iz tega lahko sklepam, da je odstotek mater, ki priznavajo, da imajo zadržek do moškega učitelja, pravzaprav zelo nizek. Analiza anketnih vprašalnikov za starše je pokazala, da imajo vsi starši, katerih otroci trenutno obiskujejo I. triado, rajši, da njihovega otroka poučuje učiteljica. Ta podatek sem pridobila tako, da sem anketne vprašalnice za starše razvrstila po starših otrok, ki obiskujejo razrede prve triade (glej Tabelo 5.18) in razbrala njihove odgovore.

Rezultati odgovorov 121 staršev pokažejo tako naslednje:

- Očetje v razlogih, ki dajejo prednost ženskim učiteljicam, izpostavijo predvsem njihovo čustvenost, njihove izkušnje z delom z otroki, prijaznost in pripravljenost pomagati. Čustvenost, potrpežljivost in veselje do dela z otroki so tudi glavne razlike, ki jih očetje vidijo med učiteljicami in učitelji.
- Očetje tako žensko učiteljico povezujejo z emocijami, z materinskim občutkom in s senzibilnostjo. Po mnenju večine očetov zato delo osnovnošolskega učitelja ni delo za moškega. Večina anketiranih očetov spoštuje to delo, vendar hkrati navaja, da ni dovolj ambiciozno za moškega. Delo osnovnošolskega učitelja je tako bolj primerno za žensko, saj ji hkrati omogoča boljši delovnik in druge privilegije, ki jih lahko izkoristi v prid svoje družine.
- Očetje moškemu učitelju pripisujejo predvsem primernost poučevanja v srednjih šolah in v gimnazijah, saj jih večina meni, da moški učitelj prepočasi prepozna čustvene težave otroka. Lastnosti učitelja očetje povezujejo z avtoriteto, z njihovo konkretnostjo in z hitrim reševanjem problemov. Pripisujejo mu tipično stereotipne lastnosti, kot so strogost in doslednost pri delu. Zasledimo lahko pozitivne lastnosti, ki so povezane z racionalnostjo. Med tem ko ženske vodijo čustva. Potemtakem so tudi manj stabilne.
- Očetje so mnenja, da šolski predmet gospodinjstvo ni primeren za to, da ga poučuje moški. Kot razlog so večinoma navajali stereotip naravne povezanosti ženske s tem predmetom.
- Matere v razlogih, ki dajejo prednost ženskim učiteljicam, navajajo čustvenost, prijaznost, pripravljenost pomagati in popustljivost. Podobno kot očetje tudi matere pripisujejo te lastnosti učiteljicam, ker jih povezujemo z emocijami.
- Matere moške učitelje povezujejo s konkretnimi lastnostmi in veščinami ter znanji. Saj po njihovem mnenju moški učitelji znajo narediti red v razredu, zahtevajo več znanja in so strogi. Največjo razliko med učiteljicami in učitelji matere vidijo v tem, da so moški učitelji bolj preudarni, manj čustveno vpleteni in povedo tisto, kar je potrebno. Čeprav so moški po mnenju mater manj čustveno vpleteni, to pri moških zveni pozitivno, saj matere navajajo, da so zato bolj preudarni in celo manj govorijo. Čustvenost, ki je pri učiteljicah bistveno bolj prisotna in je po mnenju mater največja razlika med moškim in ženskim učiteljem, povzroči, da je ženska učiteljica manj objektivna, pri moškem učitelju, pa da je bolj preudaren.

- Velika večina mater je zelo jasna, ko pravi, da je moški učitelj primernejši za poučevanje fantov in ženska učiteljica za poučevanje deklet. Sklepam lahko, da so matere tako bolj občutljive na spol, ko gre za odnos učitelj in njihov otrok.
- Matere so mnenja, da je moški učitelj strog, a to, po njihovem mnenju, še ne pomeni, da bi v šoli vladala red in disciplina, če bi v osnovni šoli poučevalo več moških učiteljev.
- Podobno kot očetje so tudi matere mnenja, da moški učitelj ni primeren za poučevanje šolskega predmeta gospodinjstvo. Kot razlog navajajo, da ženska učiteljica le prenese znanje iz doma v šolo, zato ji je ta predmet bolj pisan na kožo. Matere torej stereotipno povezujejo žensko učiteljico s predmetom gospodinjstvo zato, ker so po njihovem mnenju domača opravila domena ženske. Matere kot drugi šolski predmet oziroma razred, kateri je neprimeren za poučevanje s strani moškega učitelja, navajajo razredni pouk.
- Majhen delež staršev, le 5 %, priznava, da ima predsodke ali zadržke do moških učiteljev. Od tega matere izpostavijo, da gre le za zadržek, ki je namenjen moškim učiteljem na razredni stopnji. Podobno razmišljajo tudi očetje, saj izpostavljajo (pre)grobost moških učiteljev oziroma njihovo premajhno občutljivost do otrok. Sklepam, da je po mnenju staršev poučevanje na razredni stopnji najbolj povezano z lastnostmi, kot so čustvenost učitelja, senzibilnost učitelja, njegova pripravljenost pomagati, biti prijazen in imeti rad otroke. Tem lastnostim se lažje približajo ženske učiteljice kot moški učitelji, še posebej na razredni stopnji. Starši tako moške učitelje lažje vidijo v srednjih šolah in gimnazijah.

Zaključim lahko, da starši gojijo predsodke tako do ženskih učiteljic, do moških učiteljev kot tudi do samega poklica učitelja v osnovni šoli. Po njihovem mnenju je za opravljanje tega poklica potrebna čustvenost, ljubezen do otrok in prijaznost, kar pripisujejo ženskam bolj kot moškim. Oboji priznavajo, da to ni delo za moške. Očetje celo navajajo, da je premalo ambiciozen poklic, da delo v javni upravi ni za moškega in da si moški želijo prave kariere ter da to ni dovolj močan poklic. Predvsem očetje so tisti, ki navajajo, da se z večanjem zaposlitve moških v vrstah učiteljev ugled šole v družbi ne bi povečal. Četrtnina vprašanih mater pa je mnenja, da bi moški učitelji lahko prispevali k večjemu ugledu šole v družbi. Matere izpostavijo, da prisotnost moškega učitelja lahko pozitivno vpliva na to, da njihov otrok resneje pristopi k delu. A hkrati bi mu vzgojo svojega otroka težje zaupale, saj ni čustven, občutljiv ipd., je pa strog, avtoritativen, učenci se pod njegovo taktirko resneje lotijo šolskega

dela. A ko izberejo med lastnostmi, katerim bolj zaupajo in so pomembnejše za delo z njihovimi otroki, dajo prednost čustvenosti, emotivnosti, veselju do dela z otroki ipd. in zato so za to delo primernejše ženske.

6 SKLEP

V magistrskem delu sem preučevala feminizacijo učiteljskega poklica v osnovni šoli. V teoretičnem delu sem preučila razloge, ki so pripeljali do vstopa žensk v poklic učitelja, in tudi vzroke, ki so pripeljali do tega, da se je njihovo število povečevalo. Hkrati sem na podlagi analize strokovne literature in časopisov prikazala, kakšen je bil prvotni položaj ženskih učiteljic ter s katerimi predsodki družbe in moških kolegov so se soočale na delovnem mestu. Predsodki so izhajali iz stereotipno spolnih vlog, ki niso temeljile na znanjih in kompetencah, temveč na tako imenovanih ženskih lastnostih. Zgodovinski del naloge je tako pokazal, da je (ženski) spol velika ovira pri profesionalnem uveljavljanju učiteljic. Ženske učiteljice so se dolgotrajno borile za uveljavljanje enakih pravic tudi na področju plačila in celo pravic v intimnem življenju – odprava celibata.

V drugem delu teoretskega dela magistrske naloge sem želela prikazati, kako biološki, predvsem pa družbeni spol vplivata na naše življenje, poglede in stereotipe. Pri tem imata največjo vlogo zgodnja socializacija in ohranjanje spolnih vlog skozi proces socializacije. Tako nas družbene vloge, v katerih se zelo zgodaj znajdemo, postavljajo v različna medsebojna razmerja moči (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti 2016). Ta obstoječa razmerja še vedno ohranjajo neenakosti med spoloma in tudi neenakomerno porazdelitev moči (prav tam), kar sem predstavila s položajem ženske v najbolj tipičnem moškem poklicu – ženska v poklicu managerja, kjer so spolni stereotipi še vedno zelo prisotni. Tudi moški v pretežno feminiziranih poklicih čutijo diskriminacijo, a je ta večkrat pozitivna, saj jim steklena konstrukcija v spolno določeni organizaciji pomaga k hitrejšemu napredovanju. Pri tem sem se opirala na raziskavo in literaturo avtorice Williams (Williams 1995). Ta ista steklena konstrukcija pa ženskam predstavlja oviro do samega vrha organizacije (Kanjuro Mrčela 2000).

Posebno poglavje sem v nalogi namenila moškemu učitelju v feminiziranem poklicu. Moških v osnovni šoli je vse manj (glej Tabelo 5.1) in, kar je novost, tudi na vodilnih položaj v osnovni šoli, tako da osnovna šola postaja vedno bolj feminizirana. Pri tem se opiram na raziskavo Jima Allana, ki je v poznih 80-ih letih 20. stoletja opravil raziskavo o moških učiteljih v osnovni šoli. Moški učitelji tako priznavajo, da imajo zaradi spola prednost pri zaposlitvi. Vendar ta isti spol kasneje pripelje do diskriminacije predvsem s strani ženskih kolegic, ki sprva ne zaupajo njihovim sposobnostim. Skozi čas sprejemajo pozitivne spodbude tudi s strani ženskega kolektiva in s temi motivacijo po napredovanju. Mnogi moški

učitelji navajajo tudi moške mreže, ki se spletajo z nadrejenimi in jim omogočajo lažji dostop do informacij in celo napredovanje. A le pod pogojem, da so svojemu nadrejenemu vdani, sicer prihaja tudi do trenj oziroma rivalstva (Allan 1997).

V empiričnem delu naloge sem preverjala naslednje hipoteze in raziskovalni vprašanji:

Hipoteza₁: starši lažje sprejmejo žensko učiteljico v nižjih razredih osnovne šole, moški učitelji so primerni za poučevanje starejših otrok.

Rezultati anketnih vprašalnikov za starše so pokazali, da se je 65 % staršev opredelilo, da imajo radi, če njihovega otroka poučuje učiteljica. Tretjina vprašanih staršev pa je menila, da jim je vseeno. Izpostaviti velja, da so čisto vsi starši otrok, ki trenutno obiskujejo razrede v I. triadi, odgovorili, da radi vidijo, da njihovega otroka poučuje učiteljica. Prvi del hipoteze lahko potrdim. Tako očetje kot matere so potrdili, da so moški učitelji primernejši za poučevanje starejših otrok, še posebej otrok v srednjih šolah in v gimnazijah, saj je v osnovni šoli potrebno več čustvenega odnosa do otrok, katerega pa po mnenju staršev moškim učiteljem primanjkuje. Po njihovem mnenju naj bi tudi počasneje prepoznali čustvene težave učenca. Potrdim lahko tudi drugi del hipoteze, saj so po mnenju staršev moški učitelji primernejši za poučevanje v srednjih šolah in v gimnazijah.

Hipoteza₂: moški učitelji v osnovnih šolah se soočajo s stereotipi in s predsodki s strani učencev in staršev.

Analiza ankete med učenci je pokazala, da skoraj polovica anketiranih fantov in polovica anketiranih deklet meni, da moški učitelj zna narediti red v razredu v nasprotju z žensko učiteljico. Fantje mu pripisujejo večjo doslednost in dekleta celo večjo zahtevo po znanju. Najmanj anketiranih učencev je menilo, da je čustven. Ta lastnost je bila za moškega učitelja najslabše ocenjena. Ženska učiteljica pa najbolj izstopa kot čustveni lik učitelja. Prvi del hipoteze lahko potrdim, saj moški učitelj ni čustven, zna pa narediti red v razredu. Čustvenost tradicionalno povezujemo z ženskami (učiteljica pa na podlagi rezultatov anket velja za zelo čustveno) in torej ni moška lastnost. Ravno zaradi pomanjkanja čustvenosti starši menijo, da moški učitelj ni primeren za poučevanje učencev v nižjih razredov. Učenci moškemu učitelju pripisujejo *moške lastnosti*, ki so posledica spolnih stereotipov. Še posebej fantje mu pripisujejo veščine, ki temeljijo na tem, *da zna, da zmore*, torej ga ocenjujejo zelo pozitivno. Moški učitelj je tako diskriminiran, saj ni čustven, in se sooča s stereotipi s strani učencev, saj mu pripisujejo tipično moške lastnosti, ki ga delajo primernejšega za poučevanje starejših

otrok. A dodati je treba, da je to, da moški učitelj ni čustven, v očeh fantov pozitivno, saj mu ta lastnost kot moškemu ne pritiče. Kljub temu, da ni čustven, več fantov išče pomoč pri učitelju in ne pri učiteljici, v njem vidijo tudi svojega zaveznika. Večina deklic pa se zaradi pomanjkanja čustvenosti pri moškem zateče k učiteljici. Nekateri učenci so mnenja, da obstaja šolski predmet, za katerega bi bilo nenavadno, da ga poučuje moški učitelj, in velika večina teh je odgovorila, da gre za gospodinjstvo, z razlago, da je to domena ženske učiteljice. Predvsem dekleta pa so bila tudi mnenja, da moški učitelj ne sodi v prvo triado. Še eno dejstvo torej, ki govori v prid potrditvi prvega dela 2. hipoteze.

Vsi anketirani starši, katerih otroci v letošnjem šolskem letu obiskujejo 1. triado, imajo rajši, da njihovega otroka poučuje ženska učiteljica. Na vprašanje *zakaj*, so matere najpogosteje navedle *materinski čut žensk* in da bolj *zaupajo učiteljici kot učitelju*. Najpogostejši odgovor očetov pa je, da *učiteljica zna z otroki*. V obeh navedbah razlogov je razviden predsodek do moškega učitelja, ki ni materinski, in mu po mnenju mater manj zaupajo kot učiteljici. Ženski učiteljici pripisujejo tipično ženske lastnosti, ki so značilne za feminizirane poklice: čustvenost, materinskost, zna z otroki ipd. Moški učitelji so izključeni. Zaradi pomanjkanja ženskih lastnosti po mnenju staršev niso primerni za poučevanje v nižjih razredih, temveč za poučevanje starejših otrok.

Podobno kot učenci so tudi starši ženski učiteljici pripisali največ čustvenosti, pripravljenost pomagati in prijaznost, moškemu učitelju pa, da zna narediti red v razredu, strogost in večjo zahtevo po znanju. Starši v moškem učitelju tako vidijo avtoriteto, strogo držo in nekateri tudi široka znanja in izkušnje, kar zopet povezujemo s tradicionalno moškimi lastnostmi. Ženske učiteljice pa so čustvene in zato tudi večkrat neobjektivne. Moški pa preudarni in povedo tako, kot je. Podoba moškega učitelja je tako povezana z bolj razumskimi lastnostmi, saj je pri svojem delu konkreten in hitro najde rešitev. Torej moški učitelj je razumski lik, ženska učiteljica pa čustveni lik.

Tako očetje kot matere navajajo, da je delo učitelja za ženske (pri materah je to najpogostejši naveden razlog, zakaj je tako malo moških učiteljev v osnovnih šolah), kar postavlja moške učitelje v diskriminatorni položaj. Prav matere so tiste, ki so zelo enotne (glej Graf 5.61), da moškemu učitelju ne zaupajo bolj vzgoje njihovih otrok in da moški učitelj počasneje prepozna čustvene težave otrok. Prav tako je večina staršev prepričana, da je gospodinjstvo predmet, ki ni ravno primeren za moškega učitelja, saj je ženskam *prirojeno*, da ga poučujejo. Na podlagi zapisanega lahko potrdim drugi del druge hipoteze, saj je iz odgovorov staršev

razvidno, da je moški učitelj predmet spolnih stereotipov. Predvsem mu primanjkuje čustvenosti za delo z majhnimi otroki.

Hipoteza₃: moški učitelji poučujejo v osnovni šoli tradicionalno zahtevnejše ali fizično napornejše predmete, kot so matematika, fizika, tehnika in šport. Ker jih poučujejo moški, med učenci uživajo večji ugled.

Natančnih podatkov o tem, katere šolske predmete poučujejo moški učitelji v osnovnih šolah, žal ni bilo moč pridobiti. Niti Ministrstvo za šolstvo in šport niti Statistični urad republike Slovenije teh podatkov ne zbirata. Na podlagi anketnih vprašalnikov za učence in starše sem ugotovila, da moški učitelji na izbranih šolah v letošnjem šolskem letu poučujejo matematiko, šport, fiziko, geografijo, angleščino in zgodovino. Med navedenimi šolskimi predmeti tako ne zasledim tehnike, kar ne potrjuje v celoti prvega dela 3. hipoteze. Zato lahko prvi del 3. hipoteze delno zavrnem. Odgovori deklet kažejo, da se večina le-teh bolj potruži pri šolskem predmetu, ki ga poučuje moški učitelj, saj je po njihovem mnenju težje dobiti višjo oceno, kar pa ne velja za večino fantov. Za več kot polovico anketiranih fantov in deklet pa velja, da predmet jemljejo bolj resno zaradi moškega učitelja in tudi disciplina je boljša pri urah, ki jih izvaja moški učitelj, saj je več kot 60 % učencev odgovorilo, da pri uri manj klepetajo. Večina deklet se boji ocenjevanja pri moškem učitelju, fantje ne (to jih zavrne kar 76 %), se pa pri urah, ki jih izvajajo moški učitelji, fantje bolj zabavajo, dekleta pa ne, saj se jim šolske ure, ki jih vodi moški učitelj, ne zdijo ravno zabavne. Iz navedenega lahko sklepam, da deklice čutijo do predmeta, ki ga uči moški učitelj, spoštovanje, a tudi strah do ocenjevanja, zato se bolj trudijo pri pouku in manj klepetajo. Pri dekletih tako ti šolski predmeti, ki jih poučujejo moški učitelji, uživajo večji ugled, kar velja tudi za fante, čeprav to ni dovolj velik razlog, da bi se bolj trudili za oceno in tudi strahu pred ocenjevanjem nimajo. Na podlagi tega lahko potrdim tudi drugi del 3. hipoteze, ki pravi: *ti predmeti zato med učenci uživajo večji ugled*. Tako v celoti potrjujem 3. hipotezo.

Poleg zgoraj navedenih tez sem skušala odgovoriti tudi na temeljno raziskovalno vprašanje, ki se glasi:

Raziskovalno vprašanje₁: katere razloge vidijo starši in učenci za feminizacijo učiteljskega poklica v osnovni šoli?

Učenci kot najpogostejše razloge navajajo, da imajo ženske rade otroke in da rade delajo z njimi, torej je nekako razumljivo, da se več žensk odloča za ta poklic. Poleg tega 20 % fantov

meni, da to ni delo za moške. Skoraj tretjina vprašanih mater enako meni, da to ni delo za moške. Očetje so bili pri odgovorih malo bolj konkretni. Tako navajajo, da si moški želijo resne kariere, da je skrb za otroke domena žensk, da so moški bolj ambiciozni in celo da moških ne zanima delo v javni upravi. Najpogostejši odgovor pa je bil, da to ni priljubljen poklic za moškega. Iz navedenega lahko sklepam, da je vsem anketiram skupno, da je ljubezen do otrok, želja po delu z njimi *naravno povezana z ženskami*, torej je učiteljski poklic v osnovni šoli poklic za ženske.

Iz navedenega sledi sklep, da so stereotipne spolne vloge v družbi še vedno prisotne in jih je moč zaslediti že pri učencih v osnovni šoli. Tako je ženska učiteljica prototip materinske in moški učitelj racionalnega in strogega lika. Da sta za optimalno vzgojo otrok v osnovni šoli potrebna oba lika, tako učitelj kot učiteljica, ugotavlja tudi Jeraj v svoji raziskavi (Jeraj 2013). Jeraj pravi, da je feminizacija učiteljskega poklica problem tudi z vidika razlik v učni uspešnosti med dečki in deklicami, kar ugotavlja v svoji raziskavi (prav tam). Pomembno je, da imajo dekleta in fantje izkušnjo z obema spoloma učiteljev tudi z vidika socializacije in z vidika doživljanja moškosti in ženskosti pri učencih (prav tam).

Na državnem nivoju je v načrtu »posodabljanje učnih načrtov osnovne šole in gimnazije ter študijskih programov z vidika enakosti spolov in opredelitev ključnih vsebin, nadaljnji razvoj kompetenc pedagoškega kadra na področju enakih možnosti spolov in diskriminacije zaradi spola, prepoznavanja spolnih stereotipov ter prikritega kurikula ter izvajanje programov, ki upoštevajo in spodbujajo enake možnosti žensk in moških v športu« (Resolucija o nacionalnem programu za enake možnosti žensk in moških 2015–2020 2015, 9173). Hkrati je potrebno več časa in volje nameniti učbenikom in gradivom v zvezi z enakostjo spolov. Učitelji imajo na voljo več metod dela pri pouku, ki kritično in multiperspektivno predstavljajo družbene vloge posameznega spola. Več pozornosti in kritičnosti pa velja nameniti tudi pravilni rabi jezika, in sicer rabi ženskega poimenovanja poklicev. Kot učiteljica se zavedam pomembnosti biti senzibilna do spolno stereotipnih vrednotenj tako učencev kot tudi kolegov in kolegic. Spolni stereotipi na trgu dela so le družbeni konstrukt, s katerim podaljšujemo prisotnost patriarhata, ki pa predvsem odgovarja moški populaciji.

Čeprav ženske še vedno opravijo večji del domačega dela in namenijo več časa skrbi za otroke, to delo danes pri mnogih ni posebno cenjeno in se smatra za naravno delo ženske, torej za nekaj, kar ni pravo delo in ne potrebuje vrednotenja in merjenja.

Tako materinstvo še vedno ostaja (pre)večkrat ovira na poti do ženske kariere. A spolni stereotipi delujejo tudi obratno, v smeri moških. Zgodnja socializacija znotraj družine, vzgojitelji, kasneje učitelji, družba in vse bolj tudi mediji vplivajo na to, kaj je primerno za moške in kaj ne. Tako se izrisuje črno-belo polje, vmes pa območje sivega za tiste, ki kakorkoli izstopajo od zelenega in so deviantni. Feminizirani poklici, kot so poklici v vzgoji in izobraževanju, nekateri poklici v zdravstvu in v sociali, so tako področja, kjer so moški redki, še posebej tam, kjer se s strani uporabnikov teh storitev pričakuje nega, skrb, delo z ljudmi (starejše osebe ali otroci), čustven pristop ipd. Saj so vse to lastnosti, ki jih že stoletja pripisujemo ženskam. Zato ti moški še vedno ostajajo čudni, nenavadni, morda tudi z napako ali celo s skritimi nameni. Moške učitelje v osnovni šoli redkokdaj srečamo na razredni stopnji (oddelek podaljšanega bivanja je izvzet, tudi zaradi dopolnjevanja deleža pri zaposlitvi), saj se ravno razredna stopnja smatra za najbolj ženski del osnovne šole. Tistim moškim učiteljem, ki poučujejo bolj *moške predmete*, je delno oproščeno, da opravljajo feminiziran poklic, saj je njihova stroka moška: matematika, znanost, tehnika, šport. Starši in učenci so bili v anketah mnenja, da je nenavadno, da bi moški učitelj poučeval gospodinjstvo, saj to ni za moške, v odgovorih se pojavijo celo predmeti glasba, likovna vzgoja in slovenščina. Že znotraj same osnovne šole se torej deli delo na moško in žensko, kar je zagotovo posledica spolnih stereotipov, ki izhajajo iz doma in družbe.

Feminizacija učiteljskega poklica v osnovni šoli je izjemno prisotna, bolj kot kdaj koli prej. Podatki kažejo, da so celo z vodilnih položajev izrinjeni moški. Kakšne dolgoročne posledice imajo zato lahko učenci, bo odgovorilo kakšno drugo raziskovalno delo. Vsekakor pa lahko zatrdim, da so učenci prikrajšani za moški lik učitelja, ki se mnogokrat pokaže kot zelo pozitiven in za veliko popestritev pouka. Žal pa mnogi starši, največkrat matere, niso naklonjeni moškim učiteljem v nižjih razredih, kar je zagotovo posledica spolnega stereotipa. Da bi se moški bolj odločali za poklic učitelja, je potrebno dvigniti ugled celotnemu položaju šolstva in se osredotočati na pozitivne dejavnike in rezultate in ne na časovno merjenje njihovega (našega) dela. Ozaveščenost družbe, medijev in ozaveščeno delo v šoli lahko pripomorejo k zmanjšanju spolnih stereotipov, a je to potrebno najprej doseči pri samem sebi. Če kot učitelj ali učiteljica nisi dovolj senzibilen, je nemogoče pričakovati, da boš to prenašal na svoje učence.

Ministrstvu za izobraževanje, znanost in šport sem posredovala vprašanje, ali vidi feminizacijo osnovnega šolstva kot problem in če da, ali obstaja program, kako povečati delež bodočih moških učiteljev v osnovni šoli. Odgovora nisem prejela, kar me je zelo razočaralo.

Hkrati me je presenetilo, da Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport ne zbira podatkov o tem, katere šolske predmete poučujejo pretežno moški učitelji in katere učiteljice. Tako sem do teh podatkov delno prišla s pomočjo anketnega vprašalnika za učence in starše. O spolni občutljivosti ali neobčutljivosti Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport govori tudi podatek, da je v osnovni šoli v rabi Pravilnik o normativih in standardih za izvajanje programa osnovne šole, ki predvsem pri predmetu šport govori o delitvi učencev na učne skupine na podlagi spola (in števila učencev). Praksa po osnovnih šolah kaže, da ravnateljci dodelijo učno skupino deklet športni učiteljici (če kadrovska zasedba dopušča), kar še bolj utrjuje spolno delitev.

V Poročilu vrednotenja izjavanja resolucije o nacionalnem programu za enake možnosti žensk in moških 2005–2013 preberemo priporočilo evalvacijske skupine, da je na področju vzgoje in izobraževanja potrebna bolj jasna kvantifikacija ciljev (Kanjua Mrčela in drugi 2013). Kot primer navedejo »povečanje deleža žensk v vzgojno-izobraževalnih programih, ki veljajo za 'moške' in obratno za določeno opredeljeno število odstotnih točk« (prav tam, 21). Mnoge evropske države že dolga leta namreč načrtno spodbujajo vpis moških na fakultete za bodoče učitelje, poudarjajo moški lik v vzgoji in skušajo preseči spolno segregacijo in delitev na moške in ženske poklice, kar je opisano tudi v nalogi.

V poročilu preberemo, kako je pri nekaterih ukrepih (na primer spodbujanje štipendiranja dijakinj in študentk v programih, kjer prevladujejo moški in obratno) realizacija šibka (Kanjua Mrčela in drugi 2013, 21), kar je razvidno iz periodičnih poročil. Kot učiteljica zaposlena v osnovni šoli si želim uvedbe sistematičnega izobraževanja pedagoškega kadra za enakost spolov, kar je eden izmed ukrepov Resolucije (Resolucija o nacionalnem programu za enake možnosti žensk in moških 2015–2020 2015), več evalvacij šolskih učbenikov in gradiv z vidika enakosti spolov ter enotnih meril za avtorje ali urednike učbenikov nastajajočega gradiva z vidika enakosti spolov. Poudariti moram, da nisem našla nobene nacionalne evalvacije (v zadnjih 7 letih) s strani Sveta za kakovost in evalvacije, ki ga imenuje minister pristojen za izobraževanje (Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport 2016) ali s strani Pedagoškega inštituta. Do zdaj je bilo objavljenih nekaj raziskav v zvezi z evalvacijami šolskih učbenikov za osnovno šolo, ki pa so bile opravljene v okviru diplomskih nalog (na primer analiza podobe ženske in njene prisotnosti v raziskavi Spol, šola in socializacija spolnih vlog v gimnazijskih učbenikih za zgodovino (Trstenjak 2016). Resolucija za enega izmed ciljev postavlja tudi poenotenje meril za avtorjev nastajajočih učbenikov, a Pravilnik o potrjevanju učbenikov ne zajema (niti z besedo) enakost spolov ali spolne stereotipe ipd.

(Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport 2015). Poudarjene so vsebine učbenika, cilji, standardi znanja, metodično-didaktične vsebine, primernost učbenika razvojni stopnji uporabnika, primernost jezika, celo estetski videz in pomembnost mase učbenika (prav tam). V teku je izvajanje Resolucije o nacionalnem programu za enake možnosti žensk in moških 2015–2020, katera si je zastavila zelo ambiciozne cilje (na primer posodabljanje učnih vsebin z vidika enakosti spolov, zviševanje kompetenc pedagoškega kadra ipd). Ali bo uspešna in v kakšni meri, bodo pokazala končna poročila. Potrebno je torej večje in tesnejše sodelovanje medsebojnih akterjev in predvsem večja aktivnost ter občutljivost Ministrstva za izobraževanje, znanost in šport (in tudi Sindikata vzgoje, izobraževanja, znanosti in kulture Slovenije) na vprašanja kot so feminizacija učiteljskega poklica, spolne vloge in stereotipi v osnovni šoli.

7 LITERATURA

1. -na. 1938. Vprašanje o celibatu. *Učiteljski tovariš* 78 (22): 3. Dostopno prek: <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC.6G09ZXR0> (9. marec 2016).
2. 14. maj 1869. 1909. *Učiteljski tovariš* 49 (19): 1–2. Dostopno prek: <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC.CEGANVBF> (1. marec 2016).
3. XX. Glavna skupščina Zaveze v Gorici. 1908. *Učiteljski tovariš* 39: 1–2.
4. Apple, W. Michael. 1992. *Šola, učitelj in oblast*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
5. Anker, Richard. 2001. *Theories of occupational segregation by sex in Women, gender and work*, Geneva, ILO.
6. Allan, Jim. 1997. *The Persistent Fewness of Men Elementary Teachers: Hypotheses from their experiences*. Iowa. Dostopno prek: <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED418064.pdf> (29. marec 2016).
7. Barle, Andreja, Mirjam Počkar, Alojz Pluško, Tanja Popit in Bojana Novak Fajfar. 1997. *Sociologija: gradivo za srednje šole*. Ljubljana. Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
8. Bradley, Harriet. 1994. Gendered Jobs and Social Inequality. In *The Polity Reader in Gender Studies*: 150–158. Cambridge, Oxford: Polity Press.
9. Ciperle, Jos. 1877. Pedagogični pogovori. *Učiteljski tovariš* 17 (8): 113–118.
10. --- 1878. Pedagogični pogovori. *Učiteljski tovariš* 18 (2): 19. Dostopno prek: <http://www.dlib.si/preview/URN:NBN:SI:doc.06DAWOYE/4cffd912.43ec.4a06.9e13.1d9e06d73062> (8. marec 2016).
11. Cvirn, Janez. 2003. Učitelj mora zvečer v kavarno. *Slovenska kronika XIX. stoletja: 1860 – 1883*. Ljubljana: Nova revija.
12. Delo in položaj sekcije JUU za Dravsko banovino v poslovnem letu 1937/1938. 1938. *Učiteljski tovariš* 78 (23): 1. Dostopno prek: <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC.WWJ1KY8F> (13. marec 2016).
13. Demark, Sanja. 2013. *Emancipacija žensk v učiteljskem poklicu kot kazalec emancipacije žensk v sodobnih družbah*. Diplomsko delo. Univerza na Primorskem: Pedagoška fakulteta.
14. Dobropoljski 1864. Nekatere lastnosti dobrega učitelja, *Učiteljski tovariš* 4 (4): 49–51.

15. Erčulj, Mateja. 2011. *Ženske na vodstvenih položajih v politiki, v znanosti in v gospodarstvu*. Magistrsko delo. Ljubljana: Univerza v Ljubljani. Fakulteta za družbene vede.
16. Evropska komisija. 2012. *Evropska komisija – sporočilo za medije*. Dostopno prek: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-12-1205_sl.htm (1. maj 2016).
17. Farqufar, Sarah. 1997. *Are male teachers really necessary?* Dostopno prek: <http://files.eric.ed.gov/fulltext/ED417821.pdf> (1. februar 2016).
18. Gabrič, Aleš. 2006. *Šolska reforma 1953–1963*. Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino.
19. --- 2009. *Sledi šolskega razvoja na Slovenskem*. Znanstveno poročilo 11/09. Elektronska knjiga. Ljubljana: Pedagoški inštitut.
20. Gmotni položaj podeželjskega učiteljstva. 1930. *Učiteljski tovariš* 70 (12): 1. Dostopno prek: <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC.AR8E0X27> (10. marec 2016).
21. Goudreau, Jenna. 2012. A new obstacle for Professional Women: The Glass Escalator. *Forbes/ForbesWoman* (21. maj). Dostopno prek: <http://www.forbes.com/sites/jennagoudreau/2012/05/21/a.new.obstacle.for.professional.women.the.glass.escalator/#1f8048871135> (27. marec 2016).
22. Hernavs, Tinka. 2005. *Moški v tradicionalno ženskih poklicih (poklic vzgojitelja)*. Diplomsko delo. Ljubljana: Univerza v Ljubljani. Fakulteta za družbene vede.
23. International labour office. 2004. Breaking through the glass ceiling. *Women in management*. Geneva. Dostopno prek: <http://www.ilo.org/dyn/gender/docs/RES/292/f267981337> (27. marec 2016).
24. Jeraj, Bojan. 2013. *Pomen spola razrednih učiteljev pri vzgoji in izobraževanju dečkov in deklic*. Doktorska disertacija. Univerza v Ljubljani. Pedagoška fakulteta.
25. Jogan Maca in Živa Broder. 2015. Slovenija: dva družbena sistema v spremenljivi kolektivni zavesti. *Družboslovne razprave XXXI* (80): 69–90.
26. Jogan, Maca. 2001. *Seksizem v vsakdanjem življenju*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
27. --- 2006. Enakost med spoloma in moškosrediščna tradicija v slovenski družbi. *Socialno delo* 3 (5): 197–205.
28. K.a. 1936. Pismo učiteljice začetnice. *Učiteljski tovariš* 76 (41): 2. Dostopno prek: <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC.P6YP84HZ> (11. marec 2016).

29. Kanjuo Mrčela, Aleksandra. 1991. Spol kot dejavnik družbene stratifikacije. *Teorija in praksa* 28 (5–6): 586–590. Dostopno prek:
<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC.TGDLAV4Q> (15. marec 2016).
30. --- 1992. Ali so »družinske kraljice« lahko tudi šefice? V: Cigale, Marija (ur.) *Ko odgrneš 7 tančic*. 77–89. Ljubljana: Društvo Iniciativa.
31. --- 1996. *Ženske v menedžmentu*. Ljubljana: Enotnost.
32. --- 2000. Spolna konstrukcija menadžerskih vlog – stekleni stropovi v devetdesetih. *Družboslovne razprave* 16 (34/35): 53–78.
33. --- 2007. Spol in organizacijska moč: ženske in moški v menedžmentu. V Sedmak, Mateja in Zorana Medarič (ur.). *Med javnim in zasebnim: ženske na trgu dela*. 179–210. Univerza na Primorskem. Znanstveno in raziskovalno središče, Založba Annales: Zgodovinsko društvo za južno Primorsko.
34. --- 2012. *Samo desetina moških ima šefinjo*. Dostopno prek:
www.delo.si/zgodbe/sobotnapriloga/samo.desetina.moških.ima.shefinjo.html (17. februar 2016).
35. Kanjuo Mrčela, Aleksandra, Maša Hrast Filipovič in Živa Humer. 2013. *Vrednotenje izvajanja resolucije po nacionalnem programu za enake možnosti žensk in moških 2005–2013. Končno poročilo*. Dostopno prek:
http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/enake_moznosti/RENPZEZMEvalvacija.pdf (6. maj 2016).
36. Kanjuo Mrčela Aleksandra, Tina Kogovšek, Maša Hrast Filipovič, Barbara Lužar in Tjaša Toni. 2015. Enakost spolov na mestih odločanja v gospodarstvu. *Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti*. Dostopno prek:
<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC.P24WNKXW> (20. marec 2016).
37. Kump, Sonja. 2010. Akademске kariere žensk. *Sodobna pedagogika* 3: 46–64.
38. Ličen, Erika. 2002. *Ženske in moški v učiteljskem poklicu*. Diplomsko delo. Ljubljana: Univerza v Ljubljani. Fakulteta za družbene vede.
39. Lippmann, Walter. 1999. *Javno mnenje*. Ljubljana. Fakulteta za družbene vede.
40. Marjanovič Umek Ljubica in Maja Zupanič (ur.). 2004. Razvojna psihologija. V *Razprave Filozofske fakultete*. Ljubljana: Znanstveno raziskovalni inštitut Filozofske fakultete.
41. Melik, Vasilij. 1970. Slovenci in nova šola. V Schmidt, Vlado, Janez Sagadin, Lojze Ude, Drago Pahor, Franc Strmčnik, Albert Žerjav, Alfonz Kopriva, Venceslav Čopič, Janez Tomšič, Drago Stepišnik, Venceslav Winkler, France Ostanek, Marijan Pavčič

- in Anica Dolanc. *Osnovna šola na Slovenskem 1869–1969*. 31–63. Ljubljana: Slovenski šolski muzej.
42. Milharčič Hladnik, Mirjam. 1995. *Šolstvo in učiteljice na Slovenskem*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
 43. Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. 2016. *Enakost spolov*. Dostopno prek: <http://www.enakostspolov.si/vec.o.enakosti.spolov> (17. marec 2016).
 44. Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport. 2014. *Pravilnik o normativih in standardih za izvajanje programa osnovne šole*. Dostopno prek: <http://predpisi.sviz.si/vzgoja-in-izobrazevanje/osnovne-in-glasbene-sole/pravilnik-o-normativih-in-standardih/index.php> (5. maj 2016).
 45. Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport. 2015. *Pravilnik o potrjevanju učbenikov*. Dostopno prek: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=PRAV12484> (9. maj 2016).
 46. Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport. 2016. *Poročilo Sveta za kakovost in evalvacije 2008-2015*. Dostopno prek: http://www.mizs.gov.si/si/delovna_podrocja/urad_za_razvoj_izobrazevanja/evalvacija_vzgoje_in_izobrazevanja/evalvacija_vzgojno_izobrazevalnih_programov/#c17670 (9. maj 2016).
 47. Ministrstvo za šolstvo in šport. 2010. *Razlike med spoloma pri izobraževalnih dosežkih. Študija o položaju v Evropi in sprejetih ukrepih*. Dostopno prek: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice./documents/thematic_reports/120SL.pdf (17. marec 2016).
 48. Nesrečni celibat. 1938. *Učiteljski tovariš* 78 (34): 2. Dostopno prek: <http://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC.4M250XF0/?query=%27keywords%3dnesre%C4%8Dni+celibat%27&pageSize=25> (15. marec 2016).
 49. Novice. 1863. *Učiteljski tovariš* 3 (13).
 50. Omožena. 1910. Celibat učiteljic. *Učiteljski tovariš* 50 (8): 3. Dostopno prek: <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC.OG86XBEF> (9. marec 2016).
 51. Pavlič, Slavica. 1998. Osnovna šola od državnega zakona 1869 do prve svetovne vojne. *Šolska kronika* 7 (XXXI): 125-133.
 52. Peček, Mojca. 1992. Čednosti dobrega učitelja, *Zbornik za zgodovino šolstva*. *Šolska kronika* 25. 71–79. Slovenski šolski muzej.

53. Peček, Mojca. 1996. Strokovna avtoriteta osnovnošolskega učitelja v drugi polovici 19. stoletja, *Šolska kronika* XXIX (5). 69–76. Slovenski šolski muzej.
54. Pedagoški inštitut. 2016. *Mednarodni projekti*. Dostopno prek: <http://www.pei.si/Sifranti/InternationalProject.aspx?id=15> (21. marec 2016).
55. Počkar Mirjam, Stanislav Andolšek, Tanja Popit, Andreja Barle Lakota. 2009. *Kultura in socializacija. Uvod v sociologijo*. Dostopno prek: <http://vedez.dzs.si/datoteke/uvod.v.soc.2.pdf> (19. marec 2016).
56. Potočnik, Barbara. 2010. *Šolski sistem v Avstro-Ogrski monarhiji s poudarkom na šolstvu na Slovenskem (1869–1918)*. Diplomsko delo. Maribor: Univerza v Mariboru. Filozofska fakulteta.
57. Reding, Viviane in Mojca Kekuš Kleva. 2013. *Ženska enakopravnost pomeni več kot 40 %*. Dostopno prek: <http://www.delo.si/mnenja/gostujoce.pero/zenska.enakopravnost.pomeni.vec.kot.40.html> (17. februar 2016).
58. Resolucija o nacionalnem programu za enake možnosti žensk in moških 2015–2020 (ReNPEMŽM15–20). UR. I. RS, 84/2015. Dostopno prek: <https://www.uradni.list.si/1/content?id=123731>. (29. marec 2016).
59. Revinšek, Jasmina. 2015. *Moški v feminiziranem poklicu v predšolski vzgoji*. Magistrsko delo. Ljubljana. Univerza v Ljubljani: Fakulteta za družbene vede.
60. Rinc Urošević, Andreja. 2008. *Spolni stereotipi v vzgojno-izobraževalnem procesu*. *Educa* 17 (1/2): 39–50.
61. Ryan, K. Michelle in Alexander S. Haslam. 2005. The Glass Cliff: Evidence that Women are Over-Represented in Precarious Leadership Positions. *British Journal of Management* 16: 81–90. Dostopno prek: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1467.8551.2005.00433.x/pdf> (27. marec 2016).
62. Sagadin, Janez. 1970. Kvantitativna analiza razvoja osnovnega šolstva na Štajerskem, Koroškem, Kranjskem in Primorskem po uveljavitvi osnovnošolskega zakona iz leta 1869 ter kvantitativni prikaz osnovnega šolstva v poznejši Dravski banovini. V Schmidt, Vlado, Vasilij Melik, Lojze Ude, Drago Pahor, Franc Strmčnik, Albert Žerjav, Alfonz Kopriva, Venceslav Čopič, Janez Tomšič, Drago Stepišnik, Venceslav Winkler, France Ostanek, Marijan Pavčič in Anica Dolanc. *Osnovna šola na Slovenskem 1869–1969*. 65–170. Ljubljana: Slovenski šolski muzej.

63. Schmidt, Vlado. 1940. Osnovna šola in osnovnošolska zakonodaja pred sto leti. V Schmidt, Vlado, Vasilij Melik, Janez Sagadin, Lojze Ude, Drago Pahor, Franc Strmčnik, Albert Žerjav, Alfonz Kopriva, Venceslav Čopič, Janez Tomšič, Drago Stepišnik, Venceslav Winkler, France Ostanek, Marijan Pavčič in Anica Dolanc. *Osnovna šola na Slovenskem 1869–1969*. 9–31. Ljubljana: Slovenski šolski muzej.
64. Statistični pregled razvoja šolstva v Ljudski republiki Sloveniji v šolskih letih 1945 / 46 do 1956 / 57. 1957. *Zavod Ljudske republike Slovenije za statistiko*. Ljubljana.
65. Statistični urad republike Slovenije. 1964–2013. *Prikaz zaposlenih v osnovni šoli med letoma 1964 in 2013*. Dostopno prek: <http://www.stat.si/statweb> (24. februar 2016).
66. Statistični urad republike Slovenije. 2001–2013. *Prikaz zaposlenih v osnovnih šoli po področjih 2001–2013*. Dostopno prek: <http://www.stat.si/statweb> (24. februar 2016).
67. Statistični urad republike Slovenije. 2008–2013. *Prikaz zaposlenih v srednjih šolah in v gimnazijah 2008–2013*. Dostopno prek: <http://www.stat.si/statweb> (24. februar 2016).
68. Statistični urad republike Slovenije. 2008–2013. *Vodstveni delavci po spolu v osnovnih šolah in v srednjih šolah*. Dostopno prek: <http://www.stat.si/statweb> (24. februar 2016).
69. Statistični urad republike Slovenije. 2013. *Prikaz zaposlenih po spolu v osnovni šoli 2010–2013*. Dostopno prek: <http://www.stat.si/statweb> (24. februar 2016).
70. Strmčnik, Franc. Razvoj izobraževanja osnovnošolskega učiteljstva na zahodnem robu slovenskega ozemlja. V Schmidt, Vlado, Vasilij Melik, Lojze Ude, Drago Pahor, Albert Žerjav, Alfonz Kopriva, Venceslav Čopič, Janez Tomšič, Drago Stepišnik, Venceslav Winkler, France Ostanek, Marijan Pavčič in Anica Dolanc. *Osnovna šola na Slovenskem 1869–1969*. 339–413. Ljubljana: Slovenski šolski muzej.
71. Šebjanič, Maja. 2013. (Neliterarna) podoba učitelja 1855–1914 v pedagoškem tisku, *Šolska kronika* 3: 447–463.
72. Šorn, Mojca. 2007. *Življenje Ljubljančanov med drugo svetovno vojno*. Dostopno prek: <http://sistory.si/publikacije/prenos/?urn=SISTORY:ID:1555> (7. marec 2016).
73. Štular, Suzana. 1988. Družbena konstrukcija spolne identitete. *Teorija in praksa* 35 (3): 441–454.
74. Tov. G. 1910. V Omožena 1910. Celibat učiteljic. *Učiteljski tovariš* 50 (8): 3. Dostopno prek: <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC.OG86XBEF> (9. marec 2016).

75. Trstenjak, Monika. 2016. *Spol, šola in socializacija spolnih vlog v gimnazijskih učbenikih za zgodovino*. Dostopno prek: <http://spol.si/blog/2016/04/28/spol-sola-in-socializacija-spolnih-vlog-v-gimnazijskih-ucbenikih-za-zgodovino/> (6. maj 2016).
76. Tržačanka 1910. Celibat učiteljic. *Učiteljski tovariš* 50 (5):1. Dostopno prek: <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC.YXOLGEES> (9.marec 2016).
77. Ule, Mirjana 2009. *Socialna psihologija. Analitičen pristop k življenju v družbi*. Ljubljana, Fakulteta za družbene vede.
78. Ule, Mirjana 2010. Prikrite spolne neenakosti v izobraževalnih potekih in prehodih, *Sodobna pedagogika* 3: 16–29. Ljubljana.
79. V-ar 1940. Naš gmotni položaj. *Učiteljski tovariš* 80 (31):1 Dostopno prek: <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC.YN4CAWKA> 11. marec 2016.
80. Vode, Angela. 1998. *Spol in upor*. Ljubljana: Krtina.
81. Vovko, Andrej. 2006. Slovenska šola skozi zgodovino. V. B. Založnik (ur.) *Slovensko šolstvo*. 27–44. Nova Gorica: Educa. Melior.
82. Wharton, S. Amy. 2012. Gendered Jobs and Gendered Workers. In *The Sociology of Gender. An Introduction to Theory and Research*. Wiley.Blackwell. UK: A John Wiley & Sons, Ltd.
83. Williams L., Christine.1995. *Still man's world: Men who do womens work*. University of California Press, Berkley, Los Angeles, London.
84. Williams L., Christine. 1992. The Glass Escalator: Hidden Advantages for Men in the "Female" Professions. In *Social Problems* 39. Oxford University Press.
85. Wirth, Linda. 2001. Breaking through the glass ceiling. *Women in menagement*. ILO. Geneva. Dostopno prek: http://www.atria.nl/epublications/2001/breaking_through_the_glass_ceiling.pdf (30. april 2016).
86. Zakaj si slovenske učiteljice ustanove svoje društvo? 1898. *Slovenka* 2 (11): 251. Dostopno prek: <http://dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC.52QFNVS6/?query=%27keywords%3ddru%C5%A1tvo+slovenskih+u%C4%8Diteljic%27&pageSize=25&fyear=1898> 1.marec 2016.
87. Zalar, Marija. 1923. Družabna in uradna titulacija žene – učiteljice. *Učiteljski tovariš* 63 (7): 2. Dostopno prek: <http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:DOC.X0AEVRL9> 11. marec 2016.

88. Zimmer, Lynn. 1988. Tokenism and Women in the Workplace. The Limits of Gender. Neutral Theory. *Social Problems* 35 (1): 64–77.
89. Zimmer, Martin. 1992. Williams L., Christine. The Glass Escalator: Hidden Advantages for Men in the "Female" Professions. In *Social Problems* 39: 253–254. Oxford University Press.

PRILOGE

Priloga A: Anketni vprašalnik za učence in učenke

Sem Anita Mirjanić in za potrebe magistrske naloge potrebujem tvoje sodelovanje. Raziskujem feminizacijo učiteljskega poklica, kar pomeni, da je poklic učitelja postal pretežno ženski.

Prosim te, da izpolniš anketni vprašalnik. Tvoje odgovore bom uporabila zgolj v raziskovalne namene.

Zahvaljujem se ti za tvoj trud in ti želim veliko uspeha v šoli.

1. RAZRED: _____
2. SPOL: _____
3. Ali raje vidiš, da te poučuje? (izberi samo en odgovor)
 - a) Učiteljica Zakaj? _____
 - b) Učitelj Zakaj? _____
 - c) Vseeno
4. Ali te letos poučuje kakšen moški? DA NE
5. Kateri predmet te poučuje moški?

6. Katere lastnosti bolj veljajo za učiteljico in katere za učitelja? Označi z znakom X.

Lastnosti	Učiteljica	Učitelj	Oba enako
Pripravljen/a pomagati			
Zna narediti red v razredu			
Popustljiv/a			
Dosleden/dosledna			
Resen/resna			
Strog /a			
Se hitro ujezi			
Zahteva več znanja			
Čustven /a			
Zahteva več spoštovanja			
Prijazen/prijazna			
Natančen /natančna			

7. H komu se lažje zatečeš, ko imaš težavo?

a) K učiteljici Zakaj?

b) K učitelju Zakaj?

c) K obema Zakaj?

8. Označi z znakom X ali trditve držijo ali ne držijo.

TRDITEV	DRŽI	NE DRŽI
Če me uči moški učitelj, se pri predmetu bolj potrudim, saj je težje dobiti višjo oceno.		
Če predmet uči moški učitelj, ga jemljem bolj resno.		
Če me uči moški učitelj, me je bolj strah ocenjevanja.		
Če me uči moški učitelj, je šolska ura bolj zabavna.		
Če me uči moški učitelj, pri uri manj klepetam.		
Moški učitelj je moj vzornik.		

9. Označi z znakom X ali trditve držijo ali ne držijo.

TRDITEV	DRŽI	NE DRŽI
Ženska učiteljica me bolj razume.		
Ženski učiteljici lahko zaupam skrivnosti.		
Ženska učiteljica se bolj potrudi zame.		
Ženska učiteljica me zna bolj potolažiti, ko mi ne gre.		
Ženska učiteljica mi nameni več časa za razgovor.		
Ženska učiteljica je moj vzornik.		

10. V čem vidiš največjo razliko med učiteljico in učiteljem?

11. Kaj misliš, zakaj v osnovni šoli vse več učijo učiteljice in ne učitelji?

12. Ali obstaja kakšen šolski predmet, za katerega bi ti bilo nenavadno, da ga poučuje moški učitelj?

a) DA KATERI? _____

ZAKAJ? _____

b) NE

13. Ali obstaja kakšen razred, za katerega bi ti bilo nenavadno, da ga poučuje moški učitelj?

a) DA, obstaja

Če si obkrožil *da*, obkroži, za kateri razred bi ti bilo nenavadno, da ga poučuje moški – izbereš lahko več možnosti!

Od 1. do 3. razreda

Od 7. do 9. razreda

Od 4. do 6. razreda

b) NE, ne obstaja

Priloga B: Anketni vprašalnik za starše

Sem Anita Mirjanić in za potrebe magistrske naloge potrebujem vaše sodelovanje. Raziskujem feminizacijo učiteljskega poklica, kar pomeni, da je poklic učitelja postal pretežno ženski.

Prosim Vas, da izpolnite anketni vprašalnik. Vaše odgovore bom uporabila zgolj v raziskovalne namene.

Zahvaljujem se Vam za vaš trud.

1. STAROST: _____
2. SPOL: _____
3. KATERI RAZRED OBISKUJE VAŠ OTROK? _____
4. KATEREGA SPOLA JE VAŠ OTROK? _____
5. Ali raje vidite, da vašega otroka poučuje? (izberite samo en odgovor)
 - a) Učiteljica Zakaj? _____
 - b) Učitelj Zakaj? _____
 - c) Vseeno
6. Ali letos poučuje vaše otroke kakšen moški? DA NE
7. Če DA, kateri predmet poučuje?

8. Katere lastnosti bolj veljajo za učiteljico in katere za učitelja? Označite z znakom X.

Lastnosti	Učiteljica	Učitelj	Oba enako
Pripravljen/a pomagati			
Zna narediti red v razredu			
Popustljiv/a			
Dosleden/dosledna			
Resen/resna			
Strog /a			
Se hitro ujezi			
Zahteva več znanja			
Čustven /a			
Zahteva več spoštovanja			
Prijazen/prijazna			
Natančen /natančna			

9. V čem vidite največjo razliko med učiteljico in učiteljem?

10. Kaj mislite, zakaj v osnovni šoli vse več učijo učiteljice in ne učitelji?

11. Označite z znakom X ali trditve držijo, delno držijo ali ne držijo.

TRDITEV	DRŽI	DELNO DRŽI	NE DRŽI
Če bi v osnovni šoli poučevalo več moških učiteljev, bi v šoli vladala večji red in disciplina.			
Če bi v osnovni šoli poučevalo več moških učiteljev, bi imela šola večji ugled v družbi.			
Če bi mojega otroka poučevalo več moških učiteljev, bi moj otrok bolj resno pristopil k šolskemu delu.			
Če bi bil moški učitelj razrednik mojemu otroku, bi ga bolj spoštoval.			
Moški učitelj je bolj primeren za poučevanje dečkov, ženska učiteljica pa za poučevanje deklic.			
Poklic učitelja ni dovolj mošt poklic za moškega.			
Poklic učitelja ni dovolj ambiciozen za moškega.			

12. Označite z znakom X ali trditve držijo, delno držijo ali ne držijo.

TRDITEV	DRŽI	DELNO DRŽI	NE DRŽI
Moški učitelj v meni kot staršu vzbuja več avtoritete.			
Moški učitelj prepozna počasneje kot učiteljica čustvene težave otroka / učenca.			
Moški učitelj je primernejši za poučevanje v gimnazijah in srednjih šolah.			
Moškemu učitelju kot starš bolj zaupam vzgojo otrok.			

13. Ali obstaja kakšen šolski predmet, za katerega bi Vam bilo nenavadno, da ga poučuje moški učitelj?

a) DA KATERI? _____

ZAKAJ? _____

b) NE

14. Ali bi se kot starš počutili nelagodno, da vašega otroka poučuje moški, v prvem, drugem ali v tretjem razredu?

- a) DA ZAKAJ? _____
b) NE

15. Ali imate sami kot starš kakšen zadržek do moških učiteljev?

- a) DA b) NE
KATERI?
